

Vilkas Muistikuvitus

Hannu
Kuukkanen

Hakemisto

Tämän julkaisun verkkoversio löytyy osoitteesta:
<http://www.webcag.fi/HannunTarinoita/>

Julkaisuversioiden sisältö saattaa olla hieman erilainen tilasyistä.

Hakemisto

- 2 Hakemisto
- 5 Vilkas muistikuvitus
- 6 Brahiksen kundin vappu
- 7 Lahja Kuukkanen os. Laakso
- 12 Lahja Kuukkasen albumista
- 14 Kuvia Nuorisoliiton ajoilta
- 16 Isäni Viljo Kuukkanen
- 19 Isä palveli asevelvollisena laivastossa
- 21 Kuvia isän sotilasmuistiosta
- 23 Isä rintamalla
- 27 Hannu Mossen "moosiuspoikana"
- 29 Osmo-eno
- 32 Heli-täti
- 34 Olavi-eno
- 36 Kirstarilla kylässä
- 38 Kuvia Kirstinkadulta 2012
- 40 Vanhoja Kuvia Kirstinkadulta
- 42 August ukki ja lida mummi
- 44 Brahen kenttä
- 46 Kuvia Läntiseltä Brahen kadulta
- 48 Brahiksen kauppamatkalla
- 50 Masan kotona kylässä
- 51 Faijan duunimesta
- 52 Kuvia isän albumista Nuorten Kotkien ajoilta
- 54 Kuvia isän albumista Nuorisoliiton ajoilta
- 56 Kuvia Suomen Metallityöväen Liiton ajoilta
- 62 Kuvia SAK:n ajoilta
- 64 Lehtileikkeitä
- 66 Kuvia isän albumista, matkoilta maailmalla
- 68 Ukkini T.J. Kuukkanen
- 70 Veljessota 1917-1918
- 72 Keskitysleiriolot 1918
- 74 Metallityöväen liitto
- 76 Elämää Helsingissä 1900-luvulla
- 80 Myötä- ja vastamäessä
- 83 Mummini Klaara Kuukkanen
- 84 Mummin hyvä ystävä Elli Nurminen
- 88 T.J. Kuukkasen poliittinen ura
- 90 Sakarinkadulla Sörkässä

93	Sakarinkadulta päivähoitoon	162	Muutto Vuosaareen
94	Vartsikaan talonrakennustyömaalle	163	Kuvia Vuosaaresta
95	Muutto Vartsikaan	165	Isovillasaarentie 6
96	Talon monttu Vartsikassa	167	Kuvia Isovillasaarentien asunnosta
99	Hiesusta nousee kivijalka	169	Elämää mainostoimistoissa
101	Kivijalasta nousee talo	172	Omakotitalo-ostoksilla
103	Luomuruokaa Käätypolunlaaksossa	174	Muutto Laajasaloon
104	Käätypolku 8	177	Miksi juuri Laajasaloon?
106	Kun Piia-koira haettiin Närväsiltä Rajakylästä	178	Kuvia Laajasalosta
109	Äänestämässä	179	Peruskorjaus
110	Karkkilan bussissa	182	Laajasalontie ennen Kuukkasten aikaa
111	Elanto	184	Kuvia ulkoremontista
113	Hannu eksyi Kontulan suolle	185	Kuvia sisäremontista
115	Hannu aloitti koulun	186	Remontti jatkuu
117	Puotilan kartano ja kansakoulu	188	Elämää Laajasalontielle
119	Kontion majan kansakoulu	190	Juri - ihmisen paras ystävä
121	Menovettä linja-autoon	193	Delfiini-viestintää
122	Hannu ja Pekka palomiehinä	195	Tietokonegrafiikan auringonnousu
124	Kesäpäiviä Käätypolunlaaksossa	197	Takaisin mainosalalle - digitaalisesti
125	Mökki siirtyy saunaksi	200	Webbi tulee, oletko valmis?
127	Mellunkylän lapset	204	Web-sivustojen taustoja
129	Se uimareissu, kun Heimo melkein hukkui	206	VTT:lle mediatutkijaksi
130	Radio ja Televisio	208	Uusmediatutkimus
133	Peltsi	210	Musiikista kasvoi harrastus
134	Mäkkärit	211	Kyläpelimannit
136	Koijat maassa tai puussa	212	Donovanin keikka
137	Savossa	214	Passing Five
139	Hannu Posti	215	Kersantti Pippuri Igo
140	Kesälomilla Selkissä	217	Musiikki on media
142	Kontulan luola	218	Musiikkia elämä kaikki
145	Lapsuuden Joulu	220	Hannu Lehikoisen tapaus
147	Hyvää Pääsiäistä	223	Kirjailija Lasse Raustela
149	Oppikouluun	224	Lähdeluettelo
151	Antenniapinat	225	Lisätietoa
153	Selvästi laivaston ainesta		
158	Graafikon plantuksi kouliintumassa		
159	Opiskelijapolitiikkaa		
160	Kyyhkyslakka Vartsikan yläkerrassa		

Vilkas muistikuvitus

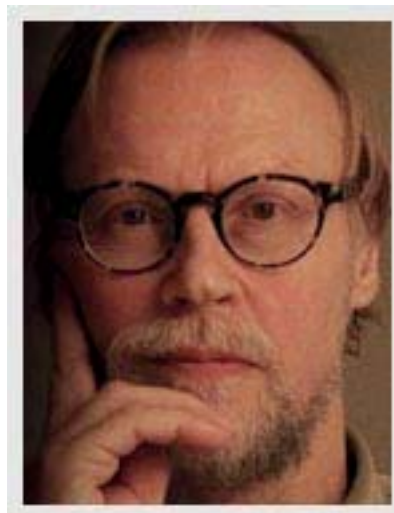
Tarina Vilkas muistikuvitus kertoo taiteilija ja median erikoistutkija Hannu Kuukkasen elämästä ja selviytymiskamppailusta sodan jälkeisten suurten ikäluokkien massassa. Muistot ovat vuosien saatossa kaunistuneet ja osin myös kauhtuneet; taustatietoihin on siksi linkitetty runsaasti aihetta sivuavaa aineistoa. Paljon on varmasti myös päässyt unohtumaan ja voin vallan mainiosti muistaa asioita väärin. Korjatkaa ihmeessä, hyvät lukijat! Elettiin pula-ajan loppumetrejä, säännöstylykuponkien sekä uudis- ja jälleenrakentamisen aikaa.

Jälkeenpäin ajatellen on ollut erittäin mielenkiintoista olla mukana monissa haastavissa elämäntilanteissa ja -murroskohdissa. Seikkailu ei ole ollut naarmutonta, mutta kaiken kaikkiaan siitä on selvitty hengissä kohtuullisen pienin vammoin.

Osa kirjassa esiintyvistä nimistä on muutettu henkilöiden yksityisyyden suojaamiseksi.

Tätä tarinaa ei ainakaan nykymuodossa olisi syntynyt ilman hyvää ystävääni ja kirjoitustaidon oppimestariani, kirjailija Lasse Raustelaa. Olen saanut ilokseni olla taiteellisena avustajana mukana hänen muutamassa aikaisemmassa kirjaprojektissaan. Talkoohenkinen yhteistyömme alkoi aikoinaan Rahapajankatu 1 talohistoriikilla Dementjeffin Kiwikartano. Muutamana vuoden tauon jälkeen avustin Lassea hänen trilogiassaan Lyhtyjä pitkässä yössä, Meijeristi muistelee ja Auringonlaskun katu. Viimeksi mainittua tehdessään Lasse ajatteli, että se jäisi hänen viimeisekseen. Hän tarttui kuitenkin empimättä ja voimiaan säästämättä ohjaksiin ryhtyessäni kertomaan omia lapsuusmuistojani, jotka joiltain osin sivuavat myös hänen historiaansa. Sydämellinen kiitos jaksamisesta kovapäisen oppilaan kanssa.

Tarina alkaa tästä

Otan mielelläni vastaan kommentteja ja tarinassa mainittujen asioiden ja paikkojen taustatietoja.

Minut tavoittaa parhaiten e-mailitse:
hannu.kuukkanen
(et) elisanet.fi .

Toinenpainos
Helsingissä 18.11.2013

Kirjoittanut: Hannu Kuukkanen

Brahiksen kundin vappu

Ensimmäisen vappuni vietin Helsingin Nais-tenklinikalla vuonna 1947. Kuten vapun jälkeen tapana on, en muista siitä mitään.

Myöhemmästä historiasta muistan sen sijaan hyvin vapun, jolloin eka kertaa koin maailman potkivan päähän, ja silloisen lyhyen elämäkokemukseni mukaan, kohtuuttoman kovaa. Se oli ilmeisesti 1951. Saattoi hyvinkin olla samaa kevättä, kun Osmo-eno meni naimisiin. Aika oli tuolloin kovin suhteellinen käsite. Asuimme Brahenkadulla eli Brahiksella. Brahis on käsittääkseni Helsingin Alppilaa. Virallinen osoite oli Läntinen Brahenkatu 10 B.

Minullahan on vappuna syntymäpäivä. Sitä ei taidettu viettää tuonakaan vappuna sen kummemmin. Puheita pidettiin, liput liehuivat ja paraatissa marssittiin.

Olin ehkä neljän vanha? Lähdimme isän ja äidin kanssa kävelylle Brahiksen asunnolta kohti Mäntymäkeä. Heimosta, joka oli isoveljeni jo silloin, en mene takuuseen, koska tähän muistoon hän ei liity mitenkään. Heimolla oli jo tuolloin omat menot Sturenkadun sillankaiteella tai Alppilan kallion luolissa.

Faijalla oli tapana puhua vappuna eri tilaisuuksissa, duunarien edustaja kun oli. Silloin käsittääkseni vielä tiiviisti Nuorisoliitossa. Tuolloin hän siis piti puheen Helsingin Mäntymäellä, siinä vanhan Messuhallin kupeessa.

Minulle ostettiin makkarailmapallo Brahen kentän kulmalta, sellainen paksusuolta muistutava malli, jossa oli muhkuroita. Väri oli keltainen. Pallo kiinnitettiin Heiskalta perimäni tweed-takin nappiin tiukasti, ettei se pääse karkuun. Olin todella pollea ja iloinen pikkumies, ja veivasin palloa narusta ylös alas ja talutin ilmassa kuin koiraa. Iloa kesti kuitenkin vain Mäntymäen rinteelle asti. Siinä rinnepolkua noustessamme pallo osui männynneulaseen ja posahti. Parku oli valtava. Pienen pojan maailma romahti ilmapallon mukana. Opin tuolla hetkellä, että luonto on ihmistä vahvempi. Olin luonnolle hyvin vihainen. Myöhemmin olemme kyllä olleet sovinnossa, noin pääpiirteittäin.

Isä otti pallon riekaleet talteen ja lupasi "korjata" sen kotona. Sehän rauhoitti hieman, mutta vapputunnelma poksasti pallon mukana taivaan

Kuvassa isäni Viljo Kuukkanen on puhumassa vappuna 1949 Salossa. Vastaavanlainen puhujapöytä oli Mäntymäellä. Ikä on suurin piirtein paikallaan, muuten kuva ei liity suoranaisesti tähän tarinaan.

tuuliin. Velto kalastajalanka takinnapissa ja pallon nysä taskussa ei paljon naurattanut.

Isän "pallonkorjaus" kotona ei tuonut tarvittavaa balsamia haavoille. Vaikka hänen pallonjämistä "imemät" pikkupallot olivat kivoja, ne eivät leijailleet ilmassa. Itku taisi taas tulla pettymyksestä. Isän mielestä olin varmasti kiittämätön kakara?

Muisteli Hannu Kuukkanen

Lahja Kuukkanen os. Laakso

Äitini, Lahja Kuukkanen, syntyi Helsingissä 6.2.1919 ja kuoli Helsingissä 26.5.2010, 91 vuoden ikäisenä. Hän oli sairastanut pitkään sekä selkäänsä että dementiaa. Dementia saattoi osittain johtua vahvasta lääkityksestä. Selkä leikattiin, koska osteoporoosin haurastuttamat nikamat olivat alkaneet pettää ja painoivat selkähermoja. Selkärankaa tukemaan asennettiin tukirauta, joka jätettiin paikoilleen. Säryt eivät kuitenkaan loppuneet leikkauksen myötä, joten hän sai vahvaa särkylääkitystä. Sitä lievennettiin ajan myötä. Toipumisen alkuvaiheessa äiti sai ilmeisesti myös lievän aivoinfarktin, koska häneltä katosi Juhan lähimenneisyys. Eräänä iltana hän ryntäsi naapuriin kyselemään Juhan perään, kun tämä ei ollut tullut vielä kotiin ja kello oli jo paljon. Naapuri tynnytteli ja selitti, että Juha asui perheineen muualla. Tätä äiti ei uskonut. Vielä 90-vuotis-päivillään, kun Juha esitteli vaimonsa, äiti sanoi, "älä höpsi".

En ole kuullut kertomuksia äidin varhaislapsuudesta. Nuorena teinityttöä hän oli oman äitinsä eli lida-mummin pitämässä työmaakahvilassa apulaisena. Kahvila tai kahvila-ruokala toimi kaupungin varikolla. Kysyin joskus äidiltä ja myöhemmin myös Heli-tädiltä, missä varikko sijaitsi? Asia ei selvinnyt uudelta kartalta, koska vanhat käyttivät alueesta sellaista nimeä, jota ei enää tunneta. Myöhemmin olen kuullut, että Paciuksenkadun varrella, mäen notkelmassa on ollut Helsingin kaupungin varikko. Paikka tunnettiin lisänimellä "Putkinotko". Suurin piirtein sen paikalla kohoaa nykyinen Allergiatalo. Jossain Ruskeasuolla varikko joka tapauksessa oli.

Tuolla Ruskeasuon alueella, Allergiatalosta koilliseen noin 500 metriä, sijaitsi myös Sähkölaitoksen varikko, josta ostin vanhan kuparisen katuvalaisimen nuorenparin keittiöömme. Sähkölaitoksen vanha kivitalo on edelleen paikoillaan, ja rakennus on mitä ilmeisimmin suojeltu ja hyvästä syystä. Pidin sitä kauniina jo ensikertaa siellä käydessäni, vaikka talo oli päästetty jo tuolloin kovin rempalleen.

Laakson sukua oli paljon töissä kaupungilla. Akusti-ukki (August Laakso) oli ensimmäinen, joka sai työpaikan Helsingin kaupungin varastonhoitajana. Kuulemma siitä syystä, että hänellä oli erittäin kaunis käsiala. Hän suositteli

Äiti oli aina tyylikkäästi pukeutunut. Hän oli ammatiltaan ompelija ja vaikka kankaistakin oli hänen nuoruudessaan pula, aina hän jostain kangasta löysi vaatteisiinsa. Itselleen ja omilleen.

Lahja-vauva oli Laakson perheen esikoinen ja ansaitsi oikein valokuvaamossa otetun kuvan. Muille lapsille ei Akusti-ukilta, tarkkana miehenä, enää valokuvaamoon pennosia herunut.

Lahja-äiti Kurton ompelimon tyttöjen kanssa yhteiskuvassa Kaivopuistossa. Lahja keskellä. Häntä kaulaileva neitokainen saattaa olla Vieno Keto. Kurton ompelimo sijaitsi Kaivopuiston lähikortteleissa.

sen jälkeen kaikki poikansa sekä vävynsä Villen kaupungille töihin. Työsuhde-etuihin kuului tuolloin myös asunto Kirstinkadulla. Siellä Laakson suku asui parhaimmillaan kolmea 35 neliön suuruista, huoneen ja keittokomeron hellahuoneistoa. Neljäs Laakso oli Taunon perhe, mutta he eivät ole meille sukua.

Joskus äiti kertoi tarinaa isänsä Augustin kitsaudesta. Äidillä oli reikiä hampaissa eikä Akusti-isä antanut rahaa hammaslääkäriin. Ukin mielestä hampaat jouti revittää pois. Äiti kuitenkin piti päänsä ja meni omin luvun hammaslääkärille, korjautti hampaansa kuntoon ja toi isälle mojavon laskun. Tunnollisena miehenä ukki maksoi laskun, luultavasti omia tekoham-paitaan kiristellen.

Äidin nuoruusvuosilta on myös perhevalokuva Mustikkamaan rannalta, jossa perhe kävi usein kesäretkellä. Mustikkamaalle soudettiin salmen yli Sörnäisistä. Kenen veneellä, ei ole tiedossa. Kaiketi joku pienestä maksusta souti tai ajoi moottorilla retkeilijöitä kaupungista saareen. Äiti ja muut Kirstarin lapset kävivät uimassa myös Hietsun rannassa, joka oli toisella puolen kaupunkia. Bussi- tai raitsikkarahaa ei Augusti-

isältä hellinyt, joten matka taitettiin jalkaisin. Se oli varmaan Lahjan onnellisinta teininuoruutta, ennen poikaystäviä.

Äiti tapasi Viljonsa Vallilan sosdem-nuorissa. Tästä piiristä muodostui äidille elinikäinen, rakkaitten ystävien joukko: Lemmikki, Salme, Kaija, Eeva, Aili ja Helvi; he kaatuilivat sittemmin viikatemiehen edessä yksi kerrallaan ennen äitiä. Äiti oli se viimeinen tervaskanto kaskessa, joka jaksoi sinnitellä 91 vuoden ikään.

Myös Viljo asui Vallilassa. Riiuureissuista ei tullut pitkiä, ennen kuin Viljo muutti Tammelundiin eli Tammissaloon valmistuneeseen omakotitaloon. Kihloihin pariskunta meni 1938. Tammissalosta on olemassa kuvia, joissa nuoripari mm. pyöräilee Tammissalon maastossa ja myöhemmin pitelee Heimo-esikoista sylissä Toivo ja Klaara Kuukkasen vehreällä pihalla Ruonasalmenttiellä. Samoilta ajoilta löytyy kuvia myös Lahjasta Karkkilassa. Karkkilassa asui Augustin siskon eli Inkerin suku.

Sotavuosina äidin ja isän tiet erosivat, kuten niin monen muun nuoremparin tie. Isä lähti rintamalle sinne jonnekin, äiti matkusti valmistamaan sotilaille vaatteita ja muuta lämmikettä ankaran talvisodan varalle. Äiti oli ammatiltaan ompelija. Opettaja olisi halunnut, että äiti jatkaisi oppikoulussa, mutta Lahja itse ei välittänyt opiskelusta, vaan halusi oikeisiin töihin mahdollisimman nopeasti. Hän piti kauniista vaatteista ja oli haaveillut ilmeisesti jo pitkään ompelijan ammatista. Äidin kiinnostus kauniisiin vaatteisiin näkyy kaikissa hänestä otetuista valokuvista, kuten myös hänen kädentaitonsa niiden valmistamisessa. Kaupasta ei tuohon aikaan kolttuja työläisperheen tyttärelle osteltu.

En osaa sanoa, aloittiko äiti ompelijana jo sodan aikana, mutta viimeistään välirauhan aikana se ilmeisesti tapahtui. Hän pääsi rouva Kurton ompelimoon harjoittelijaksi ja sai pian myös omia ompelutehtäviä. "Juoksytyttönä" äiti vei valmistuneita vaatteita asiakkaille; nämä kiinnittivät huomiota tytön kauniisiin asuihin, jotka hän myönsi itse suunnitelleensa ja ommelleensa. Toisenlaisissa olosuhteissa vaatesuunnittelijan ja ompelijan urasta olisikin voinut tulla upea. Työt ompelimossa jatkuivat omankin tietämäni mukaan sodan jälkeen vielä vuosia. Nuoripari edusti köyhää työväestöä pula-ajan Suomessa. Isä oli töissä toimitsijana Nuorisoliitossa ja palkka tuskin oli häppöinen.

Äiti oli Helsingin pommituksia paossa Savossa. Savon sukulaiset myös pitivät pula-ajan yli Laakson perheen hengissä pienillä elintarvikepaketeilla. Tarina kertoo, että Akusti ukilta olisi varastettu Kirstinkadun kellarista tiinu suolalihaa. Asiasta ei kuitenkaan kannattanut mennä puhumaan poliisille, koska elintarvikkeita säännösteltiin tarkoin ja lihatiinun hankintatie tuskin olisi kestänyt silloisen ajan päivänvaloa. Kuva äidin albumista.

Muistan, että äiti ja me lapset vierailimme rouva Kurton luona Ruoholahdessa. Mieleeeni jäivät hänen komea gramfoninsa, sen suuret mustat savikiekot ja niiden kauniit His Master's Voice –etiketit. Levyjen ääniraidat välkehtivät kaikissa sateenkaaren väreissä. Etiketin söpö koira kuunteli suuren gramfonitorven vieressä pää kallellaan. Kurton gramfonin torvi oli musta ja vaatimattomamman kokoinen verrattuna levy etiketissä kiiltelevään laitteeseen, mutta oikea grammari oli silti poikalapsen silmissä lumoavan ihmeellinen. Itse en saanut grammariin koskea, mutta jokin levy siihen malliksi laitettiin pyörimään. Vetoa piti veivata kammesta, joka oli grammarin kyljessä.

Äiti ja isä avioituivat 1940, ja soveliaan ajan kuluttua vuonna 1941, välirauhan aikaan, heille syntyi poika Heimo. Hän oli esikoisena rakas lapsi ja häntä kuvattiin runsaasti. Albumissamme oli vedosarkillinen pieniä suloisia hörökoria lampaantaljalla istumassa. Kuvista yksi oli suurennoksena. lida-mummi paimensi ja paapoi ensimmäistä lastenlastaan piloille asti, jos vain kiinni sai. Harvemmin sai. Puurokin syötettiin Vallilan Linnanmäen kallioilla pojan perässä juosten.

Äiti oli jatkosotaa paossa Savossa. Sodan jälkeen vierailimme hänen kanssaan siellä usein. Savossa asuivat lida-mummin siskot Mari ja Josefina. Sodan aikana nuori perhe sai Savosta myös avustuspaketteja pahimpaan nälkään.

Heli-täti muistaa sotavuosina kerran vieneensä Heimon pommituksia pakoan Selkiin. Siellä asui Allar-setä. Allar Kiviniemi oli August-ukin sukulaisia. Taisi olla serkku. Heimo oli jo sen verran iso, että jaksoi itse kävellä kolmisen kilometriä pakkasessa, kuten Heli muisteli. Allarilta August osti myöhemmin kesähuvilatontin. Sinne rakennettiin oikein talo, jossa vietimme useita lapsuudenkesiä.

Hieman ennen sodan alkamista avioon astunut nuoripari muutti asumaan Brahenkadulle Aukusti-ukin ostamaan sijoitusasuntoon Län-tinen Brahenkatu 10:ssä. Perheen hammas-huollosta oli näköjään säästynyt kosolti sijoitettavaa. Lainaa August karttoi kuin ruttoa, asunto oli käteisostos. Tarina kertoo, että ennen sotia Augustille olisi tarjottu maa-alueita 50 pennin neliöhintaan Lauttasaaresta, joka tuolloin vielä oli ihan oikeasti saari. Augusti ei ostanut, koska olisi joutunut ottamaan lainaa. Sijoitus olisi kyllä kannattanut korkoineen.

Helsingin pommitusten aikana Brahenkadun asunnon ikkunat tulivat helisten sisään. Onneksi Lahja ja Heimo olivat pommisuojaissa. Lomalle päässyt Vili-isä korjasi hajonneen ikkunan Heimon ihaillessa isänsä osaamista. Tästä tapauksesta Heimo on itse kirjoittanut tarkemmin omilla sivuillaan (<http://heimo.webcag.fi>).

Brahenkadulla kokoontui myös Nuorisoliiton ystäväistä koostunut ompeluseura. Muistan itse

erään kerran, kun joukko leikkeli Nuorisoliiton jostakin tapahtumasta jääneitä punaisia viirejä matonkuteiksi. Viirit tuoksuivat silkkipainovärille ja niistä leikattiin kauniita, hopeanhoitoisia lippunauhoja. Muistan nauhoista valmistetut puna-valkokirjavat matotkin. Myös ne muuttivat aikanaan Vartiokylään ja olivat meidän poikienhuoneen lattialla vielä vuosia. Äiti oli saattanut Hannu-pojan maailmaan vuonna 1947, kuusi vuotta Heimoa myöhemmin. Silloin elettiin jo rauhan aikoja. Elintarvikepula oli vielä arkipäivää, mutta nälkää ei kuitenkaan nähty. Isoveli Heimo aloitti opintiansä Brahenkadulla, Aleksis Kiven kansakoulussa, ja teki siinä ohessa runsaasti kolttosia, kuten olemme saaneet hänen muisteluksistaan lukea.

Vartiokylässä Lahjalla ja Viljolla oli rintamamiestontti. Alussa tontilla oli pieni parakkielementeistä koottu puinen punainen mökki. Mökki näkyy sivulla 86, sekä Vartsika-sivuilla olevassa kuvassa, jossa varsinaisen talon kivijalkamonttua aloitellaan talkoovoimin. Kaikki alueen talot rakennettiin talkoo-periaatteella. Mökissä oli priimuskeitin ja puuhella. Vuoteena oli isän rakentama kerrossänky, jonka yläkerroksessa me pojat saimme nukkua.

Äiti hoiti palstalle hiljalleen kasvavaa puutarhaa ja kasvimaata, poikiensa ansiollisella avustuksella. Isä Viljo oli paljon poissa kotoa ammattinsa vuoksi. Puutarhanhoito kiinnosti myös Viljoa, ja hän leikkasi pensaita ja ruohoa, käänsi ja istutti perunat alkuvuosina, rakensi piha-aitaa ja kunnosti ajotietä aina, kun oli kotona ja ehti. Puutarhasta ja kasvimaalta äiti säilöi ja hilloi talteen vuoden vitamiinit ja ruokaperunat. Nauriita ja lanttujakin oli alkuvuosina, koska muistan, että Heimon kanssa paistoimme niitä perunapellolle syytetyssä nuotiossa. Jos muuta ei ollut tarjolla, paistoimme perunoita, ja Heiska tietysti paistoi sammakon.

Äidille olivat ystävät hyvin tärkeitä. Siitä oli mm. osoituksena "Lahjan päivä" eli äidin nimipäivä. Silloin olivat kaikki naapurit ja tuttavat tervetulleita Lahjanpäiväkahville ilman ennakkovarousta. Äiti toimi aktiivisena emäntänä myös edellä mainitussa ompeluseurassa. Hän kutsui usein kylään myös parhaita naapureita milloin mistäkin syystä tai syyttä. Monet vaput vietettiin kotona vierasjoukon säestyksellä. "Anna kengän tämän mennä eteenpäin" kaikui aamutunneille ja kenkä jyskäsi lattiaan. Nuorisokin sai valvoa pitkään ja pakko olikin.

Äiti oli hyvä ruuanlaittaja. Kotiäitinä hän pystyi järjestämään jopa isän kutsumille, ammattiyhdistystoimintaan liittyneille vieraille komeita päivällisiä. Myös rapujuhlat pidettiin usein kotonamme ja aina oli vieraita paikalla. Muistan joskus itse silkillä painaneeni ravunkuvia valkoisiin rapuliinoiniin. Äiti leipoi maukasta pullaa kerran viikossa. Leivontapäivänä piti meidän lasten aina saada uunilämmintä pullaa ja kylmää maitoa, tietysti. Vanhentuneesta pullasta tehtiin köyhiä ritareita oman mansikkamaan hillolla höystettyinä.

Raskas ammattiyhdistystoiminta vei Viljo-isän yhä useammin alkoholin pariin, ja vuonna 1971 Lahja ja Viljo muuttivat erilleen. Vartiokylän talo pantiin myyntiin. Äiti osti talosta saamallaan osuudella ja lisälainalla osakkeen Humikkalantieltä. Laina oli myös korkoineen maksettava, joten hän haki aktiivisesti töitä. Työn saantia vaikeuttivat lukuisat kotiäitinä vietetyt vuodet ja ikä. Heimo sitten palkkasi äidin myymäläapulaiseksi Sähköpuotiinsa. Hän arveli aluksi, ettei äitimuori selviä niin teknisestä myynnistä, mutta toisin kävi. Äiti oppi erittäin nopeasti kaiken tarpeellisen lampuista ja niiden kannoista, pattereista, valaisimista ja sähkökytkennöistä, partakoneista ja kaikista muistakin myynnissä olleista laitteista.

Myöhemmin äiti pääsi Sokoksen sähköosastolle myyjäksi Sähköpuodin työtodistuksen ja reippaan sosiaalisen luonteensa ansiosta. Hän oli osastollaan erittäin pidetty ja pystyi lisäksi opastamaan nuorempia myyjiä sähkölaitteiden saloihin, voittipa valaisinten myynnistä jopa palkintomatkan eräänä vuonna. Hän sai myös useampana vuonna myymäläpäälliköltä joululahjavalaisimen oman valintansa mukaan.

Kun äiti siirtyi eläkkeelle, hän säilytti sosiaalisen vireytensä hyvin pitkään. Hän kävi teatterissa, oopperassa ja uimassa sekä matkustelikin jonkin verran, kun sukan varteen oli sen verran säästöjä kertynyt. Siihen aikaan seuramatkat olivat halpoja. Selkäsairaus hidasti kuitenkin kulkua ja sen mukana menot vähenivät. Myös ystävättäret ja saman ikäiset naapurit ja tuttavat kaatuilivat ympäriltä. Äiti jäi eristyksiin Humikkalantien asuntoonsa. Ystävällinen naapurinrouva Pipsa kävi äitiä päivittäin katsomassa ja siivosi viikoittain huoneiston, koska palkalliset siivoojat olivat niin huonoja. Äiti oli aina ollut itse erittäin siisti, ja kotona voivat lapset vapaasti ryömiä sänkyjen alustoissa eikä pelkoa

Kun Äiti onniteltiin 90-vuotissyntymäpäivänsä johdosta, hän sanoi: "höpsis, minähän täytän vasta 60". Tässä kuvassa Äiti viettää todellista 60-vuotispäiväänsä. Vuottakaan vanhempi Äiti ei halunut olla ja dementia oli armelias.

villakoiran kohtaamisesta ollut. Naapurissa asunut kampaaja kävi leikkaamassa ja kähertämässä äidin tukan. Vaikka tukka oli harventunut, äiti piti siitä huolta ja halusi, että hiukset olivat kammattuina ja muutenkin siistissä kunnossa.

Dementia haittasi myös ystävyssuhteita. Samoin huono kuulo. Viimeisinä vuosina äidin Heli-sisko valitteli minulle, ettei sille Lahjalle kannattanut enää edes soittaa, kun se ei mitään kuule. Huutaa vaan haloota ja sulkee puhelimen. Äidillä oli puhelimesta vahvistin. Helillä oli itsellään vaikea sokeritauti ja astma, joten hänen omakin liikkumisensa oli erittäin vaivalloista. Äidin kuulemista haittasi myös se, ettei hän pitänyt kuulolaitteesta ja otti sen aina pois, kun vain onnistui. Juha oli asiasta hyvin tarkka ja laittoi kuulokojeen paikoilleen aina, kun kävi äidin luona tervehdyskäynnillä.

Juha hoiti raskaat viikoittaiset ostokset ja Pipsa päivittäiset pikkuostokset. Itse kävin joka viikonloppu viihdyttämässä äitiä tunnin parin verran. Joimme tradition mukaan kahvit. Äiti sanoi yleensä heti tullessani, että voi voi, kun minulla ei nyt satu olemaan mitään tarjottavaa, kun en itse kauppaankaan pääse. Toin aina pullat mukani, ja hän oli siitä hyvillään. Äiti oli aina iloinen tullessani, mutta kun jutun aiheet vähenivät, hän alkoi väsyä ja saattoi yhtäkkiä mennä vessaan ja sitten sänkyyn. Vahvat särkylääkkeet verottivat vireyttä, vaikka niiden annostusta oli jatkuvasti hiljalleen pudotettu. Marian mukanaolo oli äidille aina erityistapaus, Maria kun oli mummin tyttö. Mariakin oppi puhumaan kuuluvalla äänellä ja kohti äidin kasvoja. Äiti hahmotti ilmeisesti myös huulten liikkeitä, koska se aina auttoi.

Äidin vei keuhkokuume ja sairaalahoito. Ensimmäisen kerran hänet palautettiin sairaalasta puolikuntoisena, ja hän alkoi valittaa tuskissaan heti, kun oli päässyt omaan sänkyyn. Juha ja Heimo olivat äitiä kotiuttamassa ja soittivat ambulanssin takaisin. Äiti joutui Herttoniemen sairaalaan, jossa hän aluksi pärjäsi suhteellisen hyvin. Pääasiassa siksi, että hän toivoi pian pääsevänsä takaisin kotiin. Kerran pois lähtiessäni hän pyysi soittamaan ennen seuraavaa tuloani, jos hän vaikka ei enää olisi täällä - etten tule turhaan. Toisella kerralla, kun äiti tivasi, miksei hän pääse kotiin, kysyin: "Kuka sinua siellä hoitaisi? Täällä sinulla on hoitajat aina lähellä". Äiti vastasi: "Kotona hoitavat äiti ja isä tietenkin".

Minulle tuli tästä keskustelusta ontto olo; ymmärsin, että loppu oli lähestymässä. Äitiä ei siis todellisuudessa vienytkin keuhkokuume, vaan häneltä loppui elämänhalu. Sairaala ei ollut hänelle oikea paikka. Äiti kieltäytyi lääkkeitä ja ruokinnasta. Hän oli tehnyt aikanaan, täysissä sielun ja ruumiin voimissa, kirjallisen hoitotestamentin, jossa hän kielsi pakkohoidon. Äiti kuoli rauhallisesti Juhan ja minun läsnä ollessa Herttoniemen sairaalassa toukokuun lopulla. Kesän kynnyksellä.

Äiti pääsi viimein kotiin, oman äidin ja isän luokse.

Muisteli äitiä, Hannu Kuukkanen

Lahja Kuukkasen albumista

Kuvan auto oli viemässä sota-aikana porukkaa Turkuun ompelemaan vaatteita rintamalla oleville. Äiti ei malttanut olla pysähtymättä kuvattavaksi hienoine kesämekkoineen. Huomatkaa asuun sopiva valkoinen käsilaukku ja valkoiset jalkineet. Sota ja pula-aika eivät estäneet olemasta tyylikäs.

Lahja Helsingin Ruskeasuon varikolla. Siellä Iida-mummi piti kahvilaa ja Lahja oli apulaisena jonkin aikaa.

Lahja Tammelundissa pyöräretkellä. Taustalla jo purettu siltarumpu, jossa minäkin lapsena vielä seikkailin.

Lahja ja Vieno Keto.
Vieno oli oletetta-
vasti äidin työkaveri
neiti Kurton ompeli-
mosta. Kuva on otettu
16.3.1934

Eleganssia Karkkilan
kyläilyreissulta.

Ystävättäret Lahja ja Eva sekä tuntematon mies. Nuoripari Karkkilassa. Äiti ja isä riiuaikana
Fagerkullaan vievällä sillalla.

Kuvia Nuorisoliiton ajoilta

Vallilan SosDem nuorisoliiton naisjäseniä vuodelta 1936, Äiti istumassa ensimmäisenä oikealla. Useat kuvan henkilöistä säilyivät äidin läheisinä ystävinä hänen kuolemaansa asti. Luulen tunnistavani joukosta muutaman: Ensimmänen oikealta näyttää Lemmikiltä. Kolmas oikealta on Mattilan Aili. Alarivissä vasemmalta on Lindblomin Helvi, sitten Liisa Snygg. Äiti kaatui luultavasti joukosta viimeisenä.

Samoja henkilöitä kolme vuotta myöhemmin 1939. Suuri osa neitosista oli jo avioitunut. Helvi Lindblom keskellä kukitettuna.

Ja edelleen Nuorisoliiton netokaiset yhdessä vuosien jälkeen. Lahja, Aili, Helvi ja Liisa. Kuva on ilmeisesti otettu joskus 50-luvulla.

Muisteli kuvista äitiä,
Hannu Kuukkanen

Isäni Viljo Kuukkanen

Ensimmäinen kaksivuotinen työehtosopimus metallin piirissä allekirjoitetaan vuonna 1960. Vasemmalla edessä SML:n puheenjohtaja Valdemar Liljeström, palkkasihteeri Veikko Puska, sihteeri Onni Närvänen, dipl. ins. Elis Makkonen. Pöydän päässä takana liiton toinen puheenjohtaja, isäni Viljo Kuukkanen, varatuomarit Rolf Widén ja Pentti Somerto, dipl. ins. Mauriz Burmeister, varatuomari Helge Berghell. Kuva on Ahjo-lehdestä vuodelta 1987.

Ensimmäiset muistot isästä ovat Brahikselta, kun hän lennätti minua jalkojensa päällä Hetekassa. Tehtiin huumia temppuja. Tunteukset olivat ihan kuin myöhemmin Brahiksen naapurin, Lintsin kieputtimissa. Silloin isä tuntui läheiseltä ja turvalliselta. Brahikselta on myös seuraava muisto: pääsin isän kanssa Nuorisoliiton toimistoon, isän duunimestaan. Kolmantena on se Vartsikan reissu, kun taloa rakennettiin.

Kerran kouluaikana pääsin isän mukana käymään Jyväskylässä. Se oli työmatka, mutta käväisimme samalla sukulaisissa kahvilla. Silloin lensin ensimmäisen kerran; se tapahtui silloisen Aero Oy:n Convair Metropolitan kaksipotkurisella koneella. Sain istua ikkunapaikalla, josta näin maisemien lisäksi siiven ja oikean moottorin. Siiven ohjauslisäkkeet ja niiden liikkeet hypnotisoivat tekniikasta kiinnostuneen pikkupojan. Ammatinvalintakokeiden perusteella minusta piti tulla insinööri, vaan eipä tullutkaan. ei liioin isän jälkiä seurannut poliitikko. Minusta tulikin mainosmaakari, tietokonegraafikko ja median erikoistutkija.

Isä jäi vähäisten yhteisten hetkien vuoksi etäiseksi ja aikaa myöten yhä kauemmaksi, koska joutui uran kehittyessä olemaan yhä enemmän poissa kotoa. Oli neuvotteluja ja oli matkoja. Oli virallista edustamista. Kuin hyvittääkseen huonoa omaatuntoa, isä toi matkoilta meille lapsille runsaat tuliaisat. Meillä oli mm. komea Fleischmannin rautatie, jota käytiin jopa esittelemässä jossain Munkkivuoren ostoskeskuksen nuorisokerhossa. Se täytti melkein parin pingispöydän pinta-alan. Taisi se kerran olla Kontion majallakin nuorison ihmeteltävänä.

Kun isä siirtyi Suomen Metallityöväen Liittoon, hän muuttui kuin eri ihmiseksi; kasvoille tuli ammattiyhdistyksen naamari. Muistan erään kerran kun olimme Vartiokylän paikallisen Sos-Dem yhdistyksen kokouksessa, jota isä veti. Kokouksen yhteydessä eräs vartiokyläläinen kysyi isältä, muistikko tämä hänet eräästä toisesta tilaisuudesta. Isä tokaisi: "Seurakunta tuntee papin, mutta pappi ei tunne seurakuntaa". Ammattiyhdistysjohtaja voi olla auktoriteet-

ti, mutta silloin hän myös joutuu valitsemaan sanansa ja varsinkin tavan millä sanat sanoo. Isältä ei puuttunut sanavalmiutta, mutta ainakin välillä harkinta näytti olevan kateissa.

Isä ei poliittisesta urastaan juuri kertonut. Kaikki mitä kotona sain tietää, tuli sivulauseina tai aikuisten keskusteluista vahingossa kuultuna, pienten kattiloiden korvien kautta.

Äidin kertoman mukaan Vallu (Valdemar Liljeström) oli sanonut isälle, että vesipojat eivät voi olla mukana neuvotteluissa. Niissä juodaan vastapuoli pöydän alle. Siksi myös SML:n (Suomen Metallityöväen Liitto) edustajien työvelvollisuuksiin kuului tuohon aikaan juominen. Yleensä juotiin työnantajien tai oman talon laskuun, mutta aina eivät nämä piikit riittäneet. Varsinkin politiikkaa tehtäessä paloi myös omaa rahaa.

Kun sosialidemokraattinen puolue hajosi, isä valitsi skogilaisten eli TPSL:n (Työväen ja Pienviljelijäin Sosialidemokraattisen Liiton) rivit. Isän nosteenä toimi hänen oma isänsä T.J. Kuukkanen, joka oli SML:n liittovaltuuston pitkäaikainen puheenjohtaja ja ammattiyhdistysliikkeen vasemman laidan vahva vaikuttaja, oikeitten duunarien joukosta noussut. Myös isä oli noussut vaikuttavaan asemaansa pääasiassa kentän tukemana, ensin SML:n toimitsijaksi ja sen jälkeen nopeasti sihteeriksi ja toiseksi puheenjohtajaksi.

T.J:n vaikutusvallan avulla kenttä seiso i isän takana myös silloin, kun Valdemar Liljeströmiä oltiin pudottamassa SML:n nokkapaikalta Metalliliiton VII liittokokouksessa. Mitä tuoloin oikein Liljeströmin ja isän välillä tapahtui, on hämärän peitossa. Se vain on selvää, että isä Liljeströmin taivuttelemana vetäytyi puoluekokouksen aikana eli viime hetkellä ehdokkuudesta. Istuva puheenjohtaja olisi muuten äänestyksessä hävinnyt.

Muistan isän joskus sanoneen kotona, mahdollisesti joillekin vieraillemme, että hänestä on parempi tehdä työtä ammattiyhdistyksen hyväksi kuin edustaa sitä. Ilmeisesti kyse oli kerrotusta tapauksesta.

Vaikka SDP:n puolueriidan aikana Liljeström oli alkanut pitää isää poliittisena vastustajanaan, työmaalla he olivat edelleenkin yhteen hiileen puhaltanut taistelupari. SML:ssä Liljeström hoiti julkisen puolen ja isä teki taustatyötä. Isä piti yllä suhteita kentän osastoihin ja mm.

kirjoitti Liljeströmin puolesta suuren osan Ahjon pääkirjoituksista, puheenjohtaja antoi vain aiheet. Tästä isä kertoi itse. Isä oli myös SML:n neuvottelu-upseeri eli se, jonka piti joko juoda vastustajat pöydän alle tai juottaa tukijat puolelleen. Molemmissa tapauksissa rooli oli raskas sekä isälle että omaisille. Aina mukana seuraneena "turvamiehenä" isä myös muutaman kerran ulkomaan matkoilla pelasti Liljeströmin astman aiheuttamalta tukehtumiskuolemalta. Viimeisellä kerralla Genevessä 1960 isä ei ollut enää mukana. Liljeström kuoli hotellihuoneessa sydänkohtaukseen.

Liljeström ei kuitenkaan katsonut olevansa kiitollisuuden velassa isälle, ei ainakaan ammatillisessa mielessä. Hän ei esimerkiksi esittänyt seuraajakseen isää, vaan aivan toista henkilöä. Itseriittoisena miehenä Liljeström uskoi selviävänsä ilman oikeaa kättään politiikassa, mutta suuren noutajan edessä hän ei sitten enää yksin pärjännytkään.

SML:n puheenjohtajan pallia ei saanut kumpikaan, ei Liljeströmin ehdokas Esko Suikkanen eikä isä. Paikan veti välistä Onni Närvänen - tai oikeammin Närväsen poliittinen nosturi Emil Skog.

Isä ostettiin pois kisasta. Hän sai ehdokkuudesta luopumisensa vastineeksi SAK:n toisen puheenjohtajan pallin. Käytännössä hänet hyllytettiin Rantasen selän taakse. Rantanen oli yhtä omatoiminen TPSL:n poliitikko kuin Liljeströmin, tosin sillä erotuksella, että Rantanen masinoi yksinään ehkä vielä enemmän SAK:ssa asioita kuin Liljeström konsanaan SML:ssa.

Isälle tarjottu paikka oli astetta entistä ylempänä, joten hänen uransa näytti ulkopuolisen silmin hyvinkin nousujohteiselta. Isän kannalta erityisen vaikuttava asia oli kuitenkin hänen alkoholisoitumisensa. Toinen oli isän taisteluhulun laantuminen eli kyllästyminen poliittiseen juonitteluun ja taustapeliin.

Kun tarkemmin ajattelee, TPSL oli varsinaisen aikansa tilaus. Se oli keskustapuolueen unohtamista pienviljelijöistä ja teollisuuden vähäväkisimmistä työläisistä voimansa saanut puolue. TPSL oli liike sosialidemokraattien vasemmalla puolella, olematta kommunistinen. Työväestö epäröi SDP:n lojaalisuutta itsensä ja työnantajien välillä. Se aiheutti suurta vuotoa

kommunistien puolelle. Jotain oli hyvä saada väliin patoamaan vuotoa. Mitään mainintoja ei kuitenkaan löydy siitä, miten suunnitelmalista se oli. SDP oli kaikissa julkisissa kannanotoissaan vahvasti TPSL:ää vastaan tai jätti sen, virallisessa äänenkannattajassaan, mainitsematta. Jopa niin täydellisesti, että TPSL:n oli pakko perustaa oma lehti. TPSL näkyi enemmän Hesarissa kuin Demarissa.

Skogilaisten joukossa pyrittiin systemaattisesti unohtamaan myös Viljo Kuukkanen. Emil Skog mainitsee isän vain kerran, ensimmäisessä kirjassaan (maininta koski nimitystä SDP:n jaostosihteeriksi). Toisessa julkaisussaan, Veljet vastakkain, häntä ei mainita lainkaan, vaikka tuolloin, TPSL:n miehinä, molemmat Kuukkaset olivat vaikuttamassa Metallityöväen liitossa. SAK:n ja SML:n julkaisuissa hän sen sijaan esiintyy useinkin.

Isä ei omien sanojensa mukaan ollut kovin aktiivinen, jos oli aktiivinen TPSL:n asioissa lainkaan. Tästä voitiin päätellä, ettei hän ollut Skogin mielestä täysin luotettava, vaikka nimellisesti joukkoon kuuluikin. Toiselta puolen isä oli kenties kallellaan SDP:hen ja kentän suunnalla veljeili liikaa kommunistien kanssa.

Skogilaisten vieroksunta näkyy myös Närväsen nostamisessa isän ohi SML:n puheenjohtajaksi.

Liljeströmin kuoleman jälkeen isän vastustajat sanoivat hänen syrjäyttämisensä syyksi, että Kuukkanen on jäänyt "Nuorisoliittoasteelle". Heidän suustaan tulleen tämän voisi ilkeästi tulkita myös toisin päin: "Kuukkanen edustaa kenttää eikä meitä, TPSL:n johtavaa klikkiä". Toisaalta skogilaisen junttaryhmän huolena oli, että isä olisi VII liittokokouksen aikoihin 1959 pystynyt mahdollisesti saamaan kommunistien äänet puolelleen. Hän oli siis erittäin vaarallinen henkilö johtamaan SML:ää, joka pelkäsi kommunisteja. Historia kuitenkin osoittaa, että kommunisteja oli kuunneltava ja heille oli myös ammattiyhdistysliikkeessä annettava se äänivalta, joka heille demokratian perusteella kuului. Liikkeen eheytyks ei olisi onnistunut demokratiaa palauttamatta.

Isä oli kaikissa tapauksissa pesunkestävä demari. Aatteen hän oli imenyt jo äidinmaidossa ja voimakastahtoisena isänsä poliittisessa vanavedessä. Vaikka isä ja poika kulkivat demarien vasenta laitaa, ukin sanoin "jyrkkää siipeä" työväen asialla, heistä kummastakaan ei olisi saanut väännettyä kommunistia, eivätkä he olisi myyneet ammattiyhdistysliikettä kommunisteille kuin oman ruumiinsa yli.

Muistan joitakin vappujuhlia ja muitakin kotilaisuuksia, joissa alkoholin vaikutuksen lisäntyessä alettiin puhua politiikkaa. Vastassa oli usein tuttavapiiriin ja sukulaistenkin parkkiintuneet kommarit ja altavastaaajana isä. Väittelyt pysyivät kiivaudestaan huolimatta aina asiassa ja ystävyys säilyi. Isän tapana oli sanoa: "Asiat riitelevät, eivät ihmiset."

Isä sai näistä keskusteluista varmasti paljon tietoa työväestön ajankohtaisista mielialoista ja samalla väittämiä ja vasta-argumentteja poliittisia puheitaan varten. Hän oli tunnustettu puhuja.

Isän taustalla oli myös hyvin ymmärrettävää, että hän olisi äänestyksissä saanut taakseen kentän kommunistit. Hän osasi puhua heille heidän omaa kieltään. Tätä isän poliittista voimavaraa pelättiin aiheellisesti myös TPSL:n piirissä. Sieltäkin löytyi vasen ja oikea laita.

Kun TPSL:ää sittemmin savustettiin ulos ammattiyhdistysliikkeestä, sen leima oli lähtemättömänä isän otsassa ja hän joutui syrjäytetyksi. Isä siirtyi tai siirrettiin Enso-Gutzeitin työsuojelutarkastajaksi.

Alkoholismi ja sen aiheuttamat ongelmat perhe-elämässä johtivat lopulta avioeroon 08.01.1982. Vartiokylän rakas kotitalo myytiin jo asumuseron astuttua voimaan 1969. Isä muutti Imatralle työn perässä ja äiti Kontulaan omaan yksiöönsä, perheen kuopuksen Juhan kanssa.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Isä palveli asevelvollisena laivastossa

Nuorten voimiensa tunnossa oleva SDP:n nuorisoaktiivi Viljo Kuukkanen astui varusmiespalveluun merivoimiin Haminassa 18.11.1938. Kutsunnoissa hän oli ilmoittanut ammatikseen hiojan oppilas. Hän oli saanut oppinsa Reno Oy:ssä 1936 päivätyn työtodistuksen mukaan. Viimeinen työpaikka ennen palvelukseen astumista saattoi olla Suomivalimo eli Valimo Suomi Oy, jossa hän oli tuolloin jonkin aikaa töissä isänsä kanssa. Työtodistuksessa kuitenkin lukee: Rauta ja metallivalimo Suomi, keernän tekijänä, (eroaa omasta pyynnöstään) 28.5.1936 - 25.9.1937. Jossakin isä on vielä vuoden töissä ollut, mutta siitä ei ole toistaiseksi löytynyt tietoa. Taustalla kummittelee vielä sähköasentajan ammatti, josta ei kuitenkaan löydy työtodistusta.

Alokaskoulutus tapahtui Rankissa. Isä on kirjoittanut sotilasmuistioonsa: "Kaks' kuumaa vastakkain, monnin pää ja aurinko." Mikä on muuttunut noilta ajoilta? Tukka taitaa olla pitempi ja simputus vähäisempää.

Isä sai konemiehen erikoiskoulutuksen Haminassa 1939. Neljäs huhtikuuta kirjoitetussa kurssin kronikassa Kuukkasesta sanotaan: "Neropatti. Kokeissa hänen tiedot loisti siksi vartionkin toisti." Hän valmistui AUK:sta konealiupseerina ja palveli sen jälkeen raivauskoneapulaisena noin neljä kuukautta. Aliupseerikurssi Haminassa päättyi lokakuussa 1939. Sotilaspassin mukaan isä lähti AUK:sta ylimatruusina ja ylennettiin reservin alikersantiksi vasta sodan alettua 6.12.1939.

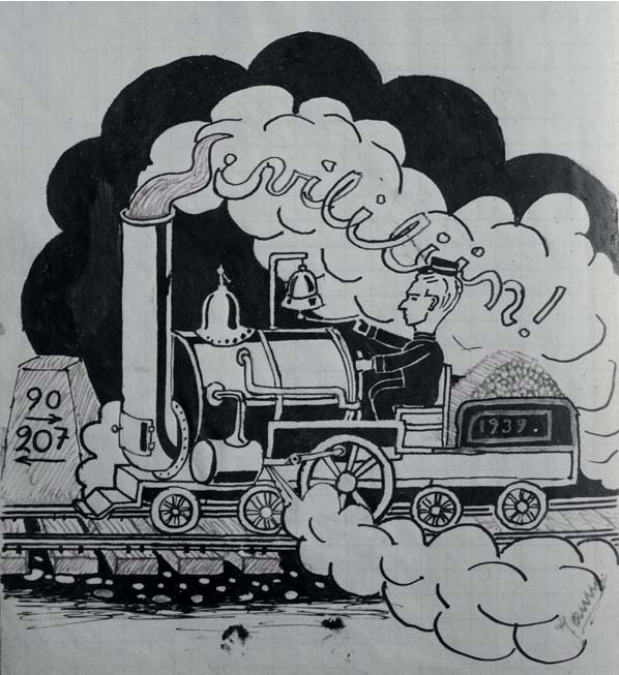
Isän tekemä piirros sotilasmuistiosta. Se esittää miinanraivaajaa, jolla isä palveli.

Matruusi Viljo Kuukkanen.

Sotilasmuistion mukaan isä palveli Miinalaivueessa ja kierteli Suomen etelärannikkoa parin purjehduskauden verran reittiä: Helsinki, Hamina, Kirkonmaa, Viipuri, Hamina, Pukkio, Kirkonmaa, Rankki, Kirkonmaa, Pukkio, Hamina, Helsinki, Öro, Russarö, Hestö Bysö, Russarö, Hestö Bysö, Russarö, Hanko, Öro, Högsåra, Hanko, Lappohja, Smultrongrund, Mäkiluoto, Helsinki, Hamina, Kirkonmaa, Koivisto.

Merkintöjen mukaan palvelustoimiin kuului tavarankuljetusta ja reserviläisten kuljetusta, laivojen kunnostusta ja kalustojen käyttöön. Useaan muistion kohtaan tuli merkintä: "Louheen hiiliä." Se tarkoitti miinalaiva Louhea, joka Lapin sodan aikana vuonna 1945 upposi Hangon lähialueella. Louhi oli alun perin venäläinen alus Tsaarin laivastossa.

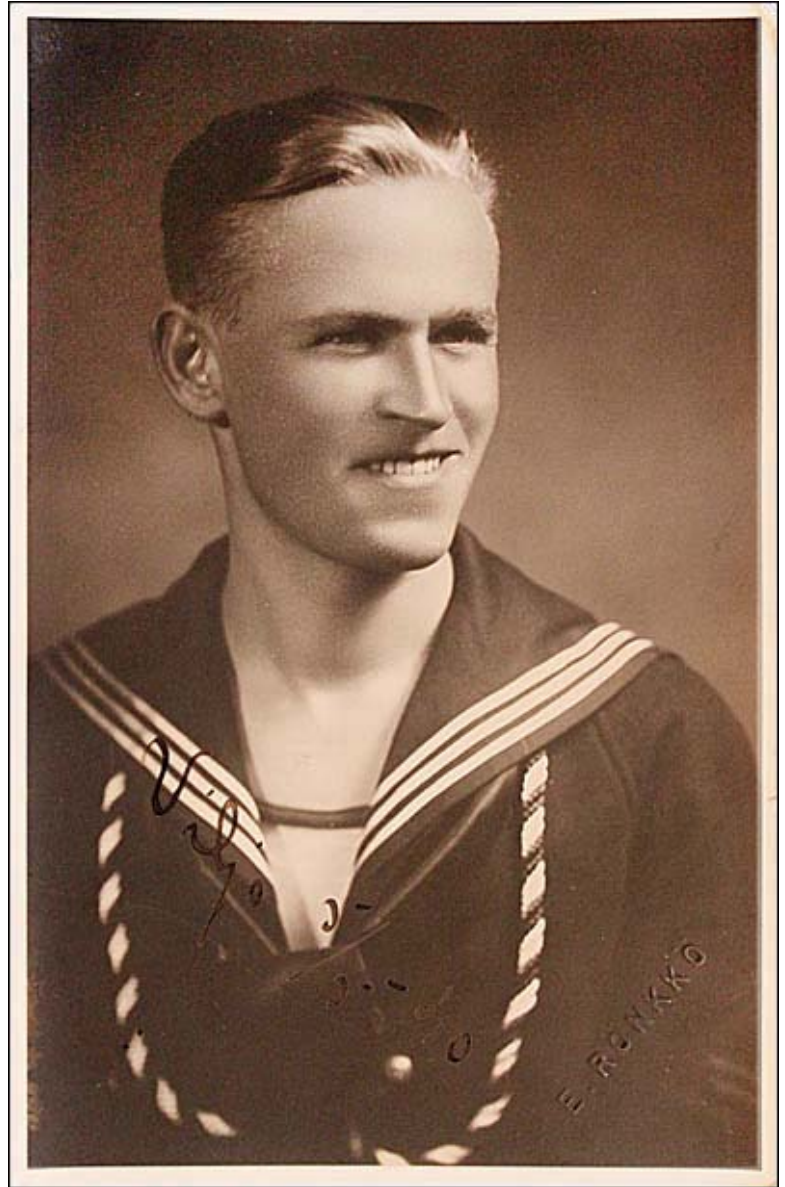

Tätä kuvaa sotilasmuistioon piirtäessään isä vielä kuvitteli pääsevänsä määräaikana siviiliin. Näinhän ei siinä ikäluokassa suinkaan käynyt. Virallinen palvelusaika näyttää kilometripylvään lukujen perusteella olleen 297 tai 298 siitä riippuen, laskettiinko "tänään" mukaan vaiko ei.

Sotilasmuistiossa olevaan piirrokseseen isä on merkinnyt oman laivansa tunnuksiksi A42. Alus oli miinanraivaaja. Kirkonmaan ja Koiviston kohdalle on 11. ja 12.10.39 merkitty "Tilanne". Se jatkui ainakin 15.10. ja 1.11.39 ja ilmeisesti edelleen aina sodan syttymiseen asti.

Miinalaivueen miehenä isä sai koulutusta myös miinoista ja niiden raivauksesta. Sotilasmuistiossa on pieni parodia pitkästyttävien opintojen kevennykseksi: "Miina. Niitä on kahta lajia, ne ovat molemmat räjähtäviä. Aikaisemmin keksitty laji ei ole laivoille vaarallinen mutta vaikuttaa tuhoisasti yksityisiin henkilöihin. Erotetaan myös maa- ja merimiinat. Mielestämme turhaa saivartelua, koska maamiinakin muuttuu merimiinaksi uimaan mennessään. Silloin se on puoleensa vetävämmän näköinen ja siksi erittäin vaarallinen."

Isä ei tekstiä kirjoittaessaan vielä tiennyt, että joutuisi sodan aikana kokemaan miinan vaikutuksen "yksityisiin henkilöihin" henkilökohtaisesti.

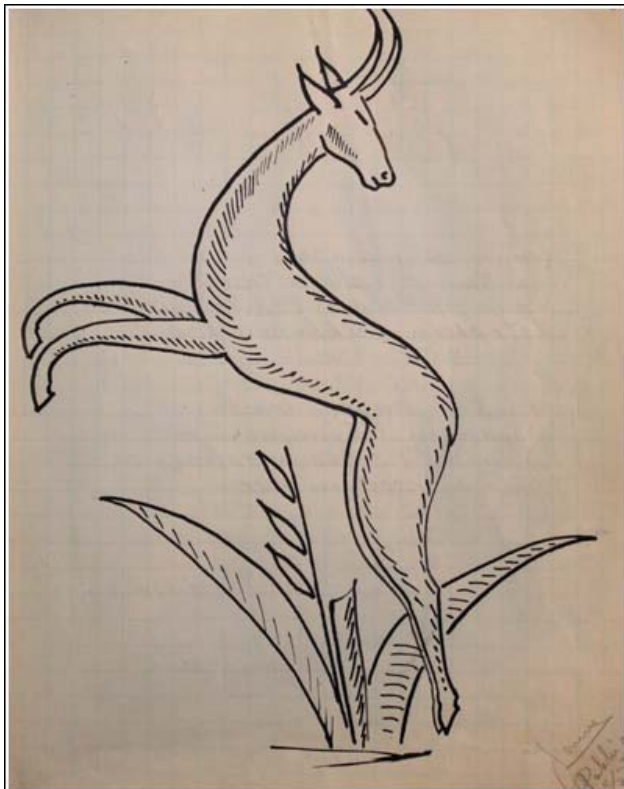
Isä kuvautti itsensä 5.5.1940 laivaston alikersantin asussa. Valokuvaaja E. Rönkkö on retu-soinut kasvoja ilmeisen voimakkaasti.

Kirjoitti omalla PC:llään: Hannu Kuukkanen

Viljo Kuukkasen 81-vuotiaana laulama laulu Rion yössä kuului hänen laivaston aikojen lempiesityksiin (laulu löytyy verkkoversiossa: <http://www.webcag.fi/HannunTarinoita/>).
(Lähde: Työväen Arkisto, Muistitietokokoelmat, Ulla Tapiovaara-Harpf)

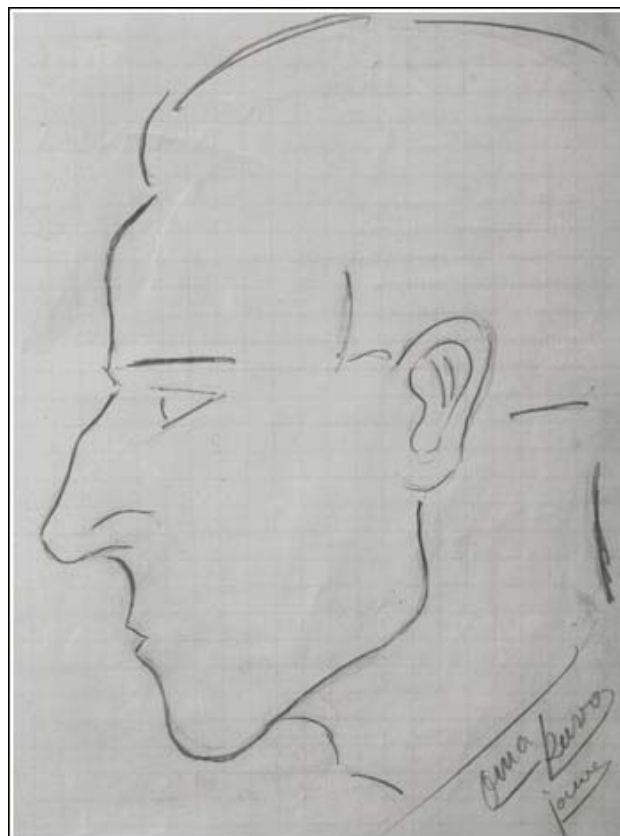
Kuvia isän sotilasmuistiosta

Isän sotilasmuistio oli yksi lapsuusaikani mielenkiintoisimpia luettavia. Erityisesti vetivät puoleensa isän piirtämät komeat ja hauskatkin kuvat, kerta toisensa jälkeen: "Äiti, saanko mä taas katella sitä isän kivaa kirjaa?" Kansilehdellä on lause: "Katsele mutta älä arvostele." Piirroksissa on nimimerkkinä Janne - siihen aikaan oli muodissa signeerata työnsä "taiteilijanimellä".

Yhden kokonaisen sivun täyttänyt Gaselli oli upea näyte art deco -tyylistä.

Ylhäällä oikealla: taiteilija Viljo Kuukkanen itse omakuvassaan. Isä tunsi hyvin oman karakterinsä.

Pääskyt kuvassa ja tekstissä kertovat varusmiehen kaipuusta siviiliin. Isä hallitsi tekstauksen Koiton tulevaisuuspiirin tekstauskurssin ansiosta. Siviiliin paluu venähti hieman sodan vuoksi.

Isä yleni sodan aikana ylikersantiksi ja toimi loppuajan vääpelin vakanssilla. Sotilasmuistion piirrookset ovat enimmäkseen varusmiesajalta. Tositoimissa ei piirtelylle paljon aikaa jäänyt. Tekstaus tushipiirtimellä vaihtui lyijykynään ja pikamuistiinpanoihin.

Isän kuva maavoimien kersantin natsoissa on peräisin isän puhdetyönä tekemästä, hirsimökkiä jäljittelevästä kuvakehyksestä. Kehys on kuvattu sivulla 24.

Kirjoitti : Hannu Kuukkanen

Isä rintamalla

Isän sotilasmuistiossa on päivämäärällä 1.12.39 merkintä: Kirkonmaalla. Samaan aikaan oltiin maarajalla jo torjumassa Neuvostoliiton hyökkäystä. Rautaa satoi rajalle. Muistiossa tussipiirtimen viimeistelty tekstaus vaihtuu pikaiselta vaikuttavaan lyijykynän tekstiin ja sijaintien lista jatkuu: Kirkonmaa (Vuorisaari, Satamasaari, Kuutsalo Kirkonmaa), Helsinki, Kuutsalo, Helsinki (Kotka, Hamina), Kyytsalo, Haapasaari, Kyytsalo. Tilanne oli päällä.

Lisää ajan henkeä ja tapahtumia isän historiaan tuovat muutamat kirjeet hänen kirjeenvaihdostaan parhaan ystävänsä, Armas Mäkisen eli Aman kanssa. Näitä on sota-ajalta säilynyt jonkin verran Mäkisen arkistossa. Äidin ja isän välisestä kirjeenvaihdosta on säilynyt vain yksi ainoa kirje. Sen rivien välistä oli luettavissa katkeruus sodalle, joka oli erottanut toisistaan nuorenparin. Isä ei ollut koskaan tunteitten näytön mestari, joten suorasanaista rakkaudentunnustusta sai kirjestä turhaan hakea. Pariskunta avioitui vuoden 1940 keväällä, talvisodan päätyttyä ja reilun puoli vuotta ennen

Yläkuvassa : Nuori perhe onnensa aamussa. Väli rauhan aikana syntynyt esikoinen Heimo, isänsä alikersantti Viljo Kuukkasen polvella.

jatkosodan alkua, joten kirjeenvaihtoa oli nuorella parilla varmaan runsaasti. Joitakin kortteja on kyllä säilynyt. Äidin kirjeisiin viitataan mm. Ama Mäkiselle lähetetyissä kirjeissä.

Kirje 11.1.1940: "Rintamalla. Sain eilen vastaanottaa osaston lähettämän paketin ja pyydän sinun kauttasi lausua osastolaisille parhaimmat kiitokseni." "Vaate- ja tavarat ovatkin tällaisena kylmänä talvena tervetullut lahja monelle reserviläiselle." Osasto tarkoittaa Valtilan Sos.-dem Nuorisosastoa, joka muisti rintamamiehiään.

Varusmiesajan päättyessä isä siis siirrettiin rintamalle. Sotilaspassi kertoo: "Vapautettu vakinaisesta palveluksesta 31.1.1940. Palvelus ylimääräisissä harjoituksissa ja liikekannallepanossa: Saapunut 1.2.1940 MiK/2.Er.RTPsto."

(Erillinen rannikkotykistöpatteristo, Hamina.) Isä siirrettiin laivaston kone-aliupseerin tehtävään eli varusmiespalvelusta suoraan rannikkopuolustukseen sotarintamalle. Isä jatkoi merivoimissa talvisotansa loppuun.

Suomen ja Neuvostoliiton alusten, sekä Suomen rannikkotykistön taistelut talvisodassa keskittyivät Suomenlahdelle. Sotatoimet tarkoittivat suomalaisten suorittamaa miinoitusta ja neuvostoliittolaisten alusten hyökkäyksiä Suomen merenkulkuväyliä vartioivia rannikkopattereita vastaan. Merisotatoimilla ei ollut merkittävää vaikutusta sodan lopputulokseen, ja ne lakkasivat pian lähes täysin Suomenlahden jäätilanteen takia. Puolesta välistä joulukuuta alkoi pienten alusten toiminta olla jo merellä vaikeaa. Tammikuun loppupuolella jää oli kasvanut jo liian vahvaksi ja helmikuussa pienet alukset ja sukellusveneet telakoitiin.

Suomen laivaston aluksia olivat talvisodassa panssarilaivat Väinämöinen ja Ilmarinen, viisi sukellusvenettä, tykkiveneet Turunmaa, Karjala, Uusimaa ja Hämeenmaa, seitsemän moottoritorpedovenettä, 14 vartiovenettä, miinalaiva Louhi ja kuusi miinanraivaajaa. (Wikipedia) Yksi miinanraivaajista oli se A42, jolla isä palveli koko talvisodan purjehduskauden ajan.

Hyvin nopeasti sodan alussa Neuvostoliitto miehitti Suomen ulkosaariston Tytärsaarta ja Suursaarta myöten. Lavansaaren luona upotettiin suomalainen vartiovene, joka vei mukanaan neljä merivartijaa. Yhteenottoja ei syntynyt, koska suomalaiset evakuoitiin Suursaarelta jo puolitoista vuorokautta ennen maihinnousua. Neuvostojoukot väittivät kuitenkin omissa raporteissaan kokeneensa voimakasta vastarintaa, mutta taistelleensa voittoon urhoollisesti. Suomen merivoimat ja rannikkopuolustus onnistuivat estämään Neuvostoliiton maihinnousuyritykset muualle Suomen maaperälle. Ainoat miinoitukselta avoimet väylät olivat rannikkotykistön linnoitusten suojaamia ja niiden puolustus piti. Oman osansa teki talvi, sekä Suomen karikkoiseksi tunnettu rannikkovesistö. Yksi neuvostoliittolaisten koukkaushyökkäys jäätä pitkin maaliskuussa 1940 Kotkan – Virolahden suuntiin, onnistuttiin myös torjumaan rannikkotykistön tulella.

Kirje 3.3.1940: "Suomenlahdella. Täällä josakin onkin viime päivinä vallinneen suotuisan lentosään johdosta ollut lukuisasti ryssän ko-

Isän kirje sieltä jostakin: "Kirje Heimolle. Kiitos Heimo kirjeestäsi, kohta isä tulee täältä taas oman poikansa luo."

Tämä isän sota-ajan puhdetyönä tekemä valokuvakehys näkyy isän kirjeessä olevassa piirroksessa Brahenkadun asuntomme seinällä. Kehys on nuorimman veljen Juhan hallussa.

neita liikkeellä ja on niiden kulkureittiä nyt osoittamassa savuavien talojen rauniot ja rikutut maantiet ja pellot."

Kirje 6.4.1940: "Suomenlahdella. Osastolaisemme ovatkin selviytyneet yllättävän hyvin tämän tuhoisan sodan jaloista päästen suhteellisen vähin vaurioin". Osastolaisilla isä tarkoittaa Sosialidemokraattisen Nuorisosaston poikia, jotka kirjeistä päätellen olivat melko lähellä samalla rintamalla. Pari heistä oli haavoittunut, muttei vakavasti. Heistä puhutaan useissa kirjeissä.

Talvisota päättyi 13. maaliskuuta 1940. Sotilaspassissa lukee: "Vapautettu 6.7.1940. Lomautettu toistaiseksi, palvelusaika 5kk 5 pv". Loma ei kestänyt kuin vajaan vuoden, sillä jatkosodan alettua isä kutsuttiin jälleen riveihin.

Laivaston miehiä oli kuitenkin enemmän kuin tarvittiin, joten vain kokenein osa pääsi palvelemaan Suomen merivoimien vaatimattomassa sotakalustossa. Laivastossa koulutuksensa saaneita miehiä siirrettiin joukoittain maarintamalle. Jopa siinä määrin, että lopulta merivoimissa tuli miehistöpula.

Veteraaniperintö-sivusto kertoo jatkosodan alkamisesta: "Neuvostoliiton ilmavoimat hyökkäsivät Suomen alueelle. Kohteena olivat pääasiassa lentokentät, mutta suurin osa pommeista putosi asutuskeskuksiin. Kun Neuvostoliitto pommitti 25.6.1941 viittätoista Suomen paikkakuntaa lähes 500 lentokoneella, katsoi Suomi olevansa jälleen sodassa Neuvostoliittoa vastaan." Varsinaista sodanjulistusta ei siis tullut, mutta tuli pommeja kyllä niskaan.

Sotilaspassin merkintä: "Saapunut 21.6.1941 13. KEK (kaatuneiden evakuoimiskeskus). Isä oli siis niiden joukossa, jotka siirrettiin maavoimiin ja uudelleen koulutettavaksi huoltotehtäviin.

Kirje 13.7.1941: "Kuten olet ehkä Lahjalta saanut tietää, en ole enää meriväessä vaan olen saanut nyt ylleni kenttäharmaan sarkatakain". Kirje 2.8.1941: "Juuri kun pääsi jaloilleen ja sai melkolailla rempalleen menneet asiansa reilaan ja rupeesi elämään kuin ihmiset konsanaan, niin taas uusi tikki. Kyllä kertyy taas maksamista kunhan täällä muutaman kuukauden makaa, mutta onneksi tai onnettomuudeksi minä en ole ainoa."

Isä tarkoittanee "makaamisella" mahdollisesti takaisin rintamalle joutumista. Siviilissä elämä oli ilmeisesti ollut toimeliaampaa. Amalle Vili toivotteli: "Toivottavasti se pysyy ehjänä, että tulee poika." "Se" tarkoitti ilmeisesti Salmea, sillä Salmelle ja Amalle oli todellakin tulossa poika, Pasi. Jos Ama ja isä olivat hyviä ja pitkäaikaisia ystäviä, niin sitä ovat olleet myös pojat, Heimo ja Pasi.

Isä haavoittui Virolahdella 11.10.41. astuttuaan miinaan. Miina oli vioittunut ja laukesi vasta isän ehdittyä jonkin matkan päähän. Sirpaleet veivät palan reidestä ja joitakin iskeytyi myös päähän. Isä joutui pitkälle toipumislomalle sotasairaalaan. Siellä saamaansa hoitoa hän piti kuitenkin huonona. Isä kaipasi myös lähemmäs omiaan. Niinpä hän kirjoitti ystävälleen Amalle ja pyysi, että tämä kyselisi paikkaa Tilkasta. Näin sitten tapahtuikin. Muistan isän

kertoneen Tilkasta, miten huoneet olivat täynnä haavoittuneita ja tuuletus oli välttämätöntä. Kun ikkuna taas kerran oli auki, isän vuodepeitolle oli alkanut sataa lunta. Siitä inspiroituneena hän alkoi laulaa: "Tääl pohjolan hangis on meil isänmaa...". Ikkuna suljettiin tuota pikaa.

Alikersantti Viljo Kuukkanen oli saanut pari kukkalähetystä Marian sairaalaan haavoittumisen aikoihin: 23.12.1941. Vallilan lastenosasto Oraan toimikunta, toivottaa Rauhallista joulua ja valoisampaa uutta vuotta.

19.11.-41 Rva Leppik-Helenius, kirjoittaa liikuttavan kiitoskortin: Syvää kiitollisuutta tuntien, Teitä kohtaan joka henkenne uhalla autoitte minua saamaan rakkaan poikani alik. Arvid Leppik'in ruumiin tänne kotikaupungin multiin.

Jalan kuntouduttua riittävästi isä joutui takaisin rintamalle. Sotilaspassin merkintä: "Siirrot ja komennukset: 21.2.1942 Jv. koul. K. 19:an." Isä joutui koulutukseen ja sen jälkeen 26.2.42. takaisin 13. KEK:een". Verkosta löytyneen tiedon mukaan Kaatuneiden evakuoimiskeskus 13.KEK toimi Luumäellä 18.6.1944 alkaen ja siirrettiin heinäkuun alussa Rauhaan, jossa se toimi sodan loppuun. Kirjeistä päätellen isän toimipiste sijaitsi pääasiassa kuitenkin Karjalan kannaksella "siellä jossakin".

Kirje 23.2.1942: "Olen nyt eräässä toipilas-keskuksessa. Saa sitten nähdä kuinka kauvan". "Minut on luokitettu nyt BII mieheksi, joten en kelpaa sotatoimialueelle minkäänmoiseen palvelukseen ainakaan toistaiseksi."

Kortti 27.2.1942 Kannakselta: "Terve Ama. Kiiruhdan tässä pistämään sinulle tämän kortin, sillä olen nyt joutunut takaisin entiseen yksikköni ja olen yhden sen ryhmän toimiston hoitajana täällä etelä kannaksella."

Kirje 20.11.1942: "Terveiseni täältä Karjalan pääkaupungista. Ompahan taas kuukausi vierähtänyt siitä, kun olin lomalla. Ei uskoisi, että sota-aikanakin aika voi kulua nopeasti." "Minulla onkin nykyään, kuten alussa mainitsin, aika kulunut aika hyvin, sillä olemme korjailleet eräästä vanhasta rakennuksesta itsellemme uutta asuintaloa ja ennen kuin sellainen on valmis, saa siinä puuhata aika tavalla. Mitään ei saa, ellei ensin kerjää sitä pitkän aikaa." Isä viittaa loppusanoissa varmasti rakennustarvikkeisiin.

Kirje 27.3.1943: Isä kirjoittaa: "Terve taas täältä

Karjalan pääkaupungin liepeiltä. Pistän sinulle tämän kirjeen onnitellakseni sinua sen iloisen perhetapahtuman johdosta, jonka Lahja minulle ilmoitti pari päivää takaperin, nimittäin, että sinä olet saanut jälleen lisän perheeseesi ja lisäksi vaimoihmisten mieliksi tyttären. Mikäs sen hienompaa, kun on molempia sukupuolia omasta takaa."

Jalka vaivasi edelleenkin. Isä kirjoittaa ystävälleen Amalle.

Kirje 2.6.43: "Jalkani on viime aikoina ruvennut reistailemaan aika usein. Usein yöllä sitä vetää niin lujasti suonta, ettei tiedä miten olisi." Puumottien teon vaikutuksesta jalkansa kuntoon hän kirjoittaa: "Seuraavana päivänä olimme mottimetsässä ja hakkasimme 3m³ puita nokkaa päälle. Minä sain hakata ainakin 4m³, sillä kaverinani oli meidän pastori ja se oli niin heiveröinen ettei työstä ollut yhtään mihinkään, kunhan mukana roikkui. Kyllä minun jalkani oli hurjassa kunnossa sen jälkeen. Se ei tahtonut totella laisinkaan."

Näinä aikoina isä kirjoitti paljon pienviljelmästään rintamalla. Kun hän oli asettunut komennuspaikalleen, hän oli ottanut hoitaakseen kasvimaan, josta miehet saivat tuoreita vihaneksia intin ruuan jatkeeksi.

Kirje 18.5.44: "Olen tässä muiden juoksevien töitteni lomassa kunnostanut tätä yksikön puutarhamaata ja päässyt jo näkyviin tuloksiin. Kurkut ovat olleet pinnalla jo muutaman päivän, porkkanat pari päivää ja tänä aamuna oli muutama hernekin nostanut terälehtensä maanpinnalle."

Isällä oli huoli myös parista vuokrapalstastaan

Helsingissä. Toinen oli Raviradanvarressa. Äidin piti kiireistään huolimatta kääntää maa ja istuttaa perunaa, ja isä koetti vielä Amalta varmistaa, että homma hoituisi.

Syksyllä huoli oli toinen. Kirje 19.9.44: "Olisin pyytänyt, jos olisit voinut sen verran auttaa Lahjaa, että hän olisi saanut sieltä Raviradan varrelta ne perunat ylös." Isä ei päässyt Helsinkiin syksyllä, koska maatalon miehet ja pojat olivat etuoikeutettuja lomiin viljelyskauden aikana, varsinkin sen alussa ja lopussa.

Isä sai ylennyksen ylikersantiksi 3.10.1944. Hän toimi kuljetusryhmän esimiehenä vääpelin vakanssilla. Urhoollisuusmitalit hän sai v.39-40 rannikkopuolustuksessa ja v.42 ja v.44 maavoimissa.

Isä oli armeijaan mennessään raivoraitis, ei edes polttanut. Kun häneltä sitten sodan jälkeen kysyttiin, miksi oli alkanut tupakoida, hän totesi: "Ei sitä ruumiinhajua olisi muuten millään kestänyt".

Isä vapautettiin palveluksesta 13.11.1944. Luokituksella BII. Palvelusaikaa oli kertynyt 3 vuotta 4 kuukautta ja 23 päivää.

Lappohjassa 19.4.39. isä oli kirjoittanut sotilasmuistionsa: "Korpraali: Menkää helvettiin ja tulkaa parijonossa takaisin."

Siellä isäkin tuli varmasti käyneeksi, eikä ihan yksin.

Kirjoitti Hannu Kuukkanen

Hannu Mossen "morsiuspoikana"

Suomeksi tämä tarkoittaa, että Hannu oli Osmo-enon eli tuttavallisemmin Mossen morsiuspoika vuonna 1949. Vuosi on kirjoitettu valokuvaan.

Äiti väittää, että en voi muistaa. Minä väitän, että muistan. Olin tosin vasta kaksivuotias. Muistan erinomaisesti, kuinka minut puettiin ja puleerattiin hääkuvaa varten. Itse häätöilaisuudesta sen sijaan ei ole mitään mielikuvaa. Saattaa siis olla, että häät tapahtuivat maistraatissa, kuten meillä pakanoilla oli tapana, eikä siellä tarvittu morsiuspoikaa.

Äiti oli jostain lainannut tai itse ompelija-ihmisenä tehnyt tumman siniset (Heimo väittää, että mustat) samettipolvi housut; oli henkselit, etulappu ja kultaiset ankkurinapit. Elettiin marraskuuta. Minulla oli valkoinen paita ja valkoiset nilkkasukat. Kylmältä sääriä suojasi pitkät puuvillasukat. Mustat, kiiltävät lakeerikengät olivat lainassa. Ne olivat sandaalimalliset, niin sanottu rikkakengät eli niissä oli kapeat remmit yli nilkan ja lyhyehköt umpikärjet. Mielestäni olin komea - ikänä en ole ollut niin komea, paitsi sittemmin laivaston alikessun pillinaruissani. Ehkä tuo morsiuskuvan asu "ankkureineen" ennusti tulevaa.

Sitten lähdimme Osmo-enon ja Hillevi-nuorikon kanssa kävelemään kohti valokuvastudiota, joka oli pienen matkan päässä Kirstarilta. Olimme, minä ja Äiti, tulleet Kirstarille jo hieinan aikaisemmin Brahikselta, josta oli matkaa ehkä kolmisen sataa metriä loivaa ylämäkeä tai sitten oikopolkua kallion yli. Minulla on muistikuva, että olisimme hakeneet hääparin heidän asunnostaan. Siinä tapauksessa Mosse oli saanut heti avioituttuaan asunnon talosta. Augusti-ukki hoiteli suhteita kaupungin suuntaan ja oli puhunut Mossen kaupungille duuniin ja sen kautta sitten myös Osmo pääsi asumaan Kirstinkadulle, ikään kuin häälahjaksi. Kirstarilla oli nimittäin kaupungin, noin 35 neliömetrin huoneen ja keittokomeron työsuhde-asuntoja.

Olohuoneissa oli pyöreä peltinen pilariuuni ja keittiötä toimittavissa komeroissa puuhellat.

Hillevin ja Osmo-enon virallinen hääkuva, vasemmalla Hannu. Kumma kyllä kuva on ihan oikein päin, vaikka se kamerassa oli aikoinaan selvästi ylösalaisin. Silloin oletin, ettei sellaisesta mitään hyvää seuraa, verihän siinä päähän menee ajan myötä.

Kuva on Lahja Kuukkasen perhealbumista. Päiväys kuvassa on 20.11.1949 eli "enon poika" Hannu on ollut noin kaksi ja puoli vuotias.

Mossella oli tumma puku ja Hillevi oli ihan oikean morsiamen näköinen valkoisessa "tylli- luomuksessa" kukkavihkoineen. En kylläkään tiedä, oliko tylli jo tuolloin keksitty, mutta vaihtelma oli sama. Huntu oli upea. Valokuvasta sen materiaalia voisivat viisaammat arvioida. Kuva on, aikakautensa mukaan, musta-valkoinen. Samettihousujeni väriä ei siis siitä voi nähdä, eikä ankkurinappien kuviota, joten kyllä minun on täytynyt se tilanne ihan itse muistaa

eikä vain kertomuksista kuvitella. Heimo muistaa väärin.

Minua varoiteltiin liikaamasta itseäni. En myöskään saanut potkia kiviä enkä kompuroida ja piti kävelläkin kiltisti äidin taluksessa; ei saanut juoksennella eikä hyppiä. Toisin sanoen, matka oli yhtä kurjuutta sinällään, mutta itse tilanne ja tilaisuus kuitenkin jännittivät kovasti. Hetken kiltisti olemisenkin kesti kuin mies. Valokuvaamo oli Viipurinkadun rinteessä, Viiden pennin pysäkiltä jonkin matkaa alamäkeen. Studio oli kivijalkakerroksessa, muutama porras alaspäin ja hyvin upea. Taustalla oli valkoinen tai vaalea kangas, jokin pensasmainen ruukkukasvi tai pari lattialla somisteena. Kamera oli hieno, musta palkkikamera tukevalta lakatulla puujalustalla. Metalliosat kiiltelivät ja keskellä, palkeen nokalla, välähti linssi. Sivulla roikkui laukaisinlanka, joka sitten liimasi kuvan lasilevyille.

Musta samettihuppu peitti kuvaajan pään, kun hän sihtaili kuvaa. Välillä hän puikahti pois teltastaan. Hääparia aseteltiin. Minua ohjattiin ja aseteltiin. Jalka eteen, toinen taakse. Muista hymyillä! Katso tänne kameraan! Ei saa kaivaa nenää! Kuvaaja katosi huppunsa alle. Salama välähti ja muodottomaksi palaneen lampun savukiehkura ja ritinä kertoivat, että kuvaus oli ohi sillä otoksella. Sai taas vapaasti hengittää hetken. Sain myös katsoa kameran takaosaa hupun alla.

Kuvaaja nosti. Ei sieltä mitään kuvaa näkynyt. Ei me oltu siellä. Huonekin oli ihan nurinpäin. Mutta jännää se kuitenkin oli. Ehkä rupean isona valokuvaajaksi?

Tuloksena oli ihan säällinen kuva, joka säilytti paikkansa perhealbumissamme. Minä olin siitä lähtien aina enon poika ja nimenomaan enon "moosiuspoika". Se kuva oli, kumma kyllä, ihan oikeinpäin.

Haikara toi enolle ja Hilleville Sinikka-tyttären ja Veikko-pojan. Veikon syntymä vei Hillevin, äiti kuoli synnytykseen. Avioliitto oli lyhyt, mutta varmasti onnellinen. Ihmettelin joskus, miksei haikara voinut sitä Veikkoakin tuoda ja Hillevi olisi saanut elää.

Jotain negatiivista kuulin Hillevin kasvatuksesta Sinikan suhteen. En tiedä, lapsi kun olin, mistä mikin asia johtui. Muistan vain, että äidin mielestä Hillevi oli liian ankara Sinikalle. Sinikka oli saanut selkäänsä ja hänet oli laitettu kellariin häpeämään. Kuulemma kerran jos toisenkin. Minusta kellarissa häpeäminen oli kaamea rangaistus. Selkäsaunastahan seurasi vain hetken kirvely, mutta kellarin yksinäisyys olisi murtanut ainakin minut. En mielelläni mennyt edes vapaaehtoisesti yksin Kirstarin hämärään kellariin.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Osmo-eno

Enon poika! - kuului minulle tarkoitettu, paljon puhuva tervehdys Osmo-enon tullessa kylään tai kun muuten tapasimme.

Osmo eli Mosse oli Laakson sisarusparven nuorin poika ja toiseksi nuorin lapsi. Lahja-äitini oli lapsista vanhin, sitten tuli Ola-eno eli Olavi ja hänen jälkeensä Osmo ja Heli-täti. Osmo-eno oli tanakka. Vatsakumpuakin oli ja iän myötä sitä kumpusi hieman lisää. Eno oli myös lyhyehkö, pyöreäkasvoinen, naurava silmäinen ja päälaeltaan kaljuuntunut, mutta silti hauskan näköinen. Mieleltään hän oli hyvin poikamainen ja laski usein leikkiä sekä lasten että aikuisten kanssa; porukoissa hyvä seuramies.

Osmo pelasi jalkapalloa Ponnareissa Ville Vuoren kanssa. En kuitenkaan onnistunut koskaan näkemään ainuttakaan matsia, jossa Osmo tai Ville olisi ollut mukana. Se ei sinänsä ollut mikään ihme, sillä en käynyt silloin enkä myöhemminkään potkupallomatseja katsele-massa.

Osmo oli saavuttanut, kenties pojista nuorim-pana, Aukusti-ukin suosion. Kuten olen jo kertonut, Aukusti hommasi kaikille pojilleen kaupungin duunin ja asunnot suhteittensa

Osmo-eno oli vauhdikas seuramies ja hänellä oli paljon hauskoja juttuja. Kuvassa vasem-malta: Eine Osmo, Viljo-isä, Arska Einen mies. Kuva on Heli-tädin ja Villen juhlista Kirstinka-dulla. Äidin perhealbumi.

avulla. Osmo asui pitkään Kirstinkadun nyt jo museoiduissa puutaloissa. Hän sai erikoisl-uvan rakentaa Aukustin ja lidan kesähuvilalle Vihdin Selkiin oman vinttihuonekamarin, par-iskunnan kesänviettoa varten. Molemmat pojat kavereineen olivat varmasti huvilaa talkoilla rakentamassa. Osmo, käsistään kätevämpänä, ilmeisesti myös viimeisteli huvilan sisustan; lis-toittaen, maalaten ja tapetoiden. Myös vanhan saunarakennuksen kunnostamisen vetovastuu oli Osmolla. Vätkäreinä oli pääasiassa Osmon kavereita. Juska ainakin, joka myös kävi Sel-kissä Osmon kanssa metsästävässä, sekä Vuoren Ville, joka oli Heli-tädin mies. Taisipa mukana olla myös Kuukkasen Vili ja poikansa Hannu.

Osmon ja Juskan metsästysreissuista on jäänyt muisto, jossa Osmo puhuttelee Hannua ja varoittaa seuraamasta miehiä metsälle, kos-

ka siellä on paha ”möökö” ja ”susihukkanen”, jonka he lähtevät nyt ampumaan. ”Pysy vaan kiltisti täällä pihalla”. Hannu pysyi, ainakin sillä kertaa. Taisipa jopa pissata lirauttaa mieluumin kukkapenkkiin kuin juosta metsän reunassa olevaan huussiin asti.

Selkin huvilan vintillä oli muutama lasivillapaali. Kisasimme serkkupoika Kimmon kanssa siitä, kumpi saisi lyötyä ukin kirveen syvimmälle lasivillapaaliin. Osmo selvitti sittemmin lasivillapaalin hajottajan. Kuulustelutekniikassa olisi saattanut olla hiomista, sillä Kimmo nuorempana meni tunnustamaan Osmon lupaaman jäätelön toivossa. Hannu oli viisas ja vaikenen omasta osuudestaan ja sai kuin saikin myös jätskin. Paha ja umpikiero saivat siis molemmat palkkansa. Mitä tästä taas opimme?

Osmo ja Hillevi avioituivat 20.11.-49, ja Hannu oli ”moosiuspoikana”, kuten tiedämme. Osmo oli ammatiltaan alun perin vesilaitoksen mittarintarkastaja. Siinä hänen kykynsä menivät vallan hukkaan, mutta duunimesta oli varmasti turvallinen ja toi yhden lapsen pienperheelle vakaan leivän ja asunnon. Lapsi oli Sinikka-tytär.

Kun Hillevi-vaimo kuoli toisen lapsen synnytykseen, se oli Osmo-enolle kova paikka. Osmo oli erittäin tunteellinen ja Hillevin kuolema johti aikaa myöten asunnon vaihtoon, koska Osmo ei kestänyt lyhyen mutta ilmeisen onnellisen avioliiton muistoja. Hän oli myös sen verran tolaltaan, että Sinikka asui jonkin aikaa Mirjam-anopin hoivissa ja välillä meillä ja Osmo suri, ilmeisesti myös alkoholin voimalla, ja järjesteli uutta elämää ilman Hilleviä.

Osmo-eno muutti uuteen asuntoon Kivalterintielle ja remontoi sen omin voimin ja erinomaisella ammattitaidolla. Kun asunto valmistui, sukulaiset ja tuttavat kävivät sitä kovasti ihailmassa. Tämä oli yksi taidonnäyte, josta seurasi, että Osmo-enosta tuli ensiksi suvun ja sittemmin yhä laajenevan asiakaspiirin remontoija ja maalari. Osmo ei varovaisena miehenä kuitenkaan rynnännyt uuteen ammattiin suin päin, vaan hoiti aluksi remontit ”firabelinä” vesilaitoksen toimensa ohella iltaisin ja viikonloppuisin.

Osmo muisti kyllä onnitella ”Enon poikaa” joka vappu, mutta... Vapun-päivänä, joskus puolisen jälkeen, tuli soitto: ”Eno ei nyt millään pääse

Osmo nuorena sotapoikana. Kuva on annettu muistoksi Lahjalle ja Viljolle vuonna 1944.

Hannun synttäreille, kun on niin kova flunssa.” Seuraavana vuonna saattoi luurista kuulua: ”Eno ei nyt millään pääse Hannun synttäreille, kun on niin kova päänsärky”. Myöhemmin, Hannun kasvettua isommaksi: ”Eno ei nyt millään pääse Hannun synttäreille, kun on niin kova grabbis.”

Muistan myös, miten eno usein Vartsikaan vierailulle tullessaan huikkasi: ”Lahja hei, ei sullois missään vanhaa pullonpeffaa?” Isä taisi huolehtia siitä, ettei talosta niitä juuri löytynyt. Ruokaa Osmo sen sijaan sai aina, jos vain maittoi, ja useimmiten leskimiehelle kotiruoka maittoi. Muistan kerran seuranneeni Osmon syömistä. Enolla näytti olevan kova nälkä ja hän maiskutti vakuuttavasti syödessään. Se oli minusta tosi miehekästä, mutta kun sitten eräänä päivänä

tein syödessäni samoin, sain äidiltä kovat torut. Puolustauduin sillä, että ”kun Osmo-enokin maiskuttaa”. ”No, eno on jo niin vanha, ettei se enää opi syömään ihmisiksi. Mutta sinä opit!” Niinhän minä sitten opin.

Osmo-eno ja hänen kaverinsa laittoivat meille Vartsikaan vesijohdot ja viemäriin. Porukoissa olivat Juska ja Reiska, molemmat muistaakseni myös vesilaitokselta, sekä Ville ainakin. Sitteen oli joku kaivinkoneen kuljettaja, jota ei kai kukaan meistä Kuukkasista tuntenut. Ei siinä paria päivää enempää tainnut mennä, kun perunamaan alla virtasi kaupungin vesi ja toiseen suuntaan viemäri.

Osmo oli viimein kypsä aloittamaan oman remontointifirman. Tyytyväistä asiakaskuntaa hänellä oli ennestään riittävästi. Kun Veikko-poika eli Veka sai kansa- ja maalarinkoulunsa käytyä, hän liittyi Osmon remonttiporukkaan. Uudesta avioliitosta syntynyt Veijo, seurasi muutaman vuoden päästä veljensä jalanjälkiä.

Osmolla oli myös runsaasti suhteita, varsinaisen supliikki-mies kun oli. Lisäksi oli tuttuja jopa Tullihallitusta myöten. Koko suku sai Osmon kautta alennuksia eli Osmon sanoin ”rabattia”. Alennussuhteita hänellä oli lukuisissa firmoissa, ilmiselvästi remontointihommansa ansiosta.

Osmon avioitui uudelleen mutta avioliitto ei kestänyt montakaan vuotta. Uusi vaimo katosi elämästämme tyttärineen, Veijo jäi Osmon perheeseen. Osmo ei enää mennyt naimisiin,

mutta muutti yhteen Sinikan kanssa. Tämä Sinikka ei tietenkään ollut tytär vaan Osmon uusi ystävätär tai oikeammin avovaimo. Sinikka kutsuttiin sekaannuksen välttämiseksi nimellä Puuppana, liekö se ollut hänen sukunimensä? Sinikka oli suvussa hyvin pidetty. Varsinkin Lahja-äiti matkusteli paljon Sinikan seurassa ja he myös kyläilivät toistensa luona usein.

Sinikka toppuutteli Osmon juomista mutta hänenkään keinonsa eivät saaneet Osmaa tyystin aisoihin. Suivaantuneen Sinikan päätöksellä pariskunta muutti erilleen. Sinikka säilyi kuitenkin hyvänä perhetuttavana edelleen. Noista ajoista on mieleen jäänyt Osmon hokema, kun joku tarjosi hänelle alkoholia Sinikan nähden: ”Eksä tiedä et mä oon sluitannut?” Omissa ympyröissään Osmo kuitenkin jatkoi juomista.

Osmo kävi vielä vanhemmalla iälläään vuonna 1984 lakkaamassa Vekan kanssa meidän Laajasalontien yläkertamme lattian. Itse asiassa työn teki Veka. Osmo istui tuolilla vieressä ja neuvoi, firman pomo kun oli ja jo eläkkeelle siirtymässä. Istuen hän eläkkeelle päästyään vuonna 1992 myös kuoli - tyttärensä Sinikan omakotitalon pihalle aurinkotuoliin.

Osmo-eno oli ”sluitannut” nyt lopullisesti.

Muisteli rakasta Enoaan Hannu Kuukkanen

Heli-täti

Heli oli oikeasti Hellin, mutta sitä nimeä ei koskaan käytetty. Heli tai Helli olivat paljon suussa sulavampia. Heli oli Lahjan pikkusisko ja nuorin Laakson perheen lapsista. Hän toimi nuoripari Kuukkasen lastenlikkana, kun Heimo oli pieni. Heimo oli lida-mummin luona päivähoitossa, ja aina kun Heimoa piti vahtia Kirstarin pihassa, se oli Helin tehtävä. Heli-täti muisteli, kuinka hän kerran sota-aikana vei Heimon Selkin Kiviniemeen, Helsingin pommituksia pako. Oli talvi ja matka juna-asemalta yli kolme kilometriä kehnosti aurattua, pimeää tietä. Heimo oli kuulemma reippaasti kävellyt matkan ja ihan marisematta, vaikka oli vielä kovin pieni mies. Jatkosota alkoi 25. kesäkuuta 1941 ja päättyi 19. syyskuuta 1944. Jos kyse todella oli vuoden 1944 talvesta, Heimo olisi ollut kolmevuotias. Reipas poika!

Heli avioitui Vilho Vuoren eli Villen kanssa 50-luvun alussa ja nuoripari muutti lidan ja Akustin huoneistoon Kirstinkadulle. Pieni asunto vapautui, kun Selkin huvila valmistui ja ukki ja mummi viettivät siellä kesänsä. Selkiin tietysti saapuivat myös lapset ja lastenlapset kesänviettoon. Vuoren perheeseen syntyi poika, Kimmo, ja parin vuoden päästä tytär, Riitta. Kimmo on hiljainen ja hiljaisella huumorilla varustettu kaveri, joka oli Hannulle melkein kuin pikkuveli. Yhdessä keksittiin kolttoiset ja otettiin vastaan tukkapölyt tai jätskit, riippuen siitä kuka kolttoisten jälkiä kulloinkin tuomaro.

Vuoren puolelta sukuun liittyi myös Vilhon Eila-sisko, jota avioiduttuaan alettiin kutsua Pirhoskaksi. Pirhoset kuuluivat kiinteästi suvun kalustoon ja marjapussirinkeihin. Ville oli vesilaitoksella töissä, ja hänestä ja hänen kavereistaan oli runsaasti apua Vartiokylän omakotitalon rakennustyömaalla.

Heli ja Ville saivat joskus 60-luvulla kaupungin asunnon Herttoniemestä. Kirstarin porukka hajosi pikku hiljaa, kun Mosse oli jo muuttanut Kivalterintielle ja Olli-enokin siirtyi jossain vaiheessa asumaan Puotilaan.

Helin ja Villen kavereihin kuuluivat Arska ja Eine Viljanen. Myös Arska oli kaupungin töissä, mutta sähköisellä. Hän hommasi aikoinaan Kontulan mäen pimeälle kinttopolulle valot, jotta

Hellin ja Vilho Vuori hääkuvassa.

”poliitikko Kuukkasen” - kuten isää sukulaispiireissä nimitettiin - perhe pääsi Kontulan bussille kuivemmin jaloin pimeään aikaan. Valoista hyötyi koko Käätypolun asujaimisto, sillä Kontulan bussia käytettiin paljon. Arskan kautta Hannu puolestaan sai tiedon, mistä niitä vanhoja kuparisia katulamppuja löytyi. Kiitos Arska! Einellä oli pieni, menestyvä ruokabaari, joten pariskunnalle kertyi varallisuutta oman asunnon ostoon Laajasalosta. Olimme melkein naapureita ja taidamme olla vieläkin, mikäli Arska elää. Eine menehtyi syöpään muutama vuosi sitten, ja Arska on sen jälkeen ollut kuulemma hyvin eristynyt.

Villellä oli taipumusta tuurittaiseen, runsaaseen alkoholin käyttöön, mistä koitui Helille paljon

Vasemmalla Pirhosen Eila, Eine ja siskokset Lahja ja Heli. Kuva on Kirstinkadulta.

murhetta. Heli tietysti muisti muistuttaa Villelle asiasta aina kun aihetta ilmaantui. Ville puolestaan tapasi moitteista pahastuneena antaa takaisin: "Hauku kuuluu kojootin!" Ville kuoli sairaskohtaukseen Herttoniemen kotinsa kylpyhuoneeseen 1985. Heli oli pitkään tapauksesta järkyttynyt ja kertoi ja kertasi sitä Äidille. Heli asui yksin vielä muutamia vuosia Siilitiellä, kunnes vaikean sokeritaudin ja astman ahdistamana joutui hakeutumaan vanhustentaloon parempaan hoitoon ja valvontaan. Uusi asunto oli Laajasalossa, Arskan lähinaapurina. Arskaa Heli ei enää kummemmin tavannut, koska Arska ei Einen kuoleman jälkeen ollut enää seurallinen.

Helin elämä oli vanhuuden päivinä hyvin rajallista. Kun kävimme Äitiä katsomassa Herttoniemen sairaalassa, Helin liikkuminen oli varsin vaivalloista ja hän tarvitsi käytävillä useita hengähdystaukoja. Kun toin Helin kotiin, jäin juttelemaan ja muistelemaan Lahjaa ja taakse jäänyttä elämää. Heli totesi silloin, että toivotavasti hän kuolee ennen kuin joutuu samaan kuntoon kuin Lahja-sisko. Helin toive toteutui hyvinkin pian.

Helillä oli vaivoistaan huolimatta hyvä muisti. Keskustelustamme innostuneena toin seuraavalla vierailukerralla mukani lida-mummin vanhan albumin. Jospa Heli muistaisi siinä esiintyviä henkilöitä. Olisi saattanut muistaakin, mutta näkö oli jo niin sokeritaudin heikentämä, ettei Heli enää tahtonut erottaa ihmisten kasvoja kuvista.

Heli joutui muutaman kuukauden kuluttua leikkaukseen ja kuoli sen seurauksena.

Pian Helin perään menehtyi Riitta-tytär nopeasti kehittyneeseen syöpään; kului vain puoli vuotta Helin kuolemasta eikä hänen hautajaisissaan Riitan syövästä ollut vielä mitään tietoa. Riitan poismeno sattui Heimon 70-vuotispäivien aikoihin. Juhlien aikana asiasta tienneet sukulaiset eivät paljastaneet tapahtumaa, etteivät Heimon juhlit olisi menneet pilalle. Ihmettelimme tietysti hiljaista tunnelmaa ja Riitan ja Kimmon perheen poissaoloa.

Viikatemies korjasi eloa tarpeettoman tiuhaan Helin perheessä ja lähipiirissä.

Heli-tädin perhe. Vasemmalta Kimmo, Heli, Riitta ja Ville. Lasten iästä päätellen kuva saattaa olla jo Siilitien asunnosta.

Heli-tätiä muisteli Hannu Kuukkanen

Olavi-eno

Olavi-eno eli Ola oli hyvin hiljainen, kiltti ja mukava mies. Vaikka Olalla oli itsellä kaksi poikaa, hän silti jaksoi vielä keikuttaa pientä Hannua polvellaan. Voin tänä päivänä nähdä elävästi Olan sydämellisen hymyn ja naurunrypyt silmien ympärillä.

Olavi-eno oli Laakson lapsikatraan vanhin poika ja toiseksi vanhin lapsi, isosisko Lahjan eli Äidin jälkeen.

Elämä koetteli Olaa kovakouraisesti. Sota-ajan pika-avioliitto myös kariutui pikaisesti. "Rinteenlikka" eli Eila vei kuitenkin melko nopeasti hiljaisen ja kiltin Olavin kuljeksimasta vapaitten miesten markkinoilla. Ola oli tuossa tilanteessa, ja varmasti muutenkin, helposti vietävissä.

Ola oli töissä vesilaitoksen "vuotokuopilla", kuten Ville ja Osmo lennokkaasti asian ilmaisivat. Se tarkoitti ilmeisesti sellaista työryhmää, joka hoiti Helsingin kaupungin putkistojen vuotohälytyksiä. Akusti-ukin ansiosta Ola sai

Olavi-enon hääkuva. Pariskunnan onni ei ollut pitkäaikainen, he erosivat pian sodan jälkeen. Ola avioitui ja perusti perheen sittemmin Eila Rinteen kanssa. Heistä ei ole hääkuva Äidin albumeissa.

työpaikkansa ja asunnon Kirstinkadulta samasta L-portaasta kuin lida ja Akusti.

Ville muisti kertoilla juttua, miten hän oli satunut yllättäen samalle vuotokuopalle Olan kanssa. Ola, joka oli laiha, hieman huonoryhtinen pitkäkö mies, oli seissyt vuotomontun reunalla selin, toimeettoman näköisenä, hanskat kädessä. Kun Ville läimäytti Olaa tervehdykseksi selkään, Olan polvet notkahtivat ja rukkaset putosivat käsistä.

Heimo muistuttaa, että Olavi-eno oli hoikkudestaan ja huonoryhtisyydestään huolimatta jumalattoman vahva mies; ruumiillista työtä koko ikänsä paiskineena. Ola teki sen aikaista kiviporausta käsin lekaa tai moskaa käyttäen ja

Olavi-eno kaitsemassa kärryllistä lapsia. Edessä Eero, kyydissä Hannu ja Lauri, alla Tammelundin ukin tekemät käsikärryt.

kaivoi vesilaitoksen monttuja lapiopelillä. Kun tavallinen mies hädin tuskin kantoi 40 kilon sementtisäkin sylissä Vartiokylän portilta omakotitalon työmaalle, Olavi kantoi kainaloissaan kaksi - sillä aikaa kun hevospies Heimo oli ruokatauolla.

Perheeseen syntyi pian Eero-poika ja parin vuoden kuluttua Lauri. Eero oli hieman "jälkeen jäänyt", kuten asia ilmaistiin. Hän ei kehittynyt normaalia vauhtia ja jäi hieman yksinkertaiseksi. Laurilla oli kasvuongelmia jaloissa. Hän joutui kulkemaan vuosia toinen jalka venytystelineessä. Se ei suinkaan parantanut suosiota kaveripiireissä ja poikaa jopa pilkattiin.

Eila-äiti oli keho huushollin pitäjä ja oma Äitini moitti häntä usein. Kun Ola tuli illalla väsyneenä töistä, hänen oli lähdettävä kauppaan ruokaostoksille ja haettava hellapuut, vietävä laskiämpäri ja siivottava. Eila kuulemma itse "vain makoili". Saattaa tosin olla, että Eila oli sairas. Nykyään tunnetaan moniakin sairauksia, joihin "aikaan saamaton" käyttäytyminen tai jaksamattomuus voisi hyvinkin sopia. Masennuksesta ei kuitenkaan ollut kysymys.

Muistan erään kyläreissun Eilan ja Olan luona ja olen siitä Heimon yhteydessä aikaisemmin jo kertonutkin. Heimo pyysi kohteliaasti Eilalta lupaa ottaa palan pullaa. Eila lupasi. Eilan pullasiivut olivat vain niin onnetoman ohuita, että meidän Äidin pullasiivuihin tottunut Heimo otti vahingossa kaksi. Tästä Eila suivaantui ja nappasi Heimolta toisen palan pois. Äiti muisti kertoa tapauksesta myöhemmin, sopivissa kahvipöydissä.

Eila kuoli melko nuorena ja Olavista tuli kahden murrosikäisen pojan yksinhuoltaja. Perhe oli muuttanut Puotinharjuun, ja Lauri löysi tiensä Puotinharjun ostarin jengeihin. Hänen elämänsä alamäki alkoi. Eeron löysivät uskonlahkot. Hän sekaantui Helluntaiseurakuntaan ja julisti sen jälkeen jumalan sanaa kaikissa sukutilaisuuksissa, joihin hänet ikinä kutsuttiin. Olan takia oli ihan pakko kutsua. Olavin kuoleman jälkeen kutsut vähenivät. Hyvä puoli asiassa on, että Eerolla oli joku yhteisö, joka kantoi hänestä huolta.

Olavi-eno oli aina tervetullut Vartsikan kotimme, omalla vähäeleisellä tavallaan. Sen kummemmin tulostaan tiedottamatta hän saattoi kävellä polkupyöränsä selästä suoraan tunkiolle onkimatoja kaivelemaan. Sieltä hänet sitten haettiin sisälle kahville. Äiti piti kovasti Olavi-veljestään.

Uskon, että onkimatkat Vartiokylän lahdella olivat Olan ankeahkon elämän korvaamaton henkireikä. Itse ongittu kala toi myös tarpeellista jatketta köyhän perheen ruokapöytään. Muun riesan lisäksi Lauri oli alkanut käyttää Olan vähiä ruokarahoja omiin tarkoituksiinsa.

Olavi-enoa itseään en nähnyt koskaan juovuksissa. Ola pärjäsi maailman koettelemuksissa ilman puudutusta..

Muisteli enoan Hannu Kuukkanen

Kirstarilla kylässä

Kirstinkadulle oli noin kolmensadan metrin matka Brahiksen asunnoltamme. Ensin korttelin kulmaan Läntistä Brahenkatua Sturenkadun suuntaan. Kulmassa oli bensa-asema. Heimo muistaa, että se olisi ollut Shelli jo silloin. Bensis ei hirveästi kiinnostanut. Se haisikin pahalta. Nyt paikalla on Työläisäidin patsas ja pieni puisto. Bensis on muuttanut vastapäätä, Brahen kentän viereen.

Sturenkadun toiselta puolen alkoi pieni kallioli, jonka päälle on nyt rakennettu kulmakortteli. Korttelissa on nykyään Alppilan apteekki. Korttelin avoimen pihan puolella saattaa olla jokunen riipe aikaisemmasta kalliosta vielä jäljellä. Me lapset, Heimo ja minä, oikaisimme aina kalliion yli. Se oli paljon mielenkiintoisempaa kuin kävellä asfalttikatua.

Kalliosta kulki poikien keskuudessa karmea tarina. Sen Kirstinkadun puolella oli pieni lepikko, jossa tarinan mukaan joku mies oli räjäyttänyt itsensä. Juttuun kuuluivat veriroiskeet ja suolenpätkät puiden oksilla. Illalla me ei siitä uskallettu kulkea.

Kuva Kirstinkadun puoleisesta fasadista. Talo on osittain museoitu. Osmo-eno perheineen asui tässä kadun puoleisessa talossa. Hänen asuntonsa ikkunat olivat kolmas ja neljäs vasemmalta. Pieni ikkuna saattaa olla keittiön tuuletusikkuna.

Jos kulki Porvoonkadun mäkeä ylös asiallisesti jalkakäytävää pitkin, kuten aikuisten käsipuolella piti kulkea, näki Viidenpennin pysäkin puiston. Siinä pysähtyy ratikka vielä nykyäänkin. Puistossa oli tuohon aikaan karkkioskki. Siinä käytiin joskus Heiskan kanssa markan karkkeja ostamassa. Nenä taisi juuri ja juuri ulottua tiskinreunalle. Käsi ainakin. Markka saatettiin myös uhrata raitsikakiskoille. Kun ratikka manklasi sen yli, markasta tuli lituskaa. Se ei enää kelvannut kiskalle, mutta muuten se oli eri hieno.

Kirstinkatu kääntyi hieman ennen Viidenpennin pysäkin puistoa vasemmalle. Nyt kadun nimi on Kirstinkuja.

Kirstinkadun talot olivat ja ovat edelleenkin kahdessa peräkkäisessä, kaksi taloa käsittävässä

rivissä. Talojen väliin jää puistomainen piha, ja neljän talon keskellä on vanha pyykkitupa ja sauna. Olin monesti siellä äidin kanssa pyykillä. Lämmin vesihöyry täytti pyykkituvan ja haisi puhtaalle. Pyykkilautaus oli puupaljussa ja vaatteet hangattiin pyykkilautaus vasten puhtaiksi. Matoissa käytettiin juuriharjaa. Pesuaineena oli mäntysuopatangon palanen.

Vesi kuumennettiin puulämmitteisissä, suurissa padoissa. Lakanapyykki piti keittää. Liika vesi puristettiin pois samalla tavalla kuin Työläisäidin patsaalla tehdään. Jos nimittäin paikalla oli joku, jonka kanssa väentää. Useimmiten oli. Lakanat ja vaatteet kuivatettiin pyykkituvan vieressä olevilla naruilla. Kuivat vaatteet vedettiin, viikattiin, pyöritettiin rullaksi ja mankeloitiin. Mankeli oli pesutuparakennuksen toisella puolella. Kysyin äidiltä joskus, miksi pyykki piti mankeloida? Äidillä oli vakuuttava vastaus: "Ne ovat siistimmät ja säilyvät pidempään puhtaina". Uskoin siihen. Mankeloitu pyykki näytti liukkailta. Lika varmaan liukastui pois.

Kirstinkadun vessat olivat jo minun aikanani vesikäymälöitä, mutta sijaitsivat kellarissa. Jokaisella huoneistolla oli oma vessa, ja avain piti muistaa ottaa mukaan, kun tuli sinne asiaa. Muuten saattoi mennä housuun. Asialla käynti kun tahtoi aina jäädä kovin täpärälle leikin tiimellyksessä.

Kirstinkadun talorivien takana alkoivat Alppilan tai Linnanmäen kallioiden, varsinaiset leikkipaikkamme. Me pienemmät tosin emme saaneet mennä "mihinkään korkealle putoamaan". Siitä syystä leikimme useimmiten kallioiden juurella olevalla nurmikolla ja hiekan sekaisella alueella. Siinä oli hyvä leikkiä vaikka purkkista.

Piiloja oli runsaasti kallionjuuren pusikoissa ja matalien kielekkeiden takana. Pihallekin saatettiin juosta tai kulman takaa kyttäillä etsijää. Puistomaisessa pihassa oli parikin hiekkalaatikkoa. Usein me skidit jouduimme tyytymään niihin, jos isompia ei ollut meitä kaltsin puolella vahtimassa.

Isoilla pojilla oli omat kiireet. Kun muuta koltosta eivät keksineet, pojat kiipesivät katolle ja saivat latarilta kyytiä.

Kirstarin talossa, sen L-rapussa, asuivat Augusti-ukki ja lida-mummi. Heidän oveansa vastapäätä asui Olavi Laakson perhe, Olavi-

eno ja Eila sekä pojat, Eero ja Lauri. Laaksojen välissä asui lisäksi Harzell. Samassa talossa, Akustin ja Idan seinänaapurina, asui Heiskan kaveri, Laakson Tane. Hän ei ollut mitään sukua, vaikka Laakso olikin. Vastapäisessä puutalossa asuivat Osmo-eno, Hillevi ja Sinikka. Kun Heli-täti meni naimisiin Villensä kanssa, perhe asui ukin ja mummin asunnossa. Kun Selkin talo valmistui, ukki ja mummi muuttivat aina kesäksi Selkiin. Talvisin he asuivat vuorotellen lastensa luona.

Kirstarin talosta kysyttiin vitseinä: "Mikä on Vuoren ja Laakson välissä?". Vastaus oli "seinä". Kun Heli-täidin sukunimi oli Vuori ja Taunon perheen sukunimi Laakso, ei siinä muuta välissä ollut, kun kerran seinänaapureita olivat. Olavi-enon vaimon tyttönimi oli tosin Rinne, mutta he asuivat jo yhtä huoneistoa etäämpänä eikä tyttönimiä edes laskettu.

Minusta Osmolla oli aina suvun komein joulukuusi ja nimenomaan tukeva latvakuusi. Sitä paitsi Osmo-enolla oli kuusessa pieniä Suomen lippuja nauhana. Ne olivat mielestäni tosi hienoja. Meidän kuusessamme ei Suomen lippuja ollut; se saattoi johtua niiden "poliittisesta varauksesta". Tosin Osmo-enokin oli pesunkestävä demari.

Sinikka sai aina hienoja joululahjoja. Hänellä oli esimerkiksi suuri puinen leikkijuna, jolla leikin mielelläni siellä kylässä ollessani. Osmon ja Hillevin huoneiston ikkunat olivat etelän suuntaan ja huoneet aina valoisat. Olkkarissa oli samanlainen pyöreä peltinen tynnyriuuni kuin muissakin asunnoissa, mutta siinä oli muista poiketen tosi hienot, sinipuna-valko-kirjavat pellinnarut. Keittiössä saattoi olla kaasuhella. Minusta heidän keittiönsä oli tilavampi kuin muilla, ero ehkä johtui pienemmästä valkoisesta liedestä. Osmon asunnon lattiat oli mahdollisesti maalattu vaaleanharmaaksi. Tästä en ole ollenkaan varma, mutta huoneiston valoisuus on jäänyt kaikin puolin mieleeni.

Sinikalla oli myös ovenkarmissa roikkunut keinu, renkaat ja rekkitanko. Saimme Heimon kanssa sellaiset lahjaksi Sakarinkadulle muutettuamme. Suosituin oli ehdottomasti rekkitanko. Keinuu oli kakarolle. Renkaita joskus kokeiltiin, kun isällä oli aikaa ne vaihtaa. Mursin jalkapöydän luuni kerran Osmolla kylässä ollessamme. Hypimme eteisen oven suuntaan ja satuin hyppäämään niin lähelle ovea, että

varpaat jäivät ovea vasten. Sitten linkutin muutamman viikon jalka puristusiteessä.

Sinikka opetti, miten kiivetään oven karmeja pitkin puristamalla jalat ja kädet vastapuolen karmeihin. Mistä lienee itse sen oppinut? Kii- pesin sillä keinolla sittemmin Vartsikan yläker- ran porraskäytävän seinä ylös asti. Portaiden

taitteessa eivät jäsenet enää yltäneet seiniin, joten piti kiivetä suoraan ylös noin kahden ja puolen metrin korkeuteen ja sieltä vielä noin metrin verran kaiteen yli. Onneksi vanhemmat eivät olleet näkemässä.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Kuvia Kirstinkadulta 2012

Isossa kuvassa yläpuolella on näkymä Kirstinkadun pihalle. Jostain syystä piha on selvästi kutis- tunut lapsuuden päiviltä. Pihassa myös kasvoi kaksi tai kolme suurta lehmusta; nyt on keski- vaiheilla jäljellä vain suuri kanto. Tilalle on istutettu koivuja, jotka mielestäni eivät sovi talon tyyliin. Talossa on tyyllillisesti mukailtu Euroopasta tullutta jugendia. Suomalaisempaan kansallisroman- tiikkaan koivut olisivat sopineet jo paremmin. Vasemmalla talusrakennuksen kulma.

Kirstinkadun sisäpihan L-porras – eli L niin kuin Laakso. Portaassa asui pitkään aikaa kaksi Laaksoa, vanhukset lida ja August sekä poika Olavi Laakso perheineen. Kuvassa näkyvä ikkuna kuului Olavin asuntoon. Vanhusten huoneisto oli ovesta vasemmalla; sinne ei paistanut pihan puoleinen aurinko lainkaan. Isompi on olohuoneen ikkuna ja pienempi keittiön. Jugendin vaikutus näkyy sekä ikkunoissa että ikkunapuissa.

Kirstinkadun puukorttelin muodostaa kaksi identtistä taloriviä, joiden keskellä on pieni talousrakennus. Siinä oli aikoinaan ainakin pesutupa, mankeli ja sauna. Talorivien välissä on avarat pihat.

Vanhoja Kuvia Kirstinkadulta

Kuva Kirstinkadulta vuodelta 1941. Keskellä äiti ja isä, vaunuissa luultavimmin Heimo-vaavi. Muut ovat minulle tuntemattomia. Kuva Lahja Kuukkasen albumista. Kuvan oikeassa reunassa näkyy osa kalliota jonka yli kulki lasten tarinoista tuttu jännittävä "pommipolku".

Kirstarin lapsia arviolta vuoden 1944 paikkeilla. Nuorimies etualalla on Tauno Laakso. Taunon takana saattaa seistä Heli-täti. Muut lapset ovat minulle tuntemattomia. Kuva Tauno Laakson albumista.

Kirstinkadun sisäpihalla ottavat osansa kevätauringosta Heimo ja Heli-täti. Kuva on vuodelta 1946. Pihan lehmukset ovat paikallaan ja tämän kuvan mukaan niitä olisi ollut kolme. Tämä selittää myös sen, miksi nyt jäljellä oleva kanto on pihan keskellä. Kuva Lahja Kuukkasen albumista.

August ja Iida Laakso Alppilan kalliolla ilmeisesti 1940-luvulla. Taustalla Alppilan taloja. Kuva Lahja Kuukkasen albumista

Tekstit: Hannu Kuukkanen

August ukki ja lida mummi

Aku tai Akusti - oikeasti August Laakso - oli äidin puoleinen ukkini. Hän oli muuttanut sukunimensä ruotsinkielisestä nimestä Holmsten. Aukusti oli nuorena poikana ollut renki ja kertoi vanhemmiten yhä uudestaan ja uudestaan tarinaa, kuinka hän oli heittänyt jonkun riitaa haastaneen renkitoverinsa kuin säkin ympäri tuvan nurkkia. Voimia oli varmasti rengintöissä karttunut. Aukustilla oli myös varastossa vanhoja sanontoja, joista tunnetuin kuului: "Jos ei isäntä syö, niin sika syö, ja jos ei sika syö, niin kyllä renki syö." Mikä saattoi paikoin olla jopa aivan totta. Akustista on jäänyt mieleen vielä hänen tarinoita höystänyt hokemansa "minä sanoin", jolla hän korosti nokkelia lausahduksiaan jollekulle tarinansa sivuhenkilölle. Harmi, että noita Akusti ukin juttuja ei tullut koskaan kirjattua muistiin.

Augustin löydetty kaukaisin esi-isä oli Hans Köneman lasimestari Lohjan Kirkonkylästä s. 1621 ja kuollut 1681. Hansin pojantytär Maria Juhanintytär meni naimisiin Hans Hansinpoika Holmstenin kanssa, siitä tuli ukin aiempi nimi Holmsten. Augustilla oli 9 sisarusta, joista August syntyi lapsista viidentenä. Eli kaikkiaan perheessä oli 10 lasta. Vanhin lapsista oli syntynyt 1874 ja kuollut jo lapsena eli 1888 nimeltään Sofia Wilhelmiiina. Akustin sisarista tunsin itse vain kaksi,

August ukki oli tarkka markoistaan ja tässäkin potretissa on otettu kuvaan pariskunnan lisäksi perhettä ja sukua. Vasemmalla Heli-täti ja oikealla Mari-täti. Keskellä lida ja Akusti itse. En ole onnistunut löytämään pariskunnan hääkuvaa. Liekö sellaista koskaan otettukaan.

Arttu-sedän ja Inkerin. Arttu asui muistaakseni Helsingissä, mutta Inkeri Karkkilassa ja tunnettiin siksi suvussa Karkkilan-tätinä. August muutti 1910 Vihdistä Helsinkiin.

Akustilla oli kaksi sisarta, Arttu ja Inkeri. Arttu-setä asui muistaakseni Helsingissä, mutta Inkeri Karkkilassa ja tunnettiin siksi suvussa Karkkilan-tätinä.

Akustin luonnetta ja edesottamuksia on jo kuvattu useassa tarinassa: Äitini kertomana omasta lapsuudestaan sekä Brahenkadun asumisen ja Selkin kesien yhteydessä. Lyhyenä yhteenvetona: Akusti oli nuuka mies ja hänellä oli kuuluisan kaunis käsiala. Ihmisenä hän oli hiljainen, mutta ei ujo, ja käyttäytyi aina rauhallisesti ääntään korottamatta. Ammatiltaan hän oli Helsingin kaupungin varastokirjuri ja kaiketi minun aikoihin jo eläkkeellä.

Vanhuuden krempat saivat Akustin usein otamaan erilaisia särkytroppeja, kuten Hota-pul-

lida Palkeinen nuoruuden palveluspaikassaan Kuopiossa. lida oikealla kahvipannu käsissään serveeraamassa. Isäntä perheen nimeä ei ole tiedossa. Kuva lidan perintöalbumista.

veria ja Pervitiiniä. Tarkalleen en koskaan tullut tietämään, mihin ukkia koski, sillä hän ei ikinä valittanut mitään nimenomaista paikkaa.

Seurasin joskus Selkin kesähuvilan keittiössä, kun ukki ajoi partaveitsellä partaansa. Ensin veitsi piti teroittaa nahkahihnalla. Sen jälkeen ukki irrotti housunolkaimet, riisui paitansa, levitti sankan vaahdon partasudilla leukaperiin ja kaulaan. Partaveitsellä työskentely sai selkäpiissäni kulkemaan väristyksiä. Joskus jopa aiheesta, kun ukki raapaisi pienen haavan poskeensa. Siihen laitettiin paperinpala tukkeeksi. Myöhemmin ukki sitten osti tai sai lahjaksi parranajokoneen. Pikkuveljeni Juha sanoi silloin, että "ukki poraa paataa."

Ukin säästäväisyys näkyi myös Selkin huvilan liiterissä. Hän oli saanut Allar-serkultaan luvan kerätä talon metsästä kaatuneet pikkupuut ja risut omiin tarpeisiinsa ja Akustin liiteri olikin täynnä polttopuuta lattiasta kattoon. Kaikki siisteissä pinoissa tasamittaisina - Akustin käsiala ulottui puupinoihin asti.

Kun ukki ja mummi asuivat talvisin lastensa perheissä, meillä Vartiokylässä heille varattiin alkuvuosina yläkerran huone. Myöhemmin vanhukset saivat meidän poikien huoneen alakerrasta. Mummi kai ehti asua meillä vain yhtenä talvena ennen kuolemaansa, mutta ukki vietti kanssamme sitä useamman.

lida-mummin tyttönimi oli Palkeinen. Hänellä oli kaksi siskoa, Mari ja Josefiina. Molemmat

asuivat Savossa maatalojen emäntinä. lida oli nuoruudessaan ollut Kuopiossa ja Helsingissä sekä piikomassa että sisäkkönä useammasakin taloudessa. Hänen albumissaan on kuvia näistä perheistä, mutta nimiä ei ole tiedossa, koska sukupolvi, joka olisi kyennyt henkilöitä tunnistamaan, on jo poissa. Helikään ei osannut auttaa. Toivoa sopii, että joitain nimiä löytyy kuvien takaa.

lida oli hyvin sairaaloinen selkensä takia. Se oli pahasti tubin väentämässä kyttyrässä, jota ukki voiteli iltaisin pirtulla. Ukki itse ei pirtuun koskenut kuin lääkinnällisessä mielessä lidaa hoitaessaan, mutta Osmon silmä vilkkui kovasti,

Laakson perheen kesäpäivän idylliä Mustikamaalla. Vasemmalta: Akusti, Osmo, edessä Helli, takana Olavi, lida mummi ja Lahja. Äiti näyttää kuvassa olevan jo teinityttö. Ehkä viidentoista - kuudentoista ikävuoden paikkeilla.

kun pulloa laitettiin takaisin kaappiin: Jospa ovi tällä kertaa jäisi lukitsematta?

Augustin ja lidan sai helposti puhuttua Marjapussi-rinkiin. Itse asiassa he olivat sitä usein ensimmäisinä ehdottamassa eivätkä olleet koskaan liian sairaita pelaamiseen. Kortin läiske kuului pitkälle yöhön Vihdin kesähuvilan olohuoneen avoimesta ikkunasta, Selintien ja Kurkelantien kulkijoiden ihmetykseksi. Asiaan kuuluivat säästyksenä huudahdukset: "Tikki tuli", "Kakkosta muistiin", "Pata on valttia" ja "Risti pikkasta", "Valtti, voitto ja viimeinen!" Pelikorttien makea tuoksu tulvahtaa vieläkin sieraimiin tätä kirjoittaessa.

Ukkia ja mummia muisteli Hannu Kuukkanen

Brahen kenttä

Vastapäätä asuntoamme oli Brahen kenttä, siis oikeesti Brahiksen kenttä. Läntisen Brahenkadun ja kentän välissä kasvoi ruohikko ja lehmusrivi. Yksin minulla ei ollut kentälle asiaa, mutta Heiskan ja Äidin kanssa sain sinne mennä leikkimään.

Heiska oli useimmat kerrat kumppanina ja minua vedettiin leikkikentän pikkurattailla pitkin ja poikin. Usein mahdollisimman kovaa. En kuitenkaan muista rattaiden kaatuneen tai pudonneeni kyydistä. Isoveli Heiska kyllä muistaa, että olisin pudonnut ja että äiti olisi Heiskaa siitä kormuuttanut. Rattaat olivat kuin pienet hevoscärryt. Kaksi isohkoa pyörää, laatikko, jossa istuttiin, ja vetoaisat. Heimo oli ilmetty hevonen ja minä kuski. Ohjakset puuttuivat ja tuskinpa niillä mitään vaikutusta velipolleen olisi ollutkaan.

Brahen kentällä oli myös kahluuallas. Syvimässä kohtaa oli vettä pikkumiehen pituudelta, n. 80 senttiä. Yleensä siinä ei kuitenkaan uitu tai kahlailtu. Uitimme altaassa pääasiassa laivoja. Vesi ei tainnut olla puhtaimmasta päästä uimista ajatellen. Talvella lammikko oli jäässä ja tietenkin Heiska tuli muutaman kerran kengät märkinä kotiin, kun oli "bludannut" lampeen. Tuli hän kuulemma muutaman kerran myös vaatteet märkinä. Täytyihän jäätä kokeilla

Brahen kenttä oli suoraan vastapäätä Brahenkadun asuntoamme. Pienten poikien seikkailu ratikkakiskojen ja ajokaistan yli saattoi toisinaan hermostuttaa vanhempia, varsinkin kun matkalla voi tulla kiusaus jyrätä joku taskusta löytynyt rautamarkka ratikkakiskoilla uuteen kuosiin. Kentällä sijaitsevassa lammikossa kastuivat usein syystalvella kengät ja housutkin jäätä kokeiltaessa.

heti, kun sitä alkoi kehittyä. Ei sitä muuten tiennyt, milloin se kesti. Onneksi asunnossamme oli vaatteitten kuivatusta varten puuhella ja kuumat "radiaattorit".

Brahiksen kentän vieressä, tai meidän suunnaltamme katsoen sen takana, oli Aleksis Kiven kansakoulu, jota Heimo kävi jonkun vuoden. Koska olen Heimoa kuusi vuotta nuorempi, hän opiskeli siinä kaikki muistamani Brahiksen vuodet. Siltä ajalta jäi mieleeni, että Heimoa kiusattiin koulussa. Heimolla oli hörökorvat ja suuret etuhampaat. Heiska oli kuitenkin sellaisen tyyppin stadinkundi, että hän ei suostunut vapaaehtoisesti kiusattavaksi, vaan pisti kovasti kampoihin. Joskus kiusaajat saivat tuta katkerasti kaikki Heimon osaamat katalimmat puolustuskonstit, puremisesta ja potkimisesta alkaen. Heimo on Vartsikasivuilla ja omilla "Vaijala"-sivuilla, kertonut itse tarkemmin

"koulukiusattuna" olemisestaan, joten siellä on aiheesta autenttisempi versio.

Brahiksen koulussa oli Heiskan kertoman mukaan myös sellainen pienikasvuinen kaveri, joka osasi kiipeillä koulun nurkkaa pitkin ylös. En muista, kuinka korkealle, mutta kun Heimo kaverista kertoi, se teki minuun lähtemättömän vaikutuksen. Juku - seinää ylös pelkin sormi- ja varvasvoimin! Kundi nimittäin riisui kenkensä paremman pidon saamiseksi. Heimo väittää pystyneensä samaan. Vaadin siitä näyttöä. Tosin hän on jo yli 70.

Joskus olin myös äidin kanssa koulun juhlissa. Muistan, että porraskäytävissä olisi ollut maalauksia. Aiheita ei tule nyt mieleen. Auroran sairaalassa on portaissa Muumimaalauksia, joten saatan jopa sekottaa maalaukset niihin. Itse juhlista en suuremmin kait perustanut, koska mitään erikoista ei niistä ole mieleen jäänyt.

Solakka poikaviikari, kuten esimerkiksi veljeni Heimo, saattoi mainiosti pujottautua portin yläristikon läpi. Jos myös pihaovet olivat lukossa, Heimon täytyi kiivetä ränniä myöten partille. Lukitsemattomasta parvekkeen ovesta pääsi sitten portaikkoon. Omalla vastuulla - tässä siis vinkki, jos avaimet jäävät kotiin tai hukkuvat jonnekin Alppilan kallioille.

Kuvia Läntiseltä Brahen kadulta

Läntinen Brahenkatu 10 ja sen A- ja B-portaan katuovet. Tyyllisesti tyypillinen aikakautensa talo. Funkkis alkoi olla jo voitolla, mutta selviä klassisia piirteitä löytyy vielä julkisivun yksityiskohdista.

Talo sijaitsee vastapäätä, Brahen kentältä. Vasemmalla kentän laidassa on edelleenkin leikkipuisto, oikealla kesäisin urheilu- ja potkupallokenttä ja talvella luistinrata. Raittika on kulkenut tästä jo 1940-50-luvulla. Kiskoilla pojat litistelivät silloisia rautamarkkoja terveytensä uhalla.

**MAKSETTU
OSUUKSI**

POHJOLA

OSUUSYHDIYS
OSUUSKASSA N:o 28.000.000
PERUSTETTU 1893

KASSA

N:o
Luottovakuutussopimus N:o 131806 epämääräiseksi ajaksi.
(Vakuutus on tässä sopimuksen nojalla voimassa riittävän kuin luotonantaja suostui olennaisittain luottoa ja sähkölaitosta suorittamaan erikseen sähkölaitoksen.)

LUOTONANTAJA: Helsingin kaupungin Sähkölaitos.

LUOTTO: Sähkövirran kuluttamista luotonantajan.

LUOTONSAAJA: *Hannu Kuukkanen*
Helsinki (työkyllön osalta) *15.10.1940*

VAKUUTUSSUMMA MK *10000* ja LOMAKEMAKSU MK *2* — kuluksaan, Helsingissä, *15.10.1940* pöytä 1940
(Kassakirjuri)

Vakuutus on voimassa sellä, kun vakuutuksen on suorittettu ja on sen jälkeen voimassa niin kauan kuin luotonantaja täyttää edellytykset vakuutuksen suorittamiseen, suorittaa vakuutusmaksun ja vakuutusmaksun on ollut luotonantajan vastuulla riittävästi. Luotonantaja ei vastaa luotonantajan suorittamiseksi määrätty ja Helsingin kaupungin Sähkölaitoksen on palautettava kullervoon sähkölaitoksen vakuutusmaksun takaisin luotonantajalle.

Kun vakuutus on ollut vakuutuksen voimassa sähkövirran viid (5) vuotta, voi luotonantaja tämän jälkeen lakata perustella. Vakuutusmaksaja suostuu tässä perustellussa Helsingin kaupungin Sähkölaitoksen kautta luotonantajalle sähkövirran vakuutuksen takaisin lähtöä kulloinkin olevaa vakuutusmaksua vastaan.

Vakuutus päättyy tässä liitosomina sellä, kun vakuutusmaksaja sen perusteella on suorittanut sähkölaitoksen kassaan sähkömaksun.

JOKAINEN TALOUS

on aliekin suurimman vakuutuksen tarpeita, joka voi saada kassanala puhelimella 25871:

**Palovakuutus irtaimistolle,
Murtovakuutus irtaimistolle,
Tapaturmavakuutus kotitalouslaiselle,
Tapaturmavakuutus perheen jäsenille.**

Neitä ja muita muita vakuutuksia, kassakirjuri on tekennyt, suostuu kassan aliekin.

VAKUUTUSYHDIYS **POHJOLA** SUOMEN SUURINNAKYNTIÖT ALALLAANT

TAPATURMAVAKUUTUS O.Y. **KULLERVO**

1939, 1939 S. 20, 1940

Työläisäidin patsas. Tällä paikalla sijaitsi vanha Esson tai Teboilin bensa-asema. Heimo muistaa, että se oli silloin jo Shelli. Nyt Bensis on muuttanut sijaintinsa Brahiksen toiselle puolelle ja sitä kutsutaan edelleenkin Shelliksi. Jokin sentään säily maailmassa.

Pohjolan luottovakuutussopimus eli Helsingin kaupungin sähkölaitoksen sitoumus sähkön toimittamisesta osoitteeseen L.Brahenkatu 10 B 83. Sopimuksen päiväys on 15.10.1940 eli välirauhan aikaan. Isän ammatiksi on merkitty sähkötyöntekijä. Tämän mukaan nuoripari olisi noina päivinä ryhtynyt myös asumaan ensimmäistä yhteistä asuntoaan. Tosin - mihin nuoripari sähköä tarvitsi? Heillähän oli puuhella ja hehkuva nuori rakkaus.

Maisemia kuvasi ja kuvaili Hannu Kuukkanen

Brahiksen kauppamatkalla

Seuraavassa korttelissa olivat lähikaupat - siirtomaatavarakauppa ja maitokauppa. Heimo sai käydä ostoksilla toisinaan ihan yksin, mutta minä pääsin vain äidin mukana.

Kaikille on maitokauppa tuttu. Silloin oli kuitenkin vielä pula-aika. En muista, mitkä kaikki elintarvikkeet olivat tuolloin vielä kortilla, mutta kahvi ainakin ja voi. Olisiko sokerikin? Muistan vain eriväriset ostokupongit. Minua kupongit kiehtoivat kovasti ja katsoin silmä kiiluen, kun kuponkeja kaupassa leikattiin ostosten mukaan. Leikin sitten kotona jälkeenpäin kuponkien leikkaamista, kun onnistuin saamaan äidiltä saksia lainaksi. Valvonnan alaisena tiettenkin.

Voita höylättiin suuresta, lasiovellisesta kaapissa olevasta voikimpaleesta pergamiinipaperille. Voilasta muodosti kauniita raitoja voikimpaleen pintaan. Voi punnittiin, lisättiin tai poistettiin hieman ja käärittiin sitten puotipaperipakettiin. Maitokaupasta sai myös leipää. Leivän tuoksu olikin ensimmäinen, joka ovella nenään tuoksahti.

Meidän lasten mielileipä oli tietysti polakka tai ranskanleipä ja jompaakumpaa sorttia omaan ostoslaukkuun aina laitettiin. Ranskanleipä oli ensisijalla, mutta aina sitä ei ollut tuoreena saatavilla.

Näkkileipää ostettiin suuressa nelikulmaisessa pakkauksessa, ja se oli kyllä hyvää. Voita vaan ei saanut laittaa reikäpuolelle, kun sitä kului silloin liikaa. Ajattelin, että kun tulen isoksi, niin varmana laitan voita reikäpuolelle. Olenpa tainnut niin tehdäkin.

Maitoa mitattiin omaan kannuun litran mitalla. Meillä oli kermanvärinen, kapeasti vihreäreunainen, emaloitu kannu, joka veti noin neljä litraa. Kansi oli kovin kiikkerä, joten se tiukennettiin pergamiinipaperin palalla.

Siirtomaatavarakauppa oli sekatarvarakauppa. Siirtomaita taisi olla vielä yhdellä jos toisellakin valtiolla, ja niistä tuotuja eksoottisia tavaroita myytiin siis siirtomaatavarakaupassa. Muun muassa kahvia, joka oli kortilla. Appelsiinia ostettiin, jotta lapset saivat vitamiinia. Minusta happamat appelsiinit olisivat mainiosta saaneet

50-luvulla elintarvikesäännöstely jatkui vielä muutamia vuosia. Kahviakin sai vain kuponkia vastaan. Kahvi oli papuina ja se jauhettiin vasta oston yhteydessä. Sekatarvarakaupassa oli aina kevyt tuoreen kahvin tuoksu. Kuva: Helsingin kaupungin museo.

Lahja-äiti Brahenkadun asunnossa. Hän näyttää kirjoittavan kirjettä. Äiti oli hyvin sosiaalinen ja piti yhteyttä sukulaisiin ja lukuisiin ystäviinsä. Pöytä jonka ääressä äiti istuu, oli pienen asuntonne yhdistetty työpöytä ja ruokapöytä. Se muutti kanssamme Vartsikaan asti ja palveli

jäädä ostamatta, mutta banaani olisi kyllä kelvannut. Se olikin sitten harvinaista herkkua. Vappuna ostettiin sitruunoita ja rusinoita simaan.

Banaaneista muistan, että kerran olimme kylässä jonkun äidin tuttavan luona, joka oli töissä Varubodenissa. Hänellä oli tarjolla ylikypsiä banaaneja, ja minä sain syödä niitä ihan niin paljon kuin jaksoin. Ne eivät maistuneet enää kovinkaan hyviltä, joten kovin monta ei mennyt.

Lasse Raustela on elävästi kuvannut siirtomaatavarakaupan touhua ja tuoksuja kirjassaan Auringonlaskun katu: "Kaffepöönat rutisivat myllyssä, ylikypsät väskynät lemusivat ja hile lensi, kun puotifroökynä pilkkoi sokeritoppaa niklatulla pikkukirveellään." Tuota sokeritoppaa en muista. Ehkä niitä ei enää minun aikanani ollut. Näin joskus kyllä meillä sokerisaket, mutta niillä pienennettiin käsittääkseni vain palasokeripaloja "sopivammiksi" ja ennen kaikkea "taloudellisemmiksi".

Annikki-täti, joka ei oikeasti ollut täti vaan äidin serkku - mutta jota tädiksi silti tituleerattiin - pilkkoi kovan, Sirkku-palasokerin, pelkin sormin niin että napsahti. Annikki oli saanut näppivoimansa Högforsin valimossa, miesten töissä. Kovat Sirkku-sokeripalat olivat käytössä,

koska ne sulivat hitaammin kahvia tassilta ryystettäessä. Joka ei tunnista sanaa "tassi", kerrottakoon, että tuohon aikaan oli aikuisilla, jostain syystä, tapana juoda musta kahvi niin kuumana, ettei sitä voinut kupista suoraan kullauttaa, vaan se piti kaataa jäähtymään hetkeksi aluslautaselle. Siitä se sitten imaistiin, huulet töttörellä, eli ryystettiin. Ehkä kahviaromikin tuli vangittua näin paremmin talteen. Mene, tiedä.

Kahvimyllyn rutina ja varsinkin papujen valuminen ja niiden poukkoilu lasisessa kuvussa jauhatuksen loppuksi, oli erittäin mielenkiintoista nähtävää. Sitten kolkuteltiin puunuijalla myllyä, että viimeisetkin kalliit kahvinmurut saataisiin asiakkaan pussiin.

Mausteiden tuoksu oli myös huumaava. Niistä muistan vain äidin ostaman kardemumman, jota hän käytti leivontaan. Hyvää pullaa äiti aina leipoikin. Tuoretta, lämmintä pullaa kylmän maidon kanssa. Njam!

Muisteli yks räkänokka kaupantiskin reunalla, Hannu Kuukkanen

Masan kotona kylässä

Brahiksen yksiömme yläkerrassa asui Salosen Matti, lyhyesti Masa. Masa oli noin Heiskan ikäinen ja varsinaisesti Heimon leikkikaveri, mutta joskus sain armon tulla kylään mukaan. Muistan joskus katselleeni Masan keittiönikunasta kadun yläpuolella tuulessa heilahtelevia, torven muotoisia vihreitä katulamppuja. Minusta ne olivat upeita. Hankin sittemmin nuorenparin ensiasuntoomme sellaisen keittiövalaisimeksi Sähkökiveltä. Sähkölaitoksella oli varasto komeassa pienessä kivialossa nykyisen ja silloisenkin Pikku Huopalahden alueella. Talo on yhä jäljellä osaketalojen piirittämänä. Naapurustosta on häädetty muut Ruskeasuon romumyymälät Romu-Stokkaa myöten Malmin Tattarisuolle. Suo kun suo, romu kun romu. Valaisin oli kuparia ja patinoitunut kauniin vihreäksi. On muuten edelleen keittiössämme, vaikka usein sen olemassaoloa on uhattu esimerkiksi rikkomalla kaksi kertaa sen opaailasi.

Masalla oli kaikkea jännää. Muun muassa pahvinen merirosvonaamari, jota hysteerisesti pelkäsin. Naamari oli yläkaapissa. Kun Heiska tai Masa laitto naamarin kasvoilleen, he muuttivat mielestäni tosi pelottaviksi, ihan joksikin muuksi kuin ihmiseksi. Purskahdin itkuun, josta ei tullut loppua, ennen kuin naamari otettiin pois kasvoilta, ja Masa oli taas Masa ja Heiska taas Heiska.

Masalla oli myös läpinäkyvä plastiikkinen pyssy, joka ampui jousellaan kirkkaan värisiä puukuulia. Tosi jännää. Sain kokeilla. Sillä ei saanut ampua ketään kohti, ettei mene silmään.

Masalla, tai oikeammin Masan vanhemmilla, oli kaapin päällä palikkahirsitalo. En saanut leikkiä sillä, koska olin liian pieni.

Joskus sain kuitenkin katsoa kaukaa - jos lupasin olla koskematta mihinkään - kun isommat lapset kokosivat talon. Karkkilassa pikkuserkuni luona oli vastaavanlainen, jonka sain isompana sitten itsekin koota.

Katulamppu kuvattuna keittiössämme. Se on edelleenkin tallella. Oikeastaan se olisi saanut riippua alempana, mutta opaailasi oli aina vaarassa. Lasi on hajonnut kertaalleen ja toinenkin - viisaasti ostettu varalasi - on halkipoikki, mutta se ei haittaa.

Masalla oli myös tinasotilaita. Minun ei annettu koskea niihinkään. Masalla oli pari isompaa veljeä. En muista heidän nimiään. Heiska ja isot pojat laittelivat tinasotilaita rintamiksi ja ampuivat sitten toistensa rivistöjä kumoon neppaamalla kuulia. Minusta tinasotilaat olivat hienoja. Ne oli maalattu erivärisiksi, aina sotajoukon mukaisin tunnusvärein. Taisivat olla sinitakkeja ja punatakkeja ainakin.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Faijan duunimesta

Joskus pääsin käymään myös faijan duunissa Nuorisoliiton toimistossa. Se oli todella kiva ja mielenkiintoinen paikka, koska sain sieltä aina kasan puhdasta "Linen Bankia" sekä kyniä ja kumeja. Lyijykynien lisäksi sain sellaisia aarteita kuin kosmoskynä ja sini-punakynä. Niillä voi piirtää kuvia, joissa osapuolet erotti helposti toisistaan. Punaisella saattoi piirrellä myös "pukkeja" Heiskan kouluviikkojen reunoihin. Ne näyttivät komeilta ja ihan samanlaisilta kuin opettajan tekemät.

Kosmoskynällä oli jännä piirtää sylkipisaraa. Suuhun ei kosmoskynää saanut laittaa. Siitä kärkeä helposti, kun huulet sinersivät ja varmaan myös osa naamaa, sormet ja paidan hihat. Osan paperista piirtelin paikan päällä, osan sain evääksi kotiin. Faijan duunissa oli myös kynänteroitinkone. Kynät tarvitsivat mielestäni jatkuvaa teroittamista ja kyselinkin isältä vähän väliä, sattuisiko hänellä olemaan tylsiä kyniä? Isä kirjoitti hienolla kirjoituskoneella, joka kilahti aina kun rivi tuli loppuun. Sain joskus kokeilla, mutta kirjasimet tahtoivat klimppiytyä eikä isä ehtinyt niitä koko ajan selvittelemään. Tulokseksi oli epämääräistä sotkua, joten luovuin suosioilla kirjailijan urasta ja keskityin piirtämiseen.

Koska tykkäsin kovasti piirtämisestä, olin jo pienenä paperin suurkuluttaja. Piirsin kaikki äidin antamat valkoiset puotipaperit ja isän kotiin tuomat Linen Bankit tiukkaan molemmin puolin. Pääaiheena olivat tikku-ukot hurjissa seikkailuissaan. Ne kaivoivat loppumattomia vuorenonkaloita ja löysivät kultaa ja timantteja tai kävivät kiivaita taisteluita, joissa nuolia lensi ilma sakeana. Linnoituksiin kaivauduttiin tietysti myös alapäin. Lisäksi oli "silmit sidottuna"-kilpailuja Heiskan kanssa kotona. Heiska piirsi hankalan mutkaisen joen tai tien, jota pitkin piti osata kuljettaa kynää silmit sidottuna. Kun osui reunaviivaan, oli toisen vuoro.

Faijan toimistolle mentiin Sturenkadun sillaa pitkin. Sitä samaa, jonka kaiteella Heimo kertoi kävelleensä. Sillan kulmilla tuoksutteli SOK:n kahvipaahtimo ilmoille aromeitaan jo silloin. Menomatalla jäi vasemmalle puolen sillaa veturivarikko. Sen avoimissa ulkokatoksissa säilytetty tavarapaljous kiinnosti minua kovasti. Rautaa oli jos minkälaista sorttia - put-

Kuvassa ei ole faijan duunimesta vaan Sturenkadun sillalta näkyneen junavarikon komeat rakennukset. Rakennusten ja Sturenkadun välissä oli runsaalla rautatavaralla kuormitetut pitkät, katetut avovarastohyllyt. Sekä rautatiekiskot että varastohyllyt on purettu. Sörnäisten radan paikalla juoksee Teollisuuskatu.

SST:n Vallilan osaston henkilökuntaa lounaalla, ajan tavan mukaan omin eväin. Vasemmalta: Leila Hindberg, Kerttu Siltalehto, Viljo Kuukkanen, Pekka Ylivuori. 1949. Kuvaaja tuntematon.

kea, kankea, kulmarautaa, lattarautaa, kiskoa. Ruosteen punaiset ja ruskeat sävyt jäivät mieleen. Junaradat kulkivat Sturenkadun sillan alitse Sörnäisiin. Tuon samaisen radan yli johti päivähoitopaikkaani oikopolku, jota käytimme Heiskan kanssa kun hän oli minua saattamassa Sakarinkadulta. Siitä enemmän myöhemmin. Nykyään raiteiden paikalla kulkee Teollisuuskatu.

Nuorisoliiton toimisto oli muistaakseni ihan lähellä sillan loppupäätä Sturenkadun oikealla puolella, toisessa kerroksessa. Ikkunoista avautuneita näköaloja en pikkukundina juuri

muista katselleeni. Pääasiana olivat paperit, kynät ja piirtäminen. Faija oli ilmeisen tyytyväinen, kun hänen ei tarvinnut minulle muuta ajanvietettä keksiä, vaan sai tehdä duuninsa ihan rauhassa.

Niin - oli toimistossa vielä sellaiset karusellinojatuolitkin, joissa oli kiva pyöriä.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Kuvia isän albumista Nuorten Kotkien ajoilta

Isä toimi 1940- ja 1950-lukujen taitteessa aktiivisesti myös sosialidemokraattisten varhaisnuorten järjestössä, Nuorissa Kotkissa. Tämä porvarilliseksi koetun partion vastine perustettiin keskellä jatkosotaa ja sen järjestämille leireille osallistui aikanaan koko Kuukkasten perhe. Itse olin ensimmäisen kerran mukana Loilanniemen leirillä 1948 vuoden vanhana. Tarina kertoo, että leirin ajan istuin pääasiassa potalla, koska minulla oli paha ripuli. Loilanniemi on Jyväskylän korkeudella lähellä Keu-

Nuorten Kotkien Loilanniemen leiri vuonna 1948. Isä keskellä edessä polvillaan. Kuvan oikeassa reunassa kurkistelee Heimo Kuukkanen. Kuvaaja tuntematon.

ruuta ja Multiaa eli seudulla, jossa Kuukkasten sukujuuret ovat.

Muita leiritapahtumia oli minun aikanani ainakin Turussa sekä Savonlinnan Aholahdessa heinäkuun 14.–23. päivinä 1951 järjestetty

Kuva laivasta purkautuvista nuorista liittyy Malmössä vuonna 1947 järjestettyyn Pohjoismaiseen Sos. Dem. nuorten leiritapahtumaan. Suomalaiset saapuvat Malmöön. Keskellä alhaalla isä ja äiti. Kuva tilaisuuden julkaisusta, ja on peräisin isän leikearkistosta. Kuvaaja tuntematon.

Suomen Sosialidemokraattisen Nuorisoliiton 45-vuotisjuhlaleiri.

Isä toimi Nuorissa Kotkissa muun muassa aktiivisena leirien vetäjänä sekä paikallisena puheenjohtajana 1950–1951. Yhteistyö Nuorisoliiton kanssa oli tiivistä: "Suhteet Sos.-dem. Nuorisoliittoon ovat Nuorten kotkain itsenäistymisestä huolimatta pysyneet erittäin läheisinä. Tätä on luonnollisesti ollut omiaan edistämään toimihenkilöiden ja toimikuntien jäsenten jatkuva kanssakäyminen yhteisen toimiston puitteissa."

Isä istui tuossa yhteisessä toimistossa, joten siirtyminen Nuorisoliiton leipiin oli ilmeisen helppoa, edes työpöytä ei tarvinnut vaihtaa. Hän toimi liiton paikallisena puheenjohtajana 1. 1. 1950—31. 1. 1951 ja sen jälkeen luottamustoimisena. Jälkimmäiset tehtävät hän jätti vasta 1956. Vuodesta 1951 lähtien isä oli Suomen Metallityöväen liiton palveluksessa ensimmäisenä sihteerinä.

Isän leirisauvasta löytyy seuraavat merkinnät:

Oslo -47
 Saarijärvi -47
 Malmö -47
 Kööpenhamina, Bellahøj -47
 Loilanniemi, Kolho -48
 Savonlinna -48
 Turku, Ruissalo -49

Viljo Kuukkanen Nuorten Kotkien leirivanhimman asussa. Kuva on ruotsalaisesta lehtileikkeestä Malmössä olleen leirin ajoilta.

*Lähteet: Nuorten Kotkain Keskusliiton toimintakertomus vv. 1950–1952.
 Alustukset ja esitykset Suomen Sosialidemokraattisen Nuorisoliiton 11. varsinaiselle edustajakokoukselle sekä liiton toiminta- ja tilikertomukset vv. 1950, 1951 ja 1952.
 Pöytäkirja Suomen Sosialidemokraattinen Nuorisoliitto — Finlands Socialdemokratiska Ungdomsförbund r.y:n XI varsinaisesta edustajakokouksesta, joka pidettiin Helsingissä 22.-24. päivinä toukokuuta 1953.
 Pöytäkirja Suomen Sosialidemokraattinen Nuorisoliitto — Finlands Socialdemokratiska Ungdomsförbund r.y:n XII varsinaisesta edustajakokouksesta, joka pidettiin Helsingissä toukokuun 19.-21. päivinä 1956*

Kuvia isän albumista Nuorisoliiton ajoilta

Isää nimiteltiin "ikuseksi Nuorisoliittolaiseksi". Nimitys oli tarkoitettu loukkaukseksi tai vähätelyksi tilanteessa jossa se lausuttiin. Nimittely saattoi viitata toimintatapoihin jotka eivät lienee olleet yhtä "kovat" kuin kilpailijoillaan ja henkilösuhteisiin. Isä oli pitkään myös elokuvaalutakunnassa nuorison edustajana sittemmin karttuneesta iästään huolimatta.

Me pojat, saimme häneltä toisinaan vapaalippuja suomalaisiin uusiin leffoihin. Muutama Speden leffa tuli katsottua ja havaittua, että noissa Speden Suomi-länkkäreissä oli taustalla lapsuutemme suosittu leikki- ja uimapaikka Vuosaaren hiekkakuopat.

Isä oli Nuorisoliiton palveluksessa 20 vuotta eri tehtävissä.

Isä liittyi Sosialidemokraattisen Työläisnuorisoliiton, Vallilan Sos.-dem Nuoriso-osasto r.y.n jäseneksi 25.4.1933 Hän oli tuolloin 26 vuotias sähköasentaja.

Kuvassa on joukko Vallilan Nuorisoliiton nuoria miehiä. Ruutupaitainen mies eturivin keskellä polvillaan on isän pitkäaikainen läheinen ystävä "Ama" Mäkinen. Isä ensimmäisenä oikealla samassa rivissä.

Suomen Sosialidemokraattisessa Nuorisoliitossa isä oli vuoteen 1956 asti. Aluksi toimitsijana ja sittemmin puheenjohtajana. Nuorisoliitossa oli mukana myös Savonlinnan kaupunginjohtajaksi (1963-1969) ja Mikkelin läänin maaherraksi (1970-1979) edennyt Viljo Virtanen.

Virtaset säilyivät pitkään myös perhetuttavina ja muistan lapsuudesta vierailuja heidän luonaan. Virtaset asuivat jonkin aikaa melkein naapurina, kunnes perheemme muutti Vartiokylään Sakarinkadulta. Nuorisoliittolaisia oli myös Yleisradion pääjohtajana sittemmin tunnettu Sakari Kiuru.

Nuorisoliiton toimitsijoita 1948. Vasemmalta: Tapio Manninen SNNn sihteeri, Isä edessä seuraavana. Isä toimi SNNn puheenjohtajana kuvan ottohetkellä. Koiran pentu on tuntematon. Suraavana Toimi Tirronen, Aarre Vasenius, Laila Lindberg ja Sulo Pesonen. Kuvaaja tuntematon.

Viereinen kuva: SosDem Nuorisoliiton henkilökuntaa. Vasemmalta: Kaksi Tsekiä (vieraita?), Viljo Kuukkanen, Thelma Nyman, Reino Oinonen Paasivuorenkatu 3. portailla 1947

Lähteet: Isän valokuva-albumi ja kuviin liittyvät muistiinpanot. Isä oli useimpiin kuviin merkinnyt kuvauspaikan ja tapahtuman, henkilönimet ja kuvausvuoden.

Kuvia Suomen Metallityöväen Liiton ajoilta

SDP:n puoluekokous vuonna 1950. Viljo Kuukkanen istuu edessä toisena vasemmalta. Hän toimi SDP:n puoluetoimikunnassa vuosina 1948–195 ja oli SDP:n jaostosihteeri vv. 1946 - 1947.

Viljo Kuukkasen ura Metalliliitossa kesti 1950-luvun alusta vuoteen 1961. Kun liiton sihteeri Uljas Mäkinen kuoli, liiton ensimmäiseksi sihteeriksi valittiin 29.3.1951 Viljo Kuukkanen, joka oli kymmenen vuotta Mäkistä nuorempi. Kuukkasesta tuli järjestössä toisen polven vaikuttaja, sillä hänen isänsä valittiin samana vuonna SML:n liittovaltuuston puheenjohtajaksi. Vili Kuukkasesta lähdettiin alusta alkaen tekemään Valdemar Liljeströmin kruununperijää. Myöhempi historia tietää, että toisin kuitenkin kävi.

NAPPULANA SML:n POLIITTISELLA PELI-LAUDALLA

Metallin historiikki kertoo erikoislaatuisesta SAK:n edustajakokousvaalista ja liittotoimikunnan pikaisesti kokoonkutsutusta tynkäkokouksesta 27.5.1951.

Äänestyksessä todettiin epäselvyyksiä ja osa ääniä sisältäneistä vaaliaineistopaketeista katosi. Jaako Kivi, Valo Viljanen, Väinö Savolainen ja Emil Turunen olivat 26.5. tehneet asiasta vastalauseen. Kuukkanen ja Närvänen laativat siihen vastauksen. Epäiltiin oikeiston eli tässä

tapauksessa ilmeisesti demareiden vaalivilppiä. SAK:n toinen puheenjohtaja, kommunistien Jaakko Kivi, kuitenkin sovitteli asiaa myöhemmin ja nimesi vaalilautakunnat syyllisiksi. Poliittinen juonittelu ei ollut uutta. Tässä tapauksessa ottivat yhteen demarit ja kommunistit. Viljo Kuukkanen ja Onni Närvänen edustivat demareitten vasenta laitaa.

Historiikki kertoo edelleen, että joulukuun 9.-14. päivinä 1951 pidetyssä kuudennessa liittokokouksessa oli erimielisyyttä edustajapaikoista. Jaakko Kivi väitti, että osastot oli merkitty yhdistysrekisteriin päivää ennen kokousta. Sihteeri Viljo Kuukkanen kuitenkin totesi, että kaikki yhdistykset oli merkitty yhdistysrekisteri-

in; viimeisin anomus oli tullut Jylhämän osastolta 5.12.1951. Jylhästä oli mukana kommunistinen edustaja. Kyse oli edelleenkin oikeiston ja vasemmiston välisestä tasapainosta; SAK:n edustajakokouksessa metallin ryhmää valittaessa oikeistolla oli ollut vain kahden paikan enemmistö.

Kuukkanen paimensi voimakkaasti metallin ammattiosastoja, joita itseasiassa tarvittiin vain liittokokousta varten. Ilmeisesti kommunisteja voitiin parhaiten hallita ammattiosastojen kautta ja avulla. Liljeström kehitti siitä oman taiteenlajinsa.

Viljo Kuukkanen nousi SML:n toiseksi puheenjohtajaksi järjestön VII liittokokouksessa vuonna

Viljo Kuukkanen oli ammattipuhuja. Hän ei yleensä kirjoittanut puheitaan otsikoita pidemälle, mutta lunttilapulla saattoi olla esimerkiksi numerotietoa. Hänellä oli kantava ja selvä ääni, ja hän osasi melko hyvin myös ruotsia.

1955, kun Erik Trygg erosi sairaussyistä. Historiikki kertoo, että Kuukkanen tuli valituksi kymmenen äänen enemmistöllä. Hän totesi valinnan jälkeen, että "semmoinen ammattiyhdistysporukka ajoi minut II puheenjohtajaksi." Valdemar Liljeström ja Emil Skog tuskin olivat Kuukkasta kannattamassa. Aiemmassa vaalissa molemmat olivat nimenomaan vastustaneet tämän asettumista edes ehdokkaaksi. Liljeström ja Skog olivat myöhemminkin kantoina kaskessa Kuukkasen ammattiyhdistysuralla. Sinänsä vähän yllättävää, koska kaikki kuuluivat vasemmistodemareihin eli ns. skogilaisiin. Aate ja yhteinen asia menettävät merkityksensä, kun peliä pelataan henkilötasolla.

Vuoden 1956 yleislakon lopettamisneuvottelut käytiin valtioneuvoston juhlasalissa Helsingissä. Mukana olivat SAK:n ja suurimpien liittojen puheenjohtajat. Metallityöväen liittoa edusti Viljo Kuukkanen. Kyseessä oli kuuluisaksi tullut "12 markan kapina". SML:n historiikin mukaan Kuukkanen totesi liittohallitukselle antamassaan selostuksessa, että lakon lopettamisneuvottelut olivat erittäin vaikeat ja että useita ehdotuksia

oli hylätty. Itse hän ei ollut syntynyt sopimusta puoltanut, mutta ei myöskään sitä vastustanut. Lopettamisen puolesta puhui, että eräillä liitoilla oli vaikeuksia jatkaa lakkoa. "Lakkokenraali" SAK:n puheenjohtaja Eero Antikainen taktikoi äänestyksen niin, että lakko päättyi yhden äänen enemmistöllä.

Ruotsin Puhelin- ja Lennätinalan liittokokous Tukholmassa 1951. Vasemmalla Onni Närvänen, keskellä isäntien edustaja ja oikealla Viljo Kuukkanen.

Viljo Kuukkanen edusti Suomen Metallityöväen Liittoa myös alan pohjoismaisessa yhteistyötoimikunnassa sekä kansainvälisissä edustajakokouksissa ja niiden eri jaostojen kokouksissa, kursseilla ja neuvottelupäivillä. Hän oli ollut jo nuorisoliitossa pohjoismaisessa yhteistyössä mukana ja osasi tyydyttävästi ruotsia ja englantia. Hän oli opiskellut kouluaikoinaan myös saksaa, mutta puhui sitä muita huonommin. Ilmeisesti juuri kielitaitonsa takia hän toimi SML:n edustajana sekä veljesjärjestöjen edustajakokouksissa että opintomatkoilla lukuisiin maihin aina Neuvostoliittoa ja Kiinaa myöten.

SDP:n hajaannuksessa vuonna 1961 Viljo Kuukkanen liittyi TPSL:n (Työväen ja Pienveljelijäin Sosiaalidemokraattisen liiton) ammattiyhdistysjaoston jäseneksi ja valittiin SAK:n toiseksi puheenjohtajaksi vuonna 1961.

SML:n liittotoimikunnan jäsenet Laajasalon Hevossalmessa 1951. Takana oikealla ikkunan edessä T.J. Kuukkanen, hänestä oikealle seisoo Onni Närvänen. Viljo Kuukkanen on mahdollisesti henkilö, joka on osittain piilossa Närväsen edessä istumassa. Vasemmalla Valdemar Liljeström.

Kolme sukupolvea Kuukkasia Metallityöväenliiton VIII liittokokouksessa 1959. T.J. Kuukkanen luopui tuolloin pitkäaikaisesta liittovaltuuston puheenjohtajuudesta. Harvemmin hänestä näkee hymyileviä kuvia, mutta nyt taisi olla aihetta. Vasemmalta Heimo, Viljo ja Toivo J. Kuukkanen.

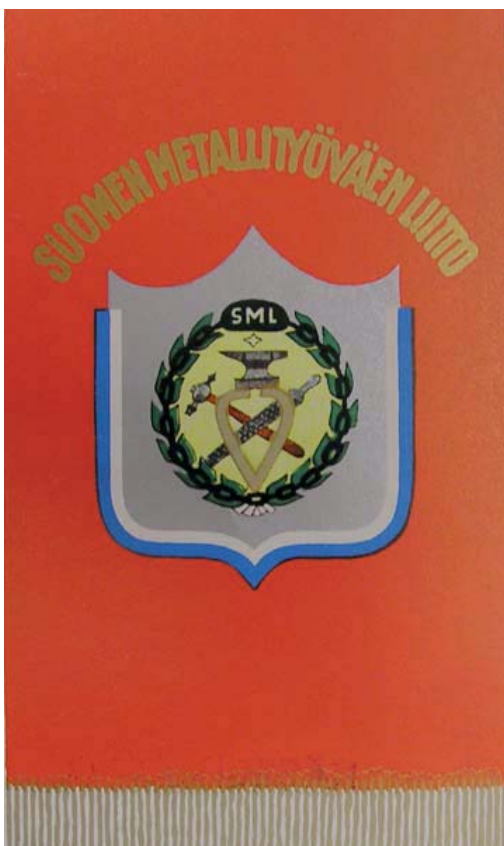
*Metalliliiton lähetystö pääministeri Urho Kekkosen puheilla 1952. Kekkonen selin, vasemmalta Kekkosesta alkaen: Valdemar Liljeström, SML:n 1. puheenjohtaja. Hänen vieressään Viljo Kuukkanen, 2. puheenjohtaja, Eino Heinonen, Mauno Klemola, Erik Trygg, T.J. Kuukkanen, SML:n liittovaltuuston puheenjohtaja. Osittain piilossa, ministeri Eino Heinonen.
Kuva: Työväen Arkisto*

Metallityöväen liiton liittokokouspäivälliset 1955. Vasemmalla Lahja Kuukkanen, Onni Närvänen ja pöydän päässä T.J. Kuukkanen, seuraava oikealle Emil Trygg ja tuntematon mies.

Vuoden 1956 yleislakon solmuja selvitetään. Oikealta E. Antikainen, V. Rantanen, V. Kuukkanen, O. Järvelä ja A. Saarinen. Kuva Työväen Arkisto.

Suomen Metallityöväen Liiton lippu.

Tekstejä kirjoitti Hannu Kuukkanen

Lainaukset: Suomen Metallityöväen Liitto 1950 - 1960; Johan Koivisto 1987.

Kuvia SAK:n ajoilta

Isäni Viljo Kuukkasen aika Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton, nykyinen Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö (SAK) tehtävissä alkoi jo vuonna 1951 eli samoihin aikoihin kuin Metallityöväen Liitossa. Hän oli SAK:n työvaliokunnan varajäsenenä ja vakinaisena jäsenenä vuosina 1951–1969 ja toimi tällöin myös työehtojaoston jäsenenä ja puheenjohtajana sekä jaoston sihteerinä vuodesta 1966.

SAK:n II puheenjohtajaksi hänet nimitettiin vuonna 1961 ja tässä tehtävässä hän toimi vuoteen 1966.

Viljo Kuukkasen SAK:n vuosina alkoi taloudelliseksi katastrofiksi muodostunut Metallitalon rakennustyö. Talo oli alun perin tarkoitettu Suomen Metallityöväen Liiton omaksi monumentaalirakennukseksi, mutta taloudelliset vaikeudet vetivät mukaan myös kattojärjestö SAK:n ja uhkasivat lisäksi upottaa hankkeen rahoittajan, Osuuskassa Yhteistuen. Viljo Kuukkanen toimi näinä aikoina Osuuskassa Yhteistuen johtokunnan varajäsenenä, joten hänellä oli tapahtumiin näköalapaikka.

Ei ollut kuitenkaan vahinkoa ilman hyötyä, koska vaikeuksien sanotaan yhdistäneen hajaannuksen tilassa olleen SAK:n ja jopa koko Ay-liikkeen. (Viite: "Korskean pytingin kalliit lunnaat." TS, 2.9.2007. Asiaa on käsitelty myös Eino Ketolan historiikissa "Suomen Metallityöväen Liitto 1961–1983.")

Lähde: Isä kirjoitti aikanaan silloisen tavan mukaan oman CV:n (curriculum vitae – elämän kulku) eli suppeahkon elämäkerran, josta yllä mainitut asiat on pääosin poimittu ja muilla taustatiedoilla vahvistettu.

Urho Kekkosen aikaan isä ja äiti pyörähtelivät useita itsenäisyyspäiviä presidentin linnan parketilla vuosina 1955-1965. Äidin puvun on tehnyt ystävä ja luotto-ompelija Eva Ahlroot. Muistelen, että puvun väri oli tyylikkään siniharmaa.

Kuva on vuodelta 1963, isän leikearkisto. PS

Pariskunta Kuukkanen kätelee pariskunta Kekosta jälleen kerran. Kuva on vuodelta 1962. Kuva isän leikearkistosta. Lehti PS.

Elämä ei ollut yhtä juhlaa. Arki vaati, muun työn lisäksi, myös edustamista. Kuvassa Kiljavan opiston rakenteilla olevan kuntoskeskuksen peruskiven laskeminen vuonna 1965. Takarivissä toinen vasemmalta TPSL:n puheenjohtaja Uuno Nokelainen, sitten SAK:n puheenjohtaja Vihtori Rantanen ja SAK:n toinen puheenjohtaja Viljo Kuukkanen. Oikeassa laidassa Olavi Saarinen, joka toimi urallaan muun muassa Työväen ja Pienviljelijäin Sosialidemokraattisen Liiton kansanedustajana. Kuva Työväen Arkisto.

Viljo Kuukkanen osallistui aikanaan myös sekä SML:n että SAK:n kansainväliseen toimintaan mm. SAK:n ja Neuvostoliiton ammattijärjestöjen yhteistyötoimikunnassa, VAKL:n Euroopanjärjestön kokouksessa 1961, Kansainvälisen Työjärjestön kokouksessa Genevessä 1963 ja pohjoismaiden ammattijärjestöjen työlainsäädäntöä tutkineissa kokouksissa 1959 ja 1960.

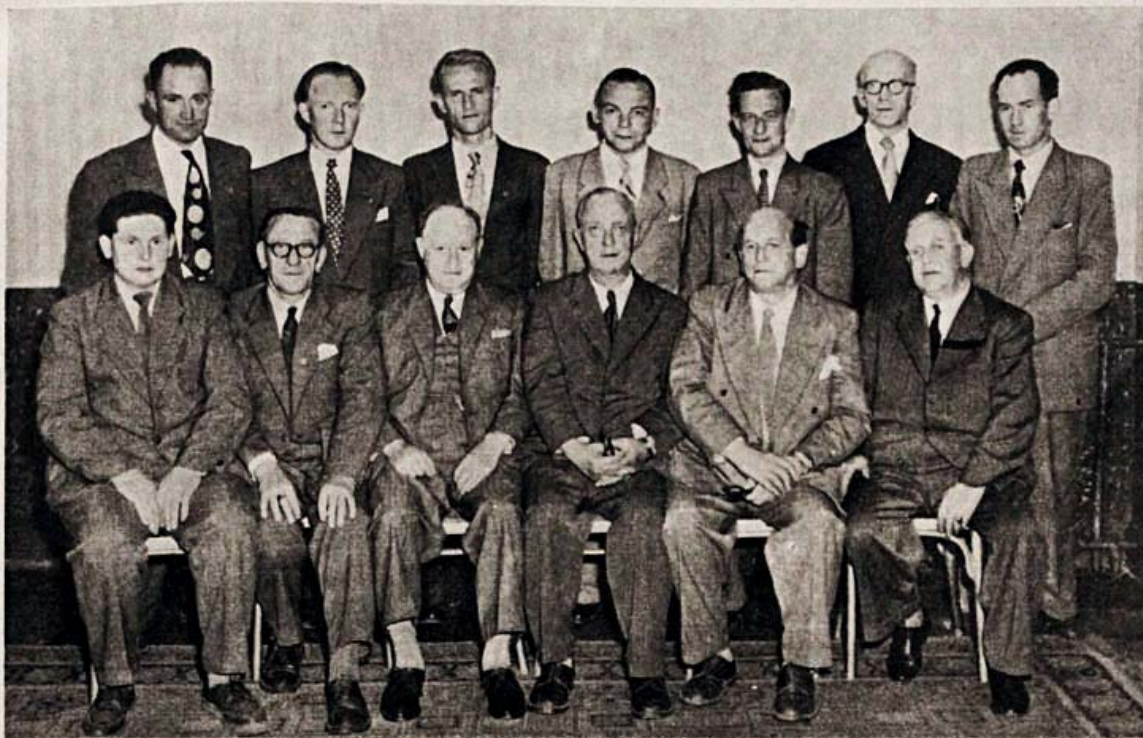

Isä pitämässä vappupuhetta SAK:n edustajana Imatralla vuonna 1961. Tähän hän joitakin vuosia myöhemmin palasi Enso Gutzeitin työturvallisuustarkastajaksi. Kuvassa näkyvän SAK:n tunnuksen historiasta kerrotaan, että se olisi syntynyt ravintolapöydän ääressä istuneen suunnitteluryhmän kohottaessa yhtä aikaa lasejaan. Heraldikko sai idean: Vasara vain lasin tilalle ja tunnus oli siinä.

Kuva SAK:n USA:n matkalta. New York 1963. Samalta matkalta on lisää kuvia sivuilla 66-67.

Lehtileikkeitä

Islannissa, Reykjavikissa pidetyn pohjoismaiden metallityöväen liittojen edustajain konferenssin osanottajat, istumassa vasemmalta Islannin seppien aon puheenj. Snorri Jónsson, puheenjohtajamme V. Liljeström, Tanskan liiton puheenj. Hans Rasmussen, Norjan liiton varapuheenj. Rolf H. Olsen Ruotsin liiton sihteeri Erik Collin ja Ruotsin liiton työttömyyskassan hoitaja Harald Andersson, sekä seisomassa Finnbogi Jülüsson, ja Sigurjón Jónsson Islannista, liittomme sihteeri V. Kuukkanen, Tanska liiton taloudenhoitaja Chr. Carlsson, Norjan liiton taloudenhoitaja Sverre Olsen, sekä islantilaiset Kristinn Ag. Eiriksson ja Valdimar Leonhardsson.

Alhaisen elintason maat suurena vaarana pohjoismaiden metalliteollisuudelle

Metallityöväen liittojen pohjoismainen konferenssi pidetty Islannissa

Pohjoismaiden metallityöväen liittojen edustajain jokavuotinen konferenssi pidettiin tänä vuonna Islannissa, Reykjavikissa heinäkuun 9-10 päivinä. Liittoamme edustivat tässä kokouksessa I puheenjohtaja V. LILJESTRÖM ja I sihteeri V. KUUKKANEN.

noudatetaan osin pitempiä työaikoja, eikä ole takeita, että ne seuraisivat kehityksessä mukana.

Työllisyystilanteesta pohjoismaissa käytiin myös pitkä keskustelu, jolloin todettiin erikoisesti alhaisen elintason maiden olevan suurena vaarana pohjoismaille halpoine tuotteineen.

Edelläesitettyjen asioiden lisäksi käsiteltiin kokouksessa lähinnä informaatio- luontoisesti sairausajan palkkakysymystä, eläkejärjestelmiä, arkipyhien saamista palkalliseksi, tuotantokomiteoiden tvöskentelyä ja Kansainvälisen Metalli-

Leike Ahjolehdestä. Kyseessä oli Pohjoismaisten metallityöväenliittojen edustajain konferenssi Islannissa 1.8.1954. Isä toi Islannista mm. kaunista, mätästävää kivikossa viihtyvää kasvia omaan rakenteilla olevaan kivikkopuutarhaan Vartiokylään. Luvatonta kasvien kuljettelu maasta toiseen oli silloinkin. Isällä oli albumissaan myös runsaasti kuvia Islannista mutta ne ovat kaikki kadonneet.

sän arkistoista löytyy runsaasti lehtileikkeitä. Pääasiassa leikket ovat Ahjo-lehdestä ja Päivän sanomista. Vaikka artikkeleita Hesarissakin oli, ne eivät tietenkään olleet riittävän komeasti kuvitettuja, jotta niitä olisi kannattanut leikellä talteen. Me pojat rahtasimme kerran pari vuodessa, Tammelundin ukin vanhan käsikärlyn täydeltä sanomalehtiä paperinkeräykseen.

Meille tuli 50-60-luvulla kolme sanomalehteä ja muutama aikakauslehtikin. Yksi rannekello ainakin keräyspapereilla saatiin rautavanteisia käsikärriä kolistellen, pitkin nupukivistä Kiviportintietä ja Riskutietä keräyspisteeseen.

MOIJE,
emotionalen:
— Vi arbetar på att socialistiska ungdomar i alla land skall kunna lära känna varandra och komma närmare varandra.
Viljo Kukkanen, Finland:
— Vi säger i Finland, att om socialdemokratin faller, då faller också demokratin och om socialdemokratin är stark, då har vi också demokratin så fullständig som den kan vara.
Ib Lindén, Danmark:
— Vi har sett socialistiska avarter i Ryssland och i Europa. Det är en ny fara för världens fred och mänskligheten. Vi är rädda för att världens mänskligheten skall förstöras.

Leike on ilmeisesti Sosialististen nuorisoliittojen yhteis-pohjoimasesta konferenssista. Vuosi ei ole toistaiseksi teidossani. Arvioin konferenssin tapahtuneen 50-luvun alussa. Kuukkasen nimi kirjoitetaan Suomessakin tusinalla muullakin tavoin vääri, joten annetaan ruotsalaisille anteeksi. Lehti on tuntematon.

Oikealla oleva SAK:n valtuuston Moskovan matkasta kertova juttu jää selvästi kahden tärkeämmän aiheen jyräämäksi. Leskisläisten rahalähteet tiedoitetaan julkisuuteen mutta skogilaisten rahahanoista ollaan viisaasti vaiti. PS oli TPSL:n lehti, joka tarkoittaa skoogilaisia. Isän väitetään olleen mukana tuossa rahanhankinnassa. Raportteja taidettiin tehdä sekä itään, että länteen ja niitä vastaan sai aina TPSL:n toiminnan jatkumisen takaavaa tuloa. Mitään todisteita rahoitustoiminnasta ei isän kotiarkistoista kuitenkaan löydy. Leikkeen teksti on lettavissa teokseni verkkosivuilla.

VILJO KUKKANEN:

Työturvallisuustoiminnassa vielä pahoja aukkoja

Viime aikoina on työturvallisuustyön kiinnitetty lähes täysin ihmisten käyttäytymiseen. Tärkein huomio on, että tässä voidaan pitää sen seurauksena, että työmarkkinajärjestöjen sopimus toiminta, on viime vuoden alkupuolella laajentunut käsittämään myös työturvallisuustoiminnan. Tämän asian vaihduttua on ollut eduskunnan viimeisenä toimintana laatima muutos tapaturmavakuutuslain (35 §), jonka mukaan tapaturmavakuutusmaksuihin voidaan sosiaal- ja terveysministeriön määräämällä tavalla sisällyttää työturvallisuustyön edistämiseen käytettävä maksun osa, jonka avulla on tarkoitettu tehostaa alan valtakunnallista toimintaa.

Tarkasteltaessa työturvallisuuden hyvää tilaa tähän mennessä tehty työ, saa siltä pintapuolisella ja vieläkin hyvien postitiivistä mielikuvilla vaikutusta. Alalla vaikuttaa toimivan riittävästi erilaisia organisaatioita, joiden yhteistyöllä on pidetty kiinni koko toiminta-alan. Lähempi tarkastelu osoittaa kuitenkin, että näin ei ole asiaan. Eri eläin väliä ei ole kinnitetty yhteistyötä, päällekkäinen ja limittäinen toiminta on hyvin yleisiä, sekä pahoja työturvallisuustoiminnan tai heikosti hoidettuja aukkoja on löydetty erittäin runsaasti.

Sosiaal- ja terveysministeriön alaisena toimii muutama tämän organisaation osasto. Varsinaisen koulutuksen päävastuu on kansainvälisen ammattien tarkastusjärjestelmän, joka on peräisin jo tämän vuosituhden alkupuolelta. Vaikka ammattien tarkastuksen määrää on

työturvallisuutta sekä alan tutkimusta. Leike on kuitenkin käyttökäytönsä mukainen vuosikokouksen joutunut hyvin suuren määrän keskittymään alan ja politiikkatoimintaan, josta päättyivät ovat kärsineet. Työturvallisuustoiminnan tehostaminen edellyttää valtakunnallisen organisaation rakentamista ja alan vaatimusten mukaisesti erikoisajankäytön ja muiden asiantuntijoiden koulutuksen tehokasta lisäämistä. Mutta siihen tarvitaan rahaa — ja paljon. Sen vuoksi olisi valtiollaan entistä suuremman määrän otettava vastatakseen laitoksen toiminnan tulevasta kehittämisestä, koska siten voitaisiin myös palkata ammattien tarkastustoiminnassa ilmeneviä puutteita.

Kansaneläkelaitos ja työeläkelaitokset ovat viime aikoina ryhtyneet täysin muista erillisistä toiminta kehittämään työkypyyden koulutustoimintaa heidän palauttamisekseen työelämän piiriin, joka sekään ei vaikuta kovin rationaaliselta kun muistetaan, että samalla alalla toimivat myös eri invalidiarjestöt ja työturvallisuuslaitos. Myös tapaturmavakuutuslaitosten on tapaturmavakuutuslain perusteella huolehdittava mahdollisuuksien mukaan työkypyyden tulleiden koulutuksesta.

Työmarkkinoiden keskukselle on viime vuonna solminen "työturvallisuusopimusten" ja "sopimukseen turvattu työturvallisuustoiminnasta ja työturvallisuuden kes-

Vasemmalla olevan kuvan vuosiluku on hakusessa. Isä toimi SSN:n:ssä vv.1951-1953 ja oli mukana myös 1951 alkaen mukana Euroopan-neuvoston nuorisosaostion toiminnassa ja sen pohjoismaisessa sihteeristössä aina vuoteen 1953. Noilta hänen SSN-ajoilta kuva varmaankin on myös isän nuorekkaasta ulkonäöstä päätellen.

"Se tietää rahaa" Leskisläisten talousorganisaatio selviämässä

(PS) Lehtemme äskettäin esittämät paljastavat tiedot tunnettujen leskisläisjohtajien ja turkulaisen rakennusliikkeen A. Puolimäen Oy:n läheisistä taloudellisista suhteista ja leskisläisjohtajien firmalle ja sen taas vuoroittaan Sos-dem. puolueen nykyjohtajalle suorittamista "palveluksista" ovat kansainvälisten keskuksessa herättäneet suurta huomiota. Sitä on vielä lisännyt se seikka, että leskisläisliikkeet eivät

Jatkuu takasivulla

SAK:n valtuuskunta N-liittoon

(PS) Varhain eilen aamulla nousi Moskovan junaan nelihenkinen SAK:n valtuuskunta suuntaamaan naapurimaamme Neuvostoliitto Valtuuskunta, jonka jäsenet vas. Rakennustyöväenliiton puh.johd. Aarne Saarinen, SAK:n puh.johd. Vihtori Rantanen, Metallityöväenliiton II puh.johd. Viljo Kuukkanen ja SAK:n sihteeri Olavi Saarinen, viipyy matkallaan parisen päivää Neuvostoliiton Suomeen ja N-liiton ammattijärjestöjen välisestä, tavanomaisesta yhteistyöstä ensi vuoden alkuun.

(PS) Jo pitemmän aikaa on ollut tiedossa, että uuden laatusjärjestön todelliseksi johtajaksi pitäisi jätetään paikallistoilla olevat toimijat. Huippuna tämä toimintajär-

tehtävänsä suorittamiseen alkaneen, jolloin toimijat itse merkisivät itsensä järjestyksen johtajaksi. Tällaisesta toimintajärjestelmästä on merkitty varavalmiksi Mikko Luukkainen ja varavalmiksi Juhani

SIHTEERIJUNKA APPASIS

Rekisteri paljasti to

Jälkeen kun SAK on merkitty yhdistysrekisteriin, Yhdistysrekisteriin ilmoituksen mukaan SAK:n puheenjohtajaksi on merkitty varavalmiksi Mikko Luukkainen ja varavalmiksi Juhani

Lähdössä Neuvostoliittoon 8. 12. 1960. Rakennustyöväenliiton pj. Aarne Saarinen, SAK:n pj. Vihtori Rantanen, Metallityöväenliiton II p.j. Viljo Kuukkanen ja SAK:n sihteeri Olavi Saarinen. Lehti on Päivän sanomat.

Kuvallinen artikkeli vasemmalla on Ahjo-lehdestä vuodelta 1970, jolloin hän oli jo Enso Gutzeitin työturvallisuustarkastaja. Artikkelin aihe oli ammattinsa mukainen. EG:n aikoina hän kirjoitti pari työsuojelulainsäädäntöä koskevaa kirjasta: Luvanvaraiset työt, Työsuojelulainsäädäntöluettelo ja Terveydelle vaarallisten aineiden kansainvälinen merkitsemisjärjestelmä voimaan Suomessa. Artikkelin saa luettavaan kokoon verkkosivuilla.

Lähteet: Isän leikearkisto.

Kuvia isän albumista, matkoilta maailmalla

säni Viljo Kuukkanen osallistui paljon SML:n ja SAK:n kansainväliseen toimintaan. Velvollisuudet veivät matkoille useimpiin Euroopan maihin, Neuvostoliittoon, USA:han ja Kiinaan asti. Neuvostoliiton matkoilta on hyvin vähän materiaalia, samoin Kiinan matkalta. Nämä valtiot olivat aikoinaan hyvinkin suljettuja ja kuvaaminen oli joko luvatonta tai tarkoin kontrolloitua. Olen koonnut muutamia säilyneitä kuvia tälle sivulle. Kuvat on luovutettu digitoituina myös Työväen arkistoon.

Neuvostoliitto ylläpiti hyviä suhteita Suomen työväenliikkeeseen. Rahallisen tuen lisäksi, mm. Sotshissa kävi muutamia työväenliikkeen henkilöitä. Tällaiselta lomareissulta on tämä kuva. Kuvassa Viljo ja Lahja Kuukkanen. Keskellä täyshoitolan isäntä, joka vanhempieni kertoman mukaan oli erittäin mukava mies. Siis oikea mies paikallaan. Kuvia ei ole olemassa tai säilynyt äidin kanssa ystäväystyneestä rouvasta. Äiti puhui usein mukavasta tulkista, mutta edes rouvan tai neidin nimi ei ole säilynyt muistissani.

Joskus vaimotkin pääsivät matkoille mukaan. Viljo ja Lahja Kuukkanen Moskovon Punaisella torilla vuonna 1961 SAK:n edustustehtävissä. SAK:ssa suhteita hoidettiin niin itään kuin länteenkin.

Harvinainen kuva SAKn matkalta Moskovasta. Kuvaaminen oli hyvin kontrolloitua Neuvostoliitossa. Tässä kulissit ovat kunnossa. Kiinan matkalta kuvia ei ole säilynyt.

Lähde: Isän arkisto ja perhealbumi.

SAK:n valtuuskunta Pennsylvaniassa 1963. Isällä näyttää olevan maneerin omainen asento turistikuvissa. Kuvassa vasemmalta: Sulo Penttiä, Viljo Kuukkanen, Eelis Makkonen. Kuvat ovat tuntemattoman kuvaajan.

Samalla USAn reissulla käväistiin myös Niagara fallsilla. Kuvassa esiintyvät ilmeisesti samat henkilöt. Ainakin Sulo Penttilän tunnistaa

Alla: SAK:n valtuuskunta New Yorkissa, YK:n rakennuksen edustalla 1963. Nyt taitaa noidanuoli vaivata selkää. Isä vasemmalla.

Ukkini T.J. Kuukkanen

Tammelundin ukki - isäni Toivo Johan Kuukkanen - oli jäyhä, vähäpuheinen mies, joka ei juuri naureskellut eikä hymyillyt. Ehkä elämä oli kohdellut häntä sellaisella ankaruudella, ettei moisiin ylellisyyksiin ollut aihetta. Ukilla oli alaspäin kaartuvat suupielet ja komea kyömynenä. Hiukset olivat ohuet, lyhyet ja harmaat, aina päätä myöten taakse kammatut. Vartaloltaan tukeva, muttei oikeastaan lihava. Yllään hänellä oli mustat kengät, tummanharmaa puku ja mustat liivit. Liivien taskusta roikkuivat kellonvitjat. Kelloa hän vilkaisi hieman sitä taskusta nostaen, viistoon alas katsahtaen. Vanhemmiten ukki käveli lyhyin töksähtelevin askelin, mutta ei välttämättä hitaasti.

Toivo J. Kuukkanen tunnettiin rauhallisena ja vakavana miehenä. Se mitä hän sanoi, oli varmaan tarpeellista ja paikkansa pitävää. Ilmeisesti juuri näistä syistä hän oli saanut työväenliikkeessä runsaasti arvostusta ja

Ukkini 70-vuotispäivillä 1956 oli sukua laajasti mukana. Keskellä Klaara ja Toivo Kuukkanen, molemmilla puolillaan äidinvanhempani August ja Iida Laakso. Klaara-mummin sylissä Säteen tytär. Vasemmalla vanhempani Lahja ja Viljo. Lahjan vieressä Meeri, mummin takana isäni Jenny-sisko ja ukin takaa kurkistaa isäni isovelji Kalervo Kuukkanen. Edessä on nuorta polvea. Ukkini ilmeen voi tulkita hymyksi.

merkittäviä tehtäviä. Pitkän tien ammattiyhdistys-osaaminen ja aktiivinen osallistuminen olivat merkityksellisiä asioita tuona aikana. Ukissa oli myös luontaista karismaa. Lisäksi hän oli fiksu mies, joka oli sivistänyt itseään kirjoja lukemalla. Sosialidemokratiaakin hän kertoi harrastaneensa Jokivarren työväenyhdistyksen aikoina nimenomaan lukemalla.

Ukki oli kotoisin Jyväskylän pohjoispuolelta. Klaara-mummi tiesi kertoa, että Kuukkasten

sukunimi on peräisin Jyväskylän maalaiskunnassa sijaitsevasta järvestä. Kaikkia sen ympärillä asuneita alettiin kutsua Kuukkasiksi. Näitä sukuhaaroja asuu tietääkseni ainakin kolme myös täällä Helsingin seudulla. Vanhin meistä veljeksistä, Heimo Kuukkanen, on jonkin verran sukuamme yrittänyt selvittää jopa ammatti-sukututkijan, Sirkka Pintilän tuella. Kovin pitkälle ei uurastus ole valitettavasti johtanut. Kirkonkirjoja ja muita lähteitä on kadoksissa liikaa eikä matkaeväiden joukossa ole ollut Raustelan Lassen sitkeyttä eikä neuvokkuutta.

Kuukka-Kuukkasten suku on jäljitetty vuoteen 1796 Multialle. Teerimäen taloon Vehkoon kylässä syntyy tuolloin Tuomas Tuomaanpoika, joka 1809 muuttaa Jyväskylän maalaiskuntaan Kuukanpään tilalle. Kuluillaan mies on käynyt asumassa myös Saarijärvellä Laukaan pitäjässä, josta on löytänyt vaimoksensa Ma-

ria Juhontyttären. Vaimo vaihtuu syystä tai toisesta Eeva Matintyttäreeseen 1819. Tuomas Tuomaanpoika saa Kuukanpään isännyyden vaimonsa isän, Matti Juhonpojan jälkeen. Pariskunnalle syntyy 1825 poika Mikko, joka myöhemmin lyhentää sukunimensä Kuukaksi. Hän nai 1856 Kangasniemeltä kotoisin olleen Leena Tullan ja päätyy erilaisten vaiheiden jälkeen Rajalan torpan isännäksi Kuukanpään tilalla.

Mikko Kuukalle syntyy 1859 poika Oskari, joka on myöhemmin renkinä ja kestimiehenä ja saa Katariina Emosen kanssa avioiduttuaan vuonna 1886 pojan. Hänestä, Toivo Johanista (1886–1978), tulee isoisäni. Ukki vihitään Jyväskylän Nyrölästä kotoisin olleen isoäitini Klaara Siviä Marjosen (1889–1975) kanssa avioon vuonna 1907.

Muisteli ja kokosi Hannu Kuukkanen

Veljessota 1917-1918

Vaari oli veljessodassa punakaartin mukana, vaikka ei rauhan miehenä ja muutenkin rauhalisena olisi sotaa toivonut. Hänen kertomuksensa tuolta ajalta tuo esille vastahakoisesti mukana olleen miehen, joka kauhisteli veljessodan tapahtumia. Hän toimi kapinan aikana punaisten esikuntatehtävissä ja pyrki vastustamaan tarpeetonta tappamista.

Omissa muistelmissaan vaari kertoo muutamasta tapahtumasta, jotka jäivät erityisesti mieleen. Heti sodan alussa hän joutui lähtemään Pietarista tullutta asejunaan vastaan 5-6 miehen vahvuisella joukolla, joka edusti Sörnäisten punakaartiosastoa; vaari asui tuolloin Kolmannella linjalla Kalliiossa.

Esikuntapäällikkönä vaari johti ryhmää. Juna tavoitettiin Viipurin läheltä, Tienhaaran asemalta, jossa noustiin junaan. Tehtävänä oli estää junan ja lastin joutuminen valkoisten käsiin.

Myös valkoiset olivat saaneet tiedon junasta, ja kun se lähti liikkeelle, sitä tulitettiin.

Punakaartilaiset makasivat vaunun lattialla ja ampuivat takaisin aina kun näkivät jossain aseensa suuleskan.

Tämä suututti vaaria ja hän käski lopettamaan ammusten tarpeettoman haaskuun. Punaisten

Kuva ei ole veljessodan ajoilta. Kysessä on Sos. Dem. Nuorisoliittojen marssi vappuna 20-30-luvulla.

Kulkueessa näkyy Norja ja Ruotsin tai Tanskan lippu, joten kyseessä on ilmeisesti jokin yhteispohjoismainen tapahtuma.

tappiot olivat varsin vähäiset, yksi sormi vain katkesi. Valkoisten puolella sen sijaan oli paikkakuntalaisten kertoman mukaan joitakin haavoittuneita kannettu sidontaan.

Venäläiset ajoivat asejunan Helsinkiin. Keravan kohdalla valkoiset yrittivät katkaista radan. Vaari kertoo: "Ennen meitä sinne tuli kuitenkin apuun punaisten juna Helsingistä, ja he tekivät siellä melkoisen rumaa jälkeä." Taistelussa sai surmansa useita valkoisia.

Seuraavassa vaiheessa Sörnäisten pataljoona hajotettiin johtajiksi eri puolille maata. Vaari joutui kevättalveksi Noormarkun esikuntapäälliköksi. Pataljoonaan kuului vapaaehtoinen virolainen tykkimies, joka oli liittynyt punaisiin Venäjän armeijasta. Hän oli ainut, joka osasi käyttää tykkiä.

Noormarkun kirkon valtausyrityksessä virolainen ampui tykillä kirkon ikkunasta sisään. Siitä

ei itse valtausyritykselle ollut mitään hyötyä. Syyinä olikin ampujan henkilökohtainen viha kirkkoa kohtaan. Joka kerta kun mies osui kirkkoon, hän tanssi ripaskaa. Kun valkoiset avasivat tulen, mies syöksyi hetkeksi tykin suojuksen alle turvaan. Sitten taas laukaus, osuman päälle ripaskaa ja suojaan! Eihän tällaisella touhulla saatu kirkkoa vallatuksi, joten punaisten oli palattava asemiinsa.

Valkoisilla oli Noormarkun lähellä leiri ja he ehdottivat, että punaiset luovuttaisivat aseensa ja pääsisivät sen jälkeen vapaasti poistumaan. Hetken mietinnän jälkeen ehdotus hylättiin. Valkoisia oli kuitenkin niin paljon, että punaiset päättivät peräytyä takaisin Noormarkkuun.

Vaari joutui kerran valkoisten yllättävän hyökkäyksen kohteeksi, kun kaikki muut olivat taistelutehtävissä ja vain hän itse esikunnassa. Paikalla sattui olemaan myös se ainoa tykki, ilman tykkimiestä. Kun ei muutakaan voinut, vaari päätti ampua tykillä vaikkei sitä edes osannut käyttää. Ensimmäinen ammus lensi 200 metriä, seuraava räjähti tykin suulla. Valkoiset kuitenkin pelästyivät ja lopettivat esikunnan valtausyrityksen.

Pelkureitakin rintamalla oli, varsinkin nuorten joukossa. Porista esimerkiksi oli tullut mukaan joitakin, ja kerran kun vaari oli valkoisten hyökkäyksen aikana tarkastamassa omaa rintamaa, vastaan tuli nuorukaisia. Kun vaari kysyi, minne oltiin matkalla, pojat väittivät että ammuksat loppuivat.

”Mitäs nuo sitten ovat?” vaari uteli ja osoitti miesten panoksia täynnä olleita vöitä. Sen jälkeen hän käännäytti nolostuneet pojat takaisin kohti rintamaa ja heilautti varmuuden vuoksi vielä aseellaan suuntaa.

Kun komennus Noormarkussa päättyi, vaari palasi Helsinkiin. Siellä saatiin tieto, että saksalaiset olivat tulossa. Tilanne oli jo niin paha, ettei vaari voinut enää ilmoittautua mihinkään, joten hän meni Valtioneuvoston taloon. Siellä oli tuttuja esikunnasta. Kun vaari vähän myöhemmin yritti palat kotiinsa Kallioon, se ei enää onnistunut. Valkoiset ampuivat jo Pitkän sillan salmen yli ja eräs onneton sillalle juossut nainen kaatui saksalaisten luoteihin.

Vaari palasi Senaattiin. Heitä oli siellä yhä parikymmentä miestä, kun saksalaiset seuraavana päivänä valtasivat keskustan. Koska ylivoima oli suuri, Senaatissa olleet

punaiset päättivät antautua ja niin oli vaarin veljessota ohi.

Helsingin valtauksessa vaari siis istui passissa Senaatin yläkerroksissa. Tyypillistä hänelle oli, että todettuaan tilanteen toivottomaksi hän antautui, vaikka tiesi olevansa punaisten esikuntaan kuuluvana välittömästi teloitettavien joukossa.

Myöhemmissä sanomisissa ei näy minkäänlaisia oman itsensä korostamista; hän ei itseään kehunut eikä pitänyt itseään muita parempana. Auktoriteettinsa takia hän oli silti varmaankin mukana Senaatin talon antautumispäätöstä tekemässä. ”Akkunasta katsoimme kun ne marssivat suljetussa rivissä. Olisimme voineet ampua siitä aika lailla.”

Saksalaiset sotilaat pidättivät kaikki Senaatissa olleet punaiset.

Kuulustelupöytäkirjan mukaan vaari luovutti kuitenkin aseensa Senaatintorilla. Sieltä matka jatkui Suomenlinnan vankilaan.

Tapahtuman aikoihin Klaara-mummi oli Tilkan mäellä käännelemässä ruumiita. Hän oli varma, että mies oli Helsingin valtauksessa punaupseerina jo ammuttu. Toista sataa ruumista mummi oli ehtinyt tuskassaan käänneellä, ennen kun luovutti.

Vaari kertoo, että saksalaiset ottivat kaikilta vangeilta jokaisen löytyneen markan. Hänellä oli muistikirjansa välissä tukku seteleitä, jotka hän hädissään heitti tavarakasaan. Myöhemmin hän yritti niitä sieltä onkia, mutta joutui saksalaisen sotilaan yllättämäksi. Mies oli kuitenkin sen verran reilu, että otti vain puolet seteleistä ja antoi puolet takaisin.

Suomenlinnan vankilassa olot olivat hyvin ankarat eikä vangeille janosta huolimatta annettu yöllä vettä. Kun eräs onneton yritti ikkunasta kurottaen juoda räystäään vettä, hänet ammuttiin siihen paikkaan. Ampuja kuulemma tunnettiin ”yhtenä niistä pohjalaisista”.

Suomenlinnassa vaari toimi puuseppänä ja joutui valmistamaan edellisenä yönä teloteuille punaisille ruumisarkkuja. ”Höyläämätömistä laudoista niitä kyhäsimme ja karkeita ja kömpelöitähän ne olivat”, hän mallipuuseppänä arvioi jälkepäin tekeleitään.

Kerran vaarille tarjottiin mahdollisuutta paeta tavarankuljetusaluksessa, mutta hän kieltäytyi koska uskoi siinä vaiheessa pääsevänsä pian

vapaaksi. Hän oli Suomenlinnassa 6-7 kuukautta, jonka jälkeen hänet armahdettiin neljän vuoden ehdolliseen vankeuteen.

Ruoka vankeuden aikana oli ollut niin huonoa, että vaari ei juuri pystynyt kulkemaan kuin nelinkontin. ”Jalat olivat turvonneet aluksi kauheasti”, hän kertoo muistelmissaan.

Kuulustelupöytäkirjassa ja armahdusanomuksessaan vaari selittää kapinaan liittymisensä syitä: ”Toimeentulon nähden olin pakotettu liittymään punakaartiin.” Tämä tapahtui use-

ampia viikkoja kestäneen työttömyyden jälkeen. Kuulustelupöytäkirjoissa hänen nimensä kirjoitetaan virheellisesti Toivo Johannes Kuukkanen. Punakaartiin liittyessä palkkana saamansa 450 markkaa hän joutui maksamaan takaisin valtiolle.

Vapauspassin vaari sai marraskuun 13. päivänä 1918.

Lähteet: Työväen muisti-arkiston kokoelmat. Pulmu Mannisen kirjaus 7.3.1969, T.J. Kuukkasen kuulustelupöytäkirjat

Keskitysleiriolot 1918

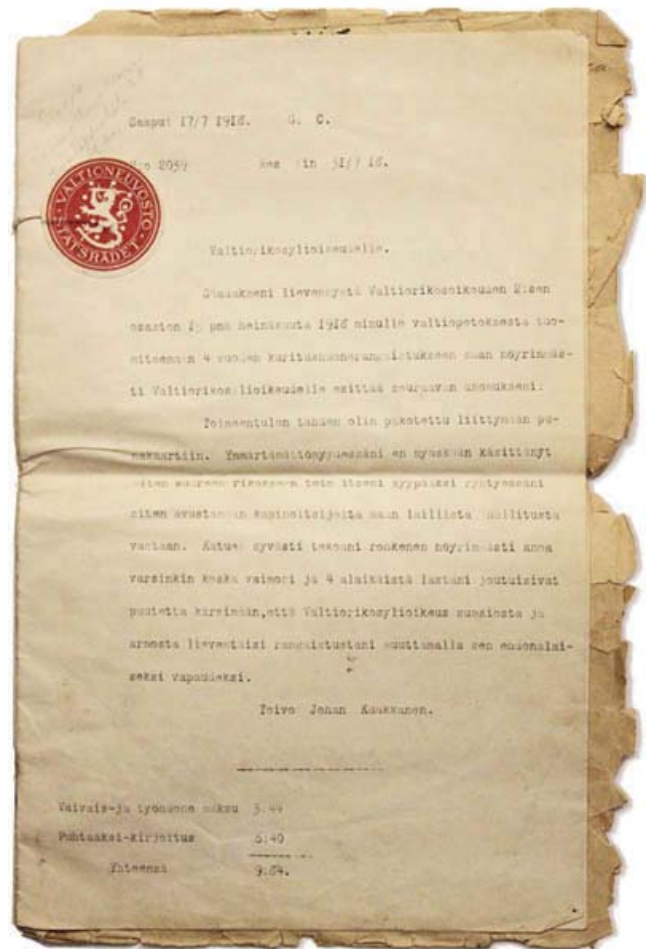
Veljessodan ajoilta on olemassa runsaasti kirjallisuutta ja sen vaiheita on kuvailtu laajasti molempien osapuolten suunnista. Kirjoja lukiessa on pidettävä mielessä, että selostetut tapahtumat ovat aina subjektiivisia ja vilpittömästi puolueetonta julkaisua ei juuri aiheesta löydy.

Kaksi mielenkiintoisinta ja ilmeisen vilpittömää teosta ovat: Pekka Railon Valkoisten vankina ja Viljo Sohkasen Punakaartilaisen päiväkirja. Molemmat perustuvat päiväkirjamerkintöihin ja tapahtumat ovat henkilöiden kokemina todellisia.

Railo kertoo kokemuksistaan etuoikeutettuna vankina, joten hän ei ole itse saanut osakseen vankileirin vakiokohtelua, tiedon julmasta kohtelusta, hän on saanut potilaittensa kautta, sekä katselemalla ympärilleen. Hän kuului vankileirillä ”etuoikeutettujen” joukkoon ja eli paremmalla ravinnolla ja paremmissa oloissa kuin tavallinen vanki. Hän oli poliisin poika, työväen lehden toimittaja ja koulutukseltaan farmaseutti ja yritti auttaa punavankeja lääkinnällisesti milloin se vain oli mahdollista.

Railo kertoo summittaisista kuolemantuomioista ja pikateloituksista, sekä jatkuvasta nälästä ja sen aiheuttamista taudeista ja kuolemasta Kokolan ja Tammisaaren keskitysleireillä.

Hallituksen propaganda pyrki pitkään salaamaan keskitysleirien karkeat epäkohdat porvarilehdissä jotka ainoana saivat ilmestyä. Ulkomailta ja kotimaan suunnalta tullut painostus pakoitti päättäjät selvittämään todellisen tilanteen, surullista mutta totta, myös itselleen

Toivo J. Kuukkasen tuomiokirja oli säilynyt isäni arkistossa.

ja korjaamaan mitä korjattavissa vielä oli. Alkaa oli moraaliseen ryhdistäytymiseen mennessä kulutettu liikaa. Se tuli merkitsemään tuhansien vankien kuolemaa tauteihin ja nälkään. Punaisia oli pidätetty vielä sodan loputtua ”puhdistuksen omaisesti” hakemalla kotoa taisteluun osallistumattomia henkilöitä vain

sillä perusteella, että he olisivat olleet aktiivisia työväenliikkeessä. Vankeja oli koottu harkitsemattomasti ja tilanteeseen nähden kestämtömän suuri määrä. Mm. Mannerheim oli vaatinut vähemmän vaarallisten vankien pikaista vapauttamista mutta siihen ei valkoinen valta koston huumassaan suostunut.

Vankienhoitohallituksen kertomus ilmoittaa vuonna 1918 sotavankiloissa kuolleiksi 11 046 vankia. Vankilaviranomaisten tilastot kertovat vankeja kuolleen kakissa sotavankiloissa 1.6.18-31.3.19, 11 783 vankia. Luvut vaihtelevat, koska kirjanpito vangeista oli varsinkin alkuajoina kehnoa. Nämä luvut eivät erottele myöskään itsekseen kuolleita ja ammuttuja. Pekka Railo toteaa kirjassaan vankikuolemien kirjaamisen olleen olematonta, ennen hänen saapumistaan Tammisaaren leirille. Näin voidaan olettaa asian olleen myös monella muulla leirillä.

Kun verrataan koko sodassa surmansa saaneitten lukuun 10 450, voidaan todeta, että rauhank aikana keskitysleireillä kuoli punavankeja huonon vankienhoidon ansiosta tai kuoleman rangaistuksina enemmän kuin itse sodassa. Tätä voidaan hyvällä syyllä pitää valkoisten rankaisutoimena, niin kutsuttuna valkoisena terrorina. Valkoisten sanomaksi on kirjattu sen tyyppisiä ilmauksia kuten "punikit joutaa tappaa kaikki maan päältä". Tikkurilan kirkolla kerrottiin tarinaa, että valkoiset olisivat tappaneet siellä kaikki vangit mutta saksalaiset eivät antaneet, koska he olivat vangit ottaneet. Rovasti Tallkvist oli myös ollut tappamista vastaan ja hän oli tuonnut vangeille jopa ruokaa.

Vankila-ajan alkupuolella, yleinen rangaistus pienimmästäkin rikkeestä oli ampuminen ilman kuulustelua tai tuomiota. Jopa jonosta poikkeaminen saattoi koitua kuolemaksi. Railo kertoo erään tapauksen, jossa vanki yritti poimia maasta tupakantumpin ja hänet ammuttiin siihen paikkaan. T.J. Kuukkasella oli vastaava kertomus yöllä janoaan sammuttaneesta vangista.

Ravinto oli kehnoa. Virallisina ilmoitetut kaloriluvut olivat kaksinkertaiset Railon laskelmiin verrattuna. Mikäli vankileireille oli lähetetty virallisten lukujen mukaiset ravintomäärät, ruoka oli joko pilaantunutta tai se ei koskaan saapunut perille asti. Kuormasta katosi osa keinoiteluun tai muihin välikäsien tarpeisiin ja leirille

saapuneet jauhotkin olivat moneen kertaan sihdattuja akanoita..

Pekka Railo, että T.J. Kuukkanen olivat onnekkaita saadessaan asiallisen oikeudenkäynnin ja tuomion. Samaa ei voida sanoa tapahtuneen monissa muissa tapauksissa. Railo kertoo kirjassaan tuomioiden suuresta vaihtelusta. Keskenään vastaavista henkilöhistorioista kappinan aikana, saattoivat tuomitut saada toisiinsa nähden jopa kaksinkertaisia tuomioita eri tuomioistuimista.

Kuten edellä sivulla mainitsin, leireille tuotiin myös runsaasti täysin viattomia ihmisiä, jotka eivät olleet osallistuneet vallankumoukseen millään lailla. Kyseessä oli joissakin tapauksessa paikallinen kahnaus valkoisiin tai suoje-luskuntaan kuuluvan henkilön kanssa ja toinen osapuoli passitettiin leirille punikkina, kärsimään ja jopa kuolemaan perättömän ilmianon seurauksena.

Mielenkiintoinen tieto Railon kirjassa oli kuolinilmoitusten sensurointi. Ilmoituksiin kiellettiin laittamasta keskitysleirillä kuolleen kuolinsyytä tai mielenilmaukseksi katsottaavaa tekstiä.

Viljo Sohkasen tarina on itse koettua ja elettyä vankilakurjuutta Suomenlinnan vankileirillä. Kirjan teki omalta kohdaltani mielenkiintoiseksi myös, että sekä Sohkanen, että isoisäni olivat Suomenlinnassa samaan aikaan. Vangit söivät, Sohkasen kertoman mukaan, Suomenlinnan vankilapihan rikkaruohoja ja vanginvartijan ampuman kissan raadon henkensä pitimiksi. Railo kertoi omassa kirjassaan jopa Tammisaaren leirin mäntyjen kuoret kalutun nälkäisiin suihin. Vesipöhö oli yksi suurista kuolemansyistä, muuallakin kuin Suomenlinnan leirillä, koska ravintona tarjotut suolasillit pakottivat juomaan liikaa vettä ja neste kerääntyi hiljakseen tappavaksi pöhöksi vartaloon.

Sohkanen kuvailee myös vapautumistaan tuskien taipaleena. Samoin kuin ukkini, oli Tohkanen heikentynyt vankeudessa. Jalat eivät tahtoneet kantaa ja vatsa ei toiminut pitkän nälkäkuurin kuivettamana. Kun ruokaa ei ole, keho imee kaiken siitä vähästä mikä vatsaan joutuu ja pakkaa kuivuvan, tyhjiin imetyn aineen tukkeeksi suolistoon. Turvonnut vatsa, joka meille tämän ajan ihmisille, on tuttu vain surkeitten Biafran lasten valokuvista, oli vuonna 1918 osa suomalaisen punavangin totuutta.

Tilaan saattoi jopa kuolla. Vapautettuja vankeja menehtyi vielä kotonaan pitkän nälkäkuurin seurauksiin.

Elämäntahto vei kuitenkin molemmat vangit hengissä vapauteen. Tohkanen kuvaili matkaansa Tikkurilaan kaikkineen ristiriitaisine tunteineen ja ihmisten ihmetyksineen kurjan ulkomuotonsa vuoksi.

Ukin kotimatka oli huomattavasti lyhyempi, sillä hän asui tuolloin Kalliossa Kolmannella linjalla. Hän kertoi myös heikosta kunnostaan ja turvonneista jaloista omassa kertomuksessaan. Vesipöhö ei kuitenkaan ehtinyt tappaa ukkia.

Lähteet: Valkoisten vankina: Pekka Railo, toimittanut Pekka Tuomikoski, Minerva 2011; Punakaartilaisen päiväkirja, Viljo Sohkanen Weiling+Göös 1967; Amatöörien sota, Rintamataisteluiden henkilötapit Suomen sisällissodassa 1918 Valtioneuvoston kanslia

Kirjoitti: Hannu Kuukkanen

Metallityöväen liitto

Yläkuvassa SML liittotoimikunta v. 1919. Istumassa vasemmalta V.V. Salovaara, I. Sinisalo, Fanni Tamminen, J.K. Lehtonen, A. Virta ja K. Rapp, sekä seisomassa vasemmalta M. Lumme, V. Soininen, O. Niemi, J.A. Niemi, T.J. Kuukkanen, E. Tuomi ja A.J. Turunen. Kuva: Metallityöväen liitto 1899 - 1930, Johan Koivisto 1963.

Toivo Johan oli yksi nykyisen Metallityöväen liiton perustajajäsenistä. Veljessodan aikana liitto oli hajonnut ja sodan päätyttyä Väinö Salovaara, (E.K.) Louhikko? ja T.J. Kuukkanen päättivät käynnistää liiton toiminnan uudelleen. Veljessodan aikaisesta tilanteesta kertoo Metallityöväenliiton historiikki lyhyesti: "1918: 550 liiton jäsentä kuolee kansalaissodassa. Liiton toiminta lakkaa väliaikaisesti."

Uudelleen liiton perustamisesta ei löydy virallisesta historiikista tarkkaa mainintaa. Sen sijaan kerrotaan salaisten kokoontumisien kautta toiminnan ja kokoontumisien aloitetun ilman pöytäkirjoja. Virallinen neuvottelukokous kokoontui syyskuun alussa v.1919, jossa liittotoimikunta virallistettiin. Mukana oli myös varajäsenen paikalta mukaan nostettu T.J. Kuukkanen.

Vaarini oman kertomuksen mukaan, veljessodan päättymisen ja armahdusten jälkeen Väinö Salovaara otti vaariini yhteyttä. Tarkoituksena oli tarkastella, mitä veljessodan jälkeen oli työväenliikkeen suhteen tehtävissä. Joukossa Salovaaran lisäksi vaarini muistelee olleen Louhikon. Louhikon nimeä ei näy virallisissa asiakirjoissa, joten tämä nimi saattaa olla väärä. Tässä yhteydenpidossa he päättivät perustaa Metallityöväenliiton uudelleen. Ilman omaa ammattijärjestöä he eivät halunneet jäädä ja kun valkoiset eivät sitä mitenkään esstelleet, Metallityöväenliitto perustettiin.

"Minä olin alusta pitäen kovin innokas ja tiukasti jyrkällä kannalla", eli hän kuului vasemmistodemareihin. Kuitenkaan hänestä ei saatu edes rahan voimalla kommunistia. Tehokkaan "agiteerauksen" uhrina hän kertoo kerran olleensa jopa matkalla Neuvostoliittoon mutta kääntyi Viipurista takaisin "Ei helvetti, en minä kommunisti ole". hän kertoo ajatelleensa.

Syiksi kommunismin vastaisuuteensa hän mainitsee oman kansalaissodan vastaisen mielipiteensä "vaikka mukana olinkin" ja kom-

munismin aate ei häntä myöskään miellyttänyt. Oma isäni oli perinyt aatteensa Toivo Johaniilta. Jossain aikuisten keskustelussa hän kertoi joskus omansa perustelunaan eron työväenlaajenteissa olevan siinä, että kommunistit haluavat "työväen diktatuuria" ja demokraatit haluavat työntekijöille paremmat elinolosuhteet neuvottelujen ja sopimusten kautta.

Lokakuun 26. päivä perustettiin Suomen Työläisliitto joka kokosi riveihinsä parissa kuu-kaudessa yli 3000 jäsentä. Työläisliiton puheenjohtajaksi valittiin E.Huttunen ja toimikuntaan K.A.Fagerholm, V.V.Salovaara, A.E.Leino, J.Virtanen ja T.J.Kuukkanen. Metallityöväen Liitto hajosi vielä kerran 30-luvun alussa jo 1928 alkaneista sisäisistä ristiriidoista johtuen. Lapuanliike oli myös osaltaan lakkauttamassa liiton toimintaa sulkemalla liiton toimitilat heinäkuun 6. 1930.

Työläisten liiton toimesta perustettiin seuraavina vuosina lukuisia ammattiliittoja ja myös Suomen Metallityöväen liitto perustettiin uudelleen marraskuussa 1930. Sen puheenjohtajaksi valittiin E.Aittola, sekä toimikuntaan vakinaisiksi jäseniksi Väinö V. Salovaara, K.Pirskanen, T.J.Kuukkanen, P.Hiltunen, M. Kääriäinen, O.Suominen, A.Pakarinen J.K.Lehtonen ja F.A.Åkerman.

Kirjoitti Hannu Kuukkanen

Lähteet:

Suomen Metallityöväenliitto 1899 – 1930 ss. 243, 427, 435; Johan Koivisto, 1963
Suomen Metallityöväenliitto 1950 – 1960 s514; Johan Koivisto, 1987
T.J. Kuukkasen omat muistelmat. Työväen Arkisto Muistitietokokoelmat. Haastattelija Pulmu Manninen 7.3.1969

Elämää Helsingissä 1900-luvulla

Toivo J. Kuukkasen koulunkäynti jäi kansakouluun. Ajat olivat köyhässä torpparin perheessä ankarat ja lasten oli pienestä pitäen osallistuttava elannon hankkimiseen kukin kykyjensä mukaan. Varsinaiseksi työksi ei luettu kuin sellaiset, joista maksettiin palkkaa. Ensimmäinen maininta palkkatyöstä on, kun Toivo-poika oli kaksitoistavuotiaana töissä tukkimetsässä. Varsinaisen ammattiuransa hän aloitti puusepänverstaassa kisällinä. Tästä oli varmasti hyötyä tulevassa malliveistäjän ammatissa, vaikka hän sanoo jääneensä ilman työtodistusta. Ammattitaito kuitenkin tarttui mukaan.

Avioituessaan 21-vuotiaana Klaransa kanssa Toivo oli vielä tukkitöissä, mutta pääsi pari vuotta myöhemmin eli vuonna 1909 töihin Väinölän konepajalle Jyväskylään. Tässä yhteydessä hän liittyi myös sosiaalidemokraattiseen puolueeseen ja Jyväskylän Jokivarren työväenyhdistykseen. Sitten tuli muutto työn perässä Tampereelle. Siellä Toivo Kuukkanen liittyi Puutyöväen liittoon 1911. Järjestö viittaa tuolloisen työhön; ilmeisesti työpaikkana oli malliveistäjän eli puusepänverstaas. Tampereelta hän joutui muuttamaan Kotkaan metallimiehen hommiin, kunnes vuonna 1915 lähti perheineen Helsinkiin. Tällöin hän liittyi Suomen metal-

Klaara Kuukkanen Kumpulassa. Kuukkasilla oli pitkään vuokrattuna puutarhatontti, vasta perustetulta Kumpulan siirtolapuutarha-alueelta. T.J. Kuukkanen kuului johtokuntaan ja toimi rahastonhoitajana.

lityöntekijäin liiton jäseneksi. Sen liittovaltuustoon hänet valittiin ensi kerran vuonna 1918.

Helsingissä Toivo Johan aloitti mallipuuseppänä Kone- ja Siltatehtaassa.

Kaksikymmentä luvulla hän kertomansa mukaan oli välillä jonkin aikaa maaseudulla, ilmeisesti tilapäistöissä, kunnes pääsi vakinaiseen työhön Valimo Suomelle. Yritys tunnettiin myöhemmin nimellä Suomen Valimo tai Suomivalimo ja sen palveluksessa Toivo Johan olikin sitten malliveistäjänä noin 30 vuotta eli lopun työelämänsä.

Suomen Valimo oli myös hyvä turvapaikka Lapuanliikkeen aikoina 1930-luvulla, koska siellä ei vainottu sosialidemokraatteja. Valimolaiset olivat kovasti ammattiyhteisöä, joten ei riittänyt pelkkään Metalliliittoon kuuluminen, oli kuuluttava nimenomaan Valajien osastoon. Siitä piti luottamusmiehen Valjakka huolen. ”Ohi mun ison vatsani ei mene täällä kukaan”, kertoo Toivo Johan luottamusmiehen sanoneen.

Helsingissä kävi pian ilmeiseksi, ettei pelkällä palkalla pystynyt perheelle elantoa hankimaan; leivälle oli saatava jatketta jostakin muualta.

Noihin aikoihin kaupunkilaisille tuli tarjolle Kumpulasta maata viljeltäväksi. Kuukkaset asuivat tuolloin ilmeisesti Mäkelänkadun kulmilla, joten matka ei ollut heille mahdoton. Toisaalta matkalla ei suhteessa nälkään ollut suurtakaan merkitystä. Niinpä Kuukkaset vuokrasivat oman puutarhapalstan Kumpulasta. Palsta oli heillä ahkerassa käytössä koko sen ajan, jonka he asuivat kaupungissa. Köyhälle työläisperheelle oli suuri apu kesällä viljelystä ja talteen korjattusta sadosta. Viljelyn lisäksi T.J. Kuukkanen toimi Kumpulun siirtolapuutarhayhdistyksen ensimmäisenä taloudenhoitajana vuoteen 1927-1933.

Verkkosivuilta löytyy Kumpulun siirtolapuutarhan 75-vuotisjulkaisu, josta on poimittu seuraavat otteet:

sivu 8

"Ensimmäiset palstat vuokrattiin 1926 Vuonna 1924 alkoivat työt Kumpulun kaupunginosassa. Siirtolapuutarhaa varten oli varattu noin kahdentoista hehtaarin alue, mistä viljelyalaa on kahdeksan hehtaaria. Palstoja oli 268 ja ne olivat kooltaan 250–400 m². Kaupunki teki alueelle perustustyöt, salaojituksen, käytävien rakentamisen, alueen aitauksen, vesijohtoverkoston ja yleiset istutusalueet. Ensimmäiset palstat vuokrattiin vuonna 1926. Siirtolapuutarhatoiminnan leviäminen vaati valistustyötä. Niinpä seuraavana kevättalvena 1927 järjestettiin Kaisaniemen koululla esitelmätilaisuus siirtopuutarha-aiheesta. Paikalla oli esitelmöimässä puutarhuri Aarne Hellman ja koko siirtolapuutarhaväen hyvin tuntemapuutarhakonsulentti Elisabeth Koch. Samaisessa tilaisuudessa perustettiin toimikunta, jonka tehtävänä oli valmistella Kumpulun Siirtolapuutarhayhdistyksen perustamista ja laatia malli yhdistyksen säännöiksi. Toimikunnanjäseniä olivat Hellmanin ja Kochin lisäksi kunnallisneuvos von Wright, rouva Hilma Koskinen, peltiseppä O.V. Suomela, malliveistäjä T.J. Kuukkanen ja osastonhoitaja Emil Sallila".

sivu 10

"Siirtolapuutarhapalstan tuotteista perheet saivat ruuan jatketta. Vuosi 1929 oli kiihkeän rakentamisen aikaa, ja Kumpulaan nousi lähes

sata majaa. Ensimmäisille palstoille annettiin lupa rakentaa 6–6,5 m²puutarhamajat. Yhdistyksen jäsenmäärä oli 82. Yhdistyksen jäsenmäärä kasvoi tasaiseen tahtiin. Vuonna 1933jäseniä oli 179. Nykyisin yhdistyksessä on jäseniä kaikkiaan 331. Mökkejä alueella on 266. Kumpulun majat ovat kokeneet vuosien varrella muutoksia. Yöpymiskielto kumottiin alueelta 1929 ja samana vuonna annettiin lupa rakentaa majoihin avokuisti. Vuonna 1935 avoeteisten tilalle sai jo rakentaa keittokomeron. Sähköjä majoihin alettiin vetää sotavuosien jälkeen, ja seuraavan suvena, heinäkuun 27. 1927, pidettiin 60 ihmisen voimin Kumpulun Siirtolapuutarhayhdistyksenperustava kokous. Suoraan yhdistykseen liittyi 30 kokous-osallistujaa. Yhdistyksen ensimmäiseen toimikuntaan kuuluivat puheenjohtajana Aarne Hellman, varapuheenjohtajana K.Niininen, sihteerinä Emil Sallila ja rahastonhoitajana T.J.Kuukkanen. Muina jäseninä olivat Elisabeth Koch, E. Suvanto, R Pettersson ja Arthur Öhman. Kumpula kasvaa ja kehittyy vauhdilla. Vuonna 1928 Kumpulun Siirtolapuutarhayhdistyksessä oli jo 44 jäsentä"

Kuukkasen perhe Herttoniemen siirtolapuutarhassa 1930-luvulla. Mahdollisesti matka Kumpulaan kävi Tammelundista pitkäksi. Seitsenhenkisen perheen elämiseen tarvittiin runsaasti lisäelantoa, jota puutarhamaa tuotti vain lyhyen kesän ajan.

Kaupungissa vuokralla eläminen oli kallista ja pian syntyi ajatus oman tontin hankkimisesta kaupungin ulkopuolelta. Tammelund ei kuulunut tuolloin Helsinkiin ja yhteydet sinne olivat aluksi hyvinkin hankalat. Tämä taas vaikutti tonttien hintaan.

Toivo Johan osti tontin joskus vuoden 1928 paikkeilla Ruonasalmentien varrelta. Nykyisen no:19 kohdalta. Ruonasalmentie ei ollut tuolloin kärkytieta kummempi.

Tontille valmistui omakotitalo mahdollisesti vuonna 1945 hartiapankkivoimin. Avustamassa olivat vanhemmat pojat, talkootyövoimana naapurit ja naapuriin muuttanut vävy-poika Niilo Savolainen, joka oli ammatiltaan muurari. Rakennusmateriaalina oli osin purkutavaraa ja muuta edullisesti saatua puuta. Ruosteiset naulat irrotettiin laudoista, oiottiin ja käytettiin uudelleen.

Omakotitalo sijaitsi kivijalan varassa kokonaan maanpinnalla. Talon alla tontilla oli pieni kalliopöytä, jolloin talon lounaaseen osoittava kulma oli kallion laella ja koilliseen alalaitaan ja pohjoiseen jäi ihmisen korkuinen kellaritila. Sisäänkäynnin betoniset portaat nousivat kaakosta idässä olevan pihan puolelta ja rinteeseen yläsuunnasta. Pihan toisella reunalla sisääntuloa vastapäätä oli saunarakennus, joka aikaisemmin oli toiminut asuttavana mökkinä. Saunassa oli oman lapsuuteni aikaan pieni saunakamari, jossa Meeri-täti asui kesäisin.

Ensin tultiin kylmälle lasiverannalle, jossa mummilli oli runsaasti huonekasveja. Muistan sieltä erikoisesti pieniä lyhtyjä muodostavan kukan ja kauniita vihreitä harsolehtiä kasvavan asparaguksen. Saatoin ihailia pieniä oranssinkeltaisia lyhtyjä eteisessä pitkät tovit. Lasiverannalta tultiin pieneen eteistilaan, jossa oli vasemmalla oven pielessä vaatenaulakko. Eteisestä johti ovet oikealle, pieneen kamariin, joka oli Meeri-tädin käytössä talvisaikaan. Eteisestä vasemmalle tultiin keittiöön ja suoraan eteenpäin pääsi olohuoneeseen. Eteisestä pääsi myös kellarin lattiahuoneen kautta sekä vintille kapeita portaita myöden. Keittiössä oli alkujaan puuhelä. Olohuonetta lämmitettiin pienellä klapiuunilla. Olohuoneesta oikealla oli ukin ja mummin makuuhuone.

Kaikki tilat olivat talvella lämpimät enkä muista koskaan palelleen siellä niinä jouluna, jolloin me lapset nukuimme rivissä lattialla siskon-petillä.

Muistan aina ukin ja mummin luo mentäessä sen kodikkaan lämpöisen tuoksun, jota nykyään sanottaisiin tunkkaiseksi tai homeen hajuksi. Talossa ei kuitenkaan mikään lahonnut. Haju saattoi hyvinkin johtua tuohon aikaan yleisesti lämmöneristeenä käytetystä kuivatusta suoturpeesta.

Ruonasalmentien varrella, kivipengertä vasten, nojasi pitkään rakennustöiden aikainen betoni-laatikko. Leikimme Aila-serkun kanssa sen alla ja päällä usein lapsina.

Vesi saatiin tontille kaivetusta kaivosta, jonka pohja päätyi kallioon. Kuivempina kesinä vesi oli vähäistä mutta kirkasta. Kun Ruonasalmentie sittemmin asfaltoitiin ja salaojitettiin, katosi kaivosta vesi täysin. Kaivoa syvennettiin hie-man räjäyttämällä ja siihen valettiin pohja. Se toimi tämän jälkeen vesisäiliönä ja sitä täytettiin kaupungin toimesta aika-ajoin.

Toivo ja Klaara muokkasivat Tammelundin tontin viljavaksi ja satoa riitti jopa Hakaniemmen torille myyntiin ja saattoipa olla, että jo siirtolapuutarhankin tuotteita olisi myyty torilla rahan puutteeseen. Klaarahan ne sinne meni myymään käsirattailla Kulosaaren siltaa kolistellen ennen auringonnousua. Puutarhassa kasvoi normaalin vihannestarhan lisäksi, kriikunoita, luumuja jopa päärynöitä, joita me lapset syksyisin kilvan puun alta poimimme. Päärynät olivat kooltaan soman pieniä mutta maistuivat ihan oikeille.

Pihassa olevan saunarakennuksen taakse oli perustettu pieni sikala, jossa parhaimmillaan taisi olla parikin possua kinkkuiksi kasvamassa.

Kun vietin kesiä Tammelundissa, muistan vaarin etäisenä persoonana joka ei liiemmin lapsista piitannut. Lapset olivat kun niillä oli aina ollut tapana olla ja ne kuuluivat elämään ja sen itsestäänselvyyksiin. Usein hän istui nojatuolissaan vaitonaisena eteensä tuijottaen vaikka tupa olisi ollut täynnä vieraita. Hän puhui yleensä vain jos häneltä jotain kysyttiin; verkkaisella, rauhallisella, matalalla äänellä. Hän myös luki paljon ja Tammelundin tummanruskeaksi petsattu seinän korkuinen kirjahylly oli täynnä kirjoja. En tiedä lukiko hän niitä kirjojaan läpi kuinka monet kertaa. Ehkä hän haki kirjastosta uusia.

Vesi saatiin tontille kaivetusta kaivosta jonka pohja päätyi kallioon. Kuivempina kesinä vesi

Tammelundin tontille nousi ensin mökki. Tämän kuvan aikoihin, noin vuonna 1937, saattoi talokin olla jo valmis. Ukki ja mummi loikoilevat Jennyn tytär Säteen kanssa pihalle levitetyllä viltillä. Osa puutarhamaasta ja Savolaisten pihamökki, näkyy vasemmalla.

oli vähäistä mutta kirkasta. Kun Ruonasalmentie sittemmin asfaltoitiin ja salaojitettiin, katosi kaivosta vesi täysin. Kaivoa syvennettiin hie-man räjäyttämällä ja siihen valettiin pohja. Se toimi tämän jälkeen vesisäiliönä ja sitä täytettiin kaupungin toimesta aika-ajoin.

Tammelundin tontti muokattiin Toivon ja Klaaran toimesta viljavaksi ja satoa riitti jopa Hakaniemen torille myyntiin ja saattoipa olla, että jo siirtolapuutarhankin tuotteita olisi myyty torilla rahan puutteeseen. Klaarahan ne sinne meni myymään käsirattailla Kulosaaren siltaa kolistellen ennen auringonnousua. Puutarhassa kasvoi normaali vihannestarhan lisäksi, kriikunoita, luumuja jopa päärynöitä, joita me lapset syksyisin kilvan puun alta poimimme. Päärynät olivat kooltaan soman pieniä mutta maistuivat ihan oikeille.

Pihassa olevan saunarakennuksen taakse oli perustettu pieni sikala jossa parhaimmillaan taisi olla parikin possua kinkuiksi kasvamassa.

Tammelundin ukki oli kotonakin aina siististi pukeutunut.

Kerran nuoren vaimoni kanssa vaarilla ja mummilla kylässä käydessämme, vaari joka oli jälleen jäyhänä istumassa nojatuolissaan, ponkasi yhtäkkiä tuolista, katosi makuukammariin, tuli sieltä hetken kuluttua krakauksessa takaisin tuoliin. Täytyihän sitä olla tyylikäs kun vieraitakin on paikalla.

Kun vietin kesiä Tammelundissa, muistan vaarin etäisenä persoonana joka ei liiemmin

lapsista piitannut. Lapset olivat kun niillä oli aina ollut tapana olla ja ne kuuluivat elämään ja sen itsestäänselvyyksiin.

Usein hän istui nojatuolissaan vaitonaisena eteensä tuijottaen vaikka tupa olisi ollut täynnä vieraita. Hän puhui yleensä vain jos häneltä jotain kysyttiin; verkkaisella, rauhallisella, matalalla äänellä. Ukki oli seurassa hyvin totinen ja vähäpuheinen. Ei mikään sukkelasanainen seuramies.

Kyllä Tammelundin ukki hymyili joskus. Se oli viono vino kare huulennurkassa. Ehkä silmäkulmiinkin syttyi hymyryppyjä. Silloin voi olla ehdottoman varma, että hänellä oli siihen jokin hyvä syy.

Ukki veisti itse tämän veneen. Se oli rungoltaan kalastajaveneen tyyppinen merivene ja siinä oli myös aikoinaan runkoon kiinnitetty moottori. Ukki oli joskus tehnyt siihen myös purjeet. Apulaitteita tarvittiin, sillä vene oli ilmeisesen raskas soutaa. Taustalla mökin edessä ovat Anna Oksa, Lahja Kuukkanen ja Säde Savolainen.

Ukilla oli vene Strömssinlahden laiturissa. Se oli vihreäksi maalattu ja kalastajaveneen tyyppinen mutta ehkä pienempi ja siinä oli muistaakseni diesel-moottori. Isäni kertoman mukaan siinä olisi joskus ollut myös yksinkertainen purje. En muista, että olisin koskaan päässyt veneen kyytiin, kun ukki oli kalastamassa, mutta siinä laiturissa istuin usein veneen penkillä kuvitellen olevani merellä. Tammelundin piirongin päällä oli tätä venettä muistuttava metallinen tuhkakuppi. Ainakin minun mielestäni se oli ukin vene. Pidin koriste-esinettä myös ukkini tekemänä. Sain sen sittemmin omakseni, kun vanhat Kuukkaset muuttivat kaupunkiin.

Ruonasalmentien varrella, kivipengertä vasten, nojasi pitkään rakennustöiden aikainen betoni-laatikko. Leikimme Aila serkun kanssa sen alla ja päällä usein lapsina. Kuvassa; Aila Savolainen, Esko Kuukkanen ja Leo Savolainen. Tämä kuva, vuodelta 1954, on ainut jossa näkyy Kuukkasten taloa. Pari metriä tien puoleista seinää. Talon seinät oli roiskerapattu.

Vaarin kalastusharrastuksesta veljeni Heimo muistaa paljonkin.

Verkkosivullaan hän kertoo kokemuksistaan vaarin kalakaverina.

“Kalastajavaari”. Heimo Kuukkasen kertomana. osoitteessa: http://heimo.webcag.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=84:k alastajavaari&catid=3:40-luku&Itemid=60

Lähteet:

KUMPULAn siirtolapuutarhan 75 vuotisjulkaisu, Helena Jaakkola 2002

T.J. Kuukkasen omat muistelmat. Työväen Arkisto Muistitietokokoelmat. Haastattelija Pulmu Manninen 7.3.1969

Myötä- ja vastamäessä

Kuva on jäihin hukkuneen Väinö-veljen hautajaisista. Eturivissä vasemmalta: Viljo, Toivo, Klaara, Meeri ja Jenny sekä Niilo Savolainen. Kalervo Kuukkanen saattaa olla Toivo-ukin takana.

T.J. Kuukkasen perheen joulukuva vuonna 1930. Vasemmalta ylhäältä: Kalervo, Klaara, Väinö, mummi (isomummini) ja Toivo Johan. Alarivissä Viljo, Meeri ja Jenny.

Jotain lapsilukuiselta työläisperheeltä jäi myös säästöön, koska he onnistuivat hankkimaan silloiseen Helsingin maalaiskuntaan kuuluneesta Tammelundista omakotitontin. Se on Kuukkasen perheellä ollut ilmeisesti ainakin vuodesta 1927 tai 1928 alkaen. Niiltä ajoilta löytyy nimittäin perhealbumista kuvia, joissa saunarakennus on jo pystyssä ja toimii kesämökkinä. Käsitykseni mukaan itse asuintalo on valmistunut lopullisesti vasta sodan päätyttyä, ehkä 1945. Heimo muistaa, että pitkälle 1950-luvun puolelle saunan takana kasvatettiin ruoan vahvikkeeksi ainakin yksi kesäsika ja kaneja oikein enemmänkin. Puutarhassa kasvoi Klaaran hoivissa perunan ja muiden tarpeellisten juurten ohella myös omena- ja päärynäpuita.

Klaara-mummiä täytyy kunnioittaa ja hattua hänelle nostaa. Paitsi että hän pyöritti suurta perhettä ja omakotitaloa puutarhoineen, hän tuntui kestävän ukin puolelta mitä tahansa. Tämä oli aloittanut vanhojen toveripiirien tapaamiset eläkepäivillään ja ne johtivat yleensä lasin ääreen Kallion Viherkulmaan. Vierailut tihenivät iän myötä eikä joka reissu suinkaan sujunut koko matkaa aivan kahdella jalalla.

Ukki ei ollut päissään aggressiivinen, päinvastoin. Jos mahdollista, hän oli vielä hiljaisempi ja sulkeutuneempi kuin selvin päin. Nousuhumalassa juttu saattoi luistaa, mutta jossain vaiheessa veto sitten loppui ja keskusteluista tuli yksisuuntaisia. Kertoman mukaan. Perhepiirissä ukkia ei juuri humalassa nähty, en minä ainakaan. En edes nähnyt hänen juovan

kotonaan. Ilmeisesti juomiseen liittyi sosiaalinen tilanne - kaverit olivat Viherkulmassa.

Kyllä Tammelundin yrmy ukki joskus hymyi. Se oli vieno, vino kare huulennurkassa. Ehkä silmäkulmiinkin syttyi hymyryppyjä. Silloin voi olla ehdottoman varma, että hänellä oli siihen jokin hyvä syy.

Ukki oli kotonakin aina siististi pukeutunut. Kun kerran nuoren vaimoni kanssa tulimme kylään, ukki oli jäyhänä jo istuutumassa nojatuolissaan, mutta ponkaisikin pystyyn, katosi makuukammariin ja tuli kraka kaulassa takaisin. Täytyihän sitä tyylikäs olla, kun vieraitakin oli paikalla.

Kävimme Tammelundissa viettämässä useampaa joulua, kun olin lapsi. Ukin ja mummin joulukuva oli perinteinen sukujuhla. Kylässä oli myös Savolaisten suuri perhe; tuolloin tosin vasta neljä lasta, mutta sittemmin kahdeksan. Pöytä notkui jouluruuista ja kaikki oli hyvin perinteistä ja kotoisaa. Kuusessa elävät kynttilät ja kauniit koristeet. Saimme nukkua jouluyön siskonpetissä lattialla, kaikki lapset.

Toivo Johan ja Klaara kultahääpäivänä 1957. Pitkään oli yhdessä jaksettu. Hymyyn oli aihetta. Ukki luki paljon ja Tammelundin tummanruskeaksi petsattu seinän korkuinen kirjahylly oli täynnä kirjoja.

Tammelundin huushollia pyöritti teräsmummo Klaara. Ukki hoiti niitä miesten töitä, joita jaksoi - jotain puutarhapuuhaa, klapien pilkkomista, silloin kun vielä klapiuunit olivat käytössä. Talvella lumenluontia, joka sekin tahtoi jäädä Klaaran harteille, kun ukilla oli muuta menoa Viherkulman suuntaan. Kalassa ukki kävi mielellään niin kauan kuin kykeni.

Tammelundin talo myytiin, kun mummi ja ukki eivät jaksaneet enää sitä ylläpitää. He muuttivat Wallininkujalle Kallioon. Seutu ei ollut heille vierasta. He olivat aikoinaan, ennen Tammelundiin muuttoa, asuneet Kolmannella Linjalla, tarkemmin sanottuna numerossa 15. Matka Viherkulmaan lyheni nyt huomattavasti. Läheisessä sijainnissa oli muutakin hyvää, Viherkulmasta löysi nyt paremmin kotiin. Ukki oli nimittäin alkanut tulla vanhemmiten viinapäisään hieman hajamieliseksi - veljeni poimi hänet kerran kyytiinsä Itäväylää hoipertelemasta, kun äijä oli kävellyt reippaasti ohi Tammelundin risteyksen. Bussilippurahat olivat ilmeisesti huvenneet Viherkulmaan.

Saimme Tammelundin perintönä vanhan peilipiirongin ja ukin itsensä tekemän työkalukirstun. Vaikka hän oli erittäin taitava käsistään - mallipuuheppä kun oli - kirstu oli tavanomaisen jäyhä ja yksinkertainen; sellaisenaan koruttoman kaunis. Se oli maannut kellarissa vuosia, mutta pestynä ja putsattuna se oli meillä ensiasunnossamme koristus. Piirongin maalasimme vihreäksi. Se ei ollut järkevää, mutta nuorina katselimme vain värin sopivuutta eteisen kangastapetteihin emmekä ajatelleet piirongin antiikkiarvoa.

Isäni arveli joskus, että ukki olisi tehnyt mallin Tammelundin olohuoneen katossa roikkuneen valaisimen valuosiin. Näin saattoi ietysti olla, kait isäni sen sitten tiesi. Ukki oli kuitenkin ollut töissä Suomivalimolla, jonka tuotteet olivat raskasta metallia. Valimon valaisimia oli pääasiassa Helsingin puistoissa ja katujen varsilla, kauniita tolppalamppuja, jotka muistuttivat menneiden aikojen kaasuväläisimiä. Kait lamput aikanaan olivat kaasulla toimineetkin.

Toivo Johan oli muitten työläisten mukana veljessodassa, mutta toisesta maailmansodasta ei ole mitään tietoa. Vuonna 1939 hän oli jo 53-vuotias eikä varmaankaan kuulunut mukaan kutsuttuihin.

Toivo Johanilla ja Klaaralla oli viisi lasta: Kalervo, Jenny, Väinö, Viljo (1917) ja Meeri. Viljo isäni oli perinyt Toivo Johanilta toisen nimensä Johannes-johdannaisena.

Väinö oli isäni kertoman mukaan hieman jälkeenyäännyt. Väinö kuoli nuorena luisteltuaan heikoille jälle Mustikkamaan salmessa. Isäni oli ollut tapauksesta ilmeisen järkyttynyt, sillä hän kertasi onnettomuutta vielä vanhoilla päivillään.

Väinö oli ollut poikien kanssa luistelemassa, mutta lähtenyt väärään suuntaan ja pudonnut jään läpi. Kukaan lapsista ei uskaltanut mennä auttamaan ja hyvä niin, sillä he olisivat saattaneet joutua avantoon itsekkin. Mitään kättä pitempää ei ollut mukana ja kaikki olivat nuoria pojankloppeja. Apua he olivat kyllä huutaneet, mutta sitä ei ollut riittävän ajoissa saatu. Väinö jäi jäihin. Isä kertoi lohduttaneensa äitiään: ”Ehkä niin oli hyvä. Kuka olisi Väinöstä huolehtimassa, kun sinusta aika jättää?” Kai tuo ajatus oli auttanut myös isääni tapahtuman yli, mutta lopullista mielenrauhaa hän ei siltä koskaan saanut.

Ukki oli pitkän linjan ammattiyhdistysmies ja odotti jokaisena pyöreänä merkkipäivänään Metalliliiton edustajien käyntiä. Isäni yleensä muistutti liiton poikia etukäteen tästä velvoitteesta.

Muistan kuitenkin erään merkkipäivän – olisiko ollut 80-vuotispäivä – kun ukki alkoi olla jopa tavallista enemmän poissa olevan tuntuinen, kunnes siinä tuolissaan istuskellessaan syttyi vienoon hymyyn ja totesi; ”Eivät taida Metallin pojat enää muistaa, kun ei niitä ole näkynyt.” Kävikö isä soittamassa pojille vai muistivatko he itse - kohta joka tapauksessa lipui musta auto portille. Oli ukki sen toki ansainnut ja varmaan koko merkkipäivä olisi mennyt häneltä pilalle ilman tätä odotettua traditiota. Metallin kärkimiehet olivat ehtineet jo vaihtua useampaan kertaan, joten tuskinpa ukki heitä enää edes tunsi tai tiesi. Tärkeintä oli, että Metallin pojat muistivat.

Ukin liikkuminen oli käynyt yhä vaikeammaksi. Kun Klaara ei enää jaksanut ukkia hoitaa, ukki joutui sairaalaan. Siellä hän kertoman mukaan oli aprikoinut, että kumpi heistä kahdesta täältä ensin mahtaa lähteä. Klaarahan se sitten kuitenkin oli. Ukki kuoli vasta kolme vuotta Klaaransa jälkeen sairaalan vuodepotilaana 1978.

Mummini Klaara Kuukkanen

Klaara Siviä Kuukkanen, omaa sukua Marjonen, syntyi Jyväskylän maalaiskunnan Palokassa 12.8.1886, yhdeksän lapsen perheeseen. Isä oli puuseppä. Perheen leipä ei ollut leveä, joten Klaara joutui jo yhdeksän vuotiaana ruokapalkalla lapsenpiiaksi toiseen köyhään majaan. Vauvaikäisten kaitsemisen ohella tehtäviin kuului lehmien haku laitumelta, ruoan laitto ja pyykin pesu. Viidentoista ikäisenä Klaara hoiti jo suurehkoa karjataloutta huonokuntoisen emännän apuna.

Klaaran elämään tuli käänne, kun hän pääsi Jyväskylään ompelijan oppiin. Noina vuosina hän kävi myös rippikoulun ja tutustui siellä tunnetuin seurauksin Toivo Johan Kuukkaseen. Paremman elannon toivossa Klaara jätti ompelijan ammatin ja siirtyi miehensä mukana Väinölän konepajalle töihin. Uudessa työssään Klaara tutustui työväenliikkeeseen ja liittyi yhdessä miehensä kanssa Jokivarren työväenyhdistykseen. Kummastakin tuli ammattiyhdistysaktiivi, vaikka Klaaran osallistumista hankaloittivat perheeseen syntyneet lapset.

Kun perhe joutui muuttamaan työn perässä Tampereelle ja sieltä Kotkaan, Klaara hakeutui ensin vasta perustetun Tampereen Sosialidemokraattiseen Naisyhdistyksen, sitten

Vallilan Sos.Dem. Naisyhdistyksen jäseniä kursseilla 1940-luvun alkupuolella, Klaara Kuukkanen ensimmäinen oppilas edessä oikealta, pöydän takana. Oikealla seinän vieressä Elli Nurminen.

Sosialidemokraattisen Naisliiton Kotkan Naisyhdistyksen jäseneksi. Työtulot eivät perheen hengissä pitämiseksi vieläkään riittäneet, vaan pariskunnan oli lähdeävä vuonna 1915 Helsinkiin. Siellä Klaara koki veljessodan ajan ja joutui yksin huolehtimaan lapsistaan, joista neljäs syntyi sotavuonna 1917. Kun Toivo Johan oli vankina Suomenlinnassa, Klaara kirjoitti liikuttavan kirjeen miehensä vapauttamiseksi:

*”Arvoisat tutkintotuomarit
Minä alle kirjoittanut pyydän että mieheni Toivo Johan Kuukkanen joka on pidätettynä Viaporissa otettaisiin tutkittavaksi mitä pikimmin ja laskettaisiin vapaaksi jos ei erityistä syytä löydy hänen edelleen pidättämisekseen (4) neljän alaikäisen lapsen joista vanhin 10 vuotta nuorin 9 kuukautta toimeentulosta huolta pitämään joita muuten uhkaa nälkäkuolema.*

Helsingissä 5/5 18

*Klaara Siviä Kuukkanen
vaimo*

Totistaa:

Alina Sillanpää. Lydia Kinnunen.”

Mummin hyvä ystävä Elli Nurminen

Elli Nurminen oli Vallilan Sos.Dem. Naisyhdistyksen puheenjohtaja, sosiaalineuvos ja TPSL:n ministeri. Kuva Ikkäheimo, Helsinki.

Elli Helena Nurminen oli pitkän linjan demari, joka siirtyi TPSL:n leiriin hajaannuksen vuosina. Sosialidemokratia oli, kuten T.J. ja Klaara Kuukasella, omaksuttu jo nuoruusvuosina. Elli Nurminen liittyi punaisiin 18 vuotiaana tyttösenä. Hän toimi ensiapuryhmässä rintamalla. Nurmisen tarina löytyy Työväenarkiston muistitietokokoelmasta. Nuoren tytön on taätynyt omata melkoista luonteenlujuutta noissa sodan kokemuksissaan. Airi

Hasti kertoo äitinsä harvoin puhuneen tuosta ajasta mutta muistelee hänen joskus lausuneen joitakin hurjia veljessodanaikaisia iskulauseita.

Airi kertoi myös mielenkiintoisen kuvauksen veljessodan jälkeiseltä ajalta, jolloin työläisvasemmiston epäiltiin suunnitelleen uutta vallankaappausta. Hän oli menossa treffeille, kun poliisi kiskaisi hihasta porttikäytävässä ja varoitti menemästä kadulle. Äitinsä tyttärenä

Vallilan Sos.Dem. Naisyhdistyksen johtokunta vuonna 1942. Klaara Kuukkanen eturivissä ensimmäinen vasemmalta. Keskellä yhdistyksen puheenjohtaja Elli Nurminen. Elli ja Klaara olivat pitkäaikaisia ystäviä. Valok. F.F. Fremling, Helsinki.

Airi oli kuitenkin lähtenyt tapaamiseen. Oli vain ihmetelty hiljaisia katuja, poliiseja porttikäytävissä ja mustia autoja Suomen pankin edessä, Sataman läheisyyteen oli purjetinut tykkivene tuomaan lisää valkoista uhmaa vallankaappausyritystä torjumaan. Mitään ei kuitenkaan tapahtunut. Ehkäpä tykkivenediplomatia oli toiminut tai sitten koko vallankaappaus oli ollut pelkkä kupla ja joidenkin yksilöiden peräkamareissa hehkuttamaa revanssiuhhoa?

Myöhemmässä elämässään Elli Nurminen teki mittavan uran kansanedustajana 01.12.1941 - 03.11.1944, 06.04.1945 - 21.07.1958, sekä useissa muissa luottamustehtävissä Sos. Dem. liikkeen ja TPSL:n aktiivina: Työväen ja pienviljelijäin sosialidemokraattisen liiton liittotoimikunnassa varapuheenjohtajana, Sosialidemokraattisen naisliiton liittoneuvoston

varapuheenjohtajana, Sosialidemokraattisen naisliiton liittotoimikunnan varapuheenjohtajana.

Elli Nurminen toimi myös Sosialidemokraattisen raittiusliiton lastentyön ohjaaja 1929-1931, Sosialidemokraattisen naisliiton kotitalouden neuvonta- ja valistustyön johtajana ja luennoitsijana 1931-1953. Hän oli Kotineuvontaliiton toiminnanjohtaja ja luennoitsija vv. 1958-1969

Elli Nurmen ja Klaaran pojan Viljo Kuukkasen tiet kulkivat myös jonkin aikaa rinnan Helsingin kaupungin valtuustossa.

Lähteet: Työväen arkisto, eduskunnan arkisto ja Airi Hastin (Ellin tytär) valokuva-albumi ja Viljo Kuukkasen kuva-albumi.

Klaara-mummi oli varsinainen teräsmuori. Hän hoiti suurta perhettä ja ukkia läpi veljessodan, läpi toisen maailmansodan ja läpi pula-ajan. Vielä yli 70-vuotiaana mummi teki Tammelundin lumityöt, kun ukki ei enää siihen kyennyt - yksistään jalkakäytävä oli 50-metrinen!

Tuo kirjeessä mainittu yhdeksänkuukautinen lapsi oli Viljo Johannes Kuukkanen, minun isäni.

Viljon jälkeen perhe kasvoi vielä yhdellä tyttärellä. Suurperheestä huolehtiminen vei torikaupan ohella Klaaralta kaiken käytettävissä olleen ajan, joten ammattiyhdistystoimintaan hän ennätti palata vasta vuonna 1932. Tällöin hän liittyi vasta perustettuun Helsingin Sosialidemokraattisen Naisyhdistyksen Vallilan osastoon ja valittiin pian sen johtokuntaan.

Helsingissä perhe asui aluksi Kalliossa, Kolmannella linjalla, josta muutti luultavasti edullisempaan asuntoon Vallilaan. Uusi koti sijaitsi lähellä Kumpulaa, johon - kuten jo on kerrottu - vuonna 1926 perustettiin Helsingin ensimmäinen siirtolapuutarha. Kuukkasen perhe oli ensimmäisten joukossa muokkaamassa sinne omaa kasvimaata köyhän työläisperheen niukan elannon jatkoksi.

Klaara saattoi hyvinkin jo tuolloin käydä satunnaisesti torilla myymässä ylijäänyttä satoa. Varsinaisena torikauppiaina hän toimi kuitenkin vasta Tammelundin vuosina.

Jotain runsaslapsiselta työläisperheeltä jäi kaiketi myös säästöön, koska he kykenivät hankkimaan silloiseen Helsingin maalaiskuntaan kuuluneesta Tammelundista omakotitontin. Tämä tapahtui nähtävästi viimeistään vuosina 1927–1928. Niiltä ajoilta löytyy nimittäin perhealbumista kuvia, joissa saunarakennus on jo pystyssä ja toimii kesämökinä. Asuintalon sijaan on käsitykseni mukaan valmistunut lopullisesti vasta sodan päätyttyä, ehkä vuonna 1945. Ruoan vahvikkeeksi kasvatettiin saunan takana jokaisena kesänä pitkälle viisikymmenluvun puolelle ainakin yksi sika ja useita kaneja. Klaaran hoivissa puutarhassa kasvoi perunan ja muiden juuresten ohella myös omena- ja päärynäpuita.

Kun Klaara Kuukkanen täytti 75 vuotta, järjestöväki onnitteli pitkäaikaista aktiivijäsentään:

"75 vuotta täyttää tänään Helsingissä rva Klaara Kuukkanen. Pienessä hennossa naisihmisessäkin saattaa asua sisua ja tarmoa jo heti alkutaipaleelle lähtiessään. Näiden työläisnaiselle tuiki tärkeiden ominaisuuksien lisäksi on tähän persoonallisuuteen sopinut myöskin paljon luonnetta, harkintakykyä ja kaukonäköisyyttä, sekä suuri annos sitä kauneinta ja parhainta, nimittäin äidillisyyttä ja sydämenlämpöä, ihmisen, varsinkin kovaosaisimpien, hienovaraista ja herkkää ymmärtämystä. Nämä hyvät ja pidetyt ominaisuutensa on Klaara Kuukkanen tuonut jo elämänsä varhaisessa vaiheessa yhteisen asiamme palvelukseen. Hän on jo nuorena tajunnut, mitä tietä yhteiskunnallisia epäoikeudenmukaisuuksia voidaan korjata. Mikään työväenliikkeen toimintamuodoista ei hänelle ole ollut vierasta. Itseään korostamatta hän on ahertanut raittiusliikkeessä, naisliikkeessä ym. Nykyisin Klaara Kuukkanen kuuluu vapaajäsenenä Vallilan Sos. Dem. Naisyhdistykseen, jota hän on ollut perustamassa n. 30 vuotta sitten. Kiittäen järjestöväki onnittelee hyvää toveria."

Heimo kertoo Klaara-mummin viimeisistä ajoista: Klaara joutui sairaalaan jalan kuolion vuoksi. Lääkäri vaati ehdottomasti amputaatiota tehtäväksi, mutta mummi kielsi. "Minä lähden

Vallilan Sos.Dem. Naisliiton kurssilla. Klaara Kuukkanen takarivissä ensimmäinen vasemmalta. Elli Nurminen on eturivissä kolmas oikealta.

Klaara Kuukkanen toimi aktiivisesti myös Raittiusyhdistys Oraassa. Lapsilla näyttäisi olevan meneillään pääsiäisretki pajunkissa-kimppuineen. Kuva on vuodelta 1921.

täältä kahdella jalalla, niinkuin olen tullutkin", oli mummi sanonut. Lääkäri soitteli hädissään mummun kaikille neljälle lapselle ja vaati näiltä lupaa leikkaukseen "tai muuten hän kuolee." Kaikilta lapsilta hän sai saman vastauksen: "äitimme on täyspäinen ihminen ja jos hän niin on päättänyt, me emme siihen puutu." Klaaraa ei leikattu ja kuolio vei muutamassa päivässä hengen. Ainoa murhe "tuomion" jälkeen mummillä oli, että Meeri-tytär muistaisi peruuttaa jo tilatun Kanarian matkan, "ettei mene rahat hukkaan." Yhdellä matkalla he olivat jo yhdessä ehtineet käydä sen jälkeen, kun vaari oli joutunut pysyvästi sairaalahoitoon.

Koosti ja muisteli Hannu Kuukkanen

Lähteet: Klaara Kuukkasen muistokirjoitus ja 75 vuotispäivän onnittelukirjoitus, Heimo ja Hannu Kuukkasen omat muistot ja suvun omistuksessa oleva valokuva-albumi.

T.J. Kuukkasen poliittinen ura

Vuonna 1931 uudelleen perustetun Suomen Metallityöväen Liiton liittotoimikunnan kokous samana vuonna. T.J. Kuukkanen kolmas oikealta. Hän edusti järjestössä vanhaa Työläisliittoa. "Aluksi laulettiin työväen marssi". Kuva: Suomen Metallityöväen Liitto 1930–1949.

T.J. Kuukkasen poliittinen ura: Suomen Metallityöväen Liiton liittovaltuuston pitkäaikainen jäsen ja puheenjohtaja. Hänet nimitettiin Metallityöväen Liiton kunniajäseneksi v. 1959.

Toivo Johan Kuukkanen toimi pitkään Metallityöväen Liiton keskeisissä luottamustehtävissä. Hän oli liittotoimikunnan jäsen 1930–1934 ja 1940–1951, liittovaltuuston jäsen 1934–1940 ja 1951–1959 sekä liittovaltuuston puheenjohtaja 1934–1940 ja 1952–1959. Lisäksi Kuukkanen oli Helsingin Työväenyhdistyksen varapuheenjohtajana 1934–1957. Eläkkeelle 1959 siirtymässään hän oli tullut toimineeksi Metalliliiton johtotehtävissä 28 vuoden ajan.

Metalliliiton piirissä T.J. Kuukkasta kutsuttiin myös "Pappa Kuukkaseksi" ja "Isä Kuukkaseksi". Edellinen nimi johtui osin hänen iästään, jälkimmäinen hänen pojastaan Viljo Kuukkasesta, joka samanaikaisesti loi liitossa omaa uraansa. Toivo Kuukkanen tunnettiin lausunnoissaan "harkitsevana ja varovaisena miehenä, mutta silti vankkumattomana ammattiyhdistysmiehenä ja sosialidemokraattina, jonka arvostelukykyyn aina voidaan luottaa". Kaiketi juuri näistä syistä hän nautti työväenliikkeessä suurta arvostusta ja sai merkittäviä tehtäviä. Hänessä oli myös aimo annos luontaista karismaa.

Työväenliike oli tullut tutuksi jo kotona, vaikka Oskari-isä ei liikkeen jäsen ollutkaan. Ilmeisesti Toivo Johan seurasi aluksi nimenomaan työväen nuorisoseuran toimintaa ulkopuolelta ja ehkä myös kavereiensa kautta, kunnes hänestä alkoi tuntua, että hän kuului porukkaan. Väinölän konepajalla Toivo Johan liittyi Jyväskylän Jokivarren työväenyhdistykseen ja sitä kautta Sosialidemokraattiseen puolueeseen. Hän oli aktiivisesti toiminnassa mukana alusta alkaen milloin sihteerinä, milloin puheenjohtajana. Tampereella Toivo Johan sitten liittyi myös ammattiliikkeeseen 1917.

Kun Toivo Kuukkanen 28 vuoden jälkeen jätti luottamustoimensa, Metallityöväen Liitto myönsi hänelle eläkkeen, vaikka hän ei ollut koko aikana ollut järjestössä päivääkään töissä. Menettely oli ainutlaatuinen.

Kirjoitti Hannu Kuukkanen

T.J. Kuukkasen 70-vuotispäivät 1956. Ukki alhaalla oikealla sylissään Esko. Vasemmalla Valdemar Liljeström, Hannu ja Lahja. Viljo Kuukkanen kurkistelee takana toisena oikealta. Taustalla SML:n väkeä. Kuva: Päivän Sanomat 1956. Viljo Kuukkasen leikearkisto.

Lähteet:

Suomen Metallityöväenliitto 1899 – 1930; Johan Koivisto, 1963

Suomen Metallityöväenliitto 1930 – 1949; Karl Gustaf Kunnas, 1974

Suomen Metallityöväenliitto 1950 – 1960; Johan Koivisto, 1987

T.J. Kuukkasen omat muistelmät. Työväen Arkisto Muistitietokokoelmat. Haastattelija Pulmu Manninen 7.3.1969

Ahjo lehti. T.J. Kuukkanen 70v. 1956

Viimeinen tervehdys Papalle. Sepelettä ovat laskemassa vasemmalta Heimo, Viljo, Sirpa, Lahja, Jari ja Jyry Kuukkanen. Metalliliiton edustajat kunnioittavat vainajaa lippuvartiolla.

Sakarinkadulla Sörkässä

Sanon Sörkässä tarkoituksella. On olemassa kaksi koulukuntaa. Toisten mielestä Sörkka on se ainut oikea muoto. Minulle se on aina ollut Sörkkä, kutsukoot muut sitä millä nimellä lystäävät.

Itse muuttorujanssista en paljoakaan muista. Brahiksen keittokomerollisessa yksiossa tuskin oli hirveästi pula-ajalla kertynyttä omaisuutta. Kuitenkin muistelen, että jalkalamppu, pöytä ja tuolit, visapuinen kirstu sekä lasten pinnasänky-ni, Heiskan pukkisänky sekä äidin ja isän hete-ka olisivat jollain tavoin siirtyneet mukanamme Brahikselta. Heiska muistaa, että Osmon kaveri Juska saatiin muuttoon kuorma-autollaan. Osmo- ja Olavi-enot olivat varmasti lisääpukäsinä. Saattoipa Augustikin olla, päällysmiehenä ainakin.

Matkaa ei ollut montakaan kilometriä. Brahen kentän ympäri Helsinginkadulle, ylös Kallioon Kaarlenkatua, sieltä käännyttiin Agricolan- kadulle niin, että Kallion kirkko jäi selän taakse, ja kohta olimmekin Pengerkadulla. "Poliis, poliis, Pengerkatu viis" ohitettiin turvallisesti, samoin Non-Stop-leffateatteri.

Sakarinkatu on lyhyt kadunpätkä. Se kääntyi tulosuunnassamme ylhäältä Pengerkadulta, Torkkelinmäen kentän ja puiston alapuolelta, ja päättyi jyrkkää alamäkeä Hämeentiehen. Katu jatkuu Hämeentien jälkeen Lintulahdenkatuna

Sakarinkatu on Torkkelinmäen rinnettä kipuava pieni kadunpätkä Helsingin Sörnäisissä. Itse asiassa kaupunginosien rajat ovat minulle, paljasjalkaiselle stadilaiselle, edelleenkin arvoitukselliset. Olen osannut kulkea mainiosti ilman niitä. Luulisin, että osoitteemme oli Sakarinkatu 2. Sisään ainakin mentiin vasemmalla näkyvän tumman, graniittisen porttikäytävän ja ovisyvennyksen kautta.

Torkkelinpuisto graniittiportaineen siintelee kaukaisuudessa..

Sörnäisten rantaan. Asuimme Canjonin talossa. Se oli saanut nimensä Hämeentien puolella olevan ravintola Canjonin mukaan. Tai ainakin me sitä sillä nimellä nimittelimme.

Piha oli umpeen asfaltoitu. Oikealla oli matalampi talkkarin siipi, jossa taisi olla myös pesutupa. Sauna oli meidän portaan kellarissa. Jäteastiat olivat pihan perällä, verkkoaitaa vasten. Oikeastaan jäteastiat olivat betonikaukaloita ja verkkoaita kulki niiden takareunaa. Aita erotti meidän pihan naapuripihasta ja hyvä niin, sillä naapurin piha oli noin kymmenen metriä alempana. Metalliset portaat johtivat pihalta katsoen roskisrivin oikeasta päästä alas. Portaisiin johtava portti oli lukossa, etteivät penskat menisi sinne putoamaan.

Penskoihin en oikeastaan koskaan tutustunut. Olin kovin pieni. Närväset asuivat viereisessä talossa, jonka pihaovi aukesi samaiselle pihalle. Vaikka naapureita oltiin, eivät Närväsen tyttäret innostuneet leikkimään poikien kanssa. Joskus kävimme Närväsillä kylässä.

Pihan porukkaan tutustuin tai olin täpärällä tutustua, hieman kummallisella tavalla. Leikin usein yksikseni pihan hiekkalaatikossa. Kerran poikajoukko tuli houkuttelemaan minua johonkin salaiseen juttuun. Olin otettu. Taidanpa päästä nyt piireihin. Piiri osoittautui pieneksi koloksi Canjonin pihapuoleisen keittiönikkunan alla olevassa rappauksessa. Pojat kehottivat minua kaivamaan koloa. "Siel on aarre", he sanoivat. Kaivelin jollain tikulla irtonaisia rappingin palasia, ja samalla takaviistosta pöllähti talonmiehen rouva. Pojat lähtivät karkuun. Rouva tivasi minulta: "Mitä oikein luulet tekeväsi? Rikot talon seinää. Tästä vielä puhutaan vanhempiesi kanssa." Lähdin tietysti parkuen kotiin kuin juokseva vesiputous. Talonmiehen rouva kävi sitten jonakin päivänä meillä kahvilla, mutta mitään en asiasta silloin enkä sen koommin kuullut. Ehkä poikien juoni oli jotain kautta selvinnyt tai juttua pidettiin rangaistavaksi liian mitättömänä.

Pengerkadun puolella oli Nonari eli Non-Stop elokuvateatteri. Meni siellä pätkisten lisäksi myös ihan asiallisia filmejäkin. Olimme Heiskan kanssa katsomassa ainakin Disneyn Bambia, jonka surkeaa kohtaloa ilman isää itkin puolen filmin ajan.

Lintulahdenkadulla, Hämeentien toisella puolella, oli joukko betonisia viljasiiloja, jotka nousivat pienen tasanteen päältä taivaalle suurina peräkkäisinä sylintereinä. Minusta ne olivat ihmeellisiä. Sille tasanteelle, siilojen juurelle, pääsin kiipeämään Heiskan avustuksella, ja sieltä voin sitten kävellä siilolta toiselle. Aina kun siilo pullistui kohti katua, tasanne kutistui pelottavan kapeaksi, ja oli tosi jännittävää siirtyä pullistuman ohitse seuraavaan väliin. Emme pudonneet kumpikaan. Ainakaan en sellaista muista tapahtuneen.

Rannassa oli ratapiha ja sen takana meren ranta. Me puikkelehdimme junavaunujen alitse ja raiteitten yli lainkaan ajattelematta, mitä tapahtuu, jos veturi tulee ja tönäisee vaunuja. Tosin ratapiha oli aina hiljainen, kun me siellä kävimme, joten olisimme luultavasti huomannut

neet veturin tulon. Toisaalta, veturi olisi saattanut päästää vaunujonon jostain kauempaa törmäämään paikalla oleviin vaunuihin. Yhtä kaikki, jäimme henkiin.

Rannassa oli mattolaituri, jolla seikkailimme myös. Muistaakseni emme koskaan käyneet rannassa metskillä tai uimassa. Meillä ei ollut onkia ja tuskin olisimme löytäneet matojakaan. Minä en osannut edes uida. Heiska taisi jo osata.

Kerran Sakarinkadulla minun oli jäätävä yksin kotiin. En enää muista, mitkä yhteensattumat veivät Heiskan ja vanhemmat pois kotoa yhdeksi illaksi. Heiskalla oli ehkä jokin koulujuttuja, ja vanhemmat menivät kai kylään. Minulle jätettiin olohuoneen jalkalamppuun ja keittiöön valot ja käskettiin mennä ajoissa nukkumaan. Nukuin Sakarinkadulla vielä pinnasängyssä keittiössä. Olin saanut luultavasti syntymäpäivälahjaksi muovisen sukeltaja-ukon, jolla sain leikkiä vesin käsienpesualtaassa. Siihen voi puhalttaa venttiilikumin kautta ilmaa, jolloin ukko nousi pinnalle; vettä imemällä se vajosi pohjaan. Leikki ei jaksanut kiinnostaa kovinkaan kauan. Muistan, että pelkäsin aivan kamalasti. Olkkarin oveen oli ripustettu rekkitanko. Nousin rekkitangolle istumaan, koska ajattelin, että olisin siellä korkealla möröiltä turvassa. Ei se turvalliselta kuitenkaan tuntunut. En voinut katsoa yhtäaikaa taakse ja eteen, ja takaahan saattoi aina mörkö yllättää.

Kipaisin sitten äidin ja isän sänkyyn, joka oli olkkarissa. Olin aivan varma, että kaapin alla oli jokin eläin. Heiska oli sanonut, että jos jokin pelkää, pitää mennä ottamaan asiasta selvää eli oliko se pelon väärsti. Hiivin kaapin viereen ja kurkistin alle naama valkoisena. Siellä oli äidin kengät. Juoksin takaisin sänkyyn. Seuraavaksi olin varma, että sängyn alla oli jonkinlaisia mustalonkerokätisiä hirviöitä, jotka hamusivat minua. Sängyn alle en kuitenkaan uskaltanut enää kurkistaa.

Itkin peloissani kuin putous, ja siihen isän ja äidin hetkeä vihdoin sammahdin. Aamulla heräsin pinnasängyssä kuumeisena. Henkinen tuska oli muuttunut fyysiseksi.

Heiska kävi opparia siinä melko lähellä, Kallion yhteiskoulussa. Heiskan uskonnon opettajana oli Matti Karstikko, joka sittemmin siirtyi rehtoriksi Kulosaaren yhteiskouluun, jossa minä oman opparini myöhemmin kävin. Olin Kallion

yhteiskoulun joulujuhlissa ainakin pari kertaa. Saatoipa olla sitten Vartsikankin aikoina. Heiska kesti opparia vain kolme vuotta ja vaihtoi ammikseen, koska koki olevansa enemmän käytännön miehiä.

Kallion koulun joulujuhlat olivat kivoja. Siellä oli jänniä näytelmiä, Heiskakin oli mukana niissä ja joulupukki jakoi kaikille karkki- ja piparipussit. Lopuksi tanssittiin pitkässä makaroni-letkassa ympäri jumppasalia ja urheiluvälinevarastoja. Heiskan piikkamaikka sanoi joskus minulle - tai oikeammin äidille: "Onpas tuolla Hannulla siten kaunis pää. Ihan munan muotoinen". Sen jälkeen katselin itseäni pitkään peilistä ja olin varma, että päässäni oli todellakin jotain vikaa. En halunnut näyttää munalta. Koetin puristaa päätä käsivoimin litteämmäksi, mutta eihän se mitään auttanut. Munapää mikä munapää.

Torkkelinmäen kentän ja Pengerkadun välillä oli pitkät kiviportaot, jotka keskivaiheessa tekivät kahtia jakautuvan mutkan matkaan. Portaitten molemmin puolin oli rinteessä syreenipuskia ja ruohikkoa. Jos me poikaviikarit halusimme käyttää ruohikkorinnettä ja syreenipuskia portaikon sijaan, vastapäisen talon latari huusi

meille äkäisenä ikkunasta. Siksi muistimme aina pälyillä talkkarin ikkunaa, kun puikkelehdimme rinteeseen syreenipuskissa. Jos ikkunan heijastuma välähti aukeamisen merkiksi, maastouduimme pusikkoihin.

Torkkelinmäellä oli koulun pelikenttä, mutta myös pieni leikkikentän tapainen. Eipä siellä kovin ihmeellisiä vempaimia ollut. Muistaakseni pari keinua, kiikkulautaa ja hiekkalaatikko. Torkkelin koulu oli jossain vaiheessa myös keskikoulu. Ihan ekaksi pyrinkin sinne, kun olin oppariin menossa. En päässyt. Samoilla pisteillä pääsin sitten Karstikon hallitsemaan Kulosaaren yhteiskouluun eli Kulikseen.

Sakarinkadulta oli lyhyt matka Kontulan bussille, joka kulki Hämeentietä pitkin. Se oli tärkeää kesällä, kun kävimme Vartsikan mökillä. Vartsikaan muutimme sitten kokonaan, kun olin viisi- tai kuusivuotias. Siellä aloitin kansakoulun.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Sakarinkadulta päivähoitoon

Sakarinkadulta Mäkeläkadulle päivähoitoon kulki nuoren, vielä koulua käymättömän Hannun tie Heimoveljen varjeluksessa. Jaa...? No, Heimoveljen seurassa ainakin.

Äiti oli ammatiltaan ompelija. Isän Nuorisoliiton toimitsijan palkka ei luultavasti ollut kummoinen. Varsinkaan, kun oli jo omakotitalokin suunnitelmassa. Perheemme tarvitsi lisätuloja ja Äidin oli mentävä töihin. Kun vanhemmat ovat töissä, täytyy lapsi viedä jonnekin päivähoitoon.

Lemmikki-täti, äidin hyvä ystävä, ompeluseuralainen ja Nuorisoliiton kaveri, oli kotirouva tuohon aikaan. Hän asui perheineen Mäkeläkadulla, ihan siinä Mäkeläkadun ekassa asuinkorttelissa. Lemmikki-tädin perheeseen kuuluivat isosisko Ritva ja kaksoset Virpi ja Varpu. Lemmikillä oli mies, hänen nimensä oli Erkki eli Eki.

Heimon tehtäväksi tuli pikkuveljen saattaminen päivähoitoon. Äidin tarkoitus varmasti oli, että reitti kulkisi turvallisesti Hämeentietä, mutta Heiska halusi tietenkin oikaista. Oikaisu tarkoitti ratapihan ylittämistä Aleksis Kiven kadun jälkeen. Olimmehan tottuneet jo ratapihoilla puikkelehtimiseen. Sitä paitsi tämä ratapiha oli hyvin erikoinen. Sieltä löytyi nimittäin timantteja. Timantit olivat lasilohkareita eli raakalasia, jota oli sinistä ja vihreää. Poimin hoitopaikkaani mukaan niitä niin paljon kuin taskuihin mahtui. Aniluodon pihan hiekkalaatikossa olikin sittemmin koko joukko loistavia aarrekätköjä.

Ritva oli neuvokas tytär, ja kerran hän ehdotti, että leikkisimme parturia. Kaikki olivat heti innolla mukana juonessa. Ensin leikattiin kaksosille uusi lookki. Sitten pääsi Hannu parturintuoliin. Erkki-isä sattui tulemaan ensin kotiin. Hän meni pahaenteisen hiljaiseksi heti oven avattuaan. Kun Lemmikki-rouva sitten

Nojatuolillinen Aniluodon tyttäriä Mäkeläkadun asunnossa. Tytöt ovat kuvassa suurin piirtein saman ikäisiä kuin silloin, kun Hannu kävi Ritvan parturissa. Vasemmalta: Virpi, Ritva ja Varpu.

saapui pesutuvasta, jonne oli erehtynyt hetkesi piipahtamaan, hänen ilmeensä oli näkemisen ja muistamisen arvoinen. Eki sanoi heti Lemmikin ovella nähtyään: "Tuus kattomaan, mitä lapset on keksineet".

Tukkapölyä varmaankin olisi tullut, jos tukkaa olisi riittävästi ollut jäljellä. Sen jälkeen mentiin oikeaan parturiin ja vedettiin sisuskumia myöten kesätukka.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Vartsikaan talonrakennustyömaalle

Sakarinkadulta oli Vartsikaan meneville busseille lyhyempi matka kuin Brahikselta. Kontulan bussin pysäkki oli parinsadan metrin päässä Hämeentien mäessä. Sama oikeastaan, kumpaan suuntaan lähti. Toinen pysäkki oli OTK:n pääkonttorin edessä ja toinen Elannon juhlahuoneen edessä, lähellä Kallion kenttää.

Myös sininen bussi, kuten kaupungin bussia värinsä vuoksi nimitettiin, kulki läheltä, mutta sen pysäkillä oli Vartiokylän päässä pidempi kävelymatka. Silti sitä suosittiin usein säästösyistä eli kaupungin bussi oli matkahinnaltaan edullisempi.

Nyt olivat säästöt tarpeen. Vartsikan talo oli rakenteilla ja oli edennyt jo sisätyövaiheeseen; talossa oli seinät, katto, ovet ja ikkunat. Sisätilojen pintatyöt ja viimeistelyt olivat vielä tekemättä. Työn alla olivat yhä myös lämmitys- ja putkityöt sekä sähköt. Talon runkoa rakentaessaan timpurit manasivat fajian säästönauloja, jotka oli kiskottu vanhoista laudoista ja oiottu. Nauloja oikoivat fajia ja Heimo. Minä löin vasaralla pääasiassa vain sormeeni.

Menimme isän kanssa kaksistaan Vartsikaan. Äiti oli varmaankin töissä ja isä ilmeisesti lomalla. Olin viisivuotias, korkeintaan. Kävelimme Vartiokylän silloiselta postilta Riskutietä kolmisen kilometriä Käätypolulle, ja aurinko oli jo laskemassa tullessamme perille. Yöt olivat jo hämärät, olisiko ollut heinäkuuta? Ilma oli lämmin. Vartsikan yläkerran ikkuna oli alkuillasta auki, Porvoontien liikenteen ääniä kantautui sisään. Ne kuuluivat yllättävän selvästi, vaikka tie oli niinkin kaukana ja Käätypolku laaksossa. Samasta ikkunasta kuului aamulla kukon kieunta, ja siitä voi katsella naapurin kanojen kuopusutusta ja muita aamuaskareita.

Taloon oli vedetty pari roikkaa valoja varten. Toinen oli yläkerrassa ja toinen alakerrassa. Isä laittoi minut nukkumaan yläkerran lattialle sijattuun vuoteeseen. Hän tupakoi siinä omalla pedillä hetken, sitten hänelle tuli mieleen joku tarkistettava asia, laittoi tupakan palaavana tuhkakupin reunalle ja lähti alakertaan. Natsasta nouseva savukiehkura oli lumoava, suorastaan hypnoottinen. Houkutus oli liian suuri. "Klubi piristää", luki tuohon aikaan valo-

Tämä kuva on otettu, kun talo oli jo valmis. Kellariportaiden valua varten on vasta tehty laudoitus ja kivijalkakin on viimeistelemättä. Isällä on silti ollut aikaa tehdä portaiden viereen köynnösritilä köynnöskuusamaa varten, samoin kivetystä kivijalkaa suojaavaan rinteeseen, johon myöhemmin kasvoi komea kivikkopuu-tarha.

mainoksessa Hakaniemen hallin katolla. Napasin natsan ja vedin parit poskarit. Laitoin natsan takaisin tuhkakuppiin ja käperryin peiton alle muina miehenalkuina. Isä tuli melko pian takaisin ja ilmeisesti arvasi mitä oli tapahtunut, sillä hän kysyi: "Kuka täällä on tupakoinut?" Minä en hiiskahtanutkaan, esitin vain sikeästi nukkuvaa lasta.

"Itehän oot tupakoinut", yritin puolustautua ajatuksissani. Isä ei toistanut kysymystä eikä ravistanut hereille. Olisin varmasti murtunut. En ole koskaan pystynyt katselemaan isää enkä ketään muutakaan silmiin ja samalla valehtelemaan. Sellainen ei kerta kaikkiaan minulta onnistu.

Omatunto kolkutteli kokeilusta kauan, enkä pitkiin aikoihin ollut tupakasta kiinnostunut. Seuraavat kokeilut tapahtuivat jo paljon vanhempana. Ehkä 12–14-vuotiaana.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Muutto Vartsikaan

Canjonin talon eteen ajoi pitkäkeulainen avolavakuorma-auto. Kuskina oli Heimon kertoman mukaan jälleen Osmo-enon kaveri, Juska. Hän tuli apuun usein muulloinkin ja ihan vain menovesipalkalla, itselle ja autolle. Auto nieli tietysti enemmän, mutta ei se kovin paljon kuskinsa edelle päässyt. Ajokeikoilla Juska ei tietenkään juonut. Kuljettajan lisäksi etukoppiin mahtui neljä aikuista muuttomiestä sekä lisäksi herkemmin rikki menevää tavaraa. Osan isoimmista kaluista olimme jo kantaneet kadulle valmiiksi ja lisää kannettiin virtana. Aikuiset isojen ja me lapset pienempiä nyssäköitä: Ponzzo, mollamaji, kumiauto, Lumikki ja seitsemän kääpiötä, peltinen Musta-Pekka-lakupurkki... Auton laita avattiin jalkakäytävän puolelta ja tavaroita alettiin nostella lavalle. Suurempia ensin eteen, kuljettajan koppiin nojaamaan. Kaikki mahtui yhteen kuormaan. Äiti ja osa muuttoporukasta meni hyttiin, isä ja me pojat kiipesimme lavalle tavaroita kiinni pitämään.

Matka avolavalla oli ikimuistoinen. Oli kesä, joten ilma ei ollut liian kylmä, ja onneksi oli poutasää. Aurinko paistoi. Kulosaaren sillalta näköalot olivat komeat. Jouduimme keskikohdassa väistämään Kulosaaren suunnasta tulevaa liikennettä, ja auto ajettiin aivan kaiteen viereen. Alhaalla näkyi vellova vihreä meri sillan paksuja puupylväitä vasten. Vihreä Ahdin parta hulmusi. Keskellä siltaa olivat Kulosaareen menevät raitiovaunukiskot yhä paikoillaan, vaikka liikenne oli lopetettu helmikuussa 1951. Muutimme Vartsikaan arvioni mukaan 1953 ja raiteet säilyivät sillan purkuun asti.

Herttoniemessä ylitettiin puomivartioitu junarata, ja siinä jouduimme seisomaan ja kuuntelemaan puomikellon kilkatusta jonkin aikaa. Pitkä tavarajuna oli tulossa Herttoniemen asemalle. Rata oli notkossa, mutta lastaajien viisauden ansiosta korkea liinavaatekaappi pysyi pystyssä koppia vasten. Notkelmasta noustessa sitä tuettiin isän ja isonveljen hartiavoimin.

Vartsikan suoralla mentiin tukka hulmuten. Suora leikkasi Nymanin pellot halki, eikä siinä paljon tarvinnut mutkitella. Tie kääntyi keran Marjaniemen kohdalla ja sitten taas mentiin. Porvoon tieltä käännettiin Kiviportintielle Vartiokylän Elannon kohdalta. Kiviportintie

oli saanut nimensä vanhoista kivisistä portinpylväistä, joista nykyään on nähtävissä vain näköispainokset, eivätkä nekään ole enää alkuperäisillä paikoillaan. Eivät voisi olla, sillä tie on leventynyt kaksinkertaiseksi.

Veljekset Vartsikan Käätypolun pihalla vuonna 1951. Olin silloin nelivuotias, Heiska kymmenen. Talo on jo rakenteilla ja Hannulla varsinaiset tupakkikokeilut vielä edessä.

Kiviportintie oli mukulakivetty tykkitie, joten auto ja sen kuorma tärisivät ja hytkyivät yli joka kiven ja kuopan. Vaikka nopeutta ei paljonkaan ollut, hyvät pehmusteet porsiini- ja lasitavaroitten ympärillä maksoivat varmasti vaivansa. Helytien jyrkässä mäessä käytiin viimeinen paini päälle kaatuvan liinavaatekaapin kanssa. Sen jälkeen alkoikin jo pitkä alamäki ja sen alta Käätypolun loppusuora.

Kotiportilla neuvoteltiin, uskaltaisiko pihaan ajaa vai kannetaanko tavarat tieltä. Matkaa talolle oli ehkä kolmekymmentä metriä. Ongelmana oli tontin suopohja. Isä oli moneen kertaan kunnostanut pihatietä rakennustöiden aikana. Melkein poikkeuksetta tontille ajanut kuorma-auto vajosi silti kardaaniaan myöten mutaan. Nyt oli kuivaa, ja tie tuntui vakaalta, joten kuorma peruutettiin pihaan. Maa painui pyörien alla, mutta ei pettänyt pahemmin.

Tämä oli juhlahetki duunariperheessä. Ensimmäistä kertaa oli muutettu omaan kotiin. Velkaa oli runsaasti maksettavaksi, mutta se ei himmentänyt nuoren perheen onnea.

Talon monttu Vartsikassa

Neljä vuotta takaperin Hannu istui lentohiekkakasassa koivun juurella. Isä halusi ottaa hänestä valokuvan. Housun sepalus oli jäänyt auki, mutta sitä Hannu ei huomannut. Sen sijaan hän huomasi kärpäsen, joka käveli kämmenselällä. Isä oli sanonut, ettei saa yhtään liikkua, kun otetaan kuva. Hannu ei liikkunut. Kärpänen sai olla rauhassa.

Hiekka oli peräisin koekuopasta, joka oli kaivettu kotitalon kivijalkaa varten. Isä oli halunnut nähdä, minkälaista maata oli tulevan asuinrakennuksen alla ja kuinka syväälle voi kaivaa ilman, että vettä tulee kuoppaan. Sinä vuonna monttua ei sen enempää kaivettu. Ei tainnut olla vielä ajankohtaista. Olivatkohan piirustuksetkaan valmiit?

Kesti vielä pari kesää. Sellaista kesää, jolloin heinien haavoille repimät sääret sekä hiekkatien ja kallioiden kynsimät kirvelevät polvet pestiin iltaisin kylmällä kotikaivon vedellä, samalla kun hyttyset saivat rauhassa kupata alastonta poikaa. Kesää, jolloin Heimon kanssa nukuttiin priimuksen hajuisessa puuelement-

Vartiokylän omakotitalon monttua aletaan kaivaa. Paikalla oli kylän talkoohengen mukaisesti runsaasti lähinaapureita. Kuvassa ovat Rankku, Lahja taustalla, Viljo ja Matti. Katso-mossa Matin selän takana Aniluodon tyttäristä Virpi sekä me pojat, Heimo ja Hannu.

timökissä yläpetillä. Pitkään oli mietitty, että pysyykö se Hannu siellä ylhäällä? Jos vaikka kävelee unissa tai pyörii, kuten sillä on tapana. Heimo lupasi nukkua reunalla, jotta Hannu pääsisi seinän turviin. Näin myös tehtiin, ja Hannu koki yhdessä kesässä, sananmukaisesti "nousseensa" isojen poikien sarjaan.

Oli sellainenkin kesä, jolloin Hannun oli omin käsin haettava vitsa kotipihan koivusta, kun oli tullut tehdyksi jotakin tuhmaa. Viisaana poikana hän toi mahdollisimman pienen vitsan. Se ei Äidille kelvannut, vaan Hannu joutui hakemaan isomman. Sitten housut kinttuihin, ja niin piiska viuhui ja poika parkui. Anteeksikin piti pyytää. Kunhan kuolen pois, niin sittenpä hän tietävät ja itkevät itsekin, Hannu ajatteli, kun itkusta vähän

selvisi. Ajatus omasta surkeasta kohtalosta itketti sitten lisää.

Oli myös kesä, kun Hannu oli jo sen verran isompi, että sai mennä kahdestaan naapurin Pekan kanssa leikkimään. Aina ei maltettu pysyä ihan pihassa, vaan tuli vähän livahdettua peltsille poimimaan voikukkia seppeeseen. Kesken kaiken pusikosta nousi intiaani täydessä sotisovassa, nousi perään toinen ja kolmaskin. Verta hyydyttänyttä sotahuutoa tehosti keihäiden heiluttelu. Kamala näky loihti mahan alle koko joukon ylimääräisiä jalkoja, ja pelto inkkareineen ja pellon poikki johtanut polku ihan vilistivät silmien alla. Sinne jäivät seppelten tekeleet, moiseen paikkaan ei uskallettu mennä koko kesänä.

Heimo hoiti vähän myöhemmin asian isonveljen ottein. Inkkarit haastettiin kaksintaisteluun etukaltsin metsänreunassa. Käätypolun pikkupojat katsoivat rivissä, kun Heiska nokitteli intiaanipäällikkö Kosan kanssa. Kun Kosa ilmoitti, ettei valkonaamasoturien metsästysmaille, Heiska paiskasi isän kirveen Kosan jalkojen eteen

Kuvassa Hannu noin kahden vuoden ikäisenä. Vuosi olisi sen mukaan 1949. Kesää eletään ja kärpäset on rajattu kuvan ulkopuolelle.

poikittain. "Oho!" pääsi Kosalta, mutta hetken kuluttua kirves tuli samaa reittiä takaisin. Onneksi, sillä kirveen hukkaamisesta Heimo olisi saanut isältä aika saunan. Heimo kertoo omassa tarinassaan, kuinka sotaneuvottelu sittemmin sai ihan onnellisen lopun ja Kosasta tuli Heiskan parhaita kavereita.

Taisi olla samaa kesää yhä vain, kun ensimmäiset lapionpistot tontin ruohoturpeen läpi ikuistettiin valokuvaan. Se todistaa, että kivi-jalka kaivettiin ajan hengen mukaisesti talkoilla ja että apuun tuli iso joukko sukulaisia ja naapureita lapsineen kaikkineen - historiallinen tapahtuma tarvitsi paljon todistajia. Aloitustalkoot eivät jääneet ainoiksi, lisää seurasi, ja porukoihin osallistui yleensä koko Käätypolun kynnelle kykenevä kulmakunta. Tapana oli, että talo tarjosi talkootupakit. Pilli-Klubi, Työmies ja Saimaa sauhusivat suupielissä ketjuna ja paita liimautui hiestä selkään. Naapureista porukoissa rehkivät ainakin Rankku, Paavo ja Matti. Aniluodon Eki oli varmaan se, joka työmaan aloituskuvan otti.

Sukulaisista monttua olivat kaivamassa Osmo-eno, Olavi-eno ja Ville. Aputyövoimaa tuli usein Karkkilasta saakka: Eemeli-setä ainakin sekä Leivon Olli ja Kalevi.

Taustajoukoissa ahkeroivat Aniluodon työt Ritva, Varpu ja Virpi, Olavi-enon pojat Eero ja Lauri sekä me veljekset, Heimo ja Hannu.

Talon ääriimitat oli kaupungin toimesta mitattu ja merkattu paikoilleen korkomerkkeineen jo aikaisemmin. Vilhusen Matti ja isä asensivat merkkauksen mukaisesti linjalaudat talonpaikan kulmiin, montun ääri rajojen ulkopuolelle.

Linjalautojen piti kestää visusti paikoillaan työmaan melskeissä ja siksi ne juntattiin tukevasti suoperään ja tuettiin haruslaudoin. Ne jäivät paikoilleen talonrungon valmistumiseen asti. Niistä vedetyillä rautalangoilla ja luotilangalla saatiin merkattua turpeeseen kaivettavan kuopan ääri viivat ja aikanaan myös muotin paikka.

Talon kohdalla ei suuria puita kasvanut, tontti kun puski pääasiassa pientä risukkoa. Alue oli ollut peltomaana. Kuhmuraista ja juurakon sitomaa turpeikkoa riitti kuorittavaksi. Risukko ja vanhat kannot oli kerätty ennakkoon kokoksi, joka poltettiin jo edellisenä juhannuksena.

Kivijalan monttu syveni tuskaisen hitaasti, lapiollinen lapiolliselta. Raskaat, puiset kottikärryt täytyivät hiekkalastista toisensa perään.

Huoliakin tuli - jo alkuvaiheessa alkoi kasvaa esiin suunnattomalta vaikuttanut siirtolohkare, jota ennätettiin jo pelätä kallionnyppyläksi.

Siirtolohkareta varten isä osti lastin forsiittipommeja, joita varten ei tarvinnut porata reikiä. Räjähdyksen suoritti Olavi-eno eli Ola. Hän oli ammattimies ja tottunut kaupungin kivityömiehenä dynamiittiin, jota laitettiin porattuun reikään sopivin annoksin. Lähinnä kantopommina käytettyä forsiittia Ola ei tuntenut, joten käteen lyötiin nyt aivan toisenlainen aine ja uudet ohjeet. Yksitoistavuotiaan Heimon täytyi pommieksperptinä tulla hätiin ohjeita tulkitsemaan.

Monttua kaivettaessa oli käynyt ilmi, että talonpaikka oli vanhaa merenpohjaa. Hiekan joukossa oli runsaasti mustia kortteen juuria. Hiesu oli myös kerroksittaista. Sen sävy vaihteli ruskehtavasta aivan vaalean harmaaksi. Jostain kohtaa löytyi myös savea. Se kelpasi forsiittipommin alle tasoitteeksi ja päälle täkkeeksi. Vaikka pommi leivottiin päältä savikakkuun, päälle ladottiin lentäviä kiviä jarruttamaan myös koolinkeja ja niin kaikki oli valmista.

"Ammutaan!" huusi Ola ja kuin kaikuna perään myös kakkospommimies Heimo. Ola painoi tulitikun sytytyslangan päätä vasten ja raapaisi - sitten myös Olaa vietiin. Talkooväki kyyristeli jo kesämökin takana sormet korvissa. "Paukku palaa!" Muutama hermostunut sekunti vielä ja sitten: "BOOM!"

Pintapommin ominaisuuksiin kuului nakella täkkeet ja kivet pitkin lääniä. Meidän koolinki- ja savitäkkeemme pitivät kuitenkin yllättävän hyvin paukkumme kurissa, vaikka kivenpalasia lentelikin ympäri kulmakunnan noin sadan metrin päähän. Vain yksi Kairavuon saunan kattotiilistä vähän kärsi ja Karin saunanikkuna särkyi, joten pienillä vahingoilla selvittiin. Muutama lisäpommi toki tarvittiin, ennen kuin graniittimöhkäle oli sopivan kokoisina murikoina. Toinenkin, melko pyöreä graniittimöhkäle montusta löytyi, mutta

se kammettiin rautakankien ja koolinginpätökin avulla naapurin rajalle muistoksi. Joskus myöhemmin kiven juurelle haudattiin Hannun tanssihiiri-perhe.

Talon pohja eli kaivettava ala oli noin kymmenen kertaa yhdeksän metriä. Sen lisäksi jouduttiin kaivamaan työvara valamista ja muottilaudoitusta varten. Syvyyttä kuopalle tuli hieman toista metriä. Kuopasta nostettiin toistasataa kuutiota lentohiekkaa eli hiesua, joka kasattiin montun reunoille lasten silloiseksi ja myöhemmäksikin iloksi.

Monttu vaati myös ojan, jotta pohjalle kerääntynyt vesi saatiin pois. Isä halusi säästää talon kulmalla kasvaneen koivun ja kaivoi ojan juurakon alitse tunneliksi. Minusta tunneli oli mielenkiintoinen ja hienosti tehty. Kun veteen heitti lastun, se pulpahti jonkin ajan kuluttua esille tunnelin toisesta päästä – tai sitten ei. Isä tosin kielsi roskien heittelemisen ojaan, mutta pakkohan tunnelia lastulla oli kokeilla.

Talkoolaisille tarjottiin kotikaljaa, kahvia ja Äidin pullaa, Äidin puuhellalla keittämää makkarasoppaa ja näkkileipää, ja urakan päätyttyä vielä jotain vahvempaa. Pilaantumiselle arat ruokatarvikkeet säilyivät viileänä pihakaivoon lasketussa ämpärissä.

Kauniilla ilmalla ruokailtiin mökin eteen kanetun pöydän ympärillä, pitkillä puisilla raheilla istuen. Ne kaikki pöytää myöten oli isä tehnyt. Äiti oli pingottanut pöydälle punavalkoruudullisen vahakankaan. Hänen mielestään ruokapöydän piti olla siisti ja hygieeninen. Kaikki eivät mahtunut kerralla pöydän ääreen, mutta vuorottelemalla jokainen sai vatsansa täyteen. Lapset viimeiseksi. Ajan oloon melkoiseksi kasvanut talkooporukka vietti tontilla monet harjakaisillat.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Hiesusta nousee kivijalka

Kivijalka valettiin samana kesänä 1952.

Pula-ajan sementti oli kallista. Kustannusten vähentämiseksi pantiin penikat hakemaan kiviä ympäri katuojia ja metsiä. Heimolla oli luontaisesti työnjohto hallussa, ja kivikuorma toisensa jälkeen siirtyi Tammelundin ukin vanhoilla aisakärryillä tontille niin, että metallivanteiset pyörät parkuivat.

Alussa pohjavalun alle montun syvyykseen, sen jälkeen kivijalkavalun täytteeksi. Palkaksi Heimo veti lapsikuormaa tyhjiissä kärryissä takaisin keräilytyömaalle. Ylämäkiä lukuun ottamatta.

Talon alle laitettiin savisia, punaisiksi poltettuja salaojaputkia. Alkupaihin, lähteensilmäkkeiden kohdille, kerättiin kivipesiä. Putkien saumoihin kietaittiin palanen kattohuopaa, joka sitaistiin kiinni rautalangalla. Putki oli noin puoli metriäinen, joten liitoksia syntyi runsaasti.

Koivun alitse lirisevä oja muutettiin myös myöhemmin salaojaksi punaisten "kukkopiliputkien" avulla. Putket pysyivät ilmeisen hyvin paikoillaan, heppoisista jatkeistaan huolimatta, sillä kirkas lähdevesi lirisi palstaa rajaavaan ojaan vielä vuosia putkien asennuksesta ja lirisee ilmeisesti edelleenkin. Talon montussa oli useampia kirkasvetisiä lähteitä ja vettä valui jatkuvana purona salaojaa pitkin. Pihakaivo oli muutaman metrin päässä. Se ulottui paljon syvemmälle kuin talon monttu, joten sen vesimäärään ei monttu näyttänyt vaikuttavan. Kaivon vesi oli aina ollut yhtä kirkasta kuin montun lähteissä. Vedessä oli jonkin verran rautaa, joka saostui vesiastioiden pohjalle, kun vesi seiso. Samoin rautaa ilmeisesti saostui lasten hampaisiin, koska hammaslääkäri ammoisina aikoina ihmetteli hampaitten sisäpintojen mustia juovia. Mutta rautahan on terveellistä.

Rakennusmateriaalia tuoneet kuorma-autot juutuivat yksi toisensa jälkeen pihan suopohjalle rakennettuun tiehen, vaikka kaikkea mahdollista materiaalia kerättiin takapyörin alle. Kiviä, risuja, kantoja, koolinkeja. Jotta autot saatiin tontilta takaisin kantavalle maalle, tarvittiin lisäksi miesvoimaa. Kuskit todennäköisesti kartoivat ajoa toista kertaa samaan paikkaan. Hiekka-autot olivat suurimmassa vaajoamisvaarassa, ja ensiyritysten jälkeen kuormat jätettiin suosiolla portille. Lähistöllä sijain-

Tämä kuva on Vartiokylän talon kivijalan valuusta mutta se voisi yhtä hyvin olla myös Tammelundin talon työmaalta. Olen tunnistanut miehen vasemmalla, lapion varressa, Vartsikan naapurukseimme Paavoksi. Isä on taustalla se vaaleatukkainen mies. Isän ikä kuvan otto hetkellä, viittaa enemmän Tammelundiin ja 30-lukuun. Kuvaaja tuntematon.

neen Gustafssonin maatalon hevonen saatiin vuokralle, ja sillä vedettiin rakennusmateriaalia kadulta pihaan keveämmillä kärryillä. Kakko-shevosmies Heimolle tuli hepan kanssa hie- man ongelmia, mutta se on hänen tarinaansa. Reiska oli sodan karkaisema ykköshevosmies, joka Heimon sitten kävi pelastamassa.

Kivijalkamontusta paljastuneen suuren kiven pommitettu murske palautettiin valmiiseen monttuun lattiavalun pohjaksi. Kiven lohkareet säästivät monta käsikärryllistä luonnonkiviä Heiskan sivutyömaalta. Vankkaa punaista graniittia.

Ennen kun lattiaa päästiin valamaan, sijoitettiin kellarin viemäroinnin vaatimat mustat valurautaputket paikoilleen.

Lattiaa varten punottiin myös vankka, sentin paksuisen betoniraudoituksen verkko. Jokainen risteys sidottiin sidontalangalla, jotta verkko ei pääsisi liikkumaan valuun aikana. Verkko aseteltiin myös kaikkialta samaan tasoon, jotta se jäisi riittävästi valuun sisälle. Seinien kohdille oli valmiiksi laitettu myös muotit ja taivutet-

tua betonirautaa nostettiin lattiatasosta niiden sisäpuolelle seinien paikoillaan pitämiseksi.

Kivijalkamuotin mestaroi Matti-naapuri, joka oli timpuri ja rakennusalan ammattimies. Muotin tasot mitattiin vesiletkulla. Se oli yli kymmenmetrinen "vesivaaka". Toisesta päästä kaadettiin vettä kunnes letku täyttyi. Letkun molemmissa päissä oli lasiputki, josta näki veden pinnan. Lasiputki ei aina kestänyt työmaan kolhuja; muistan miten ainakin kerran korkoja mitattiin ilman lasiputkea. Tasossa oltiin, kun vesi valui ulos letkun toisesta päästä ja toisessakin päässä vesi valui yli äyrään. Muoviletku olisi ollut suuri apu, mutta tuohon aikaan letkut olivat Nokialta kotoisin ja läpinäkymättömät. Pitkä punainen kumiletku siirtyi sittemmin Käätypolun puutarhan kastelutarkoituksiin.

Lautaiset muotinseinät olivat ehdottoman suorat ja hyvin tuetut. Muotin puolikkaat snurrattiin paikka paikoin yhteen tukevalla rautalangalla. Ehjä puoli laudasta käännettiin aina valua vasten. Siistiä ja suoraa pintaa siitä syntyikin. Kellarin ikkunoita varten tehtiin muotit valmiiksi sopivaa valuvaihetta odottamaan. Niiden paikat oli piirretty muotin sisäpuolelle timpurinkynällä. Kellarin lattia ja anturat oli valettu jo edellisenä päivänä. Nyt oli kellarin seinien vuoro. Betoniraudoitus oli valmiiksi sidottuna luurankona odottamassa betonia. Lattian valu oli ollut helpompaa, koska se tapahtui avovaluna.

Valutyö oli hidasta, vaikka talkooporukkaa oli paikalla runsaasti. Hiekka ensin portilta pihaan ja sitten läheiseltä työkalu-vuokraajalta haettuun betonimyllyyn. Myllyjä oli sekä käsi- että moottorikäyttöisiä. Isä vuokrasi moottorilla toimivan. Se kävi paloöljyllä ja veto veivattiin alkuun miesvoimin. Vaivaan nähden massan olisi kyllä voinut veivata käsivoiminkin. Ilmoille pääsi valtava, musta savupilvi, kun moottori viimein parahti käyntiin. Leveä vetohihna lepatti, ja kun kytkin lonksau-

tettiin vetoasentoon, hihna kiristyi ja mylly alkoi pyöriä - melkoisella ryminällä. Ensin annettiin hiekan ja betonijauhon hetken sekoittua kuivana. Sen jälkeen vettä ämpärillä perään, ja massa alkoi pikkuhiljaa näyttää betonilta.

Betoni kärrättiin muoteille lankuista tehtyjä polkuja pitkin. Ylämäessä tarvittiin apumiestä, joka veti raskasta lastia betoniraudasta taivutetulla koukulla. Aina ei massaa voitu kaataa suoraan muottiin, koska osa siitä solahti helposti kapeahkosta muotinaukosta ohi, joten lapiomiehillekin riitti hommia. Sen jälkeen saivat kaikki kynnelle kykenevät heitellä Heiskan kärräämiä kostutettuja kiviä betonin sekaan ja survoa kepeillä tai jaloin massaa tiiviiksi. Heimo oli, pienenä poikana sopivin kapeisiin laudoituksen rakoihin polkemaan betonia.

Saappaat piti sitten hetimiten pestä, ettei betoni olisi jäänyt niihin pysyväksi koristeeksi. Snurrilankoja kiristettiin kapuloilla, jos muotti alkoi joustaa massan painosta.

Kun ehto ennätti, porukan voimattomiksi käyneitä jäseniä ja selkää särki. Valu lopetettiin, kun ilta-aurinko jo teki laskua metsän taa. Vielä oli hetki aikaa pössyytellä yhdessä Klubit ja Työmiehet, arvioida päivän tulosta ja voidella kumaraan vääntynyttä selkää kirkkaalla lääkelasillisella. Valusaumaa sitomaan oli työnnetty betonirautoja seuraavan päivän valua varten. Ei kehnompaa, silmä totesi. Hyvä saumanpaikka.

Yötä vasten isä kävi vielä kastelemassa kannulla valua varmistaakseen, ettei pinta kuivunut liian äkkiä. Moisen päivän jälkeen pienimpiäkin talkoolaisia nukutti makeasti mökin kerrossängyn yläpetillä.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Kivijalasta nousee talo

Tontin alkuperäinen numero taisi olla Käätypolku 7. Tie oli asukkaista valitun tiehoitokunnan hallinnassa. Se tilasi hiekkakuormia ja organisoivat levityksiä, kun rospuutto runteli tiepohjan erisyytyisiksi lätäköiksi - lasten iloksi mutta aikuisten harmiksi. Talvella piti tilata hevospuuroa puuauroineen työntämään paksuimmat lumet pois kulkua tukkimasta. Hiekkaa ei talvisin tielle kaivattu, kulkupeleinä kun pääasiassa oli potkukelkka tai sukset. Sittemmin tie siirtyi kaupungin hallintaan, numerointi käännettiin ja tontista tuli Käätypolku 8.

Runkotyöt aloitettiin syksyllä 1952 ja varsinainen rakentaminen keväällä 1953. Heimo ja faija olivat kiskoneet muottilautoista naulat visusti talteen ja niitä sitten oiottiin iltaisin öljylampun valossa, kun rakennustyömaalla ei enää nähnyt työskennellä. Päivänvalo käytettiin tarkkaan itse rakennustyöhön ja kesällä valo riitti.

Piippu nousi sukulaismiehen, Nipa-muurarin ammattitaidolla valkoisista kahitiilistä. Nipa näytti komealta valkoisessa muurarin haalarissaan, valkea suikka päässä. Päätin, että minustakin tulee isona muurari. Nipa oli lisäksi Ailan isä ja minä olin ihastunut Ailaan. Leikimme aina yhdessä kun olin Tamiksessa ja meillä oli mukavaa. Heimo tosin valisti, että serkun kanssa ei voi mennä naimisiin, mutta minusta sellainen oli ihan väärin.

Nipa veljineen muurasivat talkootyönä nitsin eli muurin yhtenä viikonloppuna. Herrat olivat Suomen kovapalkkaisimpia piippumaakareita ja muurailivat päätyönään Salmisaaren voimalaitosten korkeita savupiippuja. "Olisko ollut Viljasen Olli, minä ja joku kolmaskin kantamassa hulluna tiiliä ja kuraa herroille, eikä millään meinattu pysyä vauhdissa mukana", muisteli Heimo myöhemmin.

Laasti oli kannettava ämpärillä Käätypolun portilta, puulaatikosta, jonne se oli autosta kaadettu ja jossa se säilyi kovettumatta melko pitkään vielä muuraushommien loputtuakin. Jotain pintamuurausta taidettiin laastilla tehdä vielä jälkikäteen. Tiilikasa sijaitsi lähempänä, talon vierellä, minne tiilet oli jo etukäteen kannettu. Siitä tiilipojat sitten raahasivat ne ylösteille selässä kannettavassa tiilirengissä, osan jopa ihan käsissään. Pojilla oli kourissa

vanhat lapaset tai rukkaset, sillä tiili hiersi helposti ihot verille.

Vilhusen Matin neljän miehen urakkaporukka teki talon rungon ja muut puutyöt vesikattoon asti. Betonilautoituksen Matti teki melkein yksin ja ilmeisesti tuntityönä, koska sitä tehtiin myös talkoopäivinä. Matti oli mestari ja timpuri ja lisäksi taiteilija; hänen kotinsa seinillä riippui hienoja, isännän maalaamia tauluja. Matti oli myös erinomainen puuseppä.

Vaikka Matti kävi kesälomaa lukuun ottamatta päivisin töissä fajian tavoin, kumpikin oli tiivisty työmaalla auttamassa aina kun vain ehti. Matti oli myös korvaamaton apu rakenneratkaisuja pohdittaessa ja materiaaleja tilattaessa. Muuta apua työmaalle saatiin sukulaismiesten ja naapurien lomavuorojen aikoina ja hetkelistä ylimääräistä apua melkeinpä koska vaan. Heimo vain kipaisemaan johonkin lähinaapuriin.

Naapurustossa asui myös sotainvalidi Erkki. Hän oli haavoittunut sodassa vaikeasti, mutta tuli avuksi aina kun hänelle sopivaa tehtävää löytyi. Erkki pystyi maalaamaan ja tekemään eristystöitä. Ennen kuin kivijalka peitettiin hiekalla, se piti pietä ulkopuolelta maanalaiselta osaltaan, ja siinä Erkki oli mies paikallaan. Saattoipa hän pistäytyä tontilla muutenkin, ihan vain paikkakunnan juttuja kertomassa tai työn edistymistä tarkastamassa. Erkillä oli tapana iskeä tupakoinnin päätteeksi kämmenelään Saimaan natsa irti holkista. Siinä hän oli taitava. Natsa lensi kaaressa pitkälle ja sauhusi mennessään

Välipohjissa ja seinissä käytettiin tuohon aikaan kutterinpurua ja sahanpurua. Kutterinpurua oli suurempirakeista, ihan kuin pientä puulastua. Purutäytettä laitettiin luultavasti seiniin, kutterinpurua lattia alle välipohjiin. Sisäseiniin ei laitettu fyllinkiä lainkaan, koska niissä ei tarvittu lämpö- eikä äänieristystä. Kun yläkerran välipohjaa eristettiin, seinien aukkoihin naulatettiin pahvinupeilla paperisia purusäkkejä estämään purun valuminen sisäseiniin.

Minulla on lisäksi jonkinlainen muistikuva suoturpeesta. Kuivattuna ja rouhittuna sitä käytettiin sodan jälkeen myös lämmöneristeenä, mutta varmasti en osaa sanoa, tuliko suotur-

vetta myös meidän taloomme. Isän nuukuuden vuoksi välipohjaan laitettiin sen sijaan varmasti sanomalehteä, jota meille tuli isän työn vuoksi runsaasti. Kun aikanaan avovintin lattiaa laitettiin, sinne meni sanomalehtiä runsaasti. Joukossa oli myös meidän poikien aarteita eli vanhoja Aku Ankkoja. Nyt noista ensimmäisistä Anka-vuosikerroista saisi sarjishuutokaupassa hyvät rahat.

Sisäseinien pinnoitteena oli huokoista Enso-pahvia eli insuliittia. Olen kuullut jälkepäin, että joissakin sodan jälkeen rakennetuissa valmistaloissa insuliitti oli kolminkertaisena ja ainoana lämmöneristeenä seinissä. Suoraan insuliitin päälle liistrattiin siten pula-ajan jäkäläkuvioiset tapetit. Sisäkatot päällystettiin pääosin reunoistaan viistotulla pala-insuliitilla. Palat aseteltiin lomittain tiilikuvioiseksi pinnaksi. Katot maalattiin valkoisiksi. Olohuoneen katon isä teki lakatuista vanerilevyistä ruudukon muotoon. Saumat hän peitti kulmista pyöristetyillä ohuilla listoilla. Se oli oikein hieno katto.

Uuden kodin pintamateriaaleja kävimme koko perheen voimin katsastamassa talonrakennusalan messuilla Messuhallissa; sain myöhemmin messuilta kerättyjä näyteliuskoja leikkeihini. Keittiön pesualtaan taakse naulattiin kaakelin näköistä vihertävänsinistä ja valkoraitaruudullista maalattua kovalevyä. Saattoi se olla ikilevyäkin. Tuolla ihmeellisellä ”ikilevyllä” uusittiin joka tapauksessa vanhan ruokapöydän kulunut pinta. Levy kiinnitettiin kuumaliimalla, jota isä myös hevoslilmaksi sanoi. Hän keitti liimalevyjä kattilassa, joten liiman epämääräinen haju levisi ympäri huushollia. Kun liima sitten oli hyvässä puristuksessa kuivunut, pintaa ei enää millään olisi saanut irti. Reunoistaankin levy oli niin kiinni pöydässä, että väliin ei saanut ängettyä edes linkkarin terää. Toisaalta ei olisi kannattanut yrittääkään, ainakaan isän läsnä ollessa; korvissa vain olisi soinut pitkään korvapuusti.

Reiska oli putkimies ja oli ollut jo edellisenä kesänä rakentamassa talon viemäriputkistoa. Musta, kymmensenttinen valurautaputki luitkerteli osin kivijalan alle ja siitä kapeampina, pitempinä haaroina kellarinlattian alle. Kellari viemäroitiin, jotta sinne tullut vesi olisi päässyt ulos. Kellariin aiottiin tulevaisuudessa tehdä pesutilat. Putkitusten oli hyvä olla valmiina ennen valutoita. Niin ne olivatkin, ja Reiska teki

jo lämpöjohtoja ja vesiputkia. Lämmityksen sydämenä oli Höökin kivihiihipannu. Se sijoitettiin keskimmäiseen kellarihuoneeseen, Nipan muuraaman piipun viereen. Pienessä naapurihuoneessa oli hiilikellari. Ensimmäinen kokuorma ajettiin pihaan - tai ainakin melkein; akseleitaan myöten mutaan vajonnut auto jouduttiin kampeamaan miesvoimin takaisin tielle.

Vesilaitoksessa jurnutti kolmivaihevirralla pyörinyt vesipumppu. Aina kun vesi loppui kaivosta, pumppu imaisi ilmaa ja pysähtyi. Se piti käynnistää uudelleen siemenvedellä. Myös meidän poikien piti myöhemmin oppia tämä jalo ensiaputaito, koska fajia oli harvemmin paikalla, kun pumppu imaisi tyhjä.

Sähkämiehistökin oli tuttua: Arska ja Pirhosen Kake. Jälkimmäinen oli Heli-tädin Villen sisikon eli Eilan mies. Arska oli hyvä tuttu, joka hommasi myös katuvalot Kontulantieltä alas johtaneen polun varteen, vaikka se ei virallinen kulkutie ollutkaan. Nykyään se sitä jo on. Molemmat miehet olivat töissä Sähkiksellä, ja heidän kauttaan ja avullaan saatiin helposti ja nopeasti sekä taloliittymä että talon sähköasennustyöt. Kuulajohto juoksi kauniisti kiillellä bakeliittirasialta bakeliittirasialle, kytkimeltä kytkimelle, pitkin katonrajaa porsliinirasian läpi keskelle kattoa päättyäkseen pieneen valkoiseen sokeripalaan. Pala oli kaukaa katsoen melkein kuin oikea sokeripala.

Istuimme kerran Olavi-enon poikien kanssa ruokapöydässä, talkoolaisten jo syötyä. Äiti oli keittänyt hernekeittoa. Pidin siitä kovasti. Mistä lienee juolahtanut meidän poikien mieleen alkaa ammuskella sopasta noukituilla herneillä toisiamme otsaan. Joku herne saattoi liimautua vahingossa ikkunaanakin. Tukkapölyähän siitä tuli, heti kun äiti huomasi.

Pieni punainen mökki jäi päivä päivältä yhä enemmän varjoon, kun rintamamiestontille nousi oikea, ikioma omakotitalo. Aluksi rakennus kummitteli puisena luurankona, värjötteli sen jälkeen pelkässä lautaisessa aluspaidassa, kunnes viimein elokuun lopulla sai vettä pitäneen huovan ja mineriittikaton. Takkina oli sahanpurulla topatut seinät, sisäpuoleltaan insuliittilevyä. Hiilikeskuslämmitysikin saatiin toimimaan ja kylmä vesi juoksemaan. Sisällä tuoksui tuore puu ja lattiapintojen yhtä tuore linoleumi.

Talo oli muuttovalmis. Oli aika hakea Juskan pitkänokkaisella kuorma-autolla Sakarinkadun tuolit, pöydät, pallit, penkit ja muut kodin komervenkit. Ja nappisilmäinen Ponzzo. Pikkumökki lukittiin ja unohdettiin. Perhe asui nyt

komeasti omassa talossa, joka peitti mökin leveitten hartioittensa varjoon vuosiksi.

Muisteli Heimon avustamana: Hannu Kuukkanen

Luomuruokaa Käätypolunlaaksossa

Kukot kiekuivat Käätypolunlaaksossa kesäaamuisin vielä viiskytluvun alussa. Niitä oli meidän rajanaapurimme Karinkin pihalla vähintään yksi. Heillä oli pieni kanala suurehkosssa häkissä saunan takana. En muista, oliko kanoilla kopit ulkona vai pääsivätkö ne yöksi sisätiloihin saunarakennuksen liiteriosaan. Näin varmasti oli ainakin talvella, ellei kanoja sitten pantu syksyn mittaan pataan. Kanahaukkoja varottiin, sillä haukka oli joskus käynyt kanoja hätyyttelemässä, tiesi Karin Paavo. Paavo oli naapurin setä. Haukkapelossani katselin sillä silmällä jokaista taivaalla lentävää lintua, ja kaikki variksen kokoiset näyttivät selvästi kanahaukoilta. Karin pihalla oli lisäksi variksenpesä, joten kyllä pikkumiehellä jännitystä piisasi.

Kesäisin sai noina hyvinä aikoina luomuherätyksen joka aamu. Asuimme vielä punaisessa, parakkielementeistä kootussa mökissä, joka myöhemmin siirrettiin saunan osaksi lähemmäksi tietä. Karilla oli kanoja vielä uuden omakotitalomme aikana ainakin yhden kesän, koska muistan, että katselin niiden touhuja yläkerran ikkunasta. Samassa yläkerrassa herättiin kukon kieuntaan kesäaamuisin.

Toinen kanala oli Biffeltin mäessä. Biffeltin talo oli Kontulantien suunnassa, pitkän hiekkaharjun etelärinteessä. Heillä oli kanoja vielä sen jälkeen, kun Karit luopuivat omistaan. Siellä mäen päällä kukko kiekui kodikkaasti vielä muutaman kesän. Biffelteiltä haettiin joskus kananmunia, ja heillä oli myös äidille tärkeä mankeli. Karin kanalan aikoihin olin vielä niin pieni, etten muista, riittikö myös heiltä munia naapureille. Saattoipa Assi-rouvalta niitä jokunen hyvinkin liietä ja Hannu pantiin asialle.

Meillä lapsilla oli lupa oikaista Karin pihan läpi Huntutielle. Joskus pienet, leikistä väsähtäneet jalat olivat tuosta oikopolusta kiitolliset. Tontte-

jamme erotti panssariverkkoaita. Siinä oli sopiva sauma, jota raottamalla pääsi puikahtamaan naapurin puolelle. Aidan ylikin pääsi, tosin vain toisesta suunnasta, Karin puolella olevaa suurta siirtolohkarettä käyttäen. Aita koitui kohtalokseni parissakin tapauksessa. Eräänä pakkaspäivänä kokeilin, miltä Karin rautalankaaita maistuu, ja maistuihan se. Pala kielestä jäi muistoksi aitaan, ja parkuva pikku-Hannu juoksi suu veressä äidin ensiapuun. Tapauksesta mitään oppimatta ja sitä edes muistamatta keikuin taas yhtenä kauniina kesäpäivänä verkkoaidalla, ja kops! Keikahdin aidan harjalta pää edellä kiveen niin, että otsaan jäi siirtolohkareen kulmanmuotoinen kolo. Arpi on näkyvissä vieläkin, kun oikein osaa etsiä.

Ruokatavarat olivat noina aikoina ihan oikeasti luomua ja lähiruokaa, munat jopa vapaitten kanojen pyöräyttämiä naapurista. Tirkkosen Erkiltä saatiin mahtavankokoisia, makkilannalla kasvatettuja kurpitsoita, riittäpä häneltä joskus myyntiin myös jättiporkkanoita ja kaalia. Heimolla oli joskus myöhemmin kasvattikani, jota perheen aikuisetkin sitten syksyllä nielivät puoliväkisin. Lapsille ei kerrottu, minne kani oli joutunut; minne lie karannut. Suuresta puutarhasta Vakkalaa vastapäätä sai omenoita. Ei suinkaan varkaissa käymällä, vaan panemalla Hannu asialle rahapussi ja verkkokassi matkasaan. Vakkalalta sai myös hunajaa. Vakkalan Erkin albumissa on kuvia, joissa isä-Vakkala tyhjentää hunajakenoja mehiläistarhassaan. Sen verran ampiaisen ja kimalaisen pistot olivat Vartsikan penikoita rokottaneet, että kenojen tyhjennysaikaan ei innokkaita katsojia juuri ollut. Tyydyttiin ihaillemaan kuvia ja maistelemaan hunajaa.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Käätypolku 8

Kuukkasten rintamamiestontti, Käätypolku 8, oli pinta-alaltaan noin puolitoistatuhatta neliometriä. Palstan yläosa oli hiesua; sitä löytyi heti pintamulta-kerroksen alta, lapionpiston syvyydestä. Tontin alaosa sen sijaan oli pohjatonmalta vaikuttanutta suomutaa. Kuukkasten lisäksi hiesumaata oli ainakin Kinnareilla ja Bergqvisteillä, ja näillä tonteilla hiesu pysyi lasten iloksi näkyvillä pitkään. Nykyisin tontti on jaettu, ja alaosassa, tienvieressä, on uusi asuintalo.

Alkuaikoina, jolloin asuttiin vielä kesämökissä, tontilla kasvoi vain muutaman metrin korkuisia koivuja, joista suurimmatkin olivat kahden käden sormilla kierrettävissä ja rungoiltaan vielä ruskeita. Nykyään puut ovat isoja, vankkoja ja yli talon korkuisia. Ilmakuvassa ei koivujen seasta näe edes vanhan päätalon kattoa. Puusto keskittyy tontin yläosaan, talon ympärille.

Suonmutaiselle alatontille perustettiin peruna- ja kasvimaa. Hapan maaperä ei ollut parasta mahdollista kasvualustaa, ja sitä yritettiin parantaa sekä kalkitseamalla että sekoittamalla

Talo on valmis. Kellarin ikkunat puuttuvat, kivijalka on viimeistelemättä ja vuorilaudoitus maalia vailla. Soikka Paavontytär, Pekka Matinpoika ja Heimo Viljonpoika leikkivät talon montusta nostetulla hiesukentällä. Hiesu oli lasten paras ystävä ja siihen oli mukava kaivella poteroita, kun isä ei ollut kieltämässä. Isän pään varjo näkyy kuvan alareunassa.

siihen kompostia ja makkia. Makkia saatiin omasta takaa mökkivuosina ja vielä jonkin aikaa talon valmistumisen jälkeenkin, sillä ulko-huussi oli ainakin kesällä ihan mukava. Lapsetkin ehtivät sinne pihalta paremmin.

Äidin mahtava mansikkamaa näytti voivan hyvin. Ehkä siksi, että mansikkaa varten multaan oli sekoitettu hiekkaa ja kalkkia. Suopelto oli täynnä juurakoita, joita tuli esiin aina kun peltoa käännettiin. Löytyi muutakin mielenkiintoista. Toisinaan talikkoon kilahti ruostunut aasinkenkä tai vanha kymmenen kopeekan kupariraha. Jälkimmäisiä löytyi muutama, aasinkenkiä enemmänkin. Tästä päätelimme, että paikalla oli ollut varikko tai majoitusalue Helsingin linnoitustöiden aikoihin 1900-luvun alussa.

Kymmenen kopeekkaa saattoi olla vähäisemmän miehen päiväpalkka 1800-luvulla, joten kysymyksessä oli ehkä rahakätkö, jonka rippeitä nousi sattumoisin ilmoille.

Isä istutti Kinnarien puoleiselle alatontin syrjälle karviais- ja punaviinimarjan pensaita ja perusti niiden väliin kurkkulavan, joka sittemmin kasvoi oikeaksi kasvihuoneeksi. Sen katto tehtiin vanhoista ikkunoista, mutta seinät muovista, koska ikkunat loppuivat kesken. Maaperän heikkouden takia kasvihuoneesta saatiin satoa niukanlaisesti - jokunen kurkku. Tomaatti ei myöskään oikein viihtynyt.

Marjapensaat olivat satoisampia. Tontilla oli parikymmentä musta- ja punaviini-marjapensasta sekä joitakin karviaispensaita, joten mehua saatiin koko talveksi. Marjoja riitti myös

Äidin mansikkamaa oli erittäin satoisa ja mansikoita joutuivat poimimaan äidin lisäksi Hannu ja Heimo. Kelpasi niitä sitten talvella syödä hillona letun tai pannarin päällä.

sukulaisille, edellyttäen, että viitsivät tulla poimimaan. Mehumaija porisi satokauden aikana päivästä toiseen, ja kellarin hyllyille kasvoi komeita mehupullojen ja hillipurkkien rivejä. Talkoiden aikana kertyneet tyhjät viinapullot saatiin näin hyötykäyttöön. Nokia teki siihen aikaan pulloihin sopivia kumitulppia, jotka pitivät ilman loitolla mehuja pilaamasta.

Hannu sai kunnian taiteilla säilykkeille arvoisensa kuvitetut etiketit. Tontilla viihtyivät hyvin myös vadelma ja mustavadelma. Valkoinen vadelmakin antoi jonkin verran marjoja. Ome-

napuut alkoivat tuottaa vasta vanhempina, joten niiden runsaasta sadosta saimme nauttia vasta 1960-luvulla. Valkea kuulas aloitti satokautensa ensimmäisenä, punakaneli tuli hyvänä kakkosena.

Talon kivijalkaa kiersi edessä ja Kinnarin puoleisella sivulla monilaatuinen kivikkokasvipenkki. Osan kasveista isä oli salakuljettanut Norjasta ja Islannista. Muilla piholla ei moisia juuri näkynyt. Kivijalan routasuojaksi alun perin tarkoitettu penkki palveli hiesurunkoisena maavallina.

Pelto ei viljelyskasveja juurikaan kiinnostanut, rikkaruohoja kyllä. Kasvimaa puski rehevästi jauhosavikkaa, pihatatarta, vesiheinää, ohdaketta, kirjavapillikkeitä, voikukkaa, horsmaa ja kituuttelipa joukossa nokkostakin. Tunnistamattomista lajikkeista puhumattakaan. Tämän hyvinvoivan rikkakasvuston ajoittainen kitkeminen oli meidän lasten eniten inhoamaa työtä leipämme eteen. Varsinkin siinä vaiheessa, jolloin hyötykasvien taimet olivat vasta aluillaan, kitkeminen oli todella rasittavaa. Hennot idut kun tahtoivat tulla kitkettävien rikkaruohojuurten mukana ylös. Kerran pienenä poikana huomasin kesken kitkentäurakakkani, että Käätypolun Kotamiehen tyttäret katselivat puuhiani. Tehdäkseni tyttöihin vaikutuksen, nyhtäisin aimo tupun tilliä ja työnsin sen suuhuni. Tytöt luulivat sitä rikkaruohoksi ja nauraa kihersivät: "Kato, toi syö heinää!" Vaikutus oli tehty, mutta laatu olisi jollakin muulla tavalla toteutettuna voinut ehkä olla parempi.

Käätypolun suunnassa tonttia reunusti komea hansaruusu-aita. Sen keskivaiheilla kasvoi kuusi, jota isä leikkeli aina silloin tällöin kartion muotoon. Kuusen yli kulki puhelinlanka, joten puu oli pidettävä matalana. Pelkkä latvan katkaisu ei sopinut isän taiteelliselle silmälle. Ruusuaita poiki tietysti sankan parven kimalaisia ja ampiaisia. Käytännössä se tarkoitti, että aina kun hyppäsin ojan yli, sain ojantörmän pesästä lauman vihaisia pörrinkäisiä perääni. Niin sitten taas kuljettiin naama pateilla päivän verran.

Jossain vaiheessa isä aloitti rima-aidan rakentamisen tontin ympärille. Yhtenä syynä oli, että Piia oli saatava pysymään tontilla juoksuaikoina. Toisena syynä oli istutusten suojeleminen poikalaumojen vapaamuotoiselta oikaisulta milloin mistäkin kohdasta tontinkulmaa. Aita ja portti nousivat tien varteen yhdessä kesässä,

mutta siihen se sitten myös jäi; muut rajalinjat jäivät tolppia lukuun ottamatta aitaa vaille. Kellarissa oli talon myyntiin saakka muutama kuutio pinottua aitarimaa. Se taidettiin lopulta käyttää saunan lämmityspuina.

Kun isän aika puutarhanhoidossa väheni, meidän poikien osuus vastaavasti kasvoi ja nyt myös raskaampien töiden osalta. Eräänä keväänä katselin kolmea komeaa kompostiamme, isän silmäteriä. Ainakin kaksi oli hyvin maatuneita, joten päätin siirtää vanhimman niistä perunamaalle sen kummemmin isän kanssa konsultoimatta. Kun isä huomasi aarteensa kadonneen, hän vain kysyi otsa rypyssä: "Minnes toi on tosta joutunut?" Sanoin, että tossa se on perunamaan päässä, kun pidemmälle en jaksanut heitellä. Asiaan ei sen jälkeen palattu, mutta syksyllä perunamaan päästä nousi lopultakin kunnan sato.

Hiesua tuli runsaasti esiin, kun talojen kivijalkamonttuja kaivettiin. Sitä levitettiin täytemaaksi pihaille, pääasiassa paikoille, joissa ei ollut tarkoitus viljellä ruohoa kummempaa. Kun meidän pihalle levitettiin kaivuukasoja, Kinnarin puoleiselle palstamme osalle tehtiin paksu hietikko, jota mieluusti käytettiin leikkikenttänä. Muistan, miten hiekkään kaivettiin syviä pote-

roita, siitä pystytettiin korkeita hiekkalinnoja ja muotoiltiin autoja. Hietikko toimi myös pallokenttänä ja painialustana.

Isä ei jostain syystä pitänyt poteroista, joten niiden kaivaminen oli lopetettava. Piia sen sijaan tykkäsi kovasti kaivamisesta ja teki hiekkään omia lepokuoppiaan. Verannan alla oli ja on kenties edelleenkin näkyvissä ruskeaa hiesua. Se oli Piian suosikkipaikka, ja siellä oli myös hänen ikioma monttunsa. Hiesua nimitettiin myös lentohiekaksi, koska se lähti voimakkaalla tuulella helposti lentoon. Aikaa myöten tämä lasten unelmahiekkakenttä peitettiin mullalla, ja siihen istutettiin nurmikko. Pah!

Vaaleaa hiesua oli pitkään esillä myös Kinnarin talon räystäään alla eikä Kinnarin setäkään oikein tykännyt kivijalan vierustan kaivelusta. Se oli hyvin ymmärrettävää, koska sadevesi kerääntyi monttuihin ja imeytyi siitä kivijalkaan ja kellariin. Kinnarin tontilla oli myös seiväshyppy-paikka, jonka pehmusteena oli möyhennetty hiesukasa. Hyppyseipäät haettiin Wihtoolin metsästä. Tuohon aikaan Vartsika kuhisi pieniä Eeles Landströmejä.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Kun Piia-koira haettiin Närväsiltä Rajakylästä

Talossa oli ollut ihan alkumetreiltä asti komea, mustan- ja harmaankirjava uroskissa, Tanu. Sen toisessa kyljessä oli selvä G-kirjain. Tanu oli kova kolli kulmilla, tuli toisenkin kerran kotiin korva tai tassu revittynä, kerran jopa pahasti. Jalasta oli lähtenyt melkoinen pala nahkaa ja ajattelimme, että tokko tuo paranee koskaan. Kissan yhdeksän hengen voimalla haava kuitenkin parani ja kasvoipa vielä kauniin karvankin, jopa niin, että kirjava kuvio jatkui arven yli rikkumattomana.

Koirahanke tuli aikuisilta. Isä oli tuohon aikaan jo töissä Metallityöväen Liitossa, sen sihteerinä. Hänen työoverinaan oli toimitsija Onni Närvänen. Onnilla oli newfoundlandinkoira, narttu. Kävi ilmeisesti niin, että Onni oli jo pitkään kertoillut komeasta lemmikistään, ja kun

se sitten sai pentuja, isä kysäisi kotiin tultuaan: "Mitäs jos meille hankittaisiin koira?" Kissanpennut, koiranpennut ja ihmisenpennut olivat meidän poikien mielestä kaikki yhtä, joten meitä ei tarvinnut maanitella. Olimme heti puolesta.

Kun pennut olivat kasvaneet kahdeksan viikon luovutusikään, lähdimme koko perhe Närväsille niitä katsomaan. Närvästen omakotitalo Rajakylässä oli rauhallisella ja siistillä alueella. Pihalla oli ruohokenttä, jossa poikue telmi emonsa kanssa. Kaikki koiranpennut ovat suloisia, mutta nuo mustat vilistävät karvapallot suorastaan sulattivat sydämet siihen paikkaan. Yksi oli erittäin terhakka ja pyrki kasan päällimmäiseksi.

Pentu osoittautui nartuksi. Onni lupasi "tuon pennun" halvalla isälle, kun pentu oli niin hei-

Piia nöffi eli Newfoundlandin koira. Hän tuli luoksemme vuonna 1954. Piia oli meripelastuskoira. Sillä oli tassuissaan räpylät uimista varten ja uimista se todella rakasti. Mikä tahansa lutakko kelpasi, kuten meille poikaviikareillekin.

veröinen. Sellainen myyntipuhe osui paikalleen, koska isä oli aina ollut hyvin säästäväinen. Mikäpä siinä sitten – koirankasvattajiksi emme aikoneet, pelkkä koira riitti. Ajattelimme naiivisti, ettei sillä tarvinnut teetättää pentuja. Niin silloin luulimme.

Piia tuli kanssamme Käätypolulle saman tien, suurimman osan matkasta Kontulan bussissa isän sylissä.

Koska pentu oli raskarakenteista rotua, se tarvitsi varsinkin luustonsa takia alusta asti ravitsevaa ja monipuolista ruokaa. Ruokintaohjeet olimme saaneet Närväsilältä. Äiti teki pennulle koiravauvan ruokaa, jossa oli raakaa kananmunaa, kaurapuuroa ja makkaranpalasia ja lisäsi joukkoon kalkkia ja vitamiiniseosta. Taisi olla lapsille tarkoitettua Natusaania ja kalanmaksaöljyä. Joskus Piia sai myös silakkaa, koska se oli halpaa, usein jopa tarjouksessa ja sopivasti isän työmatkan varrella Hakaniemen torilla. Piia söi mielellään myös ruuantähteitä ja kaikki kalanruodot ja isompana myös luut.

Piia oli vahva koira - siltä meni yhdellä rusauksella kappaleiksi sian selkäranka, kertoi Heimo. Sen lempiherkku oli lehmän reisiluu. Sellaisen se sai joskus Elannossa käydessämme. Myyjärouva näki ikkunasta pihalla kiltisti odottavan mustan karvaturrin, katsoi sen ruskeisiin

hurmaajan silmiin ja oli myytyä kauppiasta. Piia kantoi herkkunsa kiltisti kotiin, mutta sen jälkeen luu saikin kunnon kyytiä. Rutinaa saattoi riittää pari kolmekin päivää eikä luusta juuri mitään jäänyt. Joskus Piia saattoi tosin luun välillä peitellä, mutta kohta se oli sitä jo uudelleen esiin kaivamassa. Piian kakkarat tunnisti siitä, että ne olivat aina vitivalkoisia, sulamantonta luuta täynnä.

Kun Piia kasvoi aikuisen mittoihin, se arvioitiin narttuna liian rotevaksi. Siitä ei tulisi näyttelykoiraa, mutta se ei meitä haitannut. Piia oli meidän leikkikaveri ja paras ystävä, jolle aina voi kertoa huolensa. Se kuunteli pää kallellaan ja saattoi nuolaista lohdutukseksi. Sen musta ja suuri kroppa pelotti varsinkin lapsia, mutta myös heikkohermoisia aikuisia. Esimerkiksi kauppittelevia mustalaisia,

Piia tykkäsi kovasti kahvista. Kun istuimme kesällä ulkona kahvipöytään, sille sanottiin: "Tuo kuppi!" Piia tiesi oitis mistä oli kysymys ja haki vesikuppinsa. Isän kädessä on tällä kertaa sokeripala.

joita kävi Vartsikassa usein. Tulija saattoi vanhasta muistista kävellä kaikessa rauhassa näköetäisyydelle, mutta pyörähti koiran huomattuaan oitis kantapäillään ja paineli portista ulos. Piian ulkonäkö kuitenkin petti. Vaikka kroppa oli suuri ja musta, turkin alla sykki avara ja lämmin sydän. Newfoundlanderin yksi rotutuntomerkki on sen kirjava kieli. Sitä Piia myös tehokkaasti käytti ja nuoli jokaisen naaman, joka sen ulottuville tuli.

Piia oli meripelastuskoira, mutta paimentaminen oli sen verissä myös kuivalla maalla. Se

nähtiin esimerkiksi silloin, kun Piia pelasti kaksi ja puolivuotiaan Juhan.

Mikä lie Juhan pienessä päässä niksahtanut, kun hänen kesken leikkiensä piti lähteä taaper-tamaan kohti seudun ainoaa vilkkaasti liikennöi-tyä väylää, Kontulantietä? Autoja katsomaan, voisi arvailla. Kun Juhan ja Piian katoaminen sitten huomattiin, Heimo lähti seuraamaan ystävysten jälkiä lumessa ja löysi Piian is- tumassa Juhan jalkojen päällä Kontulantien aurasokinoksessa. Fiksu koira! Se ei estänyt Juhan lähtöä, liittyi vain paimennusviettinsä viemänä mukaan, kunnes suojeluvietti pamahti päälle. Piia ilmiselvästi ymmärsi, että Juha oli tolkuton pentu, jolla ei ollut menemistä ohi huristavien autojen sekaan. Penkan tuntumaan kyllä, mutta sen pitemmälle et mene! Ja kun et näköjään hyvällä usko- nurin niskoin hankeen vain ja painoksi päälle!

Juha suurin piirtein siinä iässä, jolloin saadaan päähän muutakin älytöntä kuin isän hattu. (Heimo käski korjata, että se oli kyllä hänen hieno borsansa.) Piia joutui pelastamaan Juha-veijarin Kontulantien liikenteeltä kovin mutta hellin keinoin.

Onko tuollaisia koiria enää? Eihän sitä kukaan ollut kouluttanut, ei vähääkään. Vietti vain tuli ja käski – jostakin mustan karvan alta, ruskeiden, lempeiden silmien takaa, luppakorvien välistä.

Piia oli virallisesti Heimon koira. Heimo sen kanssa eniten juoksi ja leikki. Tässä on menossa talvinen voimankoitos. Kumpi saa toisen seljätetyksi? Heimo näyttää olevan alakynnessä.

Piialla oli myös isän tekemä pulkka. Siinä se veti isompia kauppatarvotteita, Juhaa ja muita pikkulapsia ihan mielellään.

Piiaa lämmöllä muisteli Hannu Kuukkanen

Äänestämässä

Luultavasti kyseessä olivat eduskuntavaalit 1954, koska edellisten vaalien aikaan emme vielä asuneet Vartsikassa. Demarien sanomana oli: "Varjosta valoon!" Sen ajan vaaleissa SDP oli vielä "SE" työväenpuolue, ja työväen aatteella oli vankka asema työtätekevän luokan keskuudessa. Mutta mistä varjosta julisteissa pyrittiin pois, porvariston vai kommunismin? Kuvatekstissä on suora lainaus Väinö Leskisen kannasta asiaan.

Neuvostoliittoon viittaaminen oli noina aikoina varma keino saada julisteeseen tehoa. Suoraan ei sanottu, viitattiin vain jollakin kielikuvalla tai piirroksella itärajan suuntaan. Tässäkin julisteessa tuulee idästä. Toisaalta SDP:n silloinen puoluesihteeriksi Väinö Leskinen leimasi omista iskulauseissaan päävastustajiksi Maalaisliiton ja Urho Kekkosen. Ehkä juliste siis kehottikin pyrkimään pois Kekkosen vaikutusvallan varjosta. Isä oli TPSL:n ehdokkaana muutamissa vaaleissa, mutta ei vielä näissä; TPSL perustettiin vasta 1959. Kävimme aina äänestämässä, joten ei siinä mitään poikkeuksellista ollut - paitsi, että minä pääsin ensimmäinen kerran mukaan tähän tärkeään aikuisten tapahtumaan. Täytin toukokuussa seitsemän vuotta.

Oli siis maaliskuun alku 1954. Kirpakka pikku pakkainen, mutta aurinkoinen päivä. Kun kävelimme, isä äiti ja minä, Vartsikan Linnanherantietä, hengitys höyrysi ja pikkulätäköiden jää ritisi jalkojen alla. Jokaista jäätä piti tietysti kokeilla. Onneksi lätäköt olivat pieniä ja lähes umpijäässä. Olimme menossa Bygdehemmetin majalle, jossa äänestyspaikka sillä kerralla oli. Talo oli metsäisessä mäen rinteessä. Nykyään paikalla on runsaslukuinen joukko rivitaloja. Oli mukava päästä lämpimään vaalihuoneeseen; keväällä pienetkin pakkaset tuntuivat kylmemiltä kuin talvella.

Vaalivalvoja-setä katsoi minua leikisti ankarana: "Onkos pojalla äänestyslippu?" "Ei ole", vastasin vähän arastellen, koska vasta myöhemmin ymmärsin, että aikuiset tykkäävät hämmentää pikkupoikia. "Otapa tästä", setä sanoi ja antoi minulle valkoisen paperinpalasen. Se oli repäisty jostakin arkista, mutta ei minua haitannut. "Mene nyt tuonne koppiin ja piirrä tähän lappuun ihan mikä tahansa numero, jonka

Vuoden 1954 vaaleissa SDP:n päävastustaja oli Maalaisliitto. Puoluesihteeriksi Väinö Leskinen muotoili SDP:n lennokkaiksi teemoiksi: "Maalaisliiton hegemonia murskattava" ja "Kekkosen kuningastie katkaistava." Lähde ja kuva: Työväen Arkisto.

haluat. Laita sitten numeron ympärille ympyrä ja tuo lappu minulle."

Menin kolmisenäisen äänestyskoppiin, joka oli vapaana; sattui olemaan yksi päivän hiljaisista hetkistä. Kopista puuttui alaosa, joten saatoinkin kurkistaa siitä huoneeseen. Seinällä oli narusta roikkuva kynä, johon juuri ja juuri yletyin. Pidin lappua seinää vasten ja mietin, minkä numeron osaisin piirtää oikein hienosti. Piirtäminen sinänsä ei ollut ongelma, osasinhan jo lukeakin. Lopulta laitoin kahdeksikon. Se oli piirrettäväksi vaikea, mutta minusta hyvin kaunis numero. Ei se ihan onnistunut, koska kirjoitusasetinkin oli hankala.

Vein lapun vaalivalvoja-sedälle, ja hän kävi leimaamassa sen pöydän luona. "No niin, tämä on nyt sitten virallinen ääni. Saat viedä tämän muistoksi kotiin." "Kiitos paljon äänestä" vastasin, koska minulle oli opetettu, että aina piti kiittää, kun jotakin sai. Lapussa oli leiman sijasta

sedän iso peukalonjälki. Sellainen kai sitten äänestyslipun piti olla.

"Ääni" oli minulla pitkään tallessa jossakin salaisessa, tärkeiden tavaroiden laatikossa, varmaankin pienen vaaleanpunaisen puupor-

saan ja punaisen antennipistokkeen vieressä. Molemmilla on oma mieleen painunut tarinansa.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Karkkilan bussissa

Karkkilan bussi oli uutta mallia, kermanvärinen lättänokka, ja siinä oli ruskeanpunainen raita kyljessä. Bussi lähti tutusta laiturista linja-autoasemalta. Kyseessä on tietenkin vanha linja-autoasema, se joka on Lasipalatsin takana ja jossa asema-aukion keskellä on sellainen savupiipun näköinen tolppa. Minun oli hyvä painaa mieleen laiturin, sillä tulin kulkemaan Karkkilaan tulevaisuudessa myös itsekseni. Bussissa jyrisi ja tärisi, koska moottori oli sisällä, punaisen muovipäälysteisen kopan alla; pakokaasukin haisi. Äiti oli ostanut meille valmiiksi bussiliput linja-autoaseman lippulukulta, ja nyt liput vain rei'itettiin. Olimme vasta päässeet istumaan, kun moottori jo otti vastaan kuskin tarjoaman vaihteen ja parkaisi kuin sirkkeli. Niin nytkähdettiin liikkeelle.

Koska tiesin, että meillä oli evästä mukana, nälkähän siinä väkisinkin tuli jo alkumatkasta. Oltiin kohan edes ehditty Pitäjänmäen ohi Vihdintien alkuun, kun jo kävin kimppuun. Eväspaperi rapisi mukavasti, ja esiin kuoriutui kaksi vastakkain laitettua, mallasvarikoisesta tehtyä voileipää. Siivu pekoni-makkaraa molempien päällä. Toinen oli äidille. Haukkapala voikkarista ja patenttikorkilla varustetusta limsapullostaa ryyppy maitoa päälle - voiko pikkupoika elämältä enempiä toivoa?

Vihdintie oli siihen aikaan hyvin mäkinen ja mutkainen. Öljysoratie pölysi ja hiekka rapisi, kun bussi väisti vastaantulijaa pientareelle. Sain istua penkillä niin kauan kuin bussissa oli tilaa. Kun bussi täyttyi, äiti otti minut syliini. Siitä olikin paremmat näköalat. Tien sivulla juoksi ruskeita puhelinpylväitä valkoisine eristeineen ja roikkuvine lankoineen. Pylväiden jatkuva sarja hypnotisoi. Sitä oli pakko seurata. Oli myös kilometritolppia, joista näki etäisyyden seuraavaan suurempaan kaupunkiin. Yritin laskea niitä, mutta sekosin, kun myös puhelinpylväitä piti seurata.

Kun bussi ylitti yhtenäen mäennyppylöitä, vatsaa alkoi vähitellen kiertää ja lopulta tarvittiin ruskeaa paperipussia. Se otettiin tuolin selkämyksen taskusta. Äiti piteli pussia, ja minä tyhjensin siihen eväni. Olo helpotti hieman. Matkan puolivälissä pysähdyimme ison kahvipannu-mainoksen kohdalle. Pääsin haukkaamaan raitista ilmaa, ja äiti osti minulle vähän limsaa, että sain huuhtoa suutani. Paljon ei saanut juoda, koska matkan loppupuoliskolla saattoi uudelleen käydä huonosti. Siinä kalpeana seisoskellessani viereen tuli hie- man minua vanhempi poika. Ei puhuttu ensin mitään, silmäiltiin vain syrjäkarein toisiamme.

Bussikuski paimensi ihmiset takaisin autoon, ja matka jatkui. Uusi tuttavuuteni istui parin penkin päässä, mutta tuli hetken kuluttua juttelemaan. En muista, mistä puhuimme, mutta sen muistan, että puhuimme vähän. Nyrkkiään sala-peräisesti raottaen kaveri näytti, että hänellä oli aarre – punainen, pyöreä muovinpalanen. Sen toisessa päässä oli taitettu leveä ja litteä metallinpala. Punaisen muoviholkin päässä oli reikä ja kyljessä ruuvi. Kaveri kysyi, tiedätkö mikä se on? En tiennyt, mutta jotain hienoa varmasti. "Tää on radion antenni", kaveri selitti. "Voit saada muistoksi, jos haluat." Halusinhan minä.

Antennipistokkeessa riitti ihmettelemistä lopun matkaa, ja se oli minulla tallessa vuosia. Tarkistin myöhemmin kotona radion takaa, oliko siellä sellaista. Olihan siellä. Se oli vain musta, kiiltävä ja suora ja siitä lähti joku lanka. Minun antennini oli pullea, punainen ja siinä oli jorjuja. Paljon hienompi. Saattoipa aarteeni jossain vaiheessa olla ihan käytössäkin, tositarpeessa.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Elanto

Elannon iskulauseena oli 1960-luvun alusta "Ei päivää ilman Elantoa". Totta puhuivat. Vartsikan Porvoontien Elanto oli keskeisellä paikalla, mutta meidän kulmilta katsoen kaukana. Sieltä sai kolmesta eri osastosta liha-, maito- ja sekataravatuotteita. Sekataravapuoletta, kellarista ja varsinkin takapihan varastosta löytyi myös rautakaupan tavaroita. Eipä tainnut jäädä yhteen kertaan, kun isä pisti hakemaan sieltä jotain ruuvia, naulaa, saraanaa, ikkunahakaa tai maalia. Talon viimeistely kun oli jäänyt muuton jaloissa keskeneräiseksi ja isällä riitti puuhaa ja tarvikkepuhaa. Elannon takapihalla oli myös suurempaa rautatavaraa. Olimme joskus isän kyydissä käsirattaissa, kun takapihalta haettiin sementtiä, betonirautaa, nauvoja tai muuta raskasta. Rautavanteiset käsirattaat ryskyen palattiin pitkin mukulakivistä Kiviportintietä. Huntutien jyrkässä ja pehmythiekkaisessa mäessä tarvittiin apumiehiä työntämään.

Toinen Elanto oli Kontulassa Kontulantien varrella. Tie tunnetaan nykyään Humikkalantienä. Kontulan Elannon myymälä oli paljon vaatimattomampi ja siinä oli vain kaksi puolta; toisessa myytiin lihaa, leipä ja maitotuotteita, toisessa sekataravaa. Lihatiski oli oikeastaan vain lasiseinäinen komero. Sieltä ostettiin usein sikanauta-jauhelihaa lihapulliin tai siskonmakaroita keittoon. Jauheliha myllätettiin tuoreeltaan. Tietenkin kyseltiin myös kaupan pihalla kiltisti odottavalle Piialle luita.

Kuvassa Vartiokylän keskustan liiketaloja. Oikealla vanha, jo purettu funkkis-tyylinen Elannon myymälä. Ovesta vasemmalle oli lihaosasto, keskellä maitokauppa ja oikealla sekataravapuoli. Ainakin tässä myymälässä sekataravoihin kuuluivat myös rakennustarvikkeet. Olihan menossa uudisrakentamisen aika.

Maito oli aikojen alussa kermaista irtomaitoa. Sitä mitattiin alumiiniseen kannuun. Maitokannuja oli myös emaloituja malleja, mutta meidän vauhdissamme ne eivät olleet kovinkaan käteviä, kun kansi ei pysynyt kiinni ja maito lenteli pitkin teitä. Alumiinikannussa kansi upposi syvemmälle ja suukin oli kapeampi. Polkupyörän kahvassa kannu kolahteli kodikkaasti pyöränrunkoon, kun ajettiin pitkin Kontulantien kivetystä. Sittemmin maitoa alettiin pakata pulloon, sen jälkeen muovipusseihin ja lopulta pahvisiin tetroihin. Muovipussit olivat ikävin maitopakkaus, koska pussit tahtoivat usein vuotaa. Tyhjästä maitopusseista voi toisaalta kutoa vaikka kylppäriin mattoja. Meilläkin oli kellarissa yksi maitopussimatto.

Kun maito alkoi vanheta, siitä tehtiin viiliä jonka pinnalle kertyi maukas kermakuori. Viiliä syötiin usein kesällä. Lapset saivat laittaa sokeria päälle. Saattoipa maidosta tehdä myös piimää. Se ei ollut niin suosittua mutta menetteli kyllä. Mitä maidosta sitten hapattamalla tehtiinkään, se vaati aina "siemenen" edellisestä viilistä tai piimästä, että siitä tuli hyvää.

Kananmunat olivat toinen erittäin riskialtis tuote meidän poikasten kuljetettavaksi. Yleensä tuloksena oli munakokkelia. Sittemmin äiti osti muovisen munakotelon, joka nopeasti tienasi hintansa takaisin. Määdät kananmunat palautettiin kauppaan. Kananmunia ryhdyttiin sittemmin tarkistamaan jo kaupassa läpivalaisulaitteella.

Voi oli irtovoita. Emmental-juusto oli suuri kimpale, josta lohkottiin palasia. Edam-juusto eli "se punakuorinen" oli iso kiekko. Meille tykättiin ostaa punaleimasta emmentalia. Joskus juhlapäivinä ostettiin Aura-juustoa. Sitä käytettiin voileipäkakun yhtenä kerroksena ja juhlien cocktail-paloina tikutettuna viinirypäleen kanssa.

Elannon leipä oli tunnetusti hyvää ja yleensä sieltä ostettiin polakkaa tai ranskanleipää. Äidin kirjoittamassa lapussa saattoi lukea: "tuoretta valkoista leipää, mieluummin polakkaa". Mustana leipänä saatoimme ostaa puolikkaan häälimppua; limppu oli niin suuri, että kokonainen olisi kuivunut. Vaihtoehtona oli kokonainen pikkulimppu. Myös hapanlohko-leipä kuului hyvin usein ostoslistaan. Elannon hapanleivät olivat kaikki hyviä maultaan. Mallasvarikoinen oli imeläleipää ja minun suurta herkkuani.

Pullaa ei ostettu, koska äiti leipoi joka viikko itse pullaa. Leivontapäivän tiesi siitä, että kauppalistassa luki "iso pala hiivaa, kardemummaa, puoli kiloa voita, kilo hienoja ja kilo puolikarkeita vehnäjauhoja". Tästä "pullakoodista" ei voinut erehtyä. Pullaa tehtiin aina koko viikoksi. Viimeisimmät viipaleet eivät tietenkään enää maistuneet yhtä hyviltä kuin ensimmäiset, mutta kun päälle sivalsi kerroksen voita, niin johan tokeni. Pullaa säilytettiin keittiön yläkaapissa. Me lapsetkin yletyimme sinne hyvin, kun avuksi otettiin vanhat taloustikkaat. Ne kävivät kokoon taitettuina myös tuolista. Lattialle pitkälleen avattuina tikkaista tuli lentokone, juna tai linja-auto.

Sekatavara-puolelta ostettiin kahvia. Meidän poikien kannalta oleellisinta olivat keräilymerkit. Elannon Rengas-kahvin merkkeinä oli veturikuvia.

OKA:lla ja Pauligilla oli autojen ja moottoripyörien kuvia. OKA-kahvissa oli myös

Lasten pään menoksi kahvipaketeihin alettiin kätkeä erilaisia automerkkejä. Niitä kerättiin ja liimattiin kuvan kaltaisiin keräilykirjoihin. Kirjat ovat Seppo Häkkisen jäämistöä ja tallessa veljeni Heimon kotimuseossa.

lentokoneita, AAA-kahvissa autoja ja Joonas-sarjaa. Isopäinen piirretty Joonas seikkaili milloin missäkin ympäristössä.

Karamellit olivat pääasiassa irtotuotteita ja esillä läpinäkyvissä lasipurkeissa. Muistan hyvin keltaiset, läpikuultavat, juovikkaat napit, jotka jo ulkonäöllään saivat veden kilahtamaan kielelle. Joskus, hyvin harvoin, sai luvan ostaa itselleen karkkia. Ukille piti silloin tällöin tuoda Pektus-pastilleja, vaaleanpunaisia pillereitä punaisessa laatikossa. Niitä sai sitten Akusti-ukilta tarkoin säännösteltynä.

Elannon kassakuitteja kerättiin koko vuoden ja joskus, muistaakseni keväällä, kuitit laskettiin, pantiin nippuihin ja kirjattiin summat päälle. Niitä vastaan sai ostohyvitystä, jos oli Elannon jäsen. Isä ja äiti olivat molemmat jäseniä. Olen löytänyt isän jäämistöstä hänen vanhan Osuusliike-Elannon osuuskirjansa. Kirjassa on tiedot jäsenyydestä vuodesta 1946 alkaen. Elantoa voi ainakin viiskyt- ja kuuskyt-luvulla käyttää myös säästökassana eli Elannon myymälä toimi myös pankkina.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Hannu eksyi Kontulan suolle

Kesällä 1954 Hannu eksyi Kontulan suolle. Lapselle eksyminen on hyvin helppoa eikä ihan mahdotonta aikuisellekaan. Tiedän sen pitkistä kokemuksesta.

Asuimme ensimmäistä omakotitalo-kesäämme Vartiokylässä, ja eräänä varhaisena aamuhetkenä lähdimme Heiskan kanssa perhosjahtiin Kontulan suolle. Lähtö oli jo sinänsä oma operaationsa, sillä juoneen kuului ettei isää ja äitiä saanut herättää. Siksi olimme keränneet kaiken tarpeellisen jo illalla yläkertaan, huoneeseemme. Heimo oli sitä mieltä, että vintin portaitakaan ei saanut käyttää, koska ne narisivat. Siksi avasimme haitarimalliset palotikkaat ja laskeuduimme äänettömästi niitä myöden pihalle. Sitä äänettömyyttä kyllä vähän epäilen, sillä vapaana roikkuvat rautatikkaat tahtoivat väkisin kolahdella ja nirahdella seinää vasten. Vanhemmat eivät kuitenkaan heränneet.

Minulla oli lämmin "pomppatakki", oikein kalanruoto-tweediä; Heimon vanha talvitakki aamukylmyyttä vastaan. Se oli äidin vaatimus: "Et sitten lähde vähissä vaatteissa aamukylmään paleltumaan." Saappaat laitoin jalkaan, kun suolle kerran oltiin menossa. Kaikki sujui hyvin, kunnes suolla, Kontulan suuren siirtolohkareen paikkeilla, tapasimme Kostin. Hetken kuluttua Heimo päätti, että minun oli lähdeävä kotiin. Olin ehkä käynyt suolla kerran aikaisemmin ja silloinkin Heiskan kanssa, joten en osannut siellä yksin liikkua. Siksi pyysin, että saisin jäädä isojen poikien seuraan. Olisin ihan kiltisti. Heimo väitti, että löytäisin helposti polkua takaisin, kunhan vain menisin suoraan. Pikkuveljestä piti siis päästä eroon.

Suutuspäissäni menin tietenkin todella suoraan eli oikaisin mutkaiselta polulta kanervikkoon. Tuittuilu loppui lyhyeen, sillä edessäni nousi kyykkäärme sähisten iskuasentoon. Peräännyin hitaasti takaperin polulle. Se päättyi risteykseen. Hetken pähkäiltyäni käännyn kahdesta mahdollisesta vaihtoehdosta juuri siihen väärään.

Olin sinä keväänä täyttänyt seitsemän vuotta, eikä minulla ollut minkään valtakunnan suunnistustaitoja. Niinpä päädyin kiertämään suolla klassista eksyneen ympyrää päiväkierron

Kontulan suo oli kuuluisa käärmeistään. Niiden kanssa tultiin kyllä juttuun. Kyy puree tai asetuu puolustuskannalle vain jos se kokee olevansa uhattu ja pakeneminen olisi riskialtista. Se tarvitsee myrkkynsä ravinnonhankintaan. Yleensä se pakenee, kun huomaa ihmisen lähestyvän. Metsässä liikuttaessa kannattaa pitää kyypakkaus mukana.

mukaan. Kun tajusin tullessi kolmatta kertaa samaan paikkaan, minulta pääsi parku. Käännyin vastakkaiseen suuntaa siinä toivossa, että voisin sillä tavoin ainakin päästä irti maagisesta ympyrästäni. Niinhän siinä sitten kävikin, homma toimi.

Seuraavassa vaiheessa tulin Humikkalantielle, mutta en tunnistanut näkemääni kohtaa, noin sadan metrin pätkää öljysoratietä ja sen takana siintelevää peltoa. Sitä paitsi tulin kovin oudosta suunnasta, metsästä. Suureksi seiskavuotiaan typeryydeksi voi sanoa sitä, että en jatkanut kulkuani tietä pitkin, jota olisi ollut paljon helpompaa kävellä, vaan käännyn takasin metsään. Tie näytti vieraalta ja arvelin, että se oli ihan vastakkaisessa suunnassa kuin koti.

Pääsin uudestaan ihmisten ilmoille Aarteenetsijäntien risteyksessä, ja näin Mellunmäen viitan. Koska isä oli käyttänyt kotipaikastamme joskus nimeä "Mellunkylä", olin varma, että viitta osoitti kotiin. Kyltti oli oranssin värinen ja luultavasti latuviitta. Päätin seurata viitan neuvomaa tietä, vaikka kyseessä oli pusikkoon vievä mutainen kinttupolku.

Aarteenetsijäntiellä, vain noin sadan metrin päässä latuviitasta, olisi ollut Aniluotojen mökki.

Heillä olimme aikaisemmin pari kertaa vierailleet. Koska en nähnyt mökkiä, en tiennyt, että se oli siellä. En edes muistanut koko Aartenetsijätietä, tuskin näin edes kylttiä. Latuviitan opastamaa "kotipolkua" pitkin tulin ehkä tunnin tai toista käveltyäni Porvoontielle Mustavuoren kohdalla. Porvoontien tunnistin helposti harmaista vohvelikuviolisista betonilaatoista. Mielestäni missään muualla ei voinut olla samanlaisia. Olin kyllä tietämättäni aivan oikeassa.

Miten ihmeessä satuin lähtemään sieltä oikeaan suuntaan, Helsinkiin päin? Sen täytyi olla hyvän sattuman kauppaa tai nuoren miehen logiikkaa. Käännyin nimittäin oikealle, kuten olin tähänkin asti risteyksissä aina tehnyt. Maisemat muuttuivatkin tutummiksi, ja Vartiokylän apteekin kohdalta osasin kääntyä Riskutielle, koska tunsin sekä apteekintalon että Riskutien. Sitä myöten olin usein kulkenut vanhempien kanssa Käätypolulle bussi 41 pysäkiltä.

Kuuma, raskas talvitakki puristi helteisenä kesäpäivänä hien joka huokosesta, jalat olivat naattipoikki ja askelsivat automaattisesti turtana eteenpäin vailla suurempaa tahtoa ja ajatusta, yli Riskutien kivenmukuloiden. Suuta kuivasi.

Kurjuuteni kruunasi kotiportissaan uimahoussuissa kiikkunut kaveri, joka kehtasi huutaa: "Hei, eiks sull oo kuuma toi takki päällä?" Hänestä tuli sittemmin luokkatoverini Markku.

Kello kävi jo pitkälle iltapäivää, kun pääsin kotiin. Siellä oli tietysti oltu kovasti huolissaan, ja Heiska oli etsinyt minua suolta Piian avulla. Koira ei kuitenkaan saanut vainua tai Heimo ei vain ymmärtänyt seurata Piian haistamia harhailujälkiäni, koska reitit olivat niin älyttömiä. Piia oli lisäksi vielä kovin nuori ja kokematon pelastuskoiraksi. Myöhemmin se näytti, miten lapsia pelastetaan ja oikein koiran olan takaa.

Kaikki päättyi siis hyvin, eikä Heiska saanut edes selkäänsä pikkuveljen "heitteillejätöstä". Ehkä hän oli neuvokkaana isoveljenä keksinyt hyvän syyn, miksi passitti Hannun omille teilleen. Todellisesta syystä hän piti visusti suunsa kiinni – olivat Kostin kanssa, kuulemma, äkänneet Iso Apollon

Heimo oli fiksu isovelji.

Muisteli pikkuveli Hannu Kuukkanen

Hannu aloitti koulun

Syksyllä 1954 Äiti saattoi minut ensimmäisenä koulupäivänä Vartiokylän kansakoululle. Se toimi vanhassa Puotinkylän kartanossa. Oli kaunis, lämmin päivä syyskuun alussa. Kävelimme koko kolmen kilometrin matkan kotoa koululle. Minun piti oppia koulutie ja sen vaaralliset kohdat. Tutuksi jo käyneen betonilaattojen kattaman harmaan, vohvelikuvioisen Porvoontien ylitys oli kaikkein vaarallisinta. Tie oli ylitettävä Kukkaniityntien kohdalla. Ensin piti katsoa molempiin suuntiin, ettei autoa ollut tulossa, sen jälkeen piti rauhallisesti kävellä tien yli. Ei saanut juosta. Pikku juttu siis.

Rantakartanontie oli kapeahko, mukulakivin kivetty ja osin hiekalla peitetty. Tie vei ensin ohi pellon, jonka laidalla, osittain hiekkaiseen mäenrinteeseen upotettuna oli Vartiokylän urheilukenttä, seudun muksujen merkittävimpiä kohtaamispaikkoja. Kentän jälkeen oikealla oli metsää ja pieni mäki, josta erkani kapea metsätie. Risteyksessä oli matala pino hirssiä. Niiden päällä voi koulusta palatessa istuskella

Vartiokylän kansakoulu sijaitsi Puotilan kartanon vanhassa päärakennuksessa. Nykyisin talo on maalattu punaiseksi, mutta kuvassa on 50-luvun keltainen väri. Keväisin kartanon pihassa kukkivat siniset skillat, syksyisin tuottivat kääpiöomenapuut lapsille marmorikuulan kokoista naposteltavaa.

tai harjoittaa Jussin kanssa tukkitaistelua. Se kävi niin, että vastustaja yritettiin repulla läiskien pudottaa hirreltä. Kauempana metsässä oli halkopinoja.

Metsän jälkeen tie jatkui yli peltoaukion. Tien molemmin puolin kasvoi suuria koivuja ja yhdestä valui keväisin mahlaa, joten sen kyljessä parveili aina perhosia. Vasemmalla oli vaalea, monikerroksinen kivirakennus. Kerrottiin, että siinä asui kartanon työväkeä. Talon takana oli työkoneita: lumiaura, äestini, haravakone ja niitä vetävä punainen traktori. Varsinainen pehtorinrakennus oli kartanon pihapiirissä. Sen katolla

oli vellikello. Hieman kauempana oikealla oli viljamakasiini, joka nykyään toimii kappelina. Itse kartano oli pienellä mäennyppylällä ja pihaan mentiin kivisen portin läpi. Sinne oli jo kerääntynyt suuri joukko koulua aloittavia. Minulla oli uutuuttaan kiitävä muovinen selkälauku. Olisin halunnut repun, kuten kaikilla muilla oli, mutta äidin tahto oli voittanut. Erotuin ikävästi joukosta.

Kartano kulki kansan suussa Rottalyseon nimellä, koska se oli kuulu vankasta rottakanastaan. Sitä pyrittiin aika-ajoin harventamaan rottasotatoimilla. Seurauksena oli mahtava kevätlöyhkä, kun aurinko sulatti taistelussa kaatuneet ja jäätyneet sankarivainajat.

Äidit saivat tulla ekalle tunnille mukaan. Samalla ensimmäisellä luokalla aloittivat naapurustomme lapsista myös Kairavuon Jussi ja Ahlroosin Hely. Myöhemmin joukkoon liittyi Ilvosen Jouko - olimme niitä kuuluisia suuria ikäluokkia. Joukossa oli vielä neljäskin, jotenkin tuttu kasvo. Missä ihmeessä olin hänet aikaisemmin nähnyt? Hei, sehän oli se kaveri, joka oli uimahousuisillaan roikkunut kotiporttinsa pielessä ja ilveillyt talvitakistani – eksymisreisuni päättyessä. En välittänyt koskaan muistuttaa Markkua ensikohtaamisestamme.

Opettajamme, rouva Frilander, asui perheineen Vartiokylän kotileipomon kulmilla. Muistan, miten hän kerran esitti dioja perheensä ulkomaanmatkalta. Minulla ei ole enää minkäänlaista muistikuvaa, missä he olivat olleet, mutta dioissa esiintynyt auto teki lähtemättömän vaikutuksen. Luunkeltainen ratti ja tummanpunertava kojelauta! Vartsikassa ei tuohon aikaan juuri henkilöautoja näkynyt.

Oli mahtavaa saada ihka uusi aapiskirja. Sen oli kuvittanut Erkki Mattsson; hänestä tuli myöhemmin työtoverini ja slangipakinoitsija. Sain myös kyniä sekä kumin ja viivoittimen. Oli siis jotain koululaukkuun laitettavaa eväiden lisäksi. Näin minusta oli tullut virallisesti koululainen. Tunnelmaa tosin latisti välitunneilla kaikunut tokaluokkalaisten lälätys: "Ekaluokkalainen, kävelee kun nainen!" Mielestäni kävelin kuin mies, tai kuin poika ainakin.

Vartsikan koulun rehtori, JS, oli erikoinen persoona. Jossakin aamuhartaudessa hän puhui maasäteilystä. Hän kertoi, että maan alla kulkee magneettisia säteilykanavia ristiin rastiin,

joten on tärkeää asettaa sänkynsä siten, ettei joudu nukkumaan säteilykanavan päällä. Maasäteilyteoria oli noihin aikoihin voimissaan, ja säteilyä jopa yritettiin mitata, tavallisimmin kaivonkatsonnalla eli kolmihaaraisella varvulla. Miten vesisuoni erosi maasäteilystä, sitä en tiedä. Nykyään suuremmassa huudossa on radonsäteily, liekö sitten sama vai eri asia.

Rehtorillamme oli syksyisin tapana järjestää oppilaille nauriinpoimintatalkoita kartanon mailla. Sinänsä hyvä keino opettaa työnte-koa ja talkoohenkeä. Vanhemmat ilmeisesti valittivat asiasta, sillä talkoot loppuivat. Kun vuosia myöhemmin Heimon TV- ja Radiohuollossa töissä ollessani kävimme rehtorin luona huoltokäynnillä, sain rouva S:ltä vanhan öljyvärialaatikon. He olivat kuulleet taideharrastusistani. Laatikon sisäkansissa oli värien sekoitushojeita kauniilla käsialalla kirjoitettuna. Se on edelleen minulla muistona ja tallessa kellarin kätköissä. En raaskinut koskaan käyttää värejä, laatikko itsessään oli jo taideteos ja se roikkui seinällämme vuosikaudet. Sillä oli vain paha tapa kerätä avonaisena pölyä.

Ekaluokkalaiset eivät saaneet ajaa kouluun polkupyörällä, vaan matka tehtiin kävellen. Kovilla pakkasilla ja sadesäällä saatiin kotoa lupa mennä bussilla. Se ei kovinkaan paljoa auttanut, koska bussille oli noin puoli kilometriä ja Kukkaniityntien pysäkiltä koululle vielä kilometri. Puolet matkasta sentään pääsi lämpimässä ja kuivassa bussikyydissä. Bussiraha oli lapasen sisällä, ettei se pääsisi hukkumaan.

Vuosien 1955 ja 1956 välinen talvi oli ankara. Eräänä pakkasaamuna sain mennä kouluun bussilla. Kontulan bussi oli myöhässä, ja niin minäkin myöhästyin koulusta. Kun anteeksi pyydellen astuin luokkaan, opettaja huomasi paleltumat poskipäissäni ja antoi heti ensiapua lumipalloa poskillani pyörittäen. Taisi olla pakkasen lisäksi vielä viimakin päässyt kasvojani jäätämään. Yli 20 asteen pakkasessa ei enää tarvinnut lähteä kouluun. Äidillä oli tapana voidella poskia pakkaspäivinä Nivealla. Kuulin sittemmin aikuisena, että kasvovoiteissa on yleensä vettä. Kylmää ei rasvan vuoksi tunne, mutta vesi aiheuttaa helposti paleltumia. Viisikymmenluvulla ei tällaista kuluttajavalistusta vielä ollut.

Ekalla luokalla ihastuin takanani istuvaan Annuksaan. Sain häneltä muistoksi puisen pos-

sun. Pieni, vaaleanpunainen possu on minulla varmaan vieläkin tallessa kellarin työpöydän laatikossa, elleivät lapset ole sitä hukanneet. Annukan koti oli matkan varrella, joten kävelimme joskus yhdessä koulusta. Hän muutti toisella luokalla pois Vartsikasta ja pois elämästäni. Sen jälkeen kulku Annukan entisen kotiportin ohi tuntui pitkään haikealta.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Alla hevosen haudaksi kutsuttu ja todennettu kiviröykkiö Puotilan kartanon metsäpuiston keskellä. Kartanoherra Lindroos oli tarinan mukaan haudannut tämän muistomerkin alle suosikkihevosensa ja pystyttänyt sille komean monumentin jälkipolvien ihailtavaksi. Hevonen on kiviruukun jalustassa olevan kirjoituksen mukaan kuollut kesäkuussa 1862

Puotilan kartano ja kansakoulu

Retkeilimme keväisin ja syksyisin läheisessä kartanon puistossa, jossa on kansan suussa "hevosen haudaksi" nimetty kiviröykkiö. Kartanossa asui 1800-luvulla kauppaneuvos Lindroosin perhe. Käätypolullakin oli Lindrooseja, mutta he eivät varmaankaan olleet sukua kartanon väelle. Käätypolun Hannu Lindroos oli sittemmin Hesarin valokuvaajana, nykyään hän vaikuttaa Otavamediassa.

Metsäiselle mäelle istutettiin 1800-luvulla, Lindroosien aikaan, puisto. Hevosen haudaksi kutsutun kiviröykkiön päällä on musta marmoriurna, johon on kaiverrettu kauppaneuvoksen hevosen kuolinpäivä 9.6.1862. Hevosta sen kummemmin kuin kauppaneuvostakaan kasan alla tuskin on. Kauppaneuvos perusti alueelle myös ensimmäisen koulun - sitä me lapset emme koskaan antaneet hänelle anteeksi. Haudan vierellä on haljennut siirtolohkare, jossa kiipeiltiin. Tarinan mukaan siihen oli iske-

Hannu ekalla luokalla Vartiokylän-Puotilan kartanon tiloissa. Hannu on aina tullut hyvin toimeen tyttöjen kanssa.

nyt salama. Kiipeilimme myös hevosen haudalla aina kun ope ei ollut näkemässä. Samoilla kohdin rinteen juurella, Marjaniemeen vievän tien varrella, oli talon kivijalka. Siinä oli melko korkeat muurit, joten myös se oli erinomainen kiipeilypaikka retkeilyn lomassa. Paviaanin sukua siis oltiin.

Mihin tarkoitukseen rakennus oli aiottu rakentaa, oliko työ jäänyt kesken vai oliko se mahdollisesti palanut? Yksi ympäristöopin tunti pidettiin talon kivijalassa, mutta tunti ei mitenkään liittynyt kartanoon, vaan oli lähinnä kauniin päivän syytä. Luokka kiipeili rauniolla ja poltti itsensä nokkosissa, mutta kukaan ei pudonnut.

Rantakartanontien varrella oli myös polku, joka teki pienen koukkauksen metsään. En tiedä miksi, mutta kiersimme tuon lenkin usein koulumatkalla. Mikään oikopolku se ei ollut. Ehkä metsäluonto vain oli mielestämme miellyt-

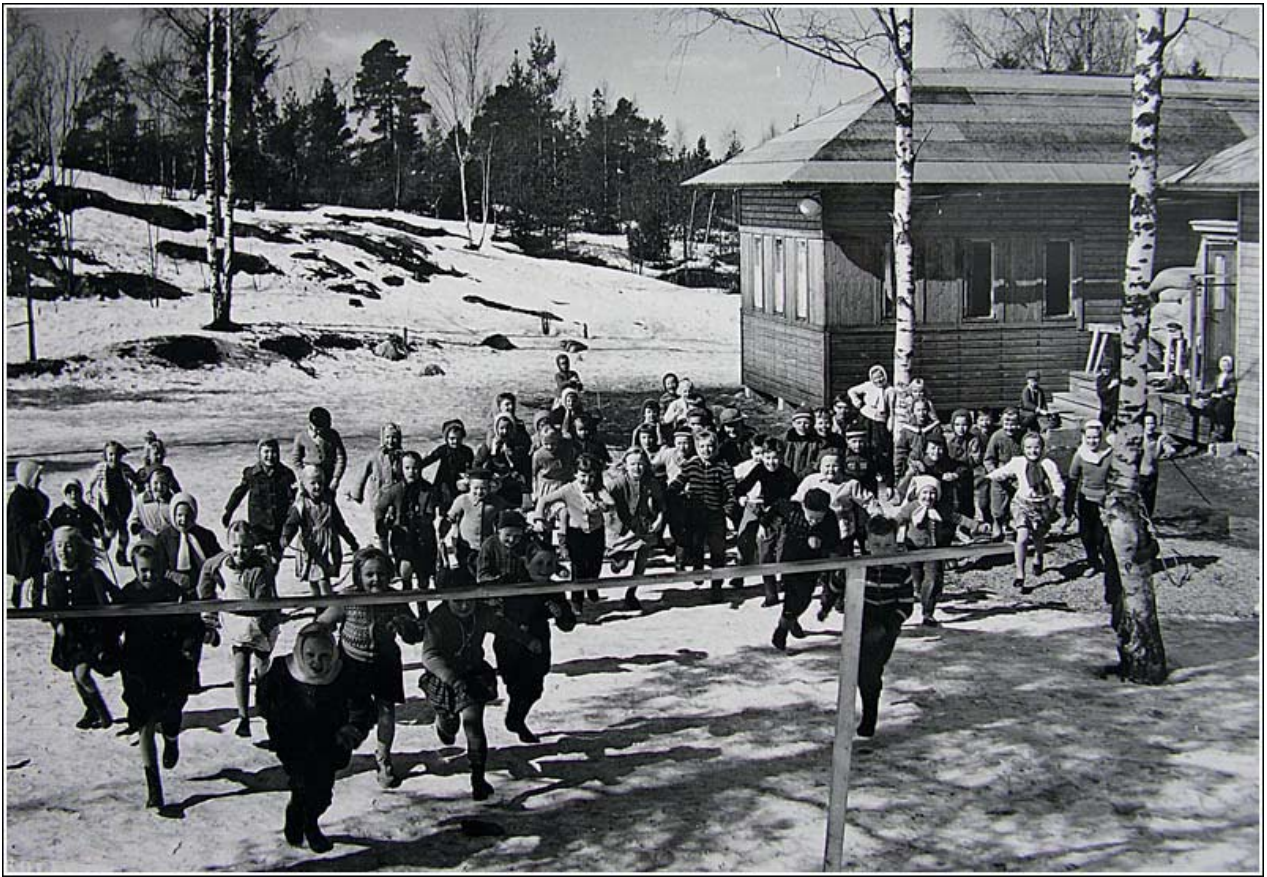
tävämpi kuin pölyinen tie. Rantakartanontie oli mukulakivetty, joten metsätietä oli mukavampi kulkea ja varsinkin polkupyörällä ajaa. Metsätieltä muistan tapauksen, kun luokkatovereilleni, Kimiläisen kaksosille, tuli kova riita kotimatalla. Hannu haukkui Hannele-siskoaan niin, että tytöltä pääsi itku. Menin väliin tasoittamaan ja päätimme Hannelen kanssa kiertää metsätien kautta, jotta saisimme olla lopun matkaa Hannulta rauhassa.

Hannele kuoli sittemmin. Hänellä oli jotain vikaa sydämessä, ja hän menehtyi leikkaukseen. Hän oli kaksosveljeään huomattavasti heiveroisempi, ehkä juuri sairauden takia. Tämä on kuitenkin vain muistinvaraista kuulopuhetta, sillä meille lapsille ei tällaisia surullisia asioita avoimesti kerrottu. Ne tulivat tietoomme mikä minkin juorukierroksen kautta. Kun kuulin Hannelen kohtalosta, minulle tuli sekä paha että hyvä mieli. Paha siksi, että lapsen kuolema tuntui niin epäoikeudenmukaiselta. Hyvä mieli siksi, että olin voinut edes satunnaisesti vähän helpottaa Hannelen lyhyttä elämää. Muistoissani näen yhä hänen suuret, itkeytyneet silmänsä ja punaisen, vaaleita hiuksia koristaneen rusetin.

Tokaluokalla opettaja Frilander pyysi ja sai äidiltä yhden Hannun vahaliidulla piirtämän työn, "Enkeleitä kedolla". Se oli yökuva, jossa enkelten valopiirissä näkyi muutama paimen ja suuri joukko lampaita. Valo piirsi lampaista pääasiassa vain selkiä, joten se oli kai aika vaikuttava työ; Hannulla oli ollut inspis. Äiti kehysti itselleen Hannun toisen työn, "Satumetsän". Se oli pastelli. Sitä ei enää löytynyt äidin kuolinpesästä, joten työ lienee tärveltynyt tai kadonnut muutoissa. Taiteilija Kuukkasen ura vapaana taiteilijana ei juuri sen pitempään kestänytkään.

Muisteli Hannu

Kontion majan kansakoulu

Kontion maja Kontion majalla toimi useita vuosia muutaman luokan kansakoulu. Itse kävin sitä ainakin kolmannen luokan kokonaan; neljänellä pääsimme muuttamaan Vartiokylän keskusta valmistuneeseen upouuteen kouluun. Yläkuva on otettu vuonna 1957 heti luokkakuvien jälkeen. Kuvaaja käski juoksemaan kohti kameraa. Tarina ei kerro, miten kameraan kävi.

Viereisessä kuvassa maja kuvattuna laajakulma-objektiivilla vuonna 2009. Urheilumajan ympäristössä oli erinomaiset leikkimaastot juoksuhautoineen.

Kolmannella luokalla Hannu alkoi ymmärtää elämää, kun pojat ja tytöt erotettiin eri luokkiin. Rinnakkaisluokat olivat samassa rakennuksessa, tilapäiskoulussa Kontion urheilumajalla. Seura oli rakennuttanut majaan uuden siiven, jossa oli hieman suurempi sali. Se oli tyttöjen luokkana, ja sitä käytettiin talvella myös sisäjumppasalina. Salin perällä oli pienempi huone poikien luokkana. Ulko- ja sisäurheilutunnit vuoroteltiin tyttöjen kanssa, ja voikatunnin ajaksi pulpetit yksinkertaisesti työnnettiin seinän viereen. Perimmäisenä oli poikien opettajan, Ilmari Järvilehdon, asuinhuoneeksi jätetty pieni tila, ja välissä eteinen, jossa askarrettiin joskus luokkalehteä. Ilmari Järvilehto oli hyvä voimistelija ja teki meihin poikiin syvän vaikutuksen ponkaisemalla Vartsi-kentällä pitkiä vottisarjoja.

Majan vanhassa siivessä toimi meitä alempi eli toka luokka. Sen takana oli koulun pieni keittiö, jonne kuorma-auto toi tonkassa kouluruuan joka päivä. Auto jurnutti jyrkkää mäkeä ylös alumiinitonkat kolisten. Liukkailla talvikeleillä tonkat piti kantaa siitä kohtaa mäkeä, mihin auto milloinkin jumittui, oppilasjoukon työntöavustuksesta huolimatta. Keittiössä soppa lämmitettiin, ja siellä myös tiskattiin ruokailuastiat. Ruoka jaettiin ja syötiin luokissa. Oli puuroa tai keittoa eli sitä, mitä tonkissa voitiin kuljettaa. Keiton kanssa oli kuminalle maistuvaa ruutunäkkileipää, pala voijuustoa ja pieni pullo maitoa. Joillakin oli sen lisäksi omia eväitä, minulla melkein aina.

Kontion majan ympäristö on korkeaa, metsäistä kalliomaastoa. Kalliota kiertää osa Helsingin puolustuslinnoitus-ketjua Venäjän vallan ajoilta. Suuri korsumonttu oli aivan koulunpihan reunassa, ja sen kivihyllyllä istuskeltiin monella välitunnilla aurinkoa ottamassa, kun ope ei välittänyt kieltää. Noihin aikoihin muksuja oli sen verran runsaasti, että muutaman putoaminen louhikkoon olisi ollut vain normaalia luonnonvalintaa.

Kerran, koulusta tullessamme, pari rinnakkaisluokan tyttöä veti minut piharakennuksen taakse. Siellä sivullisten kuulumattomissa ja katseilta piilossa he tunnustivat olevansa rakastuneita minuun. Olin tietysti kovin otettu, mutta samalla häkeltynyt, joten sain suustani vain jotain niin pöljää kuin: "Ei se haittaa"! Halusin pitää heidät edelleen kavereinani - mitäpä muuta ihastus tuossa iässä on? Viihdyin sitä paitsi hyvin tyttöjen seurassa, päivästoin kuin muut luokkamme pojat.

Kotona kerroin iloisesti asiasta: "Äiti, nyt mä vasta alan ymmärtää elämää!" Äiti tietysti utelemaan, että mikä oli elämänymmärrykseni äkillisen laajentumisen syy: "Miten niin?" "No, kun kaikki tytöt tykkää musta". Tälle elämäni suurelle oivallukselle jakesettiin sitten nauraa pitkään eri tilaisuuksissa.

Taustana toteamukselleni oli, että yksi jos toinenkin tyttö oli jo ikaisemmin eri tavoin ilmoittanut ihastustaan minuun. Itse en sellaista lainkaan ymmärtänyt. Tytöt sen sijaan ymmärsivät, koska kehittyivät poikia nopeammin. Siitä asti, kun Heiskan piikkamaikka oli sanonut päätäni munan muotoiseksi, olin ollut varma, että moisesta munapästä ei kukaan tyttö voi ikinä

tykätä. Olin siis jo kymmenvuotiaana varautunut poikamiehen tylsään elämään. Joskus sain tosin kuulla myös tykkäämisen syyn: "Kun sä olet niin kiltti". No, sehän selitti asian eli kiltteys kumosi päänmuodon 1-0.

Olin itsekin ihastunut, mutta kohde pyrki vain naruttamaan minua ja saamaan pisteitä tyttöjoukossa kertomalla, että olin käynyt heillä tai muuta vastaavaa. Koska olin suosittu, tytön piti osoittaa, että ylitti muut tytöt suhteessa minuun ja myös omassa suosiossaan poikien joukossa. Muuta tilaa ei minulla hänen sydämessään ollut. Äiti oli ostanut minulle nahkapaikkaiset hiihtohousut talveksi. Niillä mäkeä kerran välitunnilla laskiessani tyttö tokaisi porukoilleen: "Paikkahousuhaaremi!" Se loukkasi tietysti, vaikka en sanan merkitystä täysin ymmärtänytkään. Kuvittelin, että pilkka kohdistui housuihin, mutta takana oli tietysti muutakin. Haaremi ei suinkaan viittannut housun haaroihin. Nuoruuden ihastus haalistui ja kuivui kokoon pikku hiljaa.

Vaikka olin kasvanut poikaporukoissa veljeni kanssa, suvussa ja naapurustossa oli runsaasti tyttöjä. Minulle oli jotenkin itsestään selvää, että sekä poikia että tyttöjä tarvittiin. Viisikymmenluvulla käytiin usein yleisessä saunassa, me pikkupojat tavallisesti äidin kanssa naisten puolella. Fyysiset erot miehen ja naisen välillä olivat ilmiselvät. Isit ja äidit olivat erilaisia, ja isillä ja äideillä oli lapsia. Siinä oli jokin selvä syy-yhteys, mutta sitä ei sen tarkemmin pohdittu. Aikanaan tosin minäkin esitin äidille tuon kaikkia vanhempia aina häkellyttäneen kysymyspommin: "Mistä lapset tulee?" Äiti oli kuitenkin hyvin valmistautunut ja vastasi epäröimättä, että äidin navasta. Ihmettelin tietenkin, että miten niin pienestä navasta voi tulla niin isoja lapsia? Äidillä oli siihenkin vastaus valmiina: "Se venyy sitten." Minulle tuo selitys kävi täydestä, haikara sen sijaan ei olisi mennyt enää läpi.

Ilmeisesti suutelemisen seurauksena vauvat sitten älyisivät ruveta kehittymään siellä äidin masussa. Kaikki kohdallaan, siis - täytyi vain varoa suutelemasta tyttöjä. Näin uskoin siihen asti, kunnes kerran mokasin poikaporukoissa oikein mojavasti, ja Heimo valotti asiaa hieman tarkemmin.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Menovettä linja-autoon

Oli lämmin kesäpäivä, kuten aina lapsuuden kesinä. Olimme Heimon kanssa rakentaneet ja viritelleet talon taakse koivikon varjoon "linja-auton".

Työnjako meni niin, että Heimo rakensi ja minä lähinnä virittelin. Auto oli kasattu muutamasta puuelementistä, joita oli jäänyt yli mökkirakennuksesta. Rattina oli vanha lastenvaunujen pyörä. Tuohon aikaan busseissa oli suuntaviitat, vilkkuja ei vielä tunnettu. Me teimme omamme rیمانpätäkistä, jotka naulasimme linja-automme kulmiin. Niitä voi kääntää sormella suunnan muutoksesta varoittamaan.

Autoon kuului myös bensatankki, joka oli tehty vanhasta, metsän kaatikselta löytämästäni peräruiskeastiasta - siinä oli letkukin. En tienyt sitä kotiin kantaessani, mikä se oli, mutta Heimo tiesi ja valisti minuakin. Kun astian täytti vedellä, bensa kului tiputteli ajon aikana ihan sopivasti, ja kun tankki tyhjeni, piti ajaa huoltoasemalle tankkaamaan. Bensan kulutusta saattoi säädellä letkuun kuuluneella pienellä hanalla, mutta emme me paljon bensa säästelleet - sitähän riitti sadevesitynnyreissä ja kaivossa ämpärikaupalla.

Lahja-äidillä on aina ollut paljon ystäviä ja tuttavita. Kontulasta, alle kilsan päästä Humikkalantien varrelta, saapui kerran vierailulle

Kasken tuttavaperhe. Siihen kuului kaksi suurin piirtein minun ikäistä veljestä. Esittelin heille tietysti heti hienon bussimme. Vuorotellen siinä sitten ajettiin bussikuskeina, päristiin huulet heliksi, tivattiin paperilipuista tehtyjä matkalippuja ja tuikittiin tikulla niihin reikiä. Kunnes bensa loppui.

Joukossa tyhmyys tiivistyy, sanotaan. En tiedä, kuka homman keksi ja mistä syystä; ehkä haluttiin vain parempaa oktaanilukua tai aidompaa menovettä, Joka tapauksessa päädyttiin ehtaan aineeseen eli kustiin joukolla tankkiin. Tälle toilaukselle ei aikuisilta kehuja tullut. Taisimme saada tukkapölyä joka iikka, ja koko hieno bussi jouduttiin purkamaan ympäristöhaittojen vuoksi. Meni varmaan aikoja, ennen kuin Kasken pojat pääsivät meille uudelleen kylään.

Äidit pysyivät hyvinä ystävinä ja asuivat viime ajat jopa ihan naapureina, kun Lahja-äiti muutti Kontulaan. Sylvi-ystävä kuoli vuosia ennen Äitiä, mutta emme raaskineet siitä dementoituneelle vanhukselle kertoa. Rakkaan Sylvi-naapurinsa Äiti olisi ihan varmasti muistanut ja ryhtynyt murehtimaan.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Hannu ja Pekka palomiehinä

Eräänä talvipäivänä leikimme Vilhusen Pekan kanssa vanhassa kesämökissämme ja kuinka ollakaan, keksimme ryhtyä harjoittamaan käytännön kemiaa. Tämä kuuluu niihin juttuihin, joita ei missään nimessä pidä kokeilla itse perässä.

Isä oli varastoinut mökkiin erilaisia kemikaaleja: tärpättiä, tinneriä, paloöljyä ja spriitä, kaikki erittäin tulenarkoja aineita. Jo tuohon aikaan pulloissa oli liekin kuvaa ja pääkalloa. Ymmärsimme kyllä merkinnät, mutta siinä jännitys juuri piili. Olimme tietoisesti ryhtymässä vaaralliseen puuhaan, kun piti saada pieni ripaus jännitystä arkipäivään. Mökissä oli tallella myös vanha spriikeitin eli priimus.

Pojat on poikia, joten priimus keskelle lattiaa vain! Olin usein katsellut, kun isä sytytti keittimeen tulen. Se oli monimutkainen manööveri, mutta olin hyvin oppivainen kaikessa teknillisessä ja varsinkin kaikessa sellaisessa, josta voisi olla hyötyä pöljyksien teossa.

Priimukseen kaadettiin paloöljykannusta loraus ja sitten vain korkki tiukasti kiinni. Sen jälkeen pumpattiin öljysäiliöön painetta keittimen alaosan kyljessä olevalla pienellä messinkimännällä. Sytytyskuppiin tilkka spriitä. Jos priimus

Heimo ja Kuukkasen Esko kesämökkimme pihalla. Vahingossa polttoyrittäksen kohteeksi joutunut mökki taustalla oikeassa reunassa ovi selkosellaan. Ovesta näkyy keittokomeron verho, joka ei onneksi ollut enää paikallaan palomiesten aikaan.

ei syttynyt ensi yrittämällä, oli käytettävä priimusneulaa. Niin isäkin aina teki. Suuttimeen oli kertynyt karstaa ja suutin piti ronkkia auki neulalla. Johan roihahti!

Liekin korkeus säädettiin venttiilillä kauniin siniseksi. Kattilaan reilusti vettä henkivakuutukseksi – kuten pöljyksissämme ajattelimme - ja kattila tulelle. Sitten vain lorauttelemaan sekaan niitä näitä tulenarkoja pääkalloaineita ja ihailemaan värien loisketta. Rasvainen paloöljy ei sekoittunut veteen vaan kierteli kuumenevassa kattilassa kauniina punertavina helminä. Vesi tuntui turvalliselta pohja-aineelta, mutta kuinka ollakaan - kun vesi kuumeni tarpeeksi, tulenarat aineet höyrystyivät ja priimuksen liekki hulmahti kattilan yläpuolelle kaasuuntuneeseen aineeseen. Säikähdimme pahemman kerran sillä seurauksella, että potkaisin spriikeittimen kattiloineen nurin.

Hannu kesämökin katolla Tanun kanssa. Hannu vaikuttaa sopivan ikäiseltä, joten polttotapaus sattui ilmeisesti seuraavana talvena. Kuvasta näkyy hyvin, kuinka lähellä taloa mökki oli.

Tuli humautti merenä ympäri mökin lattiaa. Tempasin ikkunan auki, säntäsimme ovesta ulos ja ryhdyimme lappomaan ikkunasta lunta tupaan nelin käsin niin paljon ja nopeasti kuin suinkin kerkisimme. Taisimme tehdä hommia paljain käsin. En muista tarkasti tilannetta, mutta hädän muistan – se oli hirmuinen. Kum-

mallekaan ei tullut mieleen juosta hakemaan apua. Savua kohosi sankasti talviselle taivaalle niin ovesta kuin ikkunastakin, joten olisi luullut jonkun huomaavan että mökki oli tulella. Näin ei kuitenkaan käynyt.

Onneksemme, mökin onneksi ja vieressä seisoneen omakotitalomme onneksi pääsimme omin neuvoin tulen herroiksi. Kun tuli oli sammunut ja kropan tärinä hieman rauhoittunut, kävimme tarkastamassa mökissä tappiot.

Lattian kovalevy ei juurikaan ollut edes tummunut. Ilmeisesti neste oli palanut vain pintapalona ja lumisotamme oli lannistanut sen. Heitelimme ylimääräisen lumen ulos ja tuuletimme mökin savusta. Jos lattia olisi ollut laudoista, mökki tuskin olisi säästynyt.

Kukaan ei myöhemminkään huomannut mitään, joten tapaus jäi meidän keskeisemmäksi. Faija taisi vain ihmetellä, että kylläpä liuottimet ovat kovasti haihtuneet.

Kertoi: Hannu, pöljyyksien keksijä

Kesäpäiviä Käätypolunlaaksossa

Käätypolunlaakso on aikoinaan ollut merenlahti. Alavat pellot yhdistävät sen Marjaniemen paikkeilla Vartiokylänlahteen. Meren muinaista läsnäoloa oli jälkipolville todistamassa paksuhko hiesukerros laakson lounaisreunassa. Hiekkainen harjunpätkä sulki laakson koillisessa. Pidempi ja paljon korkeampi harju oli Kontulantien suunnassa luoteessa. Sitä peittäville pelloilta korjattiin ainakin vielä 1950-luvun alussa heinää. Pienemmästä harjusta oli kaivettu jonkin verran hiekkaa kai rakennuskäyttöön tai tienpohjaksi. Laatu ei ilmeisesti ollut kovin hyvää, koska monttu oli jäänyt vaatimattoman kokoiseksi, hyvä niin. Laakson pohjalla kulki peltojen keskellä oja. Vähäisenä muistona muinaisesta vedestä oli myös soistunut pellonpala ja noin hehtaari metsää kasvavaa rämettä. Sieltä löytyi jopa karpaloita. Ojasta kalasteltiin keväisin kutemaan nousevia haukia haavilla ja katiskoilla.

Alueen metsät kuuluivat Wihtoolin tilaan. Se muistettiin aina mainita, kun puhe meni metsän hyödyntämiseen, esimerkiksi joulukuusikäyttöön. Omistaja oli siis tiedossa ja mahdollisten seuraamusten tulosuunta myös. Wihtool omisti aikoinaan sahan, joten hän tarvitsi metsiä. Ei näistä metsistä tosin koskaan puita haettu, liekö saha enää 1950–60 luvulla ollut edes toiminnassa. Wihtool asui kaukana Linnanher-

Erkki Vakkala mittailee metsälampea metsänlaitanaapurin talon takana. Vaikuttaa uimakelvottomalta, mutta kyllä siinäkin uitu on. Kuva Erkki Vakkalan albumista.

rantien varrella, Vartiovuoren juurella. Osoite tuli Vartsikan pojille tutuksi.

Käätypolunlaakso päättyi koillisessa matalaan harjuun, jota peitti sankka kuusimetsä. Harjun jatkeena oli Etukaltsi ja sen takana Takakaltsi. Takakaltsille tehtiin talvisin hyndä eli hyppyrimäki. Alastulo osui vanhaan talonmonttuun. Paikalle oli joskus aiottu rakennusta, mutta hanke oli jäänyt kesken. Monttu oli kesäisin matalavetisenä lammikkona, jota paikalliset asukkaat käyttivät kaatopaikkana; siellä oli romua ja erityisen paljon lasitavaraa. Pekan kanssa, älyttömiä pojannalleja kun oltiin, saimme ällitällin särkeä kaikki kaatiksesta kalastamamme lasipullot ympäri Takakaltsia. Sirpaleet kimalsivat kauniisti auringossa, mutta käveleminen kallion yli vaati fakiirin taitoja, paljasjaloin kun usein olimme.

Takakaltsin takana oli meidän poikien rakentama speedway-rata ja sen takana se kuuluisa lampi, jota Heimo syvensi isältä lainatulla forsiittipommilla. Lampi oli muutenkin kiintoisa leikkipaikka. Siinä voi hyvävetisinä kesinä jopa

uida, mutta mutaisuuden ja mataluuden takia sitä tehtiin harvoin. Minä ja Heiska uimme sinänsä missä vain, kun kesähelle puski hien otsaan eikä edes kokokesäinen Tarzan-asukaan tuonut helpotusta. Uikkarit vain oksan nokkaan ja lampeen! Lammessa oli, kuten kaikissa Vartiokylässä kuopissa, romua ja roinaa, mutta sekaan sentään mahtui.

Kunnollista uimapaikkaa ei Käätypolunlaakson lähiseudulla ollut, kunnottomia vesiplutakoita sen sijaan runsaasti. Puute oli vakava, koska lapsuuden kesät olivat aina helteisiä. Lähin ranta oli kolmen kilometrin päässä, joten kaikki vettä pitävät kuopat olivat suosiossa. Kontulan suon turpeennostokuopissa leikimme Pekan kanssa dinosauruksia mudassa rämpien. Kontulan Elannon viereisessä hiekkakuopassa oli myös jonkin verran vettä, mutta siinä oli iilimatoja. Myös Käätypolunlaakson pohjalla lirisevä puro kelpasi paremman puutteessa käsipohjan harjoitteluun.

Takakaltsin ja speedway-radan takainen lampi oli hankalasti kierrettävissä, koska se oli muodoltaan pitkulainen ja vajaat sata metriä pitkä. Me pojat, tai oikeammin me isommat ja vii-

saamat, päätimme tehdä lammen keskelle sillan. Siihen tarvittiin Wihtoolin metsästä leppiä paaluiksi, tukirakenteiksi, kaiteiksi ja kapuloiksi. Työmaalla ahersi melkoinen määrä poikasia ja leppää kaatui, kunnes viereistä, noin sadan metrin päässä ollutta metsänlaitaa asunut lapsiepäystävällinen naapuri hälytti poliisit paikalle. "Tuhoavat Wihtoolin metsät," oli hälytyksen syy. Itse satuin olemaan poissa, mutta koko muu joukko joutui puhutteluun Linnanherrantielle, arvokkaassa poliisisaattueessa. Joukossa mukana ollut Pyry Louhisto muistelee, ettei se Wihtooli ollut moksiskaan. "Ne lepät sieltä rapakon laidalta jouti kyllä hävittää - antaa mennä vain, vaikka kaikki nurin."

Metsänlaidan naapuri puuttui muutenkin hanakasti puuhiimme ja meni lopulta mielestämme liiallisuuksiin. Seurauksena oli kostoisku. Eräänä sadepäivänä, kun Vartiokylän tiet olivat taas kerran rapakoiden vallassa, metsänlaitanaapuri ajeli autollaan ohi ikkuna sopivasti auki. Kaksi kourallista kuravettä auton ikkunasta sisään, ja sitten poikia vietiin.

Kertoi: Hannu Kuukkanen

Mökki siirtyy saunaksi

Tyhjäksi jääneelle vanhalle kesämökille isällä oli ollut selkeät suunnitelmat jo talonrakennusprojektin alusta alkaen. Jokaisessa omakotitalossa pitää ehdottomasti olla sauna, Suomessa kun ollaan.

Saunassa olimme tietysti jo aikaisemminkin käyneet joka viikko, milloin missäkin. Talvella vuorotellen eri naapureitten vaivana ja kesäisin usein Herttoniemen kesäsaunassa, josta pääsi uimaankin.

Isä oli mitoittanut saunan kivijalan siten, että mökki käsitti varsinaisen saunan ja pesuhuoneen jatkenai liiterin. Lisäksi rakennettiin tien puoleiseen päätyyn pukuhuone. Sitä kiersi lasitus, joten tila oli erittäin valoisa ja kaunis kesällä. Talvisin pukuhuone pidettiin kylmänä tilana, pukeutuminen tapahtui pesuhuoneen puolella ja peseytyminen saunatilassa. Saunan ullakolle laitettiin paloturvallisuussyistä lämpöeristeeksi Siporex-mursketta,

jota isä osti kuorman Vuosaaren Sasekalta. Se oli mielenkiintoista ainetta, koska se näytti huokoiselta valkealta kiveltä mutta kellui vedessä.

Mökin siirto oli isältä varsinainen insinöörin työnäyte. Hän rakensi siirtoa varten puisevan radan, jota pitkin sauna hinattiin pyöreitten puitten varassa uuden kivijalkansa päälle; vinssi oli vuokrattu Pohjavirralla. Siirtämisvaiheessa tarvittiin talkooporukkaa pitämään mökki oikeilla raiteilla ja vaihtamaan rullauspuita takaa eteen. Siirto onnistui täydellisesti, ja kivijalkakin oli hyvin mitoissaan.

Saunan kiukaaksi teetettiin niin sanottu tynnyrikuuas. Sen alaosana oli metallitynnyri ja yläosassa valmiina ostettava luukullinen hormisuppilo, josta savut ohjattiin metalliputkea pitkin varsinaiseen piipunhormiin. Alaosassa oli luukku, arina ja tuhkaluukku. Kiviksi hankit-

Isä ja Äiti katsastavat tyytyväisinä isän puisia mökinsiirtokiskoja. Kohta saapuu vinssi, jolla entinen kesämökki siirretään saunaksi uuden kivijalan päälle.

tiin rautapitoista magnetiittia, oikeita kiuaskiviä. Niitä isä sai Metalliliiton kimpptilauksena jostain kaivoksesta. Jotkut käyttivät tavallisia mukulakiviä, mutta isä oli tässä kohdin ehdoton. Vesi lämmitettiin suuressa muuripadassa pesuhuoneen puolella. Tilaa ei ollut liiemmin, mutta kyllä siellä pieni perheemme mahtui kerralla kylpemään. Isompina me pojat saimme kylpeä erikseen.

Saunan molemmin puolisiksi porraskaiteiksi pääsivät Tammelundin-ukin vanhojen käsirat-taitten pyörät. Eteläiselle seinälle kasvoi vuosien saatossa komea, sankka kuusama. Siitä oli meille perhosharrastajapojille suunnaton ilo, koska köynnös oli kukkiessaan vastustamaton perhoshoukutin. Kuusamassa pörräsivät iltaisin ja öisin kaikki paikkakunnalla esiintyneet kiitäjälaajat. Päivisin siinä pörräsivät vuorostaan kaikki lähitieneon ampiaiset, jotka sitten rakensivat pään kokoisen pesänsä saunan liiteriin. Tietysti siinä kävi niin, että erään kerran haravaa liiteristä hakiessani tönäisin vahingossa varrella pesää, ja sankka parvi äkäisiä ampiaisia oli heti kimpussani. Juoksin pakoon, mutta toiseksi jäin; naama ja kädet muodottomina oli hakeuduttava itkien Äidin ensiapuun. Ampiaisen pistoja ei noina aikoina juurikaan noteerattu.

Sauna alkoi saada lopullista muotoaan kesällä 1958. Siihen lisättiin tilan jatkeeksi lasiveranta, joka tässä on rakenteilla..

Hoidettiin lähinnä psyykeä ja levitettiin hieman käsivoidetta pistokohtiin. Isä joutui kaasutamaan alivuokralaiset liiteristä tuon ajan surullisen kuuluisalla yleismyrkyllä, DDT:llä..

Kertoi: Hannu Kuukkanen

Mellunkylän lapset

Poikaporukkaan on päässyt mukaan pari tyttöäkin. Ainakin neliksessä ja pesiksessä oli mukana molempia sukupuolia melko tasaisesti. Yhdessä leikittiin myös purkkista, neljää tikkua, vinkkiä ja muita piiloleikkejä. Kuvanot-tohetkellä ei pelata palloa vaan lähinnä hengailtaan peltsin mättäällä. Tunnistan kuvasta vasemmalta Riitan ja oikealta edestä Kukan Hannun, Eskon ja Arin. Muutkin kasvot ovat tuttuja, nimiä en nyt vaan saa kaivettua esiin muistini sopukoista. Kuva on Pyry Louhiston arkistosta.

Mellunkylä ja Vartiokylä olivat ilmiselvässä keskinäisessä suhteessa toisiinsa, kuten Vartiokylä, Puotila ja Marjaniemi. Vartiokyläksi laskettiin laajempi alue, johon muut kuuluivat pienempinä osa-alueina. Missä rajat kulkivat, siitä meillä lapsilla ei ollut hämärintä aavistusta, liekö ollut edes aikuisilla. Esimerkiksi Käätypolun laakson lapsia oli pirstoteltu Mellunkylän ja Vartiokylän kansakouluihin varsin ylimalkaisella kädellä, jopa niin, että saman perheen lapset saattoivat olla eri kouluissa. Sama koski seudun kiintopisteitä. Mellunkylän Kontion maja oli miltei Puotinharjussa, Mellunkylän koulu puolestaan ihan päinvastaisessa suunnassa, toisella puolen Vartiokylää.

Meitä sanottiin leikkillisesti Mellunkylän lapsiksi. Nimitys viittasi tietysti Astrid Lindgrenin kirjaan "Melukylän lapset" ja oli ilmeisen sattuva. Aikamoinen älämölö meistä epäilemättä lähti varsinkin silloin, kun pelasimme pallopelejä peltsillä tai leikimme purkkista vanhan linnoituksen juoksuhaudoilla Huntutien varrella.

Suurten ikäluokkien aikaan ei lapsia liikoja paapottu eikä heidän peräänsä juuri katsottu. Jos niskassa ei ollut läksyjä eikä työkomennusta, olimme vapaita kuin taivaan linnut. Työkomennukset olivat pääasiassa kauppareissuja, rikkaruohojen kitkentää kasvimaalla ja marjojen poimintaa. Perunaakin istutimme

Ystävykset Heimo ja Seppo ihailevat Piiaa, Piia itse katselee kainosti toisaalle. Sillä oli tapana myllätä Sepon äidin perunamaa. Siellä taisi olla myyriä tai ehkä Piia vain kaipasi mukavaa viileää makuukuoppaa. Heiska joutui sitten istuttamaan perunat uudelleen. Kuva Sepon albumista.

ja korjasimme. Kotitöissä autoimme, jos osasimme. Esimerkiksi leipomisessa ja voileipäkakkujen teossa me kaikki kolme Kuukkasen poikaa olimme aika hyviä apulaisia. Tietysti "taikinaveroa" vastaan. Se saattoi olla pala raakaa taikinaa tai taikinakupin nuolemista. Kyllä moisella palkalla kannatti hommiin osallistua. Minun bravuurini oli kaikenlainen kakun-

koristelu, kermakuorurutuksesta lähtien. Usein tein myös jämätaikinasta minilettipullan isojen pullapalmikoiden jatkeeksi.

Kun vanhempien silmät katsoivat toisaalle, me vapaat taivaanlinnut keksimme kaikenlaista vähemmän turvallista. Varsinaisia tapaturmia sattui kuitenkin harvoin. Jotkut meistä olivat myös selvästi alttiimpia kolhuille kuin toiset. Naapurin Kalevi oli yksi altistuneista. Kiltti ja reilu kaveri, joka ei koskaan haastanut riitaa eikä joutunut tappeluun.

Hän oli tukevahko ja sai myös herkästi siitä kuulla, kun häneen jostakin syystä suututtiin. Suukopua pahempaan Kalevi ei silti koskaan joutunut, jos oikein muistan. Sulki useimmiten vain suunsa eikä vastannut riitaa haastaneelle. Ihmettelin usein kaverin henkistä sietokykyä. Hänellä kun olisi varmasti ollut raamia rökittää kiusaajansa.

Siiri-äiti yritti saada Kaleviaan dieetille. Eihän se onnistunut, kun Kalevi keksi kauppatarkkoilaa ostaa omaa evästä. Tukevuus oli ilmeisesti perinnöllistä, sillä sekä Siiri-äiti että Ragnar-isä olivat isokroppaista sorttia. Isosta koosta oli leikeissä myös hyötyä, esimerkiksi turnajaisratsuna Kalevi oli lähes voittamaton. Turnajaisia leikittiin siten, että isompi kaveri otti pienemmän reppuselkään, ja sitten työnnettiin ja raastettiin kilpakumppania, nimenomaan ratsastajaa. Häviäjää oli tietysti se, joka putosi ratsunsa selästä; samoin, jos koko ratsukko kaatui. Kalevin kaverina selvisi usein voittajana, ja siksi hänen suosionsa ratsuna oli suuri. Hän oli haka myös hyvää fysiikkaa vaativissa peleissä, kuten potkupallossa.

Myös Reima oli melkoinen rämöpää. Taisipa siinä lajissa voittaa jopa Kalevin, mutta selvisi silti koettelemuksista pelkillä pintanaarmuilla. Kuten silloin, kun päättyi speedway-pyörällään vettä ja romua täynnä olevaan pommikuoppaan. Tarkoituksena tosin oli vain koukata näytävästi reunalla, mutta vauhti ja tanner tekivät tepposensa. Reima lensi pyörineen kaikkineen kuoppaan niin että humpsahdi, mutta ehjin jäsenen hän sieltä ylös kömpi. Sepon mielestä Reima pyörineen montunpohjalla oli kuitenkin niin kuvauksellinen näky, että hän juoksi hakemaan kameran. Likomärkä Reima palasi kiltisti pyörineen kaikkineen takaisin kuoppaan veden ja romun sekaan - ja hieno kuva tuli!

Poikaporukkaa nuoremmilta vuosilta röökillä Soikan kaltsilla. Nimistä en ole aivan varma, mutta veikkaan vasemmalta alkaen: Pentti, Reima, Oiva ja Juhani. Seuraavana saattaa olla Nenne, sitten Eikka ja Kari. Koira on ilmeisimmän Oivan. Kuva Sepon albumista.

Kalevin alttius onnettomuuksille saattoi johtua tavallista suuremmasta tarpeesta näyttää, että oli kiusaajiaan rohkeampi ja vahvempi. Hän pani itsensä riskeille alttiiksi. Mukana oli tietysti myös annos nuoruuden kohellusta - tehdään ensin ja ajatellaan vasta jälkepäin. Muistan muutaman tapauksen, kun Kaleville kävi huonosti. Leikimme kerran peltsillä koko porukalla Tarzania, mikä tarkoitti, että flengailimme ojissa kasvavissa pajuissa. Kaikki meni hienosti, kunnes Kalevi teki liian rohkean loikan ja putosi ryteikköön niin pahasti, että joutui tikattavaksi. Toinen kohellus tapahtui Vinnarin koiran kanssa. Koira oli erittäin äkäinen sheefferi, joka räksyttäen seurasi meitä piha-aitansa sisäpuolella joka ikinen kerta, kun kuljimme metsänlaitaa vievää polkua peltsille tai sieltä pois. Kalevi oli vakaasti sitä mieltä, että haukkuva koira ei pure. Kukaan muu ei sanontaan uskonut, joten Kalevi kokeili. Koira puri, ja Kalevia vietiin taas paikattavaksi.

Eikä kahta ilman kolmatta. Se tapahtuikin sitten jo hieman vaarallisemmissa olosuhteissa. Kalevi oli pyöräilemässä Porvoon maantiellä ja sai päähänsä ryhtyä mutkittelemaan puolelta toiselle. Takaa tullut autoilija ei voinut käsittää, ettei temppuileva poika sitä havainnut ja niin Kalevi sai pahan töytäisyn ja lensi ojaan. Henki

kuitenkin säilyi – kuten tiedetään, kissoilla ja pikkupojilla on ylimääräisiä henkiä.

Surullista kyllä, huonosti Reimalle ja hänen kaverilleen Sepolle myöhemmin kävi. Heimolla ja Sepolla oli yhteinen, pääasiassa Heimon kunnostama kanootti. Minäkin olin saanut olla mukana hanttihommissa ja myös neitsytpurjehduksella. Kanootti oli vanha kilpapelijäsenin äärimmäisen kiikkerä. Se kantoi hyvin kaksikin ihmistä, joten remontissa sen istuinaukkoa oli pidennetty kaksinistuttavaksi. Eräänä varhaisena kevääna Seppo ja Reima päättivät lähteä luodoille lokinmunajahtiin. Sattui tuulinen päivä. Vartiokylänlahti on suojainen ja rannat lähellä, joten se sopii hyvin melontaan. Tiedettiin myös, että kanootilla oli syytä pysyä rantaviivan tuntumassa; varsinkin keväällä ja syksyllä, kun vesi oli kylmää.

Pojat eivät tyytyneet Vartiokylänlahteen eivätkä sen rantoihin, vaan suuntasivat Ramssiniemen ja Vartiosaaren välisestä salmesta ulos. Tähtäimessä oli joko Villasaaren selkäluotoineen tai Villinki. Aava meri oli jo erittäin tuulinen ja kanoottia vastaan nousivat korkeat laineet. Kummankaan luonto ei antanut periksi, vaan matkaa jatkettiin, kun matkalle kerran oli lähdetty. Keula aaltoja vasten kanootti pysyi

jotenkin hallinnassa, mutta jos käänsi aalloille kyljen, oltiin helisemässä. Vettä vyöryi helposti istuinaukosta sisään; varsinkin, kun aukkoa oli avarrettu. Sisällä liikkuva vesi teki kanootista entistä epävakamman ja ennakoimattoman. Ei tarvittu kuin yksi virheliike, ja kanootti kaatui. Pojat kangistuivat nopeasti kylmässä kevätvedessä eikä tuulisessa säässä avunhuutoja kukaan kuullut.

Olin Vartiokylän mattorannassa, kun tyhjää kanoottia hinattiin mereltä. Ensin toivoin, että pojat olivat hinaavassa veneessä turvassa, mutta niin ei ollut. Kanootti oli löytynyt kumullaan, poikia ei. Menetimme kaksi hyvää leikkiveria. Siitä Käätypolun laakson kesästä tuli pimeä ja synkkä.

Vanhat Vartsikalaiset kokoontuivat muistelemaan menneitä veljeni Heimon luona. Tilaisuus videoitiin 24.10.2009:
<http://www.youtube.com/watch?v=vqPCc549VHY&feature=channel&list=UL>

Muisteli Hannu Kuukkanen

Se uimareissu, kun Heimo melkein hukkuu

Kuten aikaisemmin kerrotusta tiedetään, Heimo joutui eräänkin kerran Vartsikan hulttiopoikien höykyttämäksi; toisaalta hän oli hyvä myös pistämään kampoihin. Jo Aleksis Kiven kansakoulussa Heiskasta oli pakosta tullut kovaksi keitetty, useammassakin liemessä. Varsinaisen Sörkän kundi siis. Noista taustoista ne myöhemmät tussari-jututkin kai pontta saivat - itsepuolustusta ja joskus ihan vain kalavelkojen maksua.

Jälkimmäisestä oli kyse, kun eräänä kauniina kesäpäivänä lähdimme Heiskan kanssa taas kerran Vartsikan uimarannalle uimaan. Reissusta tuli sikäli poikkeuksellinen ja ikimuistettava, että tällä kerralla Heiska sattui kesken kaiken "hukkumaan".

Uida polskuttelin kaikessa rauhassa matalassa hiekkarannassa, kun Heiska tuli kiihtyneenä luokseni ja sanoi, että nyt viet mun polkupyörän tuonne kaislikon taakse piiloon ja vaatteet myös! Kohta lähdetään kiireellä! Ymmärsin, että Vartsikan hulttiopojat olivat taas vauhdissa ja töniskelivät Heiskaa laiturilta veteen; hänellä oli kostotoimet mielessä. Heiska palasi laiturille, ja kohta molskahti - hän oli hyvä sukeltamaan ja uimaan veden alla. Nyt hän sukelsi laiturin alitse sen toiselle puolelle näkösuojaan. Sillä aikaa, kun kiusanhenget tähytivät laiturrinnokalla sameaan veteen ja ihmettelivät, mihin se häiskä oikein katosi, Heiska ui laiturin takana piilossa rantaa kohti ja sukelsi lopuksi 20 - 25 metrin matkan kaislikon reunaan. Sitten vain vaatteet päälle kiireen vilkkaa, mutta vähin äänin, ja kaislikon suojaan

kotia kohti. Tällä välin laiturin päässä kurkkineet kiusankappaleet olivat hermostuneet pahemman kerran, sillä pian yksi heistä polki täysillä ohitsemme apua hakemaan. Ohi pyyhällettyään hän vilkaisi taakseen ja Heiskan nähdessään hölmistyi kuin olisi aaveen nähnyt. Selvästi löi päässä hetken tyhjää. Ällikästä selvittyään kundi käänsi äkkiä pyöränsä ympäri ja polki takaisin laiturille apuvoimia hakemaan. Yksitellen kyseiset sankarit eivät koskaan uskaltaneet Heiskaan käsiksi käydä. Joku oli joskus yrittänyt, ja tulos muistettiin.

Me olimme jo kaukana, kun kiusanhenget pääsivät takaa-ajoa aloittamaan.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Vartiokylän uimaranta. Nykyisin Puotilan uimaranta. Oikealla näkyy Vuosaaren silta, jota Heiskan uimareissun aikoihin ei ollut. Sen sijaan laiturin näyttää kadonneen.

Radio ja Televisio

TV- ja Radiohuolto T:mi H. Kuukkanen, eli veljeni Heimo aloittamassa yrittäjänä. Huolto sijaitsi tuolloin Käätypolku 8 kellaritiloissa. Sähköiskuilta suojasi osittain puutralli ja matto. Kosteahko betonilattia oli erinomainen maadotin.

Hannu avusti liiketoimintaa suunnittelemalla ja monistamalla mainoslehtisiä, sekä jakelemalla niitä ympäri Vartsikaa, taskurahakorvausta vastaan tietenkin. Niillä tuloilla taidettiin ostaa ensimmäinen kitarani, käytetty puoliakustinen Eko.

Radio oli jo joka kodissa, kun meidän sukupolven syntyi maailmaan. ULA-aika sen sijaan alkoi ainakin meillä vasta Brahenkadulla asuessamme eli 1950-luvun alkupuolella.

Radio oli siis kuulunut kodin kalustoon jo varhaisesta lapsuudestamme. Ensimmäinen oli vanha vikisevä, kähisevä ja uliseva Alfa-merkkinen kone, höyryradioksi myöhemmin sanottu. Asemien virittely sujui enemmänkin

sattuman kaupalla, ja antennijohtoa piti hilata verhotankoihin ja sen sellaisiin kuuluvuutta parantamaan. Kun isä sitten toi kotiin näppäimillä varustetun ULA-Philipsin, olimme naamat vehnäsellä. Melkein kuin piano! Äänikin oli entiseen kähinään verrattuna suorastaan hifiä.

Sillä sitten kuunneltiin Lastentuntia ja Kankkulan kaivolla -ohjelmaa sekä Joululahjavalvojaisia. Eihän niistä aikuisille tarkoitetuista vitseistä

juuri mitään ymmärretty, mutta naurettiin kuitenkin mukana. Mikki-Hiiri merihädässä oli aina yhtä traaginen ja loppuun asti piti jännittää, selviääkö se hengissä vai viekö Meripeikko hiirulaisen. Suomen Joutsen ehti kuitenkin aina onneksi hätiin. En silloin tiennyt, että samanminen koululaiva oli olemassa, vaan pidin Mikin pelastajaa oikeana joutsenena. "Pieni vesikirppu vain" oli toinen sydämeen käynyt laulu.

Radiosta kuunneltiin myös Kalle Kustaa Korkin ja Pekka Lipposen seikkailuja. Konnia ja koneihmisiä jakso on jäänyt erityisen jännittävänä mieleen. Sen alkumusiikki oli hyvin erikoinen. Kääntöpolun jengiä inspiroi myös kuunnelmasarja "Hyvää iltaa, nimeni on Cox." Siinä oli vihellyt tunnusmusiikki, joka sujuu minulta, kuten monelta muultakin Vartsikan poikaviikarilta, yhä mainiosti. Markussedän lastentuntiakin piti pienet korvat hörössä kuunnella.

Kaikkien lasten tavoin minua kiinnosti kovasti, mistä se radion ääni oikein tuli. Olin kauan varma, että radion sisällä oli pieniä ihmisiä. Kurkistin takaseinän rei'istä sisälle ja näin siellä pieniä lampuja ja ikään kuin näyttämön, jota lamput valaisivat. Näyttelijöitä vain ei näkynyt. Ajattelin, että kovinpa on ujoa porukkaa, kun eivät uskalla esiin tulla. Mistä piilosta lienevät repliikkinsä laukoneet?

TELEVISIO

Televisio tuli Suomeen ja yleistyi pikku hiljaa 1950-luvulla. Muistoni telkkarin tulosta keskittyvät pääasiassa luokkatoverini ja naapurimme Jussi Kairavuon olohuoneeseen, koska sain joskus käydä heillä TV:tä katsomassa. Meille se ei suinkaan tullut ensimmäisten joukossa, mutta isä osti silti ekan, pieniruutuisen kaappitelevision käytettynä jo niinkin varhain kuin vuonna 1956 tai 1957. Eihän mallilla mitään väliä ollut, kunhan kuva vain näkyi. Ensimmäinen minua kyllä pieni kuvaruutu harmitti, kun muualla olin jo katsellut suurempia. Pian siihen kuitenkin tottui. Varsinkin piirretyt olivat suuressa suosiossa - ja viulut maksoi aina Fazer, eli hyvin mainokset purivat. Aleksis Kiven Kihlauksen muistan katsoneeni Marjaniehemessä asuneen koulukaverini kotona. TV oli sen verran harvinaista herkkua, että melkein jokainen nähty leffa jäi mieleen. Myös se koulukaveri on jäänyt mieleen. Hän oli silloinen ihastukseni.

Höyryradion nimi juontunee radion omaperäisestä äänialasta. Kun radion avasi, sieltä kuului yleensä vain pihinää ja puhinaa. Isän viriteltyä kotvan antennilankoja verhotankoihin, saattoi kuulla uutiset. Valaistu, värikäs aaltoalueitten asemakartta oli tosi hieno.

Vanha ULA-radio. Hienot pianokoskettimet tekivät vaikutuksen. Tässä mallissa oli jo stereoaäni, mutta meidän omassa Philipsissä vain mono. Pianokoskettimista valittiin aaltoalue. ULA oli ensimmäisenä vasemmalta. Kuva: Retro Thing Com.

Muistan yhä TV:n alkua ajoilta myös muutamia mainoslauluja. Yksi niistä, joita en ole saanut päästäni vieläkään, oli ralli pesujauheesta: "Eho omi oiva uusi pesujauhe ja se on niin hellä käsille, käsille. Eho antaa pyykillesse puhtaan raikkaan tuoksun ja se pesee vielä valkoisemmaksi, vielä valkoisemmaksi. Eho on täällä, Eho är här". Huomatkaa rallin viimeiset ruotsinkieliset sanat! Pakollinen viesti kielivähemmistölle. Ruotsinkieliset eivät näin ollen saaneet lainkaan tietää Ehon ylivoimaisesta pesutehosta.

Ihka ensimmäinen telkkariin tutustuminen ei kuitenkaan tapahtunut Kairavuon Jussin kotona. Se jäi lisäksi vähän vaillinaiseksi. Äiti houkutteli minut mukaansa kylään sillä verukkeella, että voisin nähdä TV-ohjelmaa. En muista Äidin ystävän nimeä, mutta he olivat vanhoja nuoruuden kavereita Vallilan Sos-Dem nuorista. TV:n katselu jäi kovin pintapuoliseksi, sillä kone oli rikki. Laitteena se toki kiinnosti kovasti, sillä kotelo oli läpinäkyvää muovia ja kuvaputki pyöreä. Jos kone olisi ollut toiminnassa, näkymä hehkuvine putkineen olisi taatusti ollut vielä komeampi.

Myöhemmin sainkin sitten sekä tiirailla että kannella telkkareita ihan tarpeeksi kesäduunnissa Heiskan TV- ja Radiohuollossa. Monta juovamuuntajaa tuli juoteltua ja kuvaputkeakin pääsin vaihtamaan. Jos juovamuuntaja oli kunnossa, siitä iski kokeiltaessa noin kolmen sentin valokaari. Kerran Heiska joutui vahingossa kokeilemaan jännitettä kokovartalotesillä, kun hän huoltokeikalla sattui nojaamaan takana olleeseen lämpöpatteriin. Kun Heiska vei meisseliä lähelle suurjänniteputken hattua, valokaari iski meisselin kärkeen vähän ennen kuin se kosketti laitteen runkoa. Jännite hyppäsi eristeen yli Heiskan sormeen ja siitä kämmenpuolelle, kulki koko vartalon läpi ja iski selästä lämpöpatteriin. Hyvään paitaan tuli reikä. Heiska sen sijaan ei ollut moksiskaan.

Jännitettä löytyi myös kuvaputken kyljestä, koska koko kuvaputki oli suuri kondensaattori. Siinä säilyi varaus hyvin pitkään, vaikka kone olisi ollut pois päältä. Aukkoon, johon suurjännitekaapeli kytkettiin, ei ollut syytä koskea, ennen kuin jännite oli purettu.

Niiltä ajoilta muistan lisäksi ihan toisenlaisen Heiskalle sattuneen "tapaturman". Korjattava TV oli kallistunut kuljetuksen aikana ovea vasten ja putosi pihalle, kun Heiska avasi pahaa aavistamatta pakettiauton oven. Sain elämäni ensimmäisen restaurointitehtävän. Vaikka itse kehun, aika hyvännäköiseksi laite saatiin, ja

Suurin piirtein tältä näytti toinen televisiomme. Sen taisi jo Heiska meille hankkia isän kaapitelevision hajottua. Tuumia oli 17 ja kuva musta-valkoinen. Rohjo painoi tiilipinon verran. Kuva: reprottu vanhasta AGA:n esitteestä/ Raahen lukio.

se kelpasi asiakkaallekin. Kun en jälkipuheista tiedä, en osaa sanoa, pitkö Heiskan huomioida kolhu huoltolaskussaan? Taidekäsityö sen sijaan tuli varmasti kaupan päälle.

TV- ja radiokomponentteihin kuuluivat kauniisti värikoodatut vastukset ja kondensaattorit. Jouduin joskus lajittelemaan Heiskan huoltolaukun, tukussa ostettuja, sekaisin menneitä vastuksia ja innostuin opiskelemaan tuon värikoodin. Siitä oli sittemmin hyötyä myös graafikon työssäni. Miksi luoda uutta väri-informaatiojärjestelmää jos kerran yksi hyvä ja koettu oli jo olemassa. Jokaisesta nuoruuteni työpaikasta on jäänyt jotain tärkeää myös myöhempää elämää varten. Mikään työ ei ole ollut "turhaa", myöhemmän ammatillisen kehityksen kannalta. Eri alojen osaaminen on harvoin hyödynnettävissä niin luontevasti, kuin että itse on asian käytännössä joutunut oppimaan ja sisäistämään.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Peltsi

Peltsi sijaitsi Vinnarin ja Tirkkosen palstojen takana. Se rajautui toisesta päästä Käätypolun laaksonpohjassa virtaavaan puroon. Maapohja oli vanhaa peltoa, joka kasvoi turpeista ruohoa. Se oli erinomainen leikkipaikka ja sitä käytettiin ahkerasti. Siellä pelattiin neljää maalia, futista ja peffistä, heitettiin keihästä ja työnnettiin kuulaa sekä leikittiin erilaisia etsimisleikkejä, kuten vinkkiä ja kymmentä tikkua laudalla. Peltsiä kunnostettiin pentutalkoilla. Eräät ruoholajit tykkäsivät muodostaa tuppaita; ne oli aika ajoin raivattava, muuten niihin kompastui komeasti. Myös kuoppia oli täytettävä. Pelikentän piti olla mahdollisimman tasainen.

Peltsin hurjimpia leikkejä oli "pyöritysleikki" – ei kai sillä sen kummempaa nimeä ollut. Järkevimmästä päästä leikki ei ollut, sillä siinä mentiin ensin muutaman kerran kyykkyyyn ja ylös, kunnes joku isompi kiskaisi takaa päin jalat irti maasta ja ravisteli hieman – ja piu, pau, taju oli kankaalla! Kun pyörtymyksestä heräsi, ainakin minulla ratisi korvissa kummasti. Äiti olisi hakenut pois, jos olisi tiennyt. Noina aikoina äidit eivät kuitenkaan ehtineet joka paikkaan lapsia vahtimaan ja pelastamaan, niin kuin nykyään. Toinen vähemmän terveellinen leikki oli peltsin pajupuskissa flengailu. Houkutuksia riitti, sillä pajukkoja kasvoi tuuheina puskina jokaisessa ojassa ja vähän muuallakin.

Kevättä pukkaa taas Käätypolun laaksoon ja Käätypolun, Helytien ja Huntutien pojat ovat aloittaneet raivaustyöt peltsillään. Vanha nurmettunut ja villiintynyt pelto oli Käätypolun luoteisnurkassa. Koska peltsillä pelattiin erilaisia pallopelejä, tannerta piti vähän tasoittaa ja ylimääräisiä risuja ja vesakkoja raahata pois. Muutama turpeikkokin oli poistettava ja kuoppia tasattava, jotta tapaturmilta vauhdikkaissa tilanteissa vältyttäisiin. Talkooporukka vasemmalta; Kalevi, Pekka, Erkki, Kari, Jukka, Leo, Pentti ja Hannu eli minä. Kuva on Kari Tirkkosen arkistosta.

Osa peltosaroista työnsi umpeensa pientä pajua, joka sopi mainiosti intiaanimajojen rakentamiseen. Maja tehtiin niin, että nippu lähekkäin kasvaneita pajuja sidottiin latvoista kiinni toisiinsa ja näin muodostuneiden pystysalkojen varaan pujoteltiin pajunoksista seinät koripunonnalla eli alta-päältä-alta -systeemillä. Punotut inkkarimajat olivat erittäin lujia ja niitä tehtiin saman tien useita, kokonaiseksi kyläksi asti. Kylän laitaan pystytettiin toteemi-paalu. Pälliköt – joita kaikki tietysti halusivat olla - pössyyttelivät rauhanpiippuja. Ne tehtiin sahaamalla pala pienikasvuisesta lepänrunosta oksan kohdalta. Oksasta muodostui piipun varsi, jota koristeltiin poistamalla kuorta osittain. Piipun pesä porattiin isältä lainatulla, veivat-

tavalla puukairalla rungon pätkään. Varressa ei ollut lainkaan reikää. Piipputupakkana oli kuivaa suoturvetta, joka saattoi palaa pitkiäkin aikoja piipunkopassa sauhuten. Kontulan suo oli ehtymätön piipputupakan lähde.

Joskus leikki vaati, että joku joutui olemaan vangiksi saadun kalpeanaaman roolissa. Hänet sidottiin toteemipaaluun. Kalpeanaama voi yrittää paeta, mutta harvoin se onnistui. Ei, vaikka koko intiaaniporukka saattoi unohtua pitkiäkin ajoiksi sotapoluilleen.

Heimolta opin pitämään sidontavaiheessa ranteita jännitettyinä niin, että siteet jäivät

vähän löysiksi. Vaivihkaa sitkeästi nitkuttaen ne antoivat sen verran periksi, että saattoi lopulta päästä irti ja pako. Ensimmäisillä kerroilla se jopa joskus onnistui. Myöhemmin jekku huomattiin ja paketeista tehtiin tiukempia. Vi-hoviimeiseksi keinoksi jäi kaikin voimin nytkytää ja heiluttaa koko toteemipaalu irti maasta - jos aikoi päästä yöksi kotiin.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Mäkkärit

*Mäkiauto hienommasta päästä. Malli muistuttaa elävästi aamutossua. Meno vain ei välttämättä ollut yhtä pehmeää. Ohjauspyörä on nähtävästi tehty lasten-
envaunujen pyörästä. Sellaiset kävivät myös vararenkaaksi, kuten alla olevista rilloista näkee. Miten mahtoi olla urasyvyys renkaissa? Kuski saattaa olla Hannu tai Juhani. Itse en muista kuvanottohetkeä eikä auto ollut minun. Se oli luultavasti Jyry Louhison, jonka albumista kuva on.*

Mäkkärit, mäkiromut, mäkiautot - rakkailla lapsilla oli monta nimeä. Helytien pitkän mäen yksi hyötykäyttötapa oli lasketella sitä mäkiautoilla. Mäkiauto-harrastus pyyhkäisi 1960-luvulla kohahtaen läpi koko paikallisen poika-penikalauman. Autoja nakerreltiin joka kellarissa ja pihassa. Saman voi sanoa niinkin, että jokainen joka hommaan kykeni, rakensi itselleen mäkiauton. Osaa tosin auttoivat isot veljet, joitakin isät.

Yleensä mäkiromu koottiin sanan mukaisesti romuista, joten hintaa autolle ei juuri kertynyt. Pyörät ja akselit saatiin vanhoista lasten-
vaunuista - omista, ostetuista tai löydettyistä. Runko koottiin mistä tahansa saatavilla olleesta purkutavarasta. Ratteja oli joka lähtöön, ihan oikeita autonratteja myöten. Yksinkertaisin ratti oli tehty puukapulasta. Nykypäivän ohjaustehostinta vastasi pyykkinaruohjaus ja ABS-jarru ja maata harannut keppi. Katsastukseen vain ei tainnut olla asiaa.

Erkki Vakkala oli mäkiautojen huippusuunnittelija ja rakentaja. Kuvassa Erkki päästelee autollaan luultavasti rakenteellista ylinopeutta alas Huntutien mäkeä. Kuva Erkki Vakkalan albumista.

Naruohjaus rakennettiin siten, että vahvahkoa köyttä – eli äidiltä "lainattua" pyykkinarua – kierrettiin muutaman kierroksen verran ratista lähteneen puuakselin ympäri. Naru naulattiin kierretyn osan keskeltä kiinni, jotta ohjaus ei luistaisi. Narun päät kiinnitettiin lautaan, joka oli kiinni etupyörien akselissa. Etupyörien akseli oli taivutetuilla nauloilla kiinni tässä vapaasti kääntyvässä laudassa.

Kierroksia rattiakselin ympärillä piti olla riittävästi naulauksen molemmin puolin, jotta pyörät kääntyivät tarpeeksi. Ohjaus oli autojen heikoin kohta. Ohjausnaru saattoi sotkeutua tai katketa. Vahinkoa ei silti yleensä tullut, sillä pyörät kääntyivät mieluummin linkkuun kuin pysyivät suorassa. Matka päättyi tiensivuun tai ojaan, tiettävästi ei sentään koskaan päin puuta. Pahempaa seurasi, kun pyykkinaru ei riittänytään niiden koivujen väliin, jossa Äiti ruukkasi pyykkiänsä kuivatella.

Autojen mallit olivat hyvin persoonallisia ja joitakin oli jopa koristeltu maalaamalla. Yksinkertaisimmillaan auto oli maalaamatonta raakalautaa. Vauhti oli riippuvainen pyörien koosta, renkaiden paksuudesta ja ennen kaikkea pyörien laakeroinnista. Paksummat renkaat pysyivät hiekkatiellä helpommin vauhdissa, koska eivät uponneet hiekkaan. Pinnavanteet edustivat jo huippua ja niitä taisikin olla vain yhdessä autossa. Pinnavanteissa oli myös parhaat laakerit.

Eihän mäkiautoilla oikeita kilpailuja voitu pitää, vaan kisattiin lähinnä siitä, kuka laskee pisimmälle. Joskus tietysti kolaroitiin tai kiilailtiin tahallaan toisia ojaan. Ikävintä oli kiskoa raskas auto takaisin pitkän mäen päälle. Autottomat saattoivat saada laskuvuoron, jos vetivät auton mäen päälle tai avustivat kiskomisessa. Hurrjimpia laskumäkiä oli Soikan kaltsin loivempi kallio. Kovapintaisena se antoi hurjan vauhdin. Toisaalta kalliomäki oli muhurainen, joten auto tahtoi hajota eli mäkiromusta tuli helposti ihan oikeaa romua. Lastenrattaiden pyöriä suunnitelleet eivät selvästikään osanneet ottaa huomioon moista rallikäyttöä; pyörät tahtoivat irrota kesken matkan.

Erkki Vakkala oli yksi innokkaimmista mäkiautojen rakentajista ja teki niitä useita. "Vakioluokan" mäkiautossa oli pienet pyörät, mutta Erkki eli kavereiden kesken tuttavallisesti "Eki" rakensi myös polkupyörän renkailla varustetun huippumallin, josta ikävä kyllä ei ole säilynyt yhtään valokuvaa ja mustelmatkin taitavat olla kaikki parantuneet.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Koijat maassa tai puussa

Ruutiukkojen ruutikoija oli ja posahti tällä kallionnyppylällä.

Henkilövaurioilta ja metsäpalolta välttyttiin osin siitä syystä, että koijan alla oli kallio ja koija oli reunustettu kivimuurilla. Kattona oli tuoreita kuusenoksia; ilmeisen nopea räjähdys sinkosi ne pöpelikköön sytyttämättä niitä. Kuvassa näkyvä aita on uudemman aikakauden rakennelma. Lapsuutemme aikoina aidan tilalla kasvoi kuusimetsä.

Periaatteessa on ihan hyödyllistä, että lapsilla on hyviä harrastuksia; pysyvähän poissa pahanteosta. Käätypolun laakson pojilla oli kuitenkin myös sellaisia harrastuksia, joita ei ehkä enää nykyisin ilman muuta hyväksyttäisi. Eipä silti, eivät kaikki niitä aikaisemminkaan hyväksyneet. Tähän luokkaan kuului esimerkiksi majojen rakentelu.

Me Käätypolun pojat, Vilhusen Pekka, Tirkkoson Kari ja minä sekä ehkä myös Kinnarin Esko ja Leokin, rakensimme puumajoja muun muassa laakson puronvarsien lepikkoon. Lepikko oli Wihtoolin maalla ja Wihtooli välitti lepikostaan käden huitaisun verran.

Majat olivat jätepuutavarasta kyhättyjä lautakoppeja, joiden kulmina oli kolme tai neljä puuta. Pekka ja minä halusimme majamme mahdollisimman korkealle puuhun, oikeaksi kotkanpesäksi. Kari puolestaan halusi majastaan suurimman ja komeimman. Karin maja oli melkein kuin pieni mökki. Se myös kesti melko hyvässä kunnossa pisimpään, ainakin pari vuotta. Leikimme siellä usein. Seinät oli vuorattu sanomalehdillä ja insuliittilevyn kappaleilla lämpimiksi, ja katto piti vettä. Katto oli vanerilevyä ja päällimmäisenä saattoi olla peräti kattohuopaa.

Majoja sanottiin myös koijiksi ja niitä rakennettiin myös metsään. Yhden puukojian, jossa ei ol-

lut seiiniä eikä kattoa, vaan pelkkä lava, teimme etukaltsin alla kasvavaan kuuseen. Olimme siellä Pekan kanssa redulla heti koijan valmistuttua. Redu eli retki tarkoitti sitä, että kävimme ensin Kyllösen kaupalla ostamassa keksejä ja karkkeja. Sitten istuimme siellä kuusipuussa niitä syöden kuin oravat.

Samalle alueelle rakensimme Pekan kanssa myös maanalaisen koijan. Sinne johti pohjattomasta tynnyristä tehty tunneli. Itse koija oli vuorattu kuusenhavuilla ja katettu laudoilla, havuilla ja turpeilla. Kämpästä tuli ajan mittaan melko kostea, joten se oli jätettävä rappiolle. Niille tienoin rakennettiin pari muutakin maakoijaa. Muistaakseni asialla oli samaa porukkaa kuin puukojien työmaalla. Sen verran ainakin maakoijasta oli hyötyä, että sen muinaisella rauniolla kasvoi myöhemmin korvasieniä.

Kosti ja Seppo tekivät puolestaan kiviseinäisen ja havukattoisen koijan takakaltsin takaiseen metsään - aika ovelaan paikkaan. Sitä ei tahtonut huomata kauempaa lainkaan. Siellä sitten jossakin vaiheessa posahti isojen poikien ruutikätkö.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Savossa

Lahja-äidilläni oli runsaasti sukulaisia Savossa. Kantalan Kekräsalmella asuivat Mari ja Jalmari Hämäläinen. Äidin kanssa me lapset kutsumme häntä Mari-tädiksi. Maritädin ja Jalmarin lapsia olivat: Aune, Väinö, Eino, Toini ja Elli. Äidin ja isän kaimat, Lahja ja Viljo Roponen asuivat Ropolassa Kangasjärven rannalla. Roposet olivat sukua lida-mummin siskon, Josefiina Roposen, kautta. Viljo oli Josefiinan poika. Siskosten eli lidan, Josefiinan ja Marin tyttönimi oli Palkeinen.

Kekräsalmen Hämäläisten talo oli harmaa, lautaverhoiltu hirsitalo, jossa oli suurehko tupakeittiö ja makuukammari. Mieleen on painunut kuva Jalmari-sedästä käyrä piippu hampaissa istumassa penkillä tuvanseinustalla. Keskipäivän hellettä helpotti varjostava pihlaja. Pihalla oli pari aittarakennusta, joista toinen oli tavara-aitta ja toisessa asuivat Aune-tytär ja hänen lapsensa Aarne ja Anneli. Lehtolapsia, sanoivat aikuiset. Minusta lehtolapsi oli kaunis ja runollinen nimi. Minäkin olisin halunnut olla lehtolapsi.

Aarnen isä oli paikallinen tilallinen, jolla oli up-
eat sukujuuret Saksanmaalle, 1700 luvulle asti.

Kantalan Hämäläiset olivat lida-mummin Marisiskon eli Mari-tädin perhettä ja sukua. Kuvassa oikealla Mari ja Jalmari, sitten lida-mummi, Lahja-Äiti ja vasemmalla ehkä Toini. Edessä olevaa pikkutyttöä Heimokaan ei muista, mutta poika on ilmeisesti isoveljeni itse eli Heimo.

Hänellä oli myös "taipumuksia" harha-askeliin ja Aune oli yksi heistä.

Olin hyvin nuori, kun vierailimme Mari-tädin luona.

Varsinkin Anneli jäi hyvin mieleen. Hän oli hie-
man nuorempi kuin minä. Aarne oli Heimon ikäluokkaa, toisella kymmenellä, ja auttoi perhettä maatalon töissä kykyjensä mukaan. Vesi juoksi vinttikaivosta sisään ja laskiämpärissä ulos Aarnen vikkelin jaloin. Tärkeämpiäkin tehtäviä hän pystyi jo hoitamaan, osasi jopa ajaa hevosta.

Rannan lähellä oli oikea savusauna. Varsinkin lapset nokeentuivat siellä helposti, mutta sitä varten saunassa käytiin, että noki pestiin pois. Mari-tädin laituria vastapäätä oli pieni saari, jonne me Heimon kanssa

soudimme hellettä pakoon. Tuohon maailman aikaan ei sellaisista kuin ympäristöasioista puhuttu edes aikuisten piirissä, meistä pikkuveijareista puhumattakaan. Saassa meille Heiskan kanssa tuli sattumoisin ihan samaan aikaan iso tarve. Ei kun rantakiville kyykkimään molemmat. Oma tekoseni painui pohjaan, mutta Heimon jäi kellumaan. Nokkelana poikana Heiska keksi heti, että ”skönärin ööti kelluu, maakravun ööti uppoaa”. Homma kääntyi päinvastaiseksi inttiin mennessä, mutta niihin päiviin oli vielä monta kesää. Hannulla oli aikaa harjoitella.

Ropolasta pääsi Kekräsalmelle moottoriveneen kyydissä. Olimme mukana ainakin kerran. Reitti oli lapsellekin mieleenpainuva: kaunista, mutkittelevaa jokea pitkin, järveltä toiselle. Teimme matkan nimen omaa siihen suuntaan, koska Ropolassa oli veneessä moottori, mutta Kekräsalmella ei. Luulen, että soutaen aikaa olisi kulunut kiireisiltä kaupunkilaisilta aivan liikaa.

Ropolassa olin useampanakin kesänä renkipoikana. Osallistuin innokkaasti maatalon touhuihin ja varsinkin heinäntekoon. Ensin kuorman päällä painolastina, sitten tallomassa heiniä ladossa, ja kun varsi kasvoi, hankoamassa heiniä seipäille. Niittokoneen jäljiltä saattoi pellolle ilmestyä hiiripesueita. Niitä hävittämään kutsuttiin perheen pystykorva, joka oli hommassa ihan haka. Kun Ropolassa siirryttiin AIV-aikaan, olin

Hannu uskaltaa rapsuttaa koiraa. Muistan kuinka pelkäsin tätä lellukkaa ensialuksi, mutta kuvaajan kehotuksesta uskaltauduin rapsutustetäisyydelle. Hengissä ja yhtenä kappaleena siitäkin selvittiin.

tiivistämässä ruohoa AIV-säiliöön sillä lopputuloksella, että housunlahkeistani tuli parikymmentä senttiä lyhyemmät. Virtasen syytä! Virtasen perilliset olivat myöhemmin kesämökkinäapureitamme, ja pojanpojan vaimo oli VTTssä kollegani.

Ropolassa oli Laakson suvun lapsia kesäisin useita. Kangasjärven rannalla oli myös Heli-tädin ja Villen mökki. Lapsikatraaseen kuuluivat ainakin yhtenä kesänä: Sinikka ja Veikko, Riitta ja Kimmo sekä Osmon uuden vaimon tytär, Eija. Eijalla oli tapana hypistellä uteliaana sonnimullikan kiveksiä, kunnes talossa rengin tointa toimittanut Väinö lupasi leikata ne Eijalle muistoksi. Eija säikähti kunnolla eikä sen koommin enää mulleihin koskenut. Mullikat olivat yleensä varsin säyseitä, mutta kerran niitä juottaessani, yksi halusi minusta leikkikaveria ja alkoi puskea sarvennupoillaan. Minulle, mullirengille, tuli kiire pois pilttuusta, koska en ollut ajatellut itselleni härkätaistelijan ammattia. Mulli oli selvästi pettynyt ja katseli kaihoisesti perään suurilla, kosteilla silmillään.

Kangasjärvestä löytyi runsaasti ruosteisia, mar-kan kokoisia ja muotoisia raudanpalasia. Sitä sanottiin suomalmiksi. Keräsimme joskus palasia leikkeihimme, leikkirahoiksi. Uimarannaksi Ropolan ranta oli kehno, koska oli kivikkoinen ja matala. Jouduimme kivenmukuloilla kulki-
en liukastelemaan varsin pitkälle, ennen kuin tavoitimme uimakelpoisen syvyyden. Toisinaan pääsimme, koko pentukatras, isompien lasten venekyydillä hieman pidemmällä sijainneelle hiekkarannalle. Se olikin tosi hieno ja siellä oli kivi, jonka päältä oli mukava hyppiä veteen.

Osmo lainasi meille lapsille kaitafilmikameraansa ja antoipa siihen myös kelan verran filmiä. Siitähän syntyi lasten tekemänä varsinaista kulttuuria. Filmille siirtyi muistoksi Sinikan ja Riitan balettitanssia kesäyössä, kutrit ja vaaleat mekot hulmuten. Nähtiin myös lepakon pyydystystä lakanalla, uudistettu versio Hannusta ja Kertusta ja Hannu löysi hauskan huipennukseksi Osmon kossukätkön katiskasta. Kaikki pullot, Osmon harmiksi, täyttä lavastetta vain.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Hannu Posti

Ennen tässä kulki mutainen ja pimeä polku Kontulan muuntajan pysäkille, jonka vieressä olivat Käätypolun postilaatikat. Sittemmin tulivat valotolpat ja vasta meidän aikojemme jälkeen tämä hieno kävelytie. Muuntaja sijaitsi näkyvän tien päässä vasemmalla. Pensaitten takaa häämöttävät kuuset saattavat olla osa varttunutta kuusiaitaa.

Postilaatikat olivat viisikymmenluvulla yleensä kaukana, omamme peräti Kontulantien varrella. Hannu Posti oli samaisen kymmenluvun alkupään juoksijan nimi pitkällä matkoilla. En tarkalleen tiedä tai muista, mitä matkaa hän juoksi. Nimi sen sijaan syöpyi mieleeni, koska Augusti-ukki käytti sitä päivittäin. Ukki asui mummin kanssa joka kolmas talvi meillä; myöhemmin, kun mummi oli kuollut, yksinkin. Heimo muistelee, että lida ei olisi enää elänyt noihin aikoihin, vaan olisi kuollut jo Kirstinkadun asuntoon. Heimo saattaa olla oikeassa, mutta ainakin tilapäisesti jollakin pidemmällä kyläreisillä muistan mummin meillä olleen. Näkömuistiini on nimittäin jäänyt kuva lidasta istumassa yläkerran makuualkovissa sängyllä, jossa oli korotettu tyyny; sellaista lida selkensä vuoksi joutui käyttämään. Tuohon aikaan vanhusten huolto toimi pääasiassa siten, että lapset pitivät huolta vanhemmistaan. Vain sellaiset vanhukset, jotka olivat pahasti sairaita tai joilla ei ollut omaisia, pääsivät tai oikeammin joutuivat vanhainkotiin. Augusti-ukin ja lida-mummin tarina on ihan oma juttunsa.

Ukki alkoi hokea Hannu Postia, kun arveli postin tulleen ja halusi, että hakisin sen laatikosta Kontulantien varrelta. Matkaa oli ehkä 300 metriä suuntaansa. Ensin läpi Vilhusten pihan,

sitten aidan vierustoja Tirkkosen ja Vinnarin takaiselle pellolle, josta pääsi puron yli vievää siltaa Kontulan mäkeen. Mäen harjalla oli vanha, harmaa puumuuntaja ja sankka kuusiaita. Puiset postilaatikat olivat rivissä kuusiaidan vieressä. Samassa paikassa pysähtyivät myös Kontulan ja Vesalan bussit.

Polku Kontulantielle oli sadesäällä mutainen ja vesilammikoita täynnä. Postinhaussa sinänsä ei ollut mitään vikaa; joskus posti ei vain ollut vielä tullut tai ei tullut lainkaan. No, saihan ainakin liikuntaa. Jossain vaiheessa postilaatikko sitten siirrettiin Käätypolun portinpieleen - silloin elettiin muutenkin jo lälläriaikoja, ja miehet alkoivat olla puuta ja postilaatikat rautaa.

Postimatka kulki yli Kontulan puron. Aikoinaan silta puron yli tehtiin runkoa myöten luonnonpuista ja katettiin pyöreillä kapuloilla. Puro juoksi ennen lähempänä maan pintaa ja se oli runsasvetinen. Siinä pystyi jopa uimaan käsipohjaa. Kokeiltu on. Aikaisemman sillan kohdalla on nykyään tierumpu.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Kesälomilla Selkissä

Tarina kertoo, että Akusti-ukille olisi ennen sotia tarjottu maata Lauttasaaresta 50 pennin neliöhintaan. Akusti ei ostanut, koska hänen olisi pitänyt tehdä velkaa, ja sitä hän pelkäsi elämässä eniten. Hän oli säästäväinen mies eikä luottanut pankkiiri-ketkuihin. Pahat kielet sanoivat suoraan, että Akusti oli pihi. Hänen koko maallinen omaisuutensa oli kirjaimellisesti sukanvarressa tai kiinteässä omaisuudessa. Lauttasaaren tontin asemesta hän osti Brahenkadulta yksiön. Se tuli Kuukkasten perheelle tutuksi ensimmäisinä avioliittovuosina, ja siellä syntyi vappuna 1947 nuorimies nimeltänsä Hannu.

Brahis myytiin, kun Kuukkaset muuttivat Sakarinkadulle. Akusti sijoitti omaisuutensa nyt Selkiin ja osti Allar-serkultaan huvilatontin Kiviniemen kartanon mailta. Serkun nimi oli oikeasti Allard Silajärvi ja ostetun tontin nimi oli Juhola. Palstalla sijaitsi ilmeisesti alusta alkaen pieni pihamökki metsän reunassa. Mökki muutettiin sittemmin saunaksi. Tontille nousi Akustin toimesta komea kesähuvila, joka oli normaalin omakotitalon kokoinen. Yläkerrossa asui kesäisin Osmo-eno Hillevi-vaimonsa ja Sinikka-tyttärensä kanssa. Osmo kutsui isäänsä usein nimellä "Vanha". Nimitys saattoi

Kiviniemen kartanon isännän, Allard Silajärven eli Allarin syntymäpäivät. Hän oli ukin serkku. Akustin ja lidan kesähuvilatontti Selkissä oli lohkottu Allarin maista.

juontua siitä, että kaupungin palveluksesta oli Laaksoja nuorimmasta vanhimpaan.

Kun saunaa jatkettiin pukuhuoneella, olin työmaalla pikkuapurina. Ikää taisi olla viitisen vuotta. Kannoin kokoni mittaisia lautoja ja ojentelin niitä rakennusmiehille. Osmo-enolta loppuivat naulat ja hän pyysi minua hakemaan niitä lisää. Pidin itseäni jo työmaalla korvaamatomana, joten kun Akusti-ukki ilmestyi sopivasti saunan nurkille, huikkasin hänelle: "Vanha, tuo nauvoja!" Tästä riitti aikuisilla hauskaa.

Mummilla oli selässä tubikyttyrä, jota oli hierottava spriiillä. Näin Akustin usein iltaisin tässä puuhassa olohuoneessa, missä he nukkuivat. Koko talo tuoksui spriiiltä, ja sitä kärkeä joskus myös Osmo jysäriinsä.

Akun ja lidan läsnä ollessa pirttuun ei taatusti koskettu, ja pullo lukittiin aina huolella lasikaappiin. Tarkkakin silmä kuitenkin joskus herpaantui, ja spriiin outoa haihtumista ihmeteltiin sitten joukolla.

Minä puolestani ihmettelin ukin ja mummin lääkekaappia, joka oli täynnä jos jonkinlaista troppia. Lääkekaapin virkaa toimitti iso lipasto ja siihen kuuluneet lasikaapit molemmissa päissä. Spriin lisäksi tutuiksi tulivat ainakin kamferitipat ja Hotapulveri. Pulverilaatikka koristi hieno inkkarinkuva ja sama kuva taisi yksivärisen vihreänä olla myös jokaisessa pienessä annoslippusessa. Troppipulloja, salvapurkkeja ja erivärisiä pillereitä oli kaikkiin muihinkin vaivoihin. Kun lapsille tuli yskä, löytyi hyvänmakuista yskänlääkettä, ja flunssaan saatiin muutama tippa kamferia sokeripalan päällä. Viimeistään flunssa katosi siinä vaiheessa, kun mummi sanoi: "Mummipa keittää sinulle vähän sipulimaitoa".

Selintien yläkerran vintiltä näkyi, Kurkelantien yli, vastapäistä metsää. Maisema piirtyi vieläkin silmiini aina kun alan laulaa: "Korkeella puussa istui varis..." Sitä on luultavasti joskus laulettu juuri tuon Selkintien ikkunan ääressä ja katseltu aurinkoista kuusikkoa käpyineen. Huvilan yläkerta oli vain puoliaksi rakennettu, joten siellä oli monia mukavia leikkipaikkoja. Avovintin puolella meillä poikasilla oli jopa oma vilttitelppä. Yläkerrassa oli myös paljon rakennustarvikkeita, joukossa kerä lasivillaa. Kisahan moisesta löydöstä heti syntyi – ihan pakko kokeilla kumpi pystyy iskemään kirveen syvimälle lasivillan. Moisesta meitä ei tietenkään liikoja kehuttu.

Naapurinpoika oli Heiskan leikkikaveri ja hänen pihallaan oli suuri katettu lautataapeli. Sen päällä oli mukava kiipeillä. Laudoista sai yleensä tikkuja käsiin ja runsaasti pihkaa milloin minnekin, ennen kaikkea vaatteisiin. Naapurin pihassa oli myös suuri neliön muotoinen lammi, mutta siinä ei saanut uida. Ehkei syvyyskään olisi riittänyt. Varsinainen uimapaikka, padottu Otalampi, oli noin kolmen kilometrin päässä. Sinne käveltiin helteellä ja kun takaisin tultiin, oltiin edelleen uinnin tarpeessa. Vähäistä lohtua ja vilvoitusta toivat talon kulmille sijoitetut sadevesitynnyrit.

Kiviniemen kartano oli mielenkiintoinen eläimenneen ja talousrakennuksineen. Kun menimme kartanoon vierailulle, Allar-setä istui usein tuvan kiikkustuolissa lehteä lukemassa. Kiviniemessä oli suurehko navetta ja sen päädyssä kanala. Kartanon eläimiin kuului tietysti myös hevonen, ja missä on hevonen, siellä on myös Heimo rat-

Juholan tontille Selkiin nousi komea kesähuvila. Salossa liehuvasta lipusta päätellen kuva on ilmeisesti otettu juhannuksena. Pihalla olevista ihmisistä ei ole tarkempaa tietoa.

Kaunis kesäpäivä Selkissä. Kuvassa vasemmalta: Hannu, Lahja, Kimmo edessä Heli-tädin kanssa, Akusti ja Iida-mummi taustalla.

sastamista yrittämässä. Ratsastusreissu ilman satulaa päättyi onnellisesti perunapeltoon.

Minä puolestani innostuin Kiviniemen navetasta ja rakensin kivistä muutamalle käpylehmälle navetan pihan hiekkakasaan. Leikkipaikka sijaitsi aikuisten kesäkahvittelupöydän vieressä. Tynnyrivanteen palasessa oli sopiva syvennys, joten siitä tein lehmille lantakourun. Ja sitten vain lantaa hakemaan. Lehmänlantaa ei lähitienoilla ollut, joten tieltä löytynyt hevosen jöoti sai kelvata. Sitä paitsi se haisi mielestäni paremmalle. Miksi muuten käy aina niin, että kun lapsella on hauskaa, niin eivätkös aikuiset tule ja pilaa kaiken ja ovat vielä vihaisia? Jouduin kiikkuttamaan lantalani tielle takaisin.

Meidän poikien ykköspaikka oli tietysti vanha turvepehkutehdas. Sinne tuskin oli lupa mennä, joten viisaita kun oltiin, lupaa ei edes kysytty. Rakennus oli läpilaho. Siinä oli kaksi kerrosta, joiden välillä oli aikoinaan kulkenut hissi. Toisen kerroksen lattia oli osittain romahtanut. Tehtaalta johti turvesuolle puinen silta ja sille rakennettu kapearaiteinen rata. Minä kiipesin vaunuun ja Heiska juoksi vaunulle vauhtia, ja sitten mennä kolisteltiin pitkälle suolle. Ensimmäiseksi tuli vastaan T-risteys, jossa oli pyöritettävä lavetti. Lavetilla vaunu käännettiin T-raiteelle, ja sitten taas eteenpäin. Molemmat päätytopparit piti tietysti käydä katsastamassa joka kerta. Rata oli kehnossa kunnossa, routa oli vaurioittanut perustuksia ja laho syönyt rata-tolppia. Joissakin kohdissa rataa valloittamaan pyrkineet koivut haittasivat menoa. Vaunua työnnettiin vuorotellen, ja lopuksi ähellettiin yhdessä takaisin tehtaanmäkeä ylös.

Eräänä iltana Heimo sai päähänsä testata rohkeuttani: "Et uskalla mennä pimeässä pehkutehtaalle!" No, tietysti uskalsin - tai ainakin luulin uskaltavani. Portista urheasti ulos vain,

mutta jo valaisemattomalla Kurkelantiellä alkoi kaduttaa. Tehtaalle erkani tieltä polku, jonka molemmin puolin kasvoi metsää. Tämä osuus matkasta oli pimeällä hyvin pelottava. Ensin ajattelin, että jos juoksen kovaa, en ehdi pelätä. Sitten muistin Heimon opetuksen: juoksu laukaisee petojen saalistusvaiston. Valitsin siis kävelyn ja vilkuilin pimeää metsää sen verran kuin elokuun yössä näki. Hetken kuljettuani huomasin, että vasemmalla puolen polkua hehkui metsässä vihreä valo. Olin varma, että siellä oli jokin eläin tai menninkäinen vaanimassa. Olin kuitenkin päättänyt käydä tehtaalla, joten jatkoin matkaa ja pääsin kuin pääsinkin perille, vaikka pelosta täristen. Olin jo ihan lähellä ovea, kun sisältä kuului rasahdus. Muuta ei tarvittu, tuulispäänä vain takasin mummolaan tienvarren vaanivista pedoista välittämättä.

Päivällä käytiin sitten Heiskan kanssa selvittämässä vihreän valon lähdettä. Se oli puoli-laho lehmän kallo - tosi hieno löytö!

Muisteli kaiholla Selkiä Hannu Kuukkanen

Kontulan luola

Viime kädessä Pietarin puolustukseen tarkoitettun linnoitusketjun osana rakennettiin Helsingin ympärille vuosina 1914–1918 maalinnoitusta. Siihen kuului Kontulaan louhittu kallioluola, josta myöhemmin on tullut historiallinen suoje-lukohde. Mustavuoren alueella on muutama samaan linnoitusketjuun kuulunut pienempi luola. Vielä muutamia vuosia sitten Kontulan luola näytti olevan ennallaan, ainakin Humikkalantien puoleisesta suuaukosta katsottuna.

Eräänä talvisena päivänä Heimo lupasi viedä minut jännään paikkaan. Ehtona oli, että selviytyisin ensin jälkien seuraamistehtävästä. Heiska lähti pihasta edellä ja minun oli laskettava sataan, ennen kuin sain painua perään. Minun piti löytää Heiska lumeen jääneitä jälkiä seuraamalla. Hyvinhän se sujui, vaikka Heiska oli ahkerasti yrittänyt harhauttaa. Hän oli esimerkiksi kävellyt takaperin, sotkenut jälkiään ja loikkinut. Kaikki tämä vielä vilkkaasti käyetyllä Käätypolulla, joka oli muutenkin täynnä ihmisten kulkuja. Lopulta Heiska löytyi Kontulan

Elannolle vievän polun päästä lumikasan takaa. Niin pääsin hänen mukanaan ensimmäistä kertaa Kontulan luolaan. Siitä lähtien luola kuului vakituisiin leikkipaikkoihini.

Luola oli suurimmalta osin veden peitossa. Syvimmillään vettä oli ehkä puolisen metriä, joten kesällä sinne ei tavallisilla saappailla ollut menemistä. Talvisinkin tarvittiin ankara pakkaskausi, ennen kuin luolaan pääsi kuivin jaloin. Perähuoneeseen johti pienempi sivukäytävä, ja siellä perällä jää oli heikoimmillaan. Huone näytti betonisine eriöineen käymälältä. Katosta riippui betonista liuenneita stalaktiitteja, joita keräilimme muistoksi. Heimolla oli niitä komea kokoelma eri sävyisinä. Perähuoneessa oli myös ulos johtava ilmanvaihtohormi, joka pisti esiin kallion päällä.

Mustikkasuontien puolella oli luolan toinen oviaukko. Se oli syvässä, louhitussa kuilussa, jonka muinainen katto oli pommitettu tai räjäytetty hajalle. Kuilu oli täynnä kivenlohka-

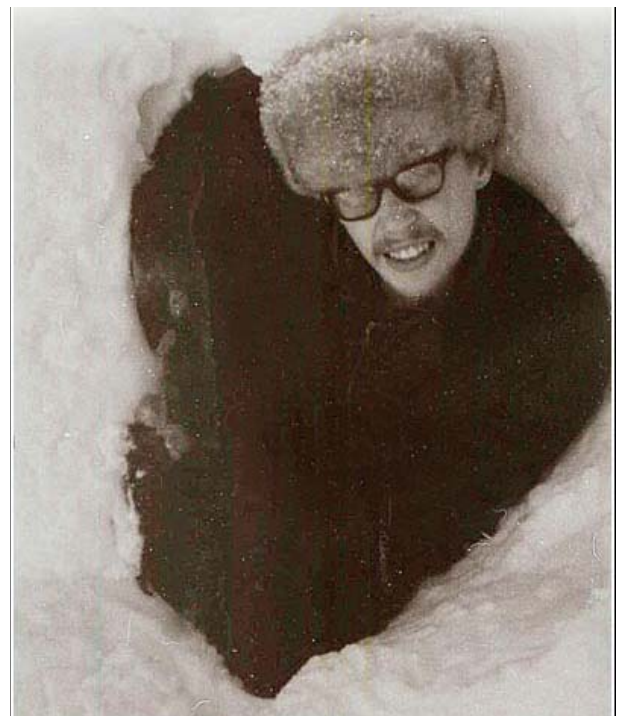

reita, ja luolaan vievä ovi oli kiilautunut kivien joukkoon niin, että siitä pääsi juuri ja juuri kulkemaan. Ovelta johti rivi porrasaskelmia alas, olisiko niitä ollut kymmenen tai kaksikymmentä? Ensin tultiin pieneen eteiseen, ja sen jälkeen avautui hyvin korkea pääsali. Portaiden alapäässä oven vieressä oikealla oli kuilu. Sitä oli saatettu käyttää ammuslaatikoiden siirtoon. Mustikkasuontien puoleinen pääty oli kuivillaan muutaman metrin matkalta, mutta muu osa suurta salia oli veden vallassa. Tunneleiden risteyksessä oli betoninen jalusta. Päätelimme, että se oli konekiväärin jalusta luolan puolustamista varten. Edellä kuvaillusta perähuoneesta johti lyhyt käytävä myös tähän suureen saliin.

Luolassa asusteli jo 1960-luvulla satunnaisia irtolaisia, joten sisään mennessä oli syytä ensin tarkistaa, etteivät asukit olleet kotona. Luolassa leikkiessämme suureen saliin sytytettiin yleensä nuotio. Savu kulki hyvin ulos portaiden puoleisesta ovesta, ja sitä mahtui yhden nuotion verran myös suureen saliin. Jos jää vaikutti ohuelta, kokeilimme sen kestävyyttä kiviä heittelemällä. Talvella luolassa kasvoi jäästalagmiitteja, suuria jäänujia. Niitä katkottiin muistoksi kotimatkalle.

Luolan Humikkalantien puoleisessa päädyssä oli muutaman metrin pituinen ja noin 60 x 60

Kontulan luolan lännen puoleinen suuaukko oli katon räjäytyksen jälkeen peittynyt melkein kokonaan betonilohkareitten ja kivien alle. Teräsovi oli kuitenkin sopivasti raollaan, joten siitä mahtui ryömimään sisään.

Luolatutkija Hannu kurkistaa kulkuaukosta ulkomaailmaan. Tästä alkavat betoniportaat alas eteiseen.

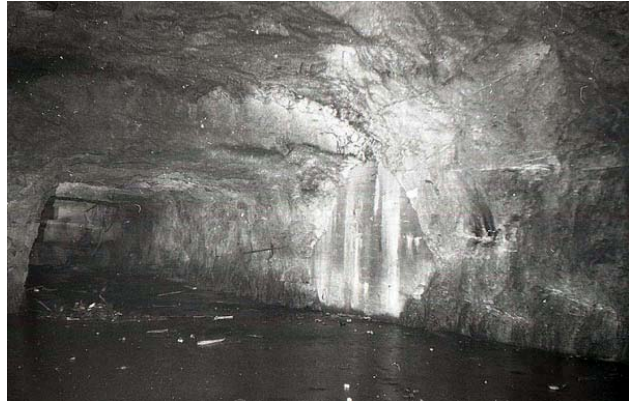
cm kokoinen vaakasuora aukko, josta pääsi luolaan ilmaa ja valoa. Aukosta mahtui konttaamaan läpi, jos ovesta kulkeminen tuntui tylsältä. Kesällä usein kokeiltiin miten pitkälle luolaan saappaanvarret riittivät. Pisimmälle pääsi kulkemalla luolan reunoja kiertäviä matalia betonikorokkeita pitkin – kunhan ei pudonnut. Tempu oli vaativa, ja niinpä tultiin usein sukat märkinä kotiin.

Kun luola oli muutaman vuoden ajan perin jurin tutkittu, ainoaksi selvittämättömäksi ja mielikuvitusta kutkuttaneeksi kohteeksi jäi luolan kolmas, teljetty oviaukko. Ulkopuolelta se johti juoksuhautaan, mutta meno sisään oli estetty. En muista, oliko siinä teräsovi vai muuraus. Mietimme usein, miten luolan puoleiseen tiili-muuraukseen olisi saanut reiän. Laasti tiilien välissä oli kovaa, joten sitä ei voinut kaiverrella millään käytettävissämme olleella välineellä. Hurjimpien kuvitelmien mukaan sinne oli muurattu sotavankeja tai vanha asekatko. Aarrekätkökään ei olisi ollut hullumpi vaihtoehto. Myös mahdolliset luurangot ja pommit kiehtoivat meitä, pikkupoikia kun oltiin.

Mitään kovin dramaattista suljetussa osassa ei tietenkään ollut, ehkä vain sortumavaara. Muuallakin oli katosta pudonnut kiviä kosteuden, pakkasen ja lämpötilan vaihteluiden takia. Muurin takaisen tilan koko olisi ollut helposti mitattavissa maastoon sijoitettujen kiintopisteiden avulla, mutta sellaiseen meillä penskoilla ei tietenkään ollut kykyä. Arviokaupalla voisi sanoa, että tila vastasi molempien käytössä olevien ovien eteistilojen suuruutta.

Liekö vielä kukaan asia selvitetty tai muuri avattu? Nykyään luolan tutkiminen on lähinnä Museoviraston asia, koska maalinnoitukset on suojattu muinaismuistolailla.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Luolan pääkäytävän puolivälissä oli umpeen muurattu uloskäynti. Meidän välineillämme siihen ei kurkistusaukkoa pystytty tekemään. Nyt luola on suojattu lailla..

Suurin piirtein umpeen muurattua uloskäyntiä vastapäätä pääkäytävästä erkanee pienempi sivukäytävä. Se vie "peräkamariin".

Luolan perähuoneessa oli yleensä erittäin heikko jää, koska kylmää ei tahtonut riittävästi sinne asti. Vesi jäättyi vasta tosi kovilla ja pitkillä pakkasilla. Kuvan ottohetkellä huoneeseen ei ollut asiaa.

Lapsuuden Joulu

Joulu oli - ja on tietysti edelleenkin - jokaiselle lapselle vuoden kohokohta. Meillä joulu alkoi ihan oikeasti vasta, kun kuusi tuotiin sisälle ja koristeltiin. Kuusessa oli aina runsaasti omatekoisia koristeita, ja hyvin pitkään. Oli punaisia kelloja, sekä yksittäin että usean kellon nauhoina. Ne oli leikattu punaisesta pahvista. Oli myös hyvin houkuttelevia karamelleja. Niihin oli käytetty hopea- ja kultapaperia sekä värikkäitä gelatiinipapereita. Jokaiseen karamelliin oli lisäksi liimattu pieni joulupukinnaama kiiltokuvana.

Niinpä sitten houkutus kävi kerran liian suureksi, ja yksi karkki oli ihan pakko avata. Pöh! Eihän siellä ollut kuin pyöreä puutikun patkä. Luunappikin tuli ihan tyhjästä – niinpä niin, muinaiseen aikaan lasten ruumiillinen kurittaminen oli sallittua jopa jouluna. Karamellien lisäksi kuusenoksille oli ripustettu hopeamaalilla väritettyjä käpyjä sekä hopealameeta. Meillä oli vain hopeista lameeta, mutta Tammelundiin ukilla ja mummilla oli myös muita värejä. Sepäs oli pienen pojan mielestä tosi upeeta!

Muutamia ensimmäisiä joulujani vietimme Tammelundissa mummin ja ukin vieraina. Paikalla oli suurin piirtein tämä porukka ja mummi oli laittanut kystä kyllä. Tämä kuva on ukin vuosipäiviltä.

Ostetut koristeet lisääntyivät vuosien myötä. Aluksi tuli muutamia lasisia koristeita, myöhemmin ajan hengen mukaisia muovipalloja. Oli tietysti myös tähti, ja aina latvassa. Tähti oli vielä oikeaa kullanväristä metallilameeta, ja sen keskellä oli kiiltokuva-enkeli. Ei meillä uskonnollisia oltu, mutta enkelit nyt vain kuuluivat pakanoidenkin jouluun. Muovilamee yleistyi joskus 1960–1970-luvulla. Tähteä sen sijaan ei vaihdettu, ennen kuin se oli enemmän kauhistus kuin koristus.

Aidot steariinkynttilät ripustettiin kuusenoksille metallisilla pitimillä. Niissä oli käpykuvioiset klemmarit, joilla pidin puristui oksaan kiinni. Palovaaran takia kovin tuuheita kuusia kaihdettiin, mutta harvemmissakin jouduttiin eläviä

kynttilöitä vahtimaan silmä kovana. Kuusen kiu-
vuessa palovaara lisääntyi. Meidän lasten piti
silti ehdottomasti päästä polttamaan tähtisade-
tikkuja kuusen oksilla. Niiden piti olla turvallisia,
mutta putoilevat kipinät saattoivat polttaa
jälkiä lattiaan, jos pieni mies niitä kuusen alaok-
sille pääsi ripustamaan.

Koristeiden lisäksi myös poikien tonttulakit piti
joka joulukuun kaivaa esille, ja olohuoneen ikku-
naan ripustettiin isän tekemä joululyhty. Poikien
huoneeseen, eli meille Heiskan kanssa, laitet-
tiin punainen tähtilyhty. Muuta valoa ei haluttu
käyttää, koska punainen hämy oli mahtavaa ja
teki huoneeseen joulun. Jokaiseen jouluun kuu-
lui myös isän aikoinaan tekemä joululautanen.
Kun isä otti sen esille makuuhuoneen yläkaa-
pista, se oli joulun kohokohta. Juhlakuntoon isä
laittoi lautasen yhdessä meidän poikien kanssa.
Puita esittäneet jäkälät tahtoivat vuoden aikana
kaapissa karista, joten uudet piti muistaa jo en-
nen lumia käydä hakemassa ja asettelemassa
kuivumaan lautasta varten.

Vartsikan paras poronjäkäläpaikka oli Häk-
kisten viereisellä kalliolla, katajien juurella.
Siellä kun jäkälä säilyi meiltä lapsilta tallo-
matta. Joululautasella oli peilistä tehty lampi ja
punainen mökki, jossa oli valot, poronjäkäliä
puina ja pumpulia lumena. Isä oli tehnyt myös
pienen poron, joka veti joulupukkia tai tonttua
pulkassa. Hahmojen rangat olivat rautalangasta
ja vartalot rangan ympärille kierrettyä, värillistä
villalankaa. Taskulampun paristo oli piilossa
mökin ja pahvisen mäen alla. Se piti yleensä
vaihtaa, koska vuosi lämpöisessä yläkaapissa
tahtoi viedä paristosta puhdin. Osan tehoista
olivat tietysti vieneet myös edellisen joulun
leikit. Lautasen reunalla oli jonkinlainen vipukyt-
kin, josta sai valot päälle ja pois - ja sitähan me
pennut rempattiin!

Muutaman aaton vietimme ukin ja mum-
min luona Tammelundissa, vaikka asuimme
jo Vartsikassa. Ukkilaan tuli aina joulupukki,
ja muistan sen kerran, jolloin epäilykseni
aitoudesta hiipi mieleeni. Uskaltauduin jopa
kysymään, miksi pukilla oli naamari? Pukkipa
oli nokkela ja selitti, että se johtui Korvatunturin
kovista pakkasista. Eihän sellaisia kenenkään
naama kestä ilman naamaria. Parasta uskoa
vain, päätin itsekseni. Muuten saattaisi jäädä
ilman joululahjoja.

Vartsikan jouluina ei muistaakseni enää puk-
kia näkynyt, vaan lahjat jätettiin verannalle

tai eteiseen. Kerran tosin Tirkkosen setä taisi
käydä meillä turkki nurin käännettynä. Se ta-
pahtui silloin kun Juha oli pieni. Isompana olin
itsekin pari kertaa pukkina. Härkösen poikia piti
käydä ainakin kerran narraamassa, ja yhden
pukkikeikan tein Puotilaan asti, Willbergeille.
Sinne poljin polkupyörällä täydessä pukin
varustuksessa ja totesin, että muitakin pukkeja
oli aattoiltana runsaasti liikkeellä. Siltä kerralta
taisin saada jopa palkkion ja glögiäkin pukille
tarjottiin. Willbergit olivat Heimon liiketuttavia;
Heiska osti jossain vaiheessa heiltä liikkeen
Aleksis Kiven kadulta.

Jouluateria oli hyvin perinteinen. Siihen kuului
aamupäivällä riisipuuro manteleineen. Illal-
la aloitettiin lipeäkalalla, valkokastikkeella ja
perunoilla. Sitten saatiin kinkkua. Lisukkeina oli
rosollia, lasimestarin silliä ja porkkana-, lanttu-
ja perunalaatikkoa.

Tammelundissa oli lisäksi jälkiruuaksi luumu-
rusina-kiisseli kermavaahdolla, mutta Vartsis-
kassa ei, koska kukaan ei olisi jaksanut sitä
enää kaiken muun päälle syödä. Kahvileipänä
oli aina joulutorttuja. Ne olimme äidin kanssa
perinteisesti yhdessä leiponeet; torttumuotin
käyttäjä ja voitelijamestari oli tärkeä apukokki.

Isällä oli tapana tehdä meille pojille omat
yllätyslahjat. Paketti oli yleensä kääritty lop-
pumattomalta vaikuttaneeseen vessapaperiin.
Sitä auki rullattaessa putkahteli esiin milloin
välihuomautuksia milloin lahjoja, kuten esi-
merkiksi voimia jatkamiseen antanut sokeripala
tai pikkuraha avaamispalkaksi. Lopullinen lahja
kääreen sisällä saattoi olla karkkia tai muuta
pientä.

Jossain vaiheessa pikkuveljeni Juha oli alkanut
käydä hermoilleni, joten suutuspäissäni tein
hänelle joulu-ylläriin. Temppu nolottaa minua
yhä. Kanahäkkiverkosta muotoilin suuren pään,
päälystyn sen sanomalehdillä ja muulla paperil-
la liimaamalla, ja lopuksi maalasin sen mahdol-
lisimman aidoilla väreillä. Pään sisälle aivoiksi
asensin metallipurkin, jonka täytin puolittain ve-
dellä, puolittain kellarista kerätyillä muttereilla,
nauloilla ja muulla kolisevalla roinalla. Otsaan
kirjoitin suurin kirjaimin: "Aivoprodeesi".

Kun Juha sitten aattoiltana sai ison ja ko-
mean, lahjapaperiin käärityn laatikon, hän oli
aluksi haltioissaan. Pian tilalle hiipi kuitenkin
hämmennys, joka vain kasvoi avaamisen
edistyessä. Miten Juha juttuun lopulta suhtau-

tui, sitä en enää muista. Itseäni pikkuveljen jouluilon pilaaminen kuitenkin alkoi hävettää jo silloin. Me veljekset olimme aina harrastaneet karkeaa hevosenleikkiä toistemme kustannuksella, mutta tällä kerralla ajoitukseni meni pahasti pieleen.

Muisteli katumuksella Hannu Kuukkanen

Hyvää Pääsiäistä

Kuukkasen perhe ei ollut uskonnollinen, joten pääsiäisellä ei kotioloissa ollut kirkollisen juhlan merkitystä. Elettiin lisäksi ankaria jälleenrakentamisen vuosia; pääsiäisaika näkyi maallissakin perusasioissa aika niukasti. Paperinen pääsiäisliina oli yksi niistä ja samalla parhaiten muistiini jäänyt. Kenties siksi, että pidin lapsena värikkäistä asioista, kuten kai kaikki lapset tekevät.

Pääsiäisliina oli vahvasti kevään värinen; vihreää, keltaista, punaista. Liina oli monivuotinen; uusi ostettiin vasta, kun edellinen oli

Karkkilassa vietimme useita lapsuuden pääsiäisiä Karkkilan mamman eli Inkerin mämmituokkosilla. Kuvassa Karkkilan sukua. Vasemmalla vanhempani Lahja ja Viljo, heidän vieressään Annikki, takana Aino ja August-ukin veli Arttu Orasmaa, sekä Inkeri-täti, ukin sisko. Seuraavaa pariskuntaa en tunne. Edessä Annikin ja Inkerin välissä Olavi ja äärimmäisenä oikealla Kalevi. Molemmat pojat ovat Inkerin lapsia. Takana näkyy naapurin talo.

kulunut rikki, likaantunut tai revennyt. Muistan käyneeni äidin kanssa pääsiäisliinaa ostamassa Vartsikan keskustassa, mutta missä liikkeessä, sitä en osaa sanoa. Saattoi yhtä hyvin olla Vartiokylän Elannon sekatarapurpuoli kuin mikä tahansa kauppa lähitienoilla. Kemikaalikaupan talossa oli ihan oikea paperikauppa tai sitten kemikaalikaupan sortimenttiin kuuluivat myös pääsiäisliinat. Kaupasta riippumatta liinat olivat erityisessä telineessä, ja siitä asiakas valitsi mieleisensä. Tarkempaa tarkastelua varten liina vedettiin kokonaan ulos, myyjän harmiksi. Äiti kysyi kohteliaisuuttaan minunkin mielipidettä, mutta osti liinan kumminkin oman makunsa mukaan. Näin vaimoni Aikkukin aina tekee, joten siltä osin mikään ei ole maailmasani muuttunut.

Pääsiäisruohoa kylvettiin joka pääsiäiseksi. Joskus se onnistui paremmin, joskus huonommin. Epäonnistumisen syy saattoi olla siemenissä, joita oli säästetty edellisen vuoden siemenpussista, kuten pula-aikana paljossa tehtiin. Jos kylvä onnistui, ruohoa nokkimaan haettiin yläkomeron kenkälaatikosta jokunen parempiakin aikoja nähnyt pääsiäistipu. Jos tipulta puuttui toinen silmä, tipu vain käännettiin edustavampaan katselukulmaan, ja siinä se sitten killitteli meitä tallella olevalla ainokaisella silmällänsä.

Pääsiäisruokana taisi olla lammasta, ainakin joskus. Vahvistusta käsitykselleni antaa toinen muistikuva: äiti opasti, että sitruunaa hieromalla saa lampaasta villanmaun pois. Lapsuuteni pääsiäisiin ei yleensäkään liittynyt mikään erityinen ruokalaji, määmiä ja kananmunia lukuun ottamatta. Aitoa määmiä sai Karkkilan-mamalta, joka valmisti sitä itse. Kävimme usein kylässä Karkkilassa, ja usein yksi kyläreissuista satutettiin pääsiäisaikaan.

Karkkilan Inkeri-mamma oli Augusti-ukin sisko, ja hänellä oli punainen tupa ja omenapuutarha. Taisi olla pieni perunamaakin. Mamma imellytti määmiä ihan oikeissa tuohiropposissa uunin pankolla, ja hänellä oli mökissään myös aito vanha, muurattu leivinuuni. Siinä hän paistoi myös leipää; erinomaista omasta juuresta itse hapatettua ruisleipää. Näin sitä aikuiset kehuivat, ja aina sitä piti saada mukaan kotiin viemisiksi. Meidän skidien mielestä leipä oli niin arkipäiväinen asia, ettei sitä suuremmin noteerattu. Määmi oli ihan eri juttu. Roveen kapsiminen kuului perheen pienimpien oikeuk-

Karkkilan mamma eli Inkeri vasemmalla, vieressä lida-mummi, tyttö lidan edessä on Riitta Vuori. Kuva on otettu Mamman mökin seinustaa vasten.

siin, ja kuiviksi paistuneissa reunoissa piilivät määmin parhaat aromit. Askarettakin riitti pitkäksi aikaa. Määmin kanssa sai kermaista täysmaitoa, ja lapsille ripsautettiin sekaan myös pikkuisen sokeria.

Mamman punaisen tuvan ajalta on säilynyt yksi Heimoa koskenut muisto. En ollut itse silloin vielä olemassa, mutta Mamma kertoi juttua aina sopivassa tilaisuudessa, kun Heimo itse oli läsnä. Heiskan juttu sai kiemurtelemaan. Hän oli kerran nuorempana ollut Mamman hoivissa jonkin aikaa. Mammalla oli huussi pihanperällä, joten Heimo sai pienenä ihmisenä tehdä asian- sa laskiämpäriin. Viikkaana kaverina hän keksi kivan leikin. Pissa-kakka, pissa-kakka -hoke- man säestyksellä hän pyörähteli ämpärillä, kunnes onnistui kaatamaan sen, ja puolitäyden sangon sisältö levisi pitkin tuvan lattiaa. Mamma varmasti silloin harmitti, mutta myöhemmin hänellä oli monet kerrat hauskaa Heimon kustannuksella.

Pääsiäiseemme kuuluivat myös vuosikausia säilytetyt sulkaoksat. Ne kaivettiin esiin sa-

masta yläkaapin laatikosta kuin pääsiäistiput. Jokaisen oksan päässä oli punainen, keltainen ja vihreä sulkatupsu. Sulkaokset aseteltiin maljakkoon, jossa saattoi lisäksi olla pajunoksia kissoineen. Niitä me lapset haimme peltsin oijen pajuista.

Vaasissa oli myös koivunoksia, joita oli etukäteen haudutettu lehtimään. Käsitykseni mukaan sulkaokset periytyivät Brahenkadulta asti. Myös munia maalattiin. Kun Heimo kasvoi menoikään, tämä tärkeä tehtävä jäi minun harteilleni. Toisinaan syntyi makuhaittoja, kun luovuus vaati runsaan kerroksen vesiväriä, joka munia kuorittaessa siirtyi mausteeksi kananmunan pintaan.

Saimme jokaisena pääsiäisenä suklaamunan ja ainakin kerran suklaajäniksen. Tärkeintä tietenkkin oli, että munan tai pupun sisältä löytyi yllätys. Yleensä se oli jotakin rihkamaa, useimmiten kultaeloksoitu muovinen kivisormus.

Paras yllätys, minkä pääsiäismunasta saimme, oli pimeässä hohtanut pääkallosormus. Se löytyi tietysti Heimon munasta. Sain joskus lainata sitä, ja siitä riitti meille hupia vuosiksi. Ladattuamme pääkalloon fosforia lampunvalosta, sulkeuduimme pimeään vessaan ihmettelemään kallon salaperäistä hehkoa. Pupun sisältä ei yllätystä löytynyt lainkaan, ja silloin pääsi Hannulta karkea parku.

Trulleja en lapsuudesta muista, enkä muitakaan lasten pääsiäistouhuja kuin pajunkissojen ja koivunoksien poimimista. Karjalasta kotoisin ollut Olavi-enon Eila-vaimo tosin yritti kerran virpoa meitä, mutta eihän me sellaisesta mitään tajuttu. Me lähdettiin karkuun.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Oppikouluun

Kuusikymmenluvulla kansakoulu päättyi kudenteen luokkaan, josta sitten jatkettiin joko ammattikouluun tai oppikouluun. Oppariin tosin pyrittiin yleisesti jo neljänneltä. Niin tein minäkin, koska halusin isona mainosgraafikoksi. Se vaatisi aikanaan Taideteollisen korkeakoulun eli Atskin käymisen. Koska sinne oli mahdollista päästä myös keskikoulun pohjalta, päätin jo varhain, että oppikoulu saa osaltani jäädä viiteen luokkaan. Yritin ensin Tossuun, mutta pisteet eivät riittäneet. Koulu oli varsin arvostettu, joten sinne oli runsaasti pyrkijöitä. Pääsin kuitenkin syksyllä samoilla pisteillä Kulosaaren yhteiskouluun eli Kulikseen.

Mielenkiinto koulunkäyntiin ei ollut hääppöinen. Piirtäminen ja varsinkin musiikkiharrastus veivät kaiken huomion ja ylimääräisen vapaaajan. Sitä paitsi rakastuin kolmannella luokalla korviani myöten Leenaan, fiksuun ja sööttiin lehtorin tyttäreeseen. Kävimme muutamia kertoja yhdessä kävelemässä. Olin niin ujo, etten uskaltanut pitää Leenaa edes kädestä. Kerran teimme pidemmän pyöräretken Vuosaareen asti, Leena tarakallani; pompimme elämän riemulla eräässä heinäladossa ja seikkailimme Mustanmäen luolissa. Sieltä pyöräilimme Vesalaan Nakkia moikkaamaan. Nakki oli samalla

Oppikoululainen Hannu kolmannella luokalla Kulosaaren yhteiskoulussa. Kuvan on ottanut muistaakseni Mikko Viherjuuri.

luokalla, joten minusta se oli ihan luonteva ajatus. Vesalassa kuitenkin romanssi romahti, kun Leena syytä ilmoittamatta halusi yllättäen kotiin ja pyysi Nakkia viemään hänet fillarin tarakalla Vesalan bussille. Koin sen bäneksi, enkä sen koommin pyytänyt Leenaa enää mihinkään. Eräissä kotihipoissa vähän myöhemmin hän

oli kuitenkin mukana, pyörittelimme yhdessä muutaman muun kanssa karttapalloa ja osoitteimme eri paikkoja. Minä tökkäsin sormella Suomea ja sanoin: "Tuolla mä oon kyllä ollut". Leena katsoi silmiini ja kuittasi hymyillen: "Niin mäkin, ja mulla oli kivaa". Menin hiljaiseksi. Miten naisia voi koskaan oppia ymmärtämään? En silti uskaltanut aloittaa Leenan kanssa uudelleen. En halunnut toisia rukkasia, kun edellisenkin aiheuttamista haavoista olin vasta palaamassa henkiin, nippa nappa.

Kuliksen aikaisista kotihipoista jäivät parhaiten mieleen Mikko Viherjuuren kotona Tammissalossa pidetyt. Mikon isä oli Markkinointi-Viherjuuren omistaja, ja elettiin mainostoimistojen kulta-aikaa. Vihejuuret asuivat vanhassa, komeassa "Muumitalossa". Linnamainen puutalo oli peruskorjattu kaikin nykyajan mukavuuksin. Vanhemmat ja sisarukset olivat kohteliaasti poistuneet, kun Mikon vierasporukka valtasi talon. Melkein koko luokka oli paikalla, ainakin parikymmentä meitä oli. Jossain vaiheessa keksimme, että piti tanssia letkajenkkaa, joka oli ajan muotitanssi. Letkamme kiersi ympäri taloa, kunnes tultiin olohuoneeseen, ja siinä jytkeessä alkoivat talonisännän matkamuistot kirjahyllyssä kilistä. Yksi Väli-Amerikasta tuotu atsteekkien pienoispatsas putosi lattialle ja meni palasiksi. Mikko ei ollut asiasta moksiskaan, mutta Matti-isä saattoi hyvinkin olla. Hän oli kaikkea muuta kuin tyhjätasku ja lisäksi harrastajataiteilija, joten patsas tuskin oli rihkamaa. Perästä ei kuitenkaan kuulunut, joten vahinko taisi mennä kotivakuutuksen piikkiin.

Oppiksessa uusi tuttavuus, ruotsinkieli, oli erityisen hankala oppiaine. Nykyisin sitä kutsutaan pakkoruotsiksi, minulle se oli sitä jo tuolloin. Seuraava kieli, englanti, kiinnostoi jo periaatteessa enemmän, mutta lukuhaluja sekään ei parantanut. Niinpä kolmannella luokalla ehtoja kertyi jo sen verran, että luokan kertaus oli tarpeen. Sen ansiosta keskiarvo eli spettari nousi reippaasti, ja vauhti jatkui seuraavillakin luokilla. Luonnonhistorian numero tosin kimposi uudelle tasolle lähinnä siksi, että eräällä tunnilla olin ainoa oppilas, joka oli hereillä. Olin kiinnostunut luonnosta, ja siksi kuuntelin tarkkaavaisesti, kun opettaja luki selostusta puitten valmistautumisesta talvilepoon ja siitä, mikä osuus kemialla ja mekaniikalla on lehtien karisemiseen. Lopetettuaan hän kysyi: "No niin, miksi lehdet siis putoavat puista?" Olin ainut, joka viittasi. Hämmäntynyt maikka yritti saada

vastausta lopulta jopa luokan priimukselta, mutta tylsä luenta oli tuutunut myös priimuksen uneen. Viimein opettaja taipui, antoi minun vastata, ja siitä alkoi luonnonhistorian numeron nousu.

Piirustuksessa minulla oli aina ollut vakaa kymppi, vaikka meillä Kuliksen piikkamaikan kanssa ei ihan yhtäläisiä näkemyksiä ollutkaan siitä, mikä oli taidetta ja mikä ei. Piirtelin kouluvihkoihin huuliveikkoja eli hahmoja, joiden ylähuuli oli venähtänyt ja alaleuka kadonnut. Ne olivat mielestäni sarjakuvahahmoja, eikä niillä ollut mitään tekemistä ihmiskasvojen pilkkaamisen kanssa. Piikkamaikka ymmärsi asian kuitenkin toisin ja luennoi eräällä piirustustunnilla siitä, miten ihmiskasvojen erikoisuuksia ei pidä vääristellä eikä pilkata. Hän ei minua nimeltä maininnut, mutta tunnistin itseni. Opettajainhuoneessa oltiin selvästi kahta mieltä. Osaa hahmoni huvittivat, osaa eivät. Puutyönopettajani Atte Poppius oli puolellani. Sen huomasi tosin vasta vuosia jälkeenpäin, kun hän palautti pitkään pihtaamansa kodintekniikka-

KSYK:n aikaisia koulukavereita Markku (Nakki), Jukka ja Risto. Kuva on otettu Hannun pienellä mikrofilmikameralla Kulosaaren yhteiskoulun urheilukentällä. Taustalla uuden Itäväylän pengermä ja kaide.

vihkoni, jossa oli lisukkeina huuliveikkojani. Eipä silti, jäi vihkojani erälle muillekin opettajille.

Kieltenopettajat olivat viidennen luokan kevällä kanssani hieman erimieltä siitä, miten kieliä osasin, ja niin jouduin tenttimään ylimääräisen vuoden. Ruotsin taisin saada hilattua pakolliseen viitoseen, mutta englanti

nousi jo seiskaan. Se oli alkanut ihan oikeasti kiinnostaa, ja englannin oppiminen oli myös ruotsia helpompaa. Kokeista tuli parempiakin arvosanoja, mutta numeroa ei voinut kerralla korottaa kahta enempää. Ihmettelin, että miksi ei? Tulihan ylioppilaskirjoitustenkin arvosana yhden kokeen perusteella.

Vuosi ei silti mennyt mitenkään hukkaan. Olin koulun ohella töissä Heiskan TV- ja radiohuollossa ja harrastin lisäksi täysin palkein musiikkia Passing Five -bändissämme Nakin, Igån, Jaskan ja Timpan kanssa. Työssä tienaa milani rahoilla ostin ensimmäisen kunnan puoliakustisen kitarani, käytettynä tosin. Skitta oli kapeakaulainen sähköistetty EKO. Ei mikään huippumerkki, mutta paras, mihin minulla oli tuolloin varaa. Ostin myös Köykan 90-wattisen orkesterivahvistimen ja vanhan Ase Capri -skootterin treenikamojen roudaamista varten. Keikkaa pukkasikin sopivasti ja soittotaidot kehittyivät. Ei mitään huippua, mutta saattoi musaamme ilmeisesti kuunnella, koska meitä ei lavalta uloskaan heitetty. Jotkut jopa erehtyivät maksamaan esityksestä.

Keskikoulun päästötodistus hyppysissäni kävelin sitten kevätkesästä Atskin karsintaan.

Kuliksen piikkamaikka oli teroittanut mieleeni, että taiteilijat eivät käytä puhtaita nappivärejä, vaan sekoittavat kaikki värit. Myös taiteellinen pehmeys ja murretut värit oli hallittava. Jos työ näytti kuluneelta villasukalta, se oli hieno. Hän sen kaiketi tiesi, kun kerran taiteilija oli. Nämä opit olisivat saattaneet purra Taideakatemia puolella, mutta eivät Taideteollisen graafisen osaston opettajiin. En päässyt ensimmäisellä yrittämällä sisään, ja niin jouduin luppoilemaan vielä toisenkin vuoden. Sekään ei mennyt hukkaan, sillä pääsin töihin melkein omalle alalle, Satamainoksen somistamoon. Siitä sain jopa myöhemmin opintopisteitä.

Oli inttiin lähtövuosi, mutta sisään joutuisin vasta elokuussa, ja keväällä oli hyvää aikaa. Päätin kokeilla uudelleen onneani Atskin karsiksissa. Nyt oli jo hieman enemmän tazzia, mutta vieläkin pisteitä ei ropissut tarpeeksi. Olin entistä enemmän sekoitellut värejä ja pehmentänyt akvarellitekniikkaani. Olin opiskelut ja harjoittanut somistamossa ahkerasti myös tekstusta. Ihmettelin kovasti, etteivät piikkamaikkani evästyksiset auttaneet. En myöskään mielestäni ollut kanssaryittäjiäni kehnempi. Pää kuumana mietin, mikä hitto hommassa oikein hirttää?

Antenniapinat

Veljelläni Heimo Kuukkasella oli TV- ja Radiohuoltoliike Vartiokylän Yhdyspankin entisessä talossa. Aikaisemmin liike oli sijainnut Isakoffin talossa, joka oli bussin 41 A vanhalla pääte-pysäkillä. Uusi sijainti oli vilkkaammalla liikepaikalla ja tilat olivat suuremmat ja siistimmät. Yritys oli perustettu elokuussa 1963 ja sen ensimmäinen toimitila oli Käätypolku 8 kellarissa. Sieltä se oli lähestynyt askel askeleelta lähemmäksi Vartiokylän ydinkeskustaa, sitä mukaa kuin liiketoiminta lisääntyi.

Yhdyspankin talon etumyymälä oli parisenkymmentä ja huoltotila kymmenisen neliötä. Väliin jäi yhdistetty keittiö ja toimisto. Väliseinä oli kevytrakenteinen, seinän kokoisen hyllystön taustalevy. Siihen oli upotettu myös pieni vakoilupeili. Siitä oli hyvä välillä vilkaista, mitä myymälän puolella tapahtui. Liikkeen myynti-tykkinä oli Ahosen Seppo. Huoltopuolella oli Heiska, joka ajoi pääasiassa TV-huoltokeikkoja,

sekä Unto Oksa, jonka kontolla olivat vaativimmat korjaukset liikkeen huoltotilassa. Myöhemmin, Sähköpuodin aikana, Unton vastuulla oli hela huolto. Minä ja Buije olimme antennimaakareita; veimme ja noudimme huollettavia koneita ja toimimme joka paikan höylinä.

Eräänä myöhäissyksyn aamuna starttasin Buijen kanssa asennuskeikalle radioliikkeen pihalta. Huurre valkaisi maisemia. Työkortin mukaan meiltä vastaostettu televisioantenni ei näyttänyt minkään valtakunnan kuvaa. Pidimme sitä rutiinijuttuna, josta selvittäisiin sillä, että kipuaisimme katolle ja kääntäisimme haravan sojottamaan tasan oikeaan suuntaan. Ihan niin yksinkertaisesti keikka ei kuitenkaan sujunut.

Kyseessä oli keltainen, pitkä ja jotensakin korkea puutalo, jossa oli useita asuntoja kahdessa kerroksessa, sekä lisäksi kivijalka; tyypil-

linen työsuhteasunnoiksi tehty rakennus viisikymmenluvulta. Katolla oli sekalainen joukko piippujen päälle tai niitten varaan pystytettyjä tv-härveleitä – elettiin aikaa, jolloin jokainen vastaanotin tarvitsi ikioman ulkoantennin. Etsimme oikean oven, soitimme kelloa ja odottelimme. Soitimme uudelleen, odottelimme taas, ja aivan oikein, sisältä alkoi kuin alkoikin kuulua jonkinlaista örinää. Tovin kuluttua aukesi jo ovikin. Asiakkaamme osoittautui satakiloiseksi, pienessä laitamyötäisessä purjehtivaksi miehenkörilääksi, joka kaiken lisäksi oli kiukkuinen. Heti esittäytymisemme jälkeen saimme kuulla sapankatkuisia mielipiteitä kaiken maailman radiofirmoista, jotka myyvät ymmärtämättömille ihmisille kelvotonta tavaraa.

Jo ensivilkaisu television taakse osoitti, että syy ei ainakaan tällä kerralla ollut Heiskan radioliikkeessä. Antenni oli kytketty koneeseen sähkökaapelilla eli tavallisella sähköjohdolla. Se ei antennijohdoksi sovellu, koska sillä on aivan toisenlaiset sähköiset ominaisuudet. Tarvitaan erityinen litteä, leveähkö antennikaapeli, ammattikielellä lapamato, tai symmetrintimuntajalla varustettu koaksiaalikaapeli. Selitimme miehelle asian ja kysyimme, kumman kaapelin hän haluaisi meiltä ostaa, jotta koneeseen saataisiin kuva. Pienen mutinan ja hintaneuvottelun jälkeen päädyttiin lapamatoon, ja niin kävelimme kaikki kolme pihalle tähyilemään oikeaa antennia katon härveliryteiköstä.

Asiakkaamme antenni oli piipussa, josta törötti kaksi muutakin kuvanpyydystäjää, eikä hänen osoittelu- ja selitysyriyksistään riittävällä varmuudella selvinnyt, mikä niistä kolmesta oli hänen. Niinpä mies ilmoitti lähtevänsä näyttämään ja nousi vähän horjahdellen tikapuille. Yritimme tietysti estellä ja ehdotimme, että me hoitaisimme kipuamisen ja hän opastaisi meitä alhaalta. Mies ei moisille höpötyksille korvaansa lotkauttanut, vaan kehuskeli olevansa katoilla kuin kotonaan, kun kerran raksalla duunissa oli. "Enkä vielä kertaakaan ole telineiltä pudonnut!" Ison, itsepäisen miehen kanssa ei sopua syntynyt, ja niin lähdimme kipuamaan tikapuita katolle, hän edellä, me perässä.

Piipulle johti neljän laudan levyinen harjasilta. Asiakkaamme selvisi muutamasta ensiaskeleesta kunnialle, mutta sitten tuli horjahdus. Tasapainoa etsiessään hän astui viettävälle, huurteen liukastamalle peltikatolle. Normaalkuntoinen kaveri olisi hallinnut tilanteen joko

Heimon TV- ja Radiohuoltoliike ja myymälä Vartiokylässä Yhdyspankin vanhassa talossa. Antennikeikkojen lisäksi Hannu oli myyjä, somistaja, sähkölaitehuoltaja ja juoksupoika ja ties mikä ja söi toisinaan ystävänsä ja bändikaverinsa; Igån kanssa eväitä takahuoneessa.

istahtamalla laudoitukselle tai tarraamalla siihen kiinni. Humalaisen refleksit kuitenkin myöhästivät, ja niin mies lähti selällään liukuun kohti räystästä, humahti sen yli ja katosi näkyvistä. Alhaalta kuului tömähdys. Sydän kurkussa laskeuduimme katolta. Buije säntäsi etsimään puhelinta ja soittamaan ambulanssia, minä juoksin talon takapihalle, jonne mies oli pudonnut.

Mies makasi selällään routaisella ojanpenkalla marjapuskien välissä. Hän ei hengittänyt. Kun painoin korvani hänen rintaansa vasten, totesin, että sydän sentään löi. Olin jo aloittamassa tekohengityksen, kun mies huoautti – ihan kuin palleaan osuneen voimakkaan iskun jälkeen. En uskaltanut koskea häneen, koska en tiennyt, kuinka pahasti hän oli loukkaantunut. Seisoin vain tumput suorina siinä vieressä, perin juurin järkyttyneenä ja samalla kuitenkin helpottuneena, koska elonmerkkejä sentään oli. Hengityskin tasaantui vähitellen.

Ambulanssi tuli, mies nostettiin paareille ja sisään. Seurasimme omalla autollamme ambulanssia Töölön ensiapuasemalle, selostimme vastaanotossa tapahtumien kulun, jätimme yhteystietomme ja lähdimme takaisin töihin. Paluumatkalla aloin täristä päästä varpaisiin. En tiedä, kuinka kauan sitä kesti, tunteja varmaan. Tapahtumalla oli myös pitkävaikutteisia seurauksia; näin kauan painajaisia katolta putoavista ihmisistä. Pääosassa oli usein Heiska, ikävänä lisänä. Myöhemmin hänelle

sattuikin läheltä piti -tapaus, mutta sitä en onneksi ollut todistamassa.

En tiedä, millaisia vammoja mies putoamisesta sai ja miten hän toipui. Voin vain toivoa, että juopon tuuri toimi myös hänen kohdallaan.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Selvästi laivaston ainesta

Isä oli ollut varusmiespalveluksessa laivastossa, ja sinne minäkin pyrin. Kun kutsunnoissa ilmoitin haluavani laivastoon, minulta kysyttiin: "Osaatteko uida?" Osasin kyllä. "Entä onko teillä vene tai oletteko purjehtinut koskaan?" Ei ollut venettä, mutta veljen kanssa oli kanootti. Lisäksi olin soutanut soutuvenettä.

Tässä kohtaa korvani saattoi hieman punottaa, sillä kanootti ei ollut minun. Olin vain saanut meloa sillä muutaman kerran kokeeksi. Kerran olin myös pihistänyt isän purkista maalia kanootin kansikankaan maalaamiseksi, mojavon korvatillikan hinnalla. Savossa olin soutanut monestikin, mutta en ollut varma, lasketaanko Savoja mukaan. "Mitä olette ajatellut ammatiksenne armeijan jälkeen?" Selitin, että pyrin Atskiin ja minusta tulee mainosgraafikko. "Jaahas, jaahas. Selvä. Tämä mies menee laivastoon. Teette siellä sitten hyvää mainosta

Yläkuvassa koululaiva Matti Kurki. Olin viikon verran laivalla aliupseerikoulun aikana. Purjehduskomennuksella lähinnä kilkuttelin Kurjen kannesta vanhaa maalia irti. Kävimme Suomenlinnan edustalla ankkurissa, mutta lomalle ei päässyt, vaikka kotiranta oli vieressä. Sattui sopivasti vahtivuoro. Kuva varusmiespalveluksen aikana lähetetystä postikortista.

Suomelle." Vilpillistä mainontaa, soimasi omatuntoni. Häpeä vähän! Omatunto ei tarkoittanut Suomelle tehtävää mainontaa, vaan sitä, millä juuri olin myynyt itseni. Lupasin hävetä vähän.

Päysin alokkaaksi Helsingin Laivastoasemalle Öbnäsiin, ja sinne pääsi myös koulu- ja bändikaverini Marco Markku Putkonen. Meistä oli siis tulossa skönäreitä. Jotkut kateelliset tosin haukkuivat meikäläisiä silleiksi. Alokasaikana

ei tapahtunut juuri mitään, mikä olisi poikennut normaalista rutiinista tai pikku simputuksesta. Tosin - kun vanhat lähtivät, minulta varastettiin kenttälapio. Ilmoitin asiasta ryhmyrilleni, joka totesi ykskantaan: "Varasta jostain samanlainen tilalle!" Se ei kuulunut tapoihini, joten menin komppanian purserin puheille. Hän antoi lapun varusvarastolle ja käski hakea uuden lapion. Sain sen korvauksetta, koska en ollut omaani hukannut, vaan se oli varastettu.

Alokaskoulutuksen jälkeen me molemmat sankarit, Markku ja minä, saimme passituksen Turkuun, Pansion Laivastokouluun. Meillehän se sopi. Voimme jatkaa yhteistä musiikkiharrastusta iltaisin kämpillä aina, kun vartiovuoroa ei ollut. Samassa tuvassakin olimme, koulun Vies-ti- ja Merenkulkulinjalla. Päivystävä upseeri sat-tui kerran ilmestymään tupaan kesken musiikki-harjoituksen ja komensi meidät upseerikerholle soittamaan. Sehän oli kivaa. Esityksestä otettiin jopa valokuva, joka on minulla tallessa yhä. Tosin hieman rypistyneenä ja kulahtaneena, pitkään lompakossa kuljeskeltuaan. Esityksen jälkeen Markku, eli kavereitten kesken Nakki, pokasi upseerikerhon keittiöstä köksän. Minä sen sijaan lähdin nukkumaan omaan punkkaan.

Kunto oli koulutuksen aikana hyvä ja juoksu-kyvyt ja -halut erinomaiset. Kerran jopa juoksin kolmen kilometrin maastojuoksussa Markun perässä itselleni kuntoisuuslomana. Niitä oli luvassa kahdelle ensimmäiselle. Maali oli sisällä Laivastokoulussa, ja meidän edellä tuli maaliin piirimestarin juoksija. Me Nakin kanssa taistelimme kakkossijasta rinta rinnan vielä koulun pihan yli, mutta sitten tuli vastaan sen verran ahdas ovi, että jouduin pienempänä väistämään Nakkia. Komppanianpäällikkö näki tilanteen ja päätti: "Nyt täytyy päästää kolme ensimmäistä lomille, koska on niin ahtaat ovet. Tuli ratkaisematon kakkonen."

Kuntoisuuslomalta palasimme hyvissä ajoin, mikä koitui onneksemme. Kämpä oli aikeissa tehdä lentopetivirityksen ja varhainen ilmestymisemme takasi, että me kumpikin säästyimme pilanteolta. Valittu peti hilattiin käytävästä johtaneen venttiiliaukon läpi tuodulla paksulla köydellä oven yläpuolelle killumaan. Kun petin omistaja saapui puolelta öin majapaikkaan, hän ällisteli punkkansa mystistä katoamista hyvän tovin, ennen kuin äkkäsi sen roikkumasta oven yläpuolella. Tupaporukka nukkui poikkeuksellisen sikeästi

eikä mitenkään häiriintynyt punkanomistajan sadattelusta eikä lentopetin purkuähinöistä.

Eräällä Laivastokoulun luennolla kouluttaja kysyi, kuten tapana luennon lopussa oli: "Onko kysyttävää?" Yksi oppilaista viittasi ja luvan saatuaan hihkaisi: "Herra yliluutnantti. Miksi teitä kutsutaan kaapeliluutnantiksi?" Seurasi ankara simputus: "Kurssi ylös! Istukaa! Maa-han! Taakse poistu..!" Oppilas tiesi vastauksen vallan hyvin, me muut emme.

Kouluttaja oli luutnanttina ollessaan komentanut tykkivenettä ja ajanut sen hiekkasärkälle. Hän oli kyllä merikortista nähnyt, että kaapeli kulki matalikon yli. No, jos matalikon yli oli päässyt kaapelilaiva, siitä pääsisi myös tykkivene, luutnantti oli päätellyt. Vaan eipäs päässytäkään. Syy ei kuitenkaan ollut laivojen syväyksissä vaan siinä, että kaapeli katkaistiin, pää soudet-tiin rautaveneellä matalikon yli ja liitettiin sen jälkeen takaisin kaapelilaivan kelaan.

Koulutus huipentui leiriin ja loppusotaan. Kesken kaiken sain kutsun oikeuteen, jossa puitiin ennen inttiä ajamaani kolaria. Toisena osapuolena oli autojonon takaa punaisia vasten ajanut ambulanssi. Se ei mielestäni noudat-tanut tilanteen vaatinutta varovaisuutta, vaikka olikin hälytysajossa, joten olin riitauttanut jutun. Haastekirjeen saatuaani kävelin komentopaikalle ja esitin loma-anomuksen. Kurssin pursimies oli repiä sarkahousunsa ja huusi naama punai-sena: "Kuukkanen ei lähde minnekään! Kuuk-kanen menee takaisin teltalleen ja osallistuu loppusotaan niin kuin muutkin!" En kuitenkaan ehtinyt teltalle, kun perässä jo juoksi komppa-nian kirjuri hakemaan minua takaisin. Purseri oli muuttunut mies. Komppanianpäällikkö oli kuullut keskustelun ja ojentanut purseria. Oli ilmeisen vähällä tapahtua virkavirhe. Purseri oli jo kirjoittanut lomapassin ja matkustuslitterat ja lupasi itse toimittaa varusteeni Laivastokoululle. "Ehdittekö nyt varmasti seuraavaan bussiin? Hankinko teille kuljetuksen?"

Oikeuden päätökseksi tuli, että 2/3 kolarista oli minun syytäni. Näin saattoi olla, mutta tiedän varmasti, etten olisi voinut onnettomuutta mitenkään estää. Tuomari arveli rauhallisella äänellä, lievä hymynkare suupielessä: "Ette taida tarvita ajokorttia tällä hetkellä?" Olin nimittäin laivaston asepuvussa. Vastasin, etten ainakaan kolmeen kuukauteen. "Kolme kuu-kautta kortti hyllylle!" tuomari päätti ja kopautti nuijaansa.

Laivastokoulun päätteeksi meidät ylennettiin alikessuiksi ja komennettiin takaisin Öbikseen eli Helsingin Laivastoasemalle, nyt uusia alokkaita kouluttamaan. Olimme kouluttajina ilmeisesti tylsimmästä päästä, koska emme lainkaan harrastaneet simputusta. Muualla vilakoirille kyllä järjestettiin hautajaisia. Omassa ryhmässäni oli velmu alokas, jota en alussa meinannut millään saada järjestykseen. Hän ei halunnut kaivaa poteroa eikä juosta harjoituksissa, vaan valitti vain sydäntään. Lopulta sanoin, että nyt lähdet sairastuvalle, sillä täällä ei sairaita miehiä pidetä. Sinähän voit kuolla käsiin. Menen pyytämään purserilta sinulle kyydityksen vastaanotolle. Se jäi aikeeksi, sillä alokkaan sydän parani kuin ihmeen kautta, ja niin päästiin taas kiltisti juoksemaan. Ryhmyri on ihmeperantaja.

Kun alokaskoulutus päättyi, meidät ikut jaettiin eri laivasto-osastoihin meripalvelukseen. Itse pääsin siviililaiva Putsaarelle. Se oli saanut lisänimensä laivalla vallinneesta löysästä sotilaskurista. Putsaari oli työlaiva eikä siellä muusta piitattu kuin siitä, että sovitut työt ja vartiovuorot hoidettiin. Työpäivän päätteeksi juoksi itsestään selvä iltaloma.

Tästä epäsoveliaaliselle luoteelleni loistavasti sopineesta komennuksesta sain kiittää Erkki Hilvoa, joka asui aikanaan Vartsikan ylakerassamme muutaman vuoden. Hän oli tuolloin pursimies ja komennuksella Helsingissä. Jäljet syytöstehtäälle alkoivat selvitä, kun kuulin, että Putsaaren purseri, ylikersantti Seppo, oli Hilvon parhaita ystäviä.

Kesä sujui Turun saaristoa purjehtimalla, kaapelia nostaen, korjaten ja laskien. Erään kerran rantauduimme työpäivän päätteeksi Uudenkaupungin satamaan. Me isojen kaupunkien pojat tunsimme päätyneemme jumalan selän taakse, hiljaiseen tuppukylään. Minä jouduin vahtivuoroon. Ajattelin, että vuorosta tulee äärimmäisen tylsä, mutta lohduttauduin sillä, ettei maissakaan mitään tekemistä olisi ollut. Kuinka ollakaan Putsaaren eteen laiturille ajoi musta auto, josta nousi joku maavoimien korkea-arvoinen upseeri ja lähti astelemaan vakaasti kohti. Kun upseeri nousi laakongille, minun oli laivaston käytännön mukaan tehtävä kunniaa ja vihelletävä pilliin koko tuloajan. Hän pysähtyi - taatusti ihan vain pirtuutaan - minua puhuttelemaan. Pulmani oli, ettei minulla ollut hajuakaan, mitä päällystakin hihansuun tai

Ylimatruusi Kuukkanen kaapelilaiva Putsaaren kannella. Ilmeisesti tässä ollaan lähdössä jonkin Pohjanlahden pikkukaupungin iltahulinoihin. Päässä on palveluksessa käytetty suikka. Lomilla käytetty käpsä (merimieslakki) näyttää vielä puuttuvan.

olkapään arvomerkit tarkoittivat. Tuijotin vain paniikissa kaluunoita ja muistelin kuumeisesti maavoimien sotilasarvotaulua. Kun vastausvuoroni tuli, ei auttanut kuin kajauttaa kaikua: "Herra Herra!" Tuplaherra ilmeisesti nautti tilanteesta suuresti, mutta piti pokerinaamansa peruslukemilla - minkäänlaisia merkkejä hymystä sen enempää kuin närkästyksestäkään ei näkynyt. No, laivasto on laivasto - ja Putsaari siviililaiva.

Myöhemmin tarkistin ohjekirjasta, että kauluslaatan kaksi isoa ruusuketta kuuluivat everstilutnantille. Se ei helpottanut oloa lainkaan.

Kerran haimme Helsingistä Nokian Kaapelitehtaan rannasta uuden kaapelin. Vanha piti ensin purkaa ruumasta pois, jotta uusi voitaisiin kelata tehtaalta sisään. Purseri komensi minut soutamaan metalliveneellä vanhan kaapelin pään laiturille. Putsaari oli erinomaisesti hallittavissa ollut alus. Siinä oli aktiiviruori ja keulapotkuri, ensimmäisenä laivaston aluksena Suomessa. Siksi ihmettelin, miksi se ei muka päässyt laiturin viereen. Mutta käsky on käsky, ja niin minä soudin pahaa aavistamatta metal-

liveneeni löysälle päästetyn kiinnitysköyden yli. Eikös juuri silloin Putsaari alkanut peruttaa! Kiinnitysköysi nousi veneen alta ja nosti samalla minut veneineni korkealle ilmaan. Onneksi olin sen verran takapainossa, että vene liukui perä edellä köyden päältä. Pojilla oli kannella hauskaa ja purserilla eritoten. Hänellä oli ollut vakaa tarkoitus uittaa minut Kaapelitehtaan rannassa.

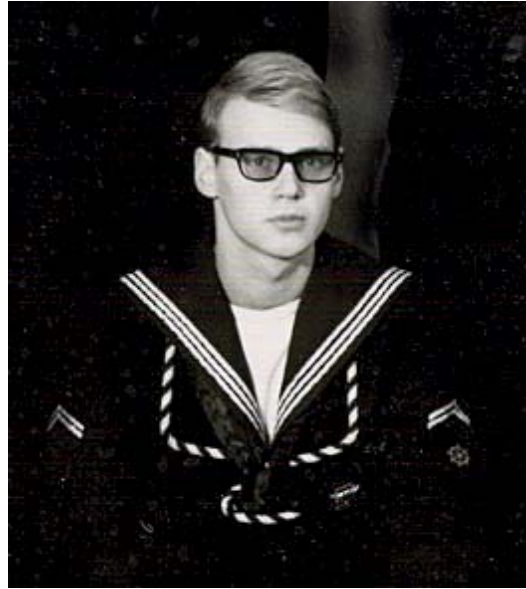
Kaapelin vaihto tehtiin sitten Öbiksen kalliorannassa ilman Kuukkasen rautavene-manööveriä. Kaikuluotain oli aikaa sitten lakannut näytämästä mitään, joten purseri seisoi kumartuneena keulapiikin kaiteen yli ja vinkkaili kapteenille komentosillalle: Eteen - oikealle - eteen - taakse - eteen! Rantaan mentiin siis käsikopelolla ja korvakuulolla. Putsaari selvisi hommasta täysin pistein ilman pienintäkään karahdusta, ja kaapelinnokka saatiin rantaan ojentamalla.

Putsaarella oli kaksi sukeltajaa kaapelikorjaustehtävissä. Toinen oli laivan purseri, ylikersantti Seppo, toinen oli kersantti Pasi. Molemmat varsinaisia veijareita. Kapteeni oli päällystöstä vakavamielisin. En nähnyt hänen hymyilevän kertaakaan palvelukseni aikana. Kuitenkin hän oli nuorempien juonissa aina mukana, joten pikkupoika hänenkin kapteeniluutnantin kaluunoitten alla piileksi.

Eräänäkin elokuunlopun perjantai-iltana olimme palailmassa työpurjehdukselta kohti Pansion satamaa. Työpäivä oli kellon mukaan jo päättynyt, ja odottelimme pääsyä viikonloppuvapaille. Ilma oli kaunis ja meri kutsuvimmillaan. Yhtäkkiä Putsaari kiepahti keskellä väylää kuvitellun keskiakselinsa ympäri 180 astetta. Se kävi kätevästi, koska käytössä oli aktiiviruori ja keulapotkuri. Mentiin kuin karusellissa. Ensi ajatukseni oli, että tuli kiireinen hälytystehtävä - viestintäkaapeli rikki jossakin? Puskimme puolisen tuntia suoraan ulapalle, kunnes eteen ilmestyi erittäin kaunis, kallion muodostama laguunisaari. Alus ankkuroitiin, ja sukeltajat alkoivat vedellä varusteita päälleen. Käsky kuului: "Tuolla alhaalla on pahassa paikassa kivi. Se pitää heti räjäyttää!" Me asevelvolliset olimme ymmällämme. Mihin se kivi sieltä olisi karannut, vaikka olisimme tulleet vasta maanantaina? Pommin asennettuaan sukeltajat nousivat laivaan ja sitten laukaistiin. Komea vesipatsas kohosi yli reelingin. "Jahas, ja sitten haavit mukaan!" Sukeltajat palasivat rautave-

neeseen ja alkoivat nostella kuolleita kaloja viikonloppuravinnoksi kotiväelle.

Kun Putsaaren purjehduskausi päättyi, palasimme viimeistä kertaa Öbiksen satamaan. Kahden koululaivan välissä odotti Putsaaren mittainen kolo, ja tarkalleen sen viereen laivamme ajettiin. Laiturille kerääntyi koko joukko ihmettelijöitä. "Ei kai ne tohon rakoon voi

Hannu laivastossa alikessun univormussa pillinaruineen. Ankkurinapitkin oli pojalla vaatteissaan. Hihassa näkyvä ruori kertoo miehen kunnostautuneen viesti ja merenkululinjalla. Tuon kauluksesta näkyvän valkoisen T-paidan salaisuus oli, että se piti laittaa päälle nurin päin. Silloin se nousi riittävän korkealle kaulaan. Luvattomasti käytimme alla joskus myös valkoista poolopaitaa.

purkkiansa kolhimatta saada"? Putsaari liukui kuitenkin täysin hallitusti kylki edellä laitureihin kiinni, ja vielä jäi metri tai pari väliäkin. Kylki edellä parkkeeraus oli noihin aikoihin mahdollista vain Putsaarelle.

Purjehduskauden loputtua pääsin talveksi sukeltajakurssille – kirjuriksi nimittäin. Kursiakaan ei tuolloin ollut, mutta viihtyisä toimisto oli ja mukavat esimiehet sekä sauna ja uimaallas heti oven takana. Komennuksestani sain seuraamuksena poskiontelotulehduksen, joka aiheutui jatkuvasta altaassa pulaamisesta ja koesukelluksista. Kurssin karsintakokeita varten varastossa oli nimittäin erivärisiä poimintamerkkejä. Totta kai piti testata, voiko ne kaikki poimia yhdellä sukelluksella?

Kurssin päällystösukeltajina toimivat vanhat tuttuuni, velikullat Seppo ja Pasi. Heille kirjoitelin toimistossa kaksisormijärjestelmällä laskuja sukellustehtävistä sekä hain ja vein postin pari kertaa päivässä. Erään kerran postin mukana saapui pakettikortti. Purseri ei ollut paikalla, joten pakettikortti jäi pöydälle odottamaan allekirjoitusta valtakirjaan. Purseria ei kuulunut, mutta kurssin kolmosmies, ylikersantti Seppo tuli ja nappasi pakettikortin. "Minä voin käydä hakemassa tämän". Mitäpä esimiesten asiat kirjuriille kuuluivat, ajattelin. Hetken kuluttua Seppo tuli takaisin, tömäytti paketin purserin pöydälle ja poistui sanaakaan sanomatta. Purseri saapui pian tämän jälkeen, näki paketin, nosti sen pöydältä ja ravisteli. "Kuka perhana, kuka haki tämän?" Ylikersantti Seppo, vastasin totuuden mukaisesti. "Aha, asia selvä. Kaikki hyvin!" Ennätin nähdä, että paketti oli avattu ja sieltä kiilteli kanisteri – puolillaan sukelluskurssin laitepuhdistukseen hankittua "sterilointiainetta". Veijarit olivat varmistaneet, ettei kaikki hyvä aine mene hukkaan.

Iltalomat ja sundikset olivat jatkuvia eikä edes vartiotehtäviä ollut kurssin kirjuriin jaossa. En kuitenkaan iltaisin viitsinyt lähteä Helsinkiin, vaan viihdyin Öbiksessä. Yksi suuri syy oli sieltä löytämäni tyttö. Kun olin ensimmäistä kertaa istunut tyttöä vastapäätä Öbiksen kahvilassa, minulle oli tullut "Déjà vu" -hetki. Se oli niin todellinen ja vaikuttava, että hetken koin ajan pysähtyvän ja päässäni löi tyhjää. Uni tietenkäin. Varmaa oli vain, että tilanne ei voinut olla toisinto mistään aikaisemmin koetusta. Tyttö istui ryhmyrikaverini "heilana" ja näin hänet ensi kertaa. Se oli menoa, kun silmäme kohtasivat.

Ryhmyrikaveri lähti siviiliin ennen varsinaista ikäluokkaansa, koska oli ollut jo aiemmin palveluksessa, mutta joutunut perhesyistä silloin keskeyttämään. Minä puolestani jäin ja rakastuin korviani myöten seitsemäntoistavuotiaaseen kaunottareen, neitoon parhaassa nupussaan. Vietimme kaikki illat yhdessä, istuimme baarisissa, kävelimme kaulakkain ympäri saarta tai kyhjötimme tunti tolkulla sylikkään pimeässä metsässä, suojassa muitten katseilta, nauttien toistemme läheisyydestä ja seuraten sotasataman touhuja.

Eräänä iltana kävelyllä ollessamme vastaan tuli kantakessu, tarkemmin ns. "kuutamokessu", koska teknikoilla oli hopean väriset arvomerkit kultaisten sijaan. En tervehtinyt, koska minulla oli heila oikeassa kainalossani, joten "pään terävä kääntäminen" olisi ollut naurettava yritys. Puhutteluhan siitä seurasi. "Eikös alikersantti suvaitse tervehtiä ylempäänsä?" kessu tivasi. "Mikäs on nimi ja alikersantin joukko-osasto?" Kerroin nimeni, ja sanoin olevani sukeltajakurssin kirjuri. "Niinpä tietysti", kessu tuhahti. "Perästä kuuluu!"

Putsaari oli toinen laivaston kurittomista paikoista, Sukeltajakurssi toinen hyvä - eikä perästä kuulunut yhtään mitään. Voin siis hyvin arvata, mitä pursimies Pasi sanoi, kun kantakessu soitti Kuukkasen epäsoitillaalisesta käytöksestä: "Vai niin, että ei tervehtinyt teitä? Minäpä laitan pojan koville. Juu, lomat palaavat, kyllä kyllä!" Sitten Pasi laittaa luurin kiinni ja myhäälee itsekseen. "Sillä lailla! Kuukkanen pitää kurssin mainetta yllä."

Koska arvelin, että tytön vanhemmilla oli huoli tyttärestään merisotilaan kainalossa, kävin esittäytymässä. Vanhemmat olivat hyvin ystävällisiä ja asiallisia. Heidän mielestään baarissa istumisen sijasta olisi hyödyllisempää opettaa tytölle englantia; itse kun olin keskikouluni jo käynyt, ja työllä meni kieli huonosti. Asiasta sovittiin hyvässä yhteisymmärryksessä. Niin sitten opiskelimme varusmiesaikani loppuviikot kieliä ja minä söin hyvää kotiruokaa. Kun jostain syystä kävin Helsingistä, minulla oli ilmaiset bussimatkat, koska tytön äiti oli bussissa rahastajana. Piti vain muistaa oikeat bussivuorot.

Onni kuitenkin loppui, kun tuli lähtö siviiliin. Pidimme edelleen päivittäin yhteyttä puhelimitse, mutta se ei korvannut läheisyyttä. Etäisyys oli liikaa. Olin päässyt Taikkiin ja vapaa-aikaakin alkoi olla yhä vähemmän.

Tyttö puolestaan ei joko halunnut tulla Helsinkiin treffeille tai vanhemmat eivät häntä päästäneet. Tyttö ei myöskään kutsunut minua Öbikseen eikä ilman kutsua sotilasalueelle siviilinä ollut asiaa. Soitot harvenivat. Piti vain oppia luopumaan, vaikka se kipeää tekikin.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Graafikon plantuksi kouliintumassa

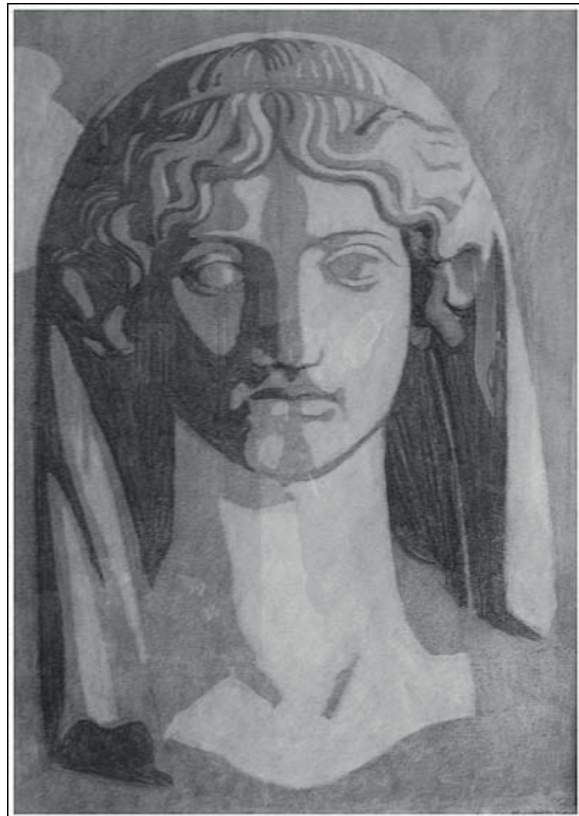
Kevät 1968 koitti ja intti päättyi. Ennätin sopivasti Atskin karsintoihin, mutta ei tärpännyt taaskaan. Olin murtunut mies. Ensimmäisellä kerralla en ollut älynnyt käydä näyttelyssä, jossa oppilaisiksi hyväksytyjen työt olivat esillä; toisella kerralla en sinne intin takia päässyt. Nyt päätin käydä katsomassa, millaisilla töillä Atskin graafiselle osastolle oikein mennään, ja mitä vikaa omissani muka oli? Olin lentää selälleni. Ei ainuttakaan villasukkaa kärkipaikoilla! Työt olivat selkeää grafiikkaa - värit kirkkaita nappivärejä, piirtoviiva terävää ja jokaisessa työssä oli jokin idea. Juuri sellaisia töitä, joista itsekin pidin, ja joita itsekin olisin halunnut tehdä. Jaahas - kauneus on katsojan silmässä; pitää vain oppia ymmärtämään, kuka kulloinkin katsoo.

Syyskuussa pyrin sitten Atskin iltakouluun, ja nyt pääsin sisään, että napsahti. Iltakoulu oli tarkoitettu työssä käyville, mahdollisesti jo ammatissa oleville graafisille suunnittelijoille. Siitä tuli erinomainen oppivuosi sikäläkin, että tapasin iltakoulussa Aikun. Seuraavana keväänä pyrin ja pääsin Taideteolliseen korkeakouluun, varsinaiseen päämäärääni.

Yksi oppiaineista oli deskriptiivinen geometria eli deskis. Minulle se oli helppoa, koska pidin teknisistä ongelmista. Deskistä tarvitaan, kun jokin kappale tai rakennus halutaan kuvata oikeassa perspektiivissä. Jotkut kurssin tyttäristä eivät tätä taitoa oikein tahtoneet oppia. Niinpä deskiksen osajana sain kevään kuluessa peräti kolmelta anelun tukiovetuksesta. Yksi heistä oli Aikku. Niinhän siinä sitten kävi, että deskiksen opetuksen jälkeen silmäripsemme menivät pahasti sekaisin.

Aikku oli jo ennättänyt ilmoittautunut Norjan kalatehtaille kesätöihin, ja itse olin menossa Hesarin sanomalehtipainoon, joten kolmen kuukauden erohan siinä heti alkajaisiksi tuli. Kirjeenvaihto oli kuitenkin runsasta ja kaipuuta tihkuvaa. Vasta elokuun lopulla pääsin hakemaan Aikkua kotoaan Kuusamosta, jonne hän oli paluumatkallaan Norjasta poikennut. Kun seurustelumme alkoi, molempien opinnot olivat siis pahasti kesken.

Aikku asui Fabianinkadulla. Taikin graafinen osasto oli korttelin toisella puolella Uudenmaankadulla, joten riiuumatka ei ollut järin

Yksi yleisen sommittelun töistäni ensimmäiseltä vuosikurssilta 1968–69. Kolmisävy-hiilipiirros esittää Atskin piirustus- ja maalausluokan kipsipäätä. Äitini halusi tämän työn seinälleen ja siksi se on säilynyt ainoana opiskeluajoiltani. Muun muassa osa kevätnäyttelytöistäni katosi näyttelyn jälkeen, kun en ehtinyt niitä itse ajoissa pois hakemaan. Kun kysyin vahtimestarilta töiden kohtaloa, hän vastasi vino hymy huulilla: "Tuosta ne taisivat ovesta ulos kävellä". Pääasia tietenkkin oli, että ne olivat tallessa ihmisillä, jotka niistä pitivät.

pitkä. Merkillinen yhteensattuma oli, että Vartsikan ulko-oven avain kävi Fabianinkadun porttiin. Avaimelle oli rutosti käyttöä, koska vierailin Aikun luona nimenomaan iltaisin ja sunnuntaisin, jolloin portti oli lukossa. Pihaa kerberoksen tavoin vahtinut latari huomautti minulle kerran ohi pinkoessani, että jos asuu talossa, pitää tehdä muuttoilmoitus. Ennen pitkää päädyimmekin Aikun kanssa siihen ilmiselvään tosiasiassa, että oli täysin tarpeetonta maksaa vuokraa kahdesta asunnosta, ja että Vartsikas vuokra olisi sukulaissuhteista johtuen edullisempi. Päätimme muuttaa yksin.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Opiskelijapolitiikkaa

Opintodemokratia oli päivän sana, kun aloitin opinnot Taideteollisessa oppilaitoksessa. B-portaan vahtimestari ja graafisen suunnittelun opettajamme kuuluivat demareihin ja molemmat olivat laitosneuvoston jäseniä. Minua pyydettiin "demaritaustaisena" mukaan es-tämään taistolaisten vyörytysrytystä Taikissa.

Laitosneuvoston toiminta oli enemmänkin näennäisdemokratiaa, koska sillä ei ollut minkäänlaista päätäntävaltaa. Neuvosto saattoi tehdä esityksiä pääasiassa vain ottamalla kantaa omaa laitosta koskeviin hallinnollisiin ja muihin senkaltaisiin asioihin. Esimerkiksi uusien opettajien rekrytointiin sillä ei ollut minkäänlaista sananvaltaa, taistolaismielisten opettajien ottamisesta taloon päätettiin aivan toisaalla. Graafisella osastolla heitä ei aluksi näkynyt, mutta yleisen opetuksen puolella kyllä.

Taideteollisen oppilaitoksen rehtorina toimi opiskeluaikani arkkitehti Markus Visanti 1960–69 ja hänen jälkeensä arkkitehti Juhani Pallasmaa 1970–71. Pallasmaa tuli taloon yleisen sommittelun opettajaksi, yhdeksi kolmen joukkoon.

Yleisen sommitteluopetuksen puitteet olivat omalaatuiset. Muista aineista poiketen sillä oli peräti kolme opettajaa. Mitään järkevää perustetta ei opettajien paljoudelle kuitenkaan ollut, kurssivahvuuskin oli sama kuin muilla kursseilla. Asialle ei myöskään voitu mitään. Joku päättäjä, riittävän korkealla, oli vain halunnut poliittisesti sopivia opettajia tuomaan aatetta taloon. Määrärahoistakaan ei tuntunut olevan puutetta.

Voisi luulla, että opetuksen laatu olisi tuollaisella joukolla noussut huippuunsa. Näin ei kuitenkaan käynyt. Saadut tehtävät eivät olleet mitenkään erikoisia ja niiden alustukseksi kuulemamme luennot olisi yksi opettaja pystynyt ongelmitta valmistamaan. Myös ulkopuolinen luennoitsija olisi voinut tulla kysymykseen, jopa edullisemmaksi. Lisäksi töiden kritiikki laiminlyötiin. Syyksi ilmoitettiin, ettei Taideteollisen opintopistejärjestelmässä tarvittu laadun pisteytystä. Itse kuitenkin uskon, ettei silloinen opettajajoukko olisi pystynyt uskottavasti töitä edes arvioimaan. Jokaisen muun kurssin opettaja

sen sijaan pystyi. Arvosanoja emme kaivaneet. Palautteella ja kritiikillä sen sijaan oli suuri merkitys. Opiskelijan olisi ollut tärkeä tietää, oliko hänen ratkaisunsa ammattilaisen mielestä oikean suuntainen vai olisiko sitä muutettava tai peräti tehtävä uudestaan. Visuaalisissa asioissa kehitystä ei voi tapahtua ilman harjoitusta, ulkopuolisia paineita ja neuvontaa. Muuta koulutustapaa ei oikeastaan ole.

Ristimme tuon opettajaporukkamme "Mikkihiirikerhoksi", koska siinä Pallasmaan jälkeen oli mukana sarjakuvaan vahvasti orientoitunut opettaja, joka dominoi tehtävänannossa. Hän siirtyi myöhemmin graafiseen laitokseen. Siellä hän tarvitsi tukiparikseen toisen opettajan ja sillä kerralla yksi kukkakeppi riitti. Kyseinen henkilö eteni jopa vararehtoriksi. Pelkillä graafisen suunnittelun ansioilla se tuskin tapahtui. Ammattitaitoinen suunnittelija, joka toimii opetustehtävissä, ei ole aiemmin eikä sittemminkään tarvinnut rinnalleen tukiopettajaa.

Sarjakuva on kerronnan kielenä erinomainen väline ja sen tekeminen kehittää taiteilijaa monipuolisesti. Sitä ei kuitenkaan voida opettaa yleisen sommittelun osana. Opetus jatkui aikanaan uuden opettajan johdolla graafisen sommittelun puolella. Aine soveltui sarjakuvaopetukseen toki paremmin, mutta leipätyöksi sarjiksien teosta ei kovin monelle graafikolle Suomen kokoisessa maassa ole.

Jotain hyvääkin asiassa oli. Taikin "sarjakuvabuumista" syntyi pari erinomaista sarjakuvataiteilijaa: Tarmo Koivisto ja Mauri Kunnas. Tarmo Koivisto oli opiskellut sarjakuvatekniikkaa Ruotsissa jo ennen Taikkiin tuloaan. Itsekin piirsin sarjakuvia jo ennen kurssia. Vuotta aikaisemmin olin myynyt Seriffi Pill –sarjani Viikkosanomille ja myöhemmin piirsin Rontti-sarjaa Sarjis-lehteen.

Alussa mainitsemani vahtimestari ja ammatitieteiden opettaja keksivät kerran lähteä SDP:n pääkallonpaikalle hakemaan taustavoimaa taistolaisten toimintaa jarruttamaan. Minut haluttiin mukaan, koska nimeni sattui olemaan Kuukkanen. Meidät otettiin vastaan Paasivuorenkadulla eräässä neuvotteluhuoneessa, jonka pitkän poikittaisen pöydän takana istui

rivi kivikasvoisia demarivaikuttajia; muistelen, että heitä oli enemmän kuin neljä. Meidät jätettiin ovipieleen seisomaan. Kun asiamme oli esitelty, tummapukuisessa rivistössä ei tapahtunut aluksi yhtään mitään. Lopulta yksi heistä havahtui kysymään, mitä olimme asialle tehneet siihen mennessä ja miten olimme demariaatetta vieneet Taikissa eteenpäin?

Loppuvaikutelmaksi käynnistä jäi: "Ei tämä

Taikin juttu meitä ihan hirveästi kiinnosti. Koittakaa silti pärjällä!" Sinänsä en tulosta ihmettele. Taikissa opiskeli vain kourallinen taiteilijan renttuja, mutta yliopistossa sen sijaan satoja tulevia vaikuttajia poliittista väripesua saamassa.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Kyyhkyslakka Vartsikan yläkerrassa

Perustimme Aikun kanssa ensimmäisen yhteisen kotimme Vartsikan kotitaloni yläkertaan. Muistan sen aurinkoisen maaliskuun aamupäivän, kun ajoimme Sähköpuodista lainatulla pakettiautolla Aikun vähäisiä muuttovaroita hänen opiskelijaboksistaan Fabianinkatu viidestä. Päivä paistoi, lumi sulii kohisten teiden varsilla ja elämä hymyili.

Huonekaluja meillä ei ollut yhtä kimpilevyn puolikasta enempää. Puolikas oli syntynyt, kun Aikku ja hänen kämppisystävänsä olivat jakaneet kristillisesti yhdessä omistamansa kokonaisen levyn. Keittiönpöydäksi puolikas meilläkin päättyi, rakensin sille vain H-jalustan sekä matalat pallit molemmin puolin. Keittiön ruokailutila oli hyvin matala, koska se sijaitsi entisessä vintin laipiossa. Kun rahaa ei ollut eivätkä taiteilijansilmämme sietäneet mitä

Aikku ensimmäisessä asunnossamme Vartsikassa. Tässä näkyvä kalusto on kaikki itse tehtyä. Sohvan verhoilu ja verhot Marimekkoa tietysti. Vuosi oli 1970. Pajunkissoista päätellen on kevättalvi.

tahansa romuja katsella, loputkin huonekalut oli tehtävä itse. Niinpä syntyi yhteistoimin palasohva. Minä tein runkokappaleet, vaahtomuovi ostettiin valmiiksi paloitetuina Jorskan isän liikkeestä, ja Aikku ompeli Marimekon kuosista päälliset.

Palasohvan eteen tein neljän pikkupalan moduulipöydän. Työpöytä syntyi rimalevystä ja pukkijaloista. Jostain poistomyynnistä haimme kaksi edullista työtuolia, ja niin huone oli kalustettu. Rahaa ei kulunut paria satamarkkasta enempää; siihen aikaan sillä ei olisi saanut edes yhtä kunnon nojatuolia.

Me molemmat olimme muutenkin tarmoa täynnä. Aikku ompeli lisäansioksi villapaitoja ja leninkejä niitä tarvitseville. Itse tein jo tuoloin graafista suunnittelua vapaana taiteilijana Tecalemitille, Punaiselle Ristille sekä Taide ja Kehykselle. Yhdessä teimme melkein kaikki Puotinharjun ostarin valomainoskyltit. Heimon firma oli saanut valaisinten asennusurakan ja tilasi meiltä alihankintana mainoskilvet. Vartiokylän avovintin lattialla mahtui yöstämään suurikokoisia plexejä, joihin leikkasimme ja teippasimme tarvittavat tekstit ja logot. Ruokaakin piti taideopiskelijoiden saada, paha vain, ettei opintolaina ollut kovinkaan suuri.

Osmo-eno oli kova kalastamaan, ja usein häneltä riitti kalaa myös sukulaisille. Eräältä pyyntireissulta tullessaan hän toi köyhälle opiskelija-kummipojalleen hauen, joka painoi toista kiloa. Minulle lankesi keittiövuoro ja niin ryhdyin haukikeiton tekoon. Olin nähnyt äidin sellaista valmistavan, ja usein olin sitä myös syönyt. Resepti oli periaatteessa hyvin yksinkertainen: haukea, pottuja, porkkanaa, sipulia, maitoa, maustepippuria, suolaa ja nokare voita. Päälle hienoksi leikattua ruohosipulia, jota meillä Vartsikassa kasvoi runsaasti raparperipenkin päässä. Hihat siis rullalle ja hommiin!

Sirpan muinaisesta ruuanlaitosta viisastuneena muistin perata ja suomustaa hauen. Pään heitin myös pois – en periaatteessa pidä siitä, että minua tuijotetaan, kun syön soppaa. Kuorinpa pottuja saman tien kunnolla, kun oli niin iso hauki, porkkanoita ja sipulia myös. Mustia pilviä

alkoi kasaantua kokkipojan taivaalle vasta, kun ilmeni, että huushollissa oli vain kahden ja puolen litran kattila. Potut, porkkanat ja sipulit mahtuivat siihen kyllä mainiosti kiehumaan, mutta ei enää se hiivatin hauki. Kun en muutaakaan voinut, nostelin muutaman jo puolikypsän potun lautaselle ja laitoin hauen niiden tilalle keittymään.

Kattila oli täynnä kuin Vartsikan bussi ruuhka-aikaan; tuskallista oli myös paimentaa keittoa kiehumasta ympäri hellaa - tai keittolevyhän meillä vain oli. Lopulta oli kuitenkin pakko vähentää vesilientä kattilasta ja nostella lisää perunoita lautaselle, jotta maitoa saatiin mah-tumaan mukaan - edes nimeksi ja värin vuoksi. Kun keitto alkoi valmistua, kipinkapin pihalle ruohosipulia hakemaan raparperpenkin päästä, sitten vain nokare voita ja volà – soppa oli siinä!

Makutesteissä keittoni ei oikein pärjännyt. Kaikesta ponnistelustani ja paimentamisestani huolimatta siinä oli sangen niukasti sekä lientä että makua, eli keitto oli pääasiassa kuivaa potua ja kalaa. Vaatimattomasti sanottuna, jopa reilusti kalaa. Entä sitten - eikös sen pitänyt kalasoppaa ollakin? Tästä, noin vuonna 1970 valmistuneesta haukikeitosta, olen saanut sittemmin Aikulta kuulla aina näihin päiviin asti. Hyvää ruokahalua siis, kaikille hauen ystäville!

Muisteli Hannu Kuukkanen

Muutto Vuosaareen

Toista vuotta Atskin Kuvallisen viestinnän laitoksella opiskeltuani totesin, että olisi viisainta hakeutua alan töihin. Olin suorittanut kaikki perusaineet ja saanut työkokemuksesta täydet pisteet; suorituspisteitä tuli myös iltakoulun kurssista. En tuntenut saavani mitään uutta ammattiopetuksen puolella, joten ammattiaineiden opiskelua voisin jatkaa iltakoulun kursseina. Siellä olivat alan parhaat opettajat. Vapaavalintaisena aineena piirsin iltaisin elävää mallia. Toisen opintovuoden jälkeen minulla oli koossa niin paljon pisteitä, että vielä puuttuvan määrän saisin päättötyöstä. Töihin menoa oli lisäksi vauhdittamassa tieto siitä, että äidin ja isän eron jälkeen Vartiokylän talo myydään. Meidän oli hankittava itsellemme jostain uusi asunto.

Ensin tosin ajattelin, että ostaisin yhdessä äidin kanssa isän osuuden talosta. Avovintti olisi rakennettu asuttavaksi, ja yläkertaan olisi otettu kaksi vuokralaista. Laskelmat kuitenkin osoittivat, ettei ajatus ollut realistinen. Pankki ei suostunut lainaamaan ostoon tarvittua summaa, emmekä me olisi pystyneet riittävällä marginaalilla hoitamaan lainan korkoja. Tuohon aikaan raha oli tiukalla ja ansiomme vähäiset. Raha kulki kädestä suuhun. Ainoaksi mahdollisuudeksi jäi antaa talon mennä myyntiin. Ostaja, Salosen nuori perhe, löytyi isän tuttavapiiristä. He olivat etsineet vanhaa omakotitaloa Helsingin lähiöistä, ja heille Käätypolku 8 oli unelmien täyttymys. Talon myytiin 1970.

Vuokra-asunnon löytäminen oli noina aikoina erityisen vaikeaa. Vuokralaisten oikeuksia oli vastikään lisätty, eikä tarjontaa juuri ollut. Sekin vähä, mitä oli, meni yleensä tuttavankauppana. Sattui useammin kuin kerran, että pyr-

Hannun Vuosaaren bussin vuosikortti. Se oli edullisin tapa matkustaa tuohon aikaan. Aikakauden tyyliin kuului terässankaiset laajakulmalasit ja hippitukka.

kiessämme asuntoa katsomaan, vastassa oli sisäänheittäjän sijasta ulosheittäjä. "Valitan, asunto meni jo!" Vaikka vuokrasäännöstely oli voimassa, vuokrat olivat kovin korkeita meidän mittapuumme mukaan. Yksi suurista ikäluokista olisi tarvinnut asuntoja, mutta lainlaatijoiden ajattelemattomuus oli vienyt ne markkinoilta.

Kun Salosten kanssa sovittu muuttopäivä koitti, äiti oli muuttanut uuteen asuntoonsa Humikkalantielle, mutta me asuimme edelleen Käätypolku 8 yläkerrassa, henkisesti loukussa kuin rotat. Saimme puhuttua Salosilta armonaikaa, ja kiivas asunnon etsintä jatkui, mutta edelleen tuloksettomana. Ajan oloon tilanne muuttui todella kiusalliseksi. Saloset olisivat tarvinneet yläkerran käyttöönsä, koska heillä oli aikomus aloittaa remontti alakerrassa.

Tässä tuskallisessa vaiheessa isä ojensi auttavan kätensä. Hän ajatteli muuttaa takaisin Helsinkiin ja ehdotti, että voisi lainoittaa osan asunnosta, jos pääsisi sinne asumaan. Ajatus ei kuulostanut houkuttelevalta, mutta kun muutakaan vaihtoehtoa ei ollut, hyväksyimme tarjouksen. Ryhdyimme etsimään asuntoa, jonka voisi jotenkin järkevästi jakaa kahteen talouteen. Ihan sellaista ei ollut tarjolla, mutta Vuosaaresta löytyi 73 neliön asunto, jossa oli neljä huonetta ja keittiö. Sitä oli myymässä avioeropariskunta, jolla oli kiire muuttaa asunto rahaksi. Teimme tarjouksen, joka alitti reilusti pyyntihinnan, mutta saimme huoneiston.

Teimme välittäjän kanssa kauppakirjat ja lähdimme viemään asunto-osakkeita pankkiin lainan vakuudeksi. Matkan teimme Vuosaaren bussilla. Jäimme pois Hakanimessä, koska olimme menossa sikäläiseen osuuspankkiin. Hetken kuluttua huomasin kauhukseni, että osakesalkku oli jäänyt bussiin. Olin laittanut sen seinän ja penkin väliin bussin takaosaan, ja sinne se oli unohtunut. Äkkiä raitsikalla bussin

perään Rautatientorille! Onneksemme bussi ei vielä ollut lähtenyt uudelle kierrokselle, ja niin saimme onnellisesti laukun ja osakkeet takaisin.

Pääsimme muuttamaan Salosten jaloista omaan asuntoon ja omaan elämään. Ainakin vähäksi aikaa.

Kuvia Vuosaaresta

Vuosaaren suolampi alkuperäisessä asussaan. Rannoilla kelluvat paksut turvelautat, joista yksi oli irronnut kelluvaksi saareksi jossa kasvoi jopa puuntaimia. Oikeassa reunassa näkyy pala laituriksi tarkoitettua rakennelmaa.

Vuosaari oli aikoinaan erittäin rauhallista ja kaunista metsä- ja peltomaisemaa, jota täplittivät Ruduksen paikoitellen laajatkin hiekkakuopat. Hylätyt kaivannot olivat tietysti lapsille erinomaisia leikki- ja uimapaikkoja. Tapahtui kuitenkin, että kuoppa toisensa jälkeen kuivui. Aluksi vasta keskikesällä, mutta myöhemmin vettä alkoi olla niukalti uimiseen jo kesän alussa. Pisimpään kesti uimakelpoisena Tolppis. Toinen suosittu uimapaikka – merenrantojen lisäksi - oli nykyisen ostoskeskuksen vieressä oleva suolampi.

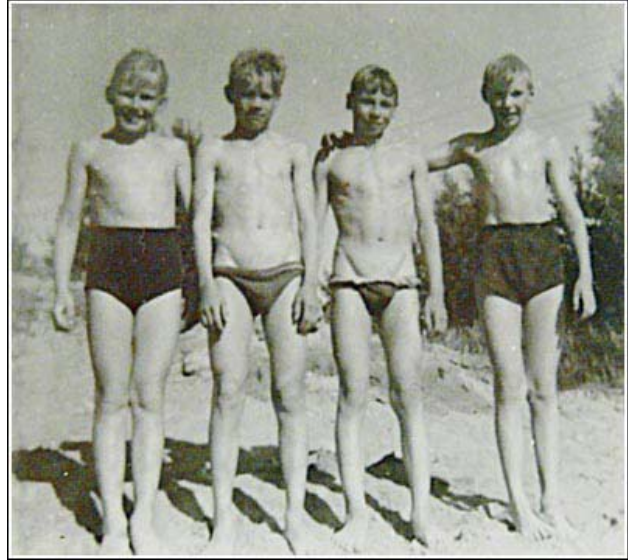
Vuosaareen kuului myös Mustavuoren lehto. Mustavuoressa oli runsaasti 1900-luvun alussa rakennettuja linnoituslaitteita ja muutama mielenkiintoinen luola. Siellä saattoi törmätä sekä kyykäärmeeseen että rantakäärmeeseen.

Nykyisen Vuosaaren täyttömäen vieressä oli vanha kalkkikaivos. Teimme Heimon kanssa retkiä sen kuilulle ja totesimme, että syvyyksiin

tipautettu kivi saattoi liidellä vapaasti useiden sekuntien ajan, ennen kuin molskahti veteen kuilun pohjalla. Kaivokselta johti muutaman kymmenen metrin kapearaiteinen rata, ja kiskoilla oli edelleenkin kiviaineksen kuljetukseen käytetty junavaunu, samanlainen kuin Selkin turvepehkutehtaalla. Vaunu oli siis kuin vanha tuttu ja sen lyhyttä radanpätkää tuli muuttaman kerran sahattua paremman puutteessa. Avolouhos kaivoksen vieressä on säilynyt viime aikoihin asti lammikkona, jossa näyttää olevan pulskia ruutanoita tai muita sitkeähenkisiä kaloja. Ne uivat parvina luokse, jos menee altaan reunalle, joten niitä on todennäköisesti ruokittu hyvin ihmisten toimesta. Pari vastaavaa kaivantoa löytyy nykyisen junasillan vierestä, umpeen ruohottuvan lahden toiselta laidalta. Isommassa viihtyvät ainakin keväisin sammakonpoikaset. Muuta elämää en lammikossa ole todennut eikä minulla ole tietoa kaivannon syvyydestä.

Louhiston perhe Skatassa kesäretkellä. Louhistot asuivat naapurustossa Helytien ja Kiviportintie risteyksessä. Skatan virkistysalue on edelleenkin käytössä. Uimarannat eivät ole parhaat mahdolliset kuvassakin näkyvistä kivistä johtuen. Kuva: Louhiston albumista.

Uljasta Käätypolunlaakson nuorisoa uimareisulla Tolppiksella. Vasemmalta: Jussi, Erkki, Eikka ja Pyry. Reissussa saattoi kevyesti vierähtää päivä. Naapurissa oli Elannon kauppa, josta sai evästä jos rahaa sattui olemaan mukana. Useimmin ei. Kuva: Heimo Kuukkanen.

Aikku Mustavuoren lehdossa keväällä. Kävimme siellä usein jo Vartiokylän aikana, seuraamassa kevään etenemistä.

Helsingin linnoitusketjuun kuulunut luola Mustavuorella. Luolia on siellä enemmänkin, mutta tämä on ainoa, joka samalla on tunneli.

Kirjoitti Hannu Kuukkanen

Kuvat: suolampi, Erkki Vakkala, pojat Tolppiksella, Heimo Kuukkanen, Louhiston perhe, Jyry Louhiso. Muut kuvat, Hannu Kuukkasen

Isovillasaarentie 6

Kun omistusoikeutemme joutuminen joronjäljille oli täpärästi saatu estetyksi, pääsimme lopultakin muuttamaan Salosten nurkista omaan pesäämme Isovillasaarentielle. Vuosaari oli luontonsa takia aina ollut minulle tärkeä paikka. Uusi aika oli kuitenkin kasvattanut Vuosaaren kauniit kangasmetsät täyteen kivitaloja ja peittänyt samalla alleen suuren osan lapsuuden rakkaista leikkipaikoista.

Näen yhä silmissäni aurinkoisen kesäpäivän, jolloin me kavereitten kanssa kalastimme ruutanoita Vuosaaren suolammella. Metodimme oli omalaatuinen. Kelluvassa turpeikossa oli paikoin reikiä, joista vesi pursui turpeen päälle, kun reiän reunalle astui. Sen jälkeen piti vain jatkaa etenemistä turvelauttaa pitkin, kunnes vesi alkoi valua takaisin, mutta ruutanat jäivät turpeen pinnalle sätkimään. Eihän me niillä mitään tehty, joten nakkelimme ne takaisin vapauteen. Lampi ruopattiin sittemmin pilalle, ja sen ajelehtinut turvesaari juurtui ilmeisesti paikoilleen. Sen sijalle muodostui samanmuotoinen mäntyä kasvava saari. Vuosaaren suolammen reunalle nousi ostarin, Käärmeniemen kylkeen satama, ja Viikullan lahden perukoille on jo vuosikymmenet kerätty Helsingin jätteitä.

Toinen muistoista rikas paikka oli Sasekan hiekkakuopat, joissa Spede Pasanenkin muutamassa leffassaan leikkii villiä länttä. Yksi kiehtovimmista lapsuuden hiekkakuopista sattui uuden asuinpaikkamme naapuriksi, Pikkuvillasaarentien takana. Kuopassa ei vanhoinakaan aikoina ollut uimasyvyistä vettä, mutta keväisin siihen laski kangasmetsästä sulavesipuro, joka koversi hiekkakankaaseen komean kanjonin. Sen syvyys oli paikoin yli kaksi metriä. Kanjoni oli hyvin vaarallinen leikkipaikka, kun hiekka alkoi reunoilla kuivua. Keväällä kuopassa voi uida, ellei pelännyt viileää vettä – emmekä me muksut pelänneet. Kun uikkareita ei ollut matkassa, koko porukka meni uimaan nakuna, pojat ja tytöt.

Asuinaikamme alku Isovillasaarentiellä sujui auvoisesti pesää rakennellessa. Huoneisto oli muodoltaan mielenkiintoinen, sillä se sijoittui lievästi taittuvan talon mutkaan. Tästä seurasi, että kahdessa huoneessa - työhuoneessa ja makuuhuoneessa - nurkat eivät olleet suorassa

kulmassa. Sisustuskohteina mielenkiintoisia ja haastavia siis. Olohuoneen jatkeena oli huoneen levyinen parveke. Siltä oli mukava katsella auringonlaskua ja peräkkäisten talojen välistä rauhallista, koivua kasvavaa nurmikkoaluetta. Parvekkeelle pääsivät matalat keittiönpallimme ja moduulipöydän palanen Vartsikasta. Sinne sijoittui myös vanha kaislamatto. Aikku, joka Vuosaaren alkuaikoina vielä tupakoi, istui usein partsilla sauhuttelemassa. Olimme perhedemokraattisesti päättäneet, että sisälle ei tupakansavua haluta.

Tapetoimme olohuoneen seinät säkkikankaalla. Lattialle ostettiin Osmo-enon suhteilla kallis, Westonin vaalea, beesinharmaa kokolattiamatto. Siitä tuli remonttimme suurin investointi. Matto pehmensi osaltaan huoneiston kaikua ja antoi lämpöä paljaille varpaille. Makuuhuoneen päätyseinä maalattiin punaiseksi, mikä saattaa kuulostaa hurjalta; koska seinät ja katto olivat valkoiset, punainen pysyi kuitenkin aisoissa. Samalle päätyseinälle kiinnitettiin Vartsikan keittiöstä tuotu, itse tehty punainen lokerohylly. Sille pääsivät vain tarkkaan harkitut esineet, kuten punainen herätyskello. Seinälle teipattiin Osmo Pasasen Kivirannalle alkujaan tekemät, mustavalkoiset seeprajulisteeit; Osku oli meidän molempien opettaja Atskissa, ja on hyvä ystävämme vielä tänä päivänäkin. Makuuhuoneeseen tuli myös ensimmäinen varsinainen vuoteemme; Vartsikassa nukuimme palasohvalla.

Olohuoneeseen kasattiin jokaiseen opiskelijakotiin pakollisena kuulunut Lundia-hyllykkö, jossa oli tila myös TV:lle. Ensimmäisiksi kirjoiksi ostimme metrin verran Leninin teoksia, koska ne olivat halpoja ja antoivat nahkaselkäisinä näyttävää pintaa kirjahyllyyn. Luin kait yhtä osaa kymmenkunta sivua ja totesin, että se oli kirjoitettu jollekulle ihan muulle kuin minulle. Tuolloin meillä ei vielä oppikirjoja kummempaa kirjallisuutta juuri ollut. Aikku osti jossain vaiheessa olohuoneeseen myös mattopuut, jotka haimme Heiskan pakettiautolla Vihdistä palasina. Aikku oli aina sellaisia halunnut, mutta aiemmin ei niille ollut löytynyt tilaa. Tilavaan olohuoneeseen sijoitettiin myös vanha käytetty piano. Sitä ei kerrostalossa uskallettu soittaa, mutta olihan se kaunis huonekalu.

Eräässä huutokaupassa Töölössä huusimme sokkotarjouksena muhkeasti pehmustetun barokkijäljitellyn sohvan ja nojatuolin. Tarjouksemme ei ollut kaksinen, mutta nappasi; huonekalut muuttivat Isovillasaarentien olohuoneeseen. Kaupanpäälliseksi oli pakko ottaa myös tyylistä poikennut pyöreä pöytä, jonka lahjoitimme kalut Vuosaareen kuskanneen pakettiauton kuljettajalle. Aikku teki mahtavan työn verhoillessaan mööpelit Artekista ostetulla paksulla, vakosamettisella huonekalukankaalla. Ostimme edullisesti myös vanhan Köhler-merkkisen ompelukoneen, joka painoi rahtilaivan ankkurin verran - siihen tarkoitukseen se ilmeisesti olisikin paremmin sopinut. Sillä Aikku sitten hurautteli saumaa poikineen ja kiroili solkenaan. Minä pystyin avustamaan vain kangasta runkoon kiinnitettäessä. Sohva ja nojatuoli ovat meillä edelleen.

Olohuone liittyi saumattomasti ja ovettomasti eteistilaan, joka oli kapeahko käytävä. Olohuoneen kokolattiamatto jatkui eteiseen ja ylti ulko-ovelle asti. Yksi seinistä tapetoitiin palahallista löytyneellä pikkuruusukuvioisella verhojankaalla, jonka pääsävy oli kauniin tumman vihreä. Seinää vasten sopi vihreäksi maalaamamme, Tammelundista peritty kaunis peililipasto. Työhuoneesta tehtiin valkoinen, ja sinne siirtyi työpöytä, joka sai alleen halvan, vihreän laatikoston. Huoneessa ei muuta säilytystilaa ollutkaan. Työpöydän pintalevy sahattiin viistoon, vinoon seinään istuvaan kulmaan. Lattialle jäi alkuperäinen, harmaa linoleumipinnoite ja Aikun kutoma, musta-oranssiraidallinen työtilan matto. Myös vierashuone jäi täysvalkoiseksi. Sinne sijoitettiin vanha palasohvamme; punainen runko vain maalattiin paremmin huoneeseen sopineeksi valkoiseksi. Marimekon kangas peitettiin valkoisilla hupuilla ja pinnat pullistettiin dacron-vanulla pehmeämpiin muotoihin. Lattialle pääsi Vartsikasta tuotu paimentolaismatto.

Pienehkö keittiö säilyi myös seiniltään valkoisena, ja sinne hankittiin Erottajalla sijainneesta sisustusliikkeestä norjalaismalliset puutuolit, ja Artekista ostettu massiivimäntynen pöytä. Pöydän yläpuolelle ripustettiin vihreäksi oksidoitunut katulamppumme. Keittiönkaapit maalattiin ajan muodin mukaisesti ruskeiksi. Vastaseinän koristeeksi löytyi antiikkiliikkeestä vanha lautaskaappi, joka maaleista puhdistetuna palautettiin puun väriseksi. Kylpyhuone maalattiin tummahkon siniseksi, katto ja kaakelit

jätettiin valkoisiksi. Nämä pinnat toivat pieneen tilaan valoa. Kontrastiksi lattialle Aikku punoi keltaisesta muovista kosteutta kestävä maton. Sen myötä pesä alkoi olla valmis.

Remontin päätyttyä oli vuorossa isäni lainausuuden realisointi eli isä muutti Helsinkiin. Hän sai käyttöönsä työhuoneen ja vierashuoneen, mutta keittiöön Aikku ei faijan tavaroita halunnut. Se kävi hyvin, koska isä ei kotona edes syönyt, mitä nyt kahvia aamuin ja illoin keitti. Pinta-alallisesti isällä oli vähintään sijoitusosuuttaan vastannut tila asunnosta.

Oma työhuoneemme muutti makuuhuoneen nurkkaan. Teimme noihin aikoihin normaalin lisäksi runsaasti ylimääräisiä töitä, joskus jopa ympäri vuorokauden, ja saimme asuntolainaa lyhennettyä varsin hyvään tahtiin. Mutta tiukoille usein meni. Muistan erään kerran, kun sain mainokseen piirrettäväksi Polar-Expressin terminaalin. Sitä varten piti lähteä Vantaan kentälle kuvaamaan terminaali piirroksen malliksi. Rahaa ei köyhällä asuntovelallisella ollut taskussa kuin kaksi orpoa kymppiä. Selitin paikalliselle tolppataksille ongelmani, ja hän lupasi tehdä keikan Vantaalle ja takaisin urakkapalkalla. Taksi odotti, kun kuvasin terminaalia eri suunnista, ja toi sen jälkeen minut takaisin tolपालle.

Isän kanssa asuminen oli hankalaa, kuten arvattavissa oli ollut. Hän poltti pikkusikareita, ja vaikka ovi oli kiinni, haju ja savu levisivät ympäri huoneistoa kynnyksettömien ovien alta. Aikku oli lopettanut oman tupakointinsa työllä ja tuskalla, ja kärsi suuresti sikarinhajusta. En kuitenkaan voinut isää kieltää tupakoimasta omassa huoneessaan, joten yritimme kestää.

Isän elämä kulki edelleenkin alkoholin tahditamana. Heräsimme usein aamuyöstä keittiönikkunaan heitetyn hiekan rapsahdaluun. Jos emme heränneet, isä heitti hiekkaa makuuhuoneen ikkunaan. Avaimia isä ei taskuistaan tahtonut millään löytää, mutta osui kyllä hämmästyttävän tarkasti aina ikkunaan. Seuraavana päivänä kurat oli sitten pestävä ruuduista päivänpaistetta häiritsemästä. Vessassa osuminen sen sijaan onnistui isältä ryypyreissujen jälkeen niin huonosti, että siitä tuli aviokriisin aiheuttanut ongelma. Se olin tietysti minä, joka sitten isäni hutijäljet pesi. Aikun keltainen muovimattokin meni ajan mittaan vaihtoon.

Ongelmallinen yhteiselämä johti vääjäämättä siihen, että isä oli ostettava ulos. Sitä varten kävimme pankissa neuvottelemassa uudesta lainasta. Taloudellinen tilanteemme oli jo vakaa, ja asuntolainaa oli hyvin ja ajallaan hoidettu. Saimme uuden lainan helposti. Sen jälkeen puhuimme isän kanssa asiasta. Tuohon aikaan oli huoneistoja jo hyvin tarjolla, ja isä löysikin nopeasti uuden asunnon Vuosaaresta; hän piti alueesta ja halusi asua siellä edelleen. Isä ym-

märsi itsekin tilanteen, ja erosimme ystävinä. Selvin päin isä oli yhä fiksu mies.

Jossain vaiheessa, kun uutta asuntolainaaikin oli jo lyhennetty voiton puolelle, ryhdyimme etsimään omakotitaloa Helsingin lähialueilta. Siitä alkoikin sitten seuraava tuskien taival.

Muisteli Hannu Kuukkanen

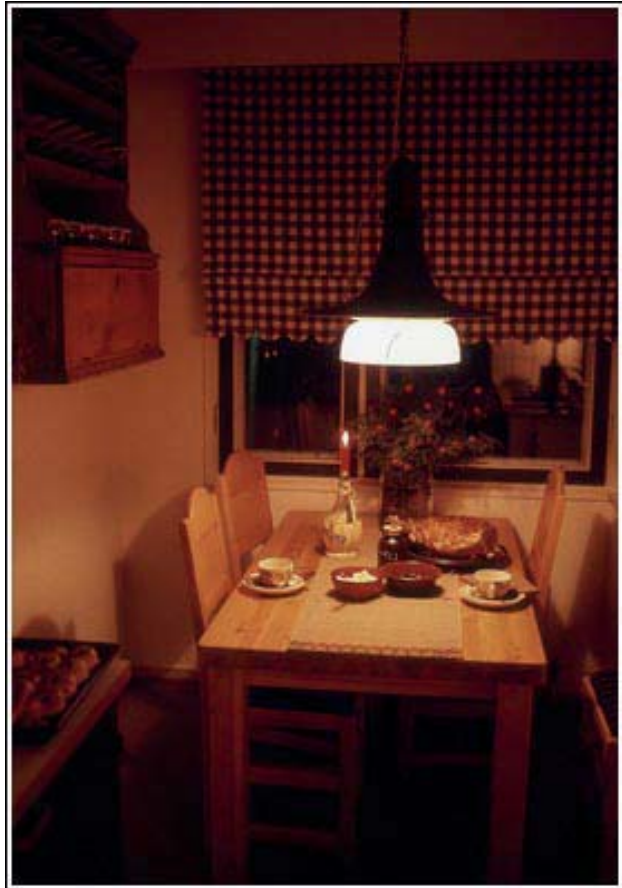
Kuvia Isovillasaarentien asunnosta

Olohuone joulutunnelmissa. Kyseessä saattaa olla ensimmäinen joulumme remontoitussa Vuosaaren kodissa. Lattialla on uusi kokolattiamatto ja seinillä säkkikankaasta tehdyt tapetit. Taustalla oleva sohva sekä oikealla oleva nojatuoli on ostettu huutokaupasta ja itse kunnostettu. Pyöreä tyyliin kuulumaton pöytä tuli kaupanpäälisenä. Nahkaselkäiset barokkijäljitelmä pikkutuolit oli ostettu antiikkiliikkeestä huonokuntoisina.

Köyhä mutta onnellinen joulu. Pöydässä näyttää kuitenkin olevan pala etupotkaa. Joulukuusen tointa toimittaa katajan oksa. Tuolit ovat norjalaista puuta, pöytä Artekista.

Kuva keittiöstä katulamppuineen. Tilaa ei juuri tämän kuvan enempää keittiössämme ollut. Pienet keittiönkaapit olivat kuvaajan hartialinjalla.

Vierashuone jonne kotiutettiin vanha Vartsikan aikainen, omatekoinen palasohvamme. Marimekko oli vaihtunut ruutukuosiin ja tyynyt ovat saaneet Dacron-vanupyöritykset.

Punainen makuuhuone ja Osmo Pasasen Kivirannalle tekemät komeat seeprajulisteet. Kynttiläjalka on divarista ostettu laboratorioteline, jossa on ilmeisesti pidetty koeputkia.

Kuvasi ja muisteli Hannu Kuukkanen

Elämää mainostoimistoissa

Noihin aikoihin oli töihin vaikea päästä, sillä suuret ikäluokat kilpailivat asuntojen ja opilaitosten lisäksi myös työpaikoista. Kiertelin näytekansio kainalossa mainostoimistosta toiseen ympäri Helsinkiä. Olisi pitänyt olla työkokemusta, mutta sitä ei saanut, jos ei päässyt töihin.

Olin opiskelun ohessa tehnyt freelance-töinä muutamia painotuotteita, ja ne vähän auttoivat. Niiden perusteella sain Äksämainokselta omalla riskilläni tehtäväksi luonnoksen joulupaperista. Jos malli hyväksytään, saisin siitä korvauksen. Jos sitä ei hyväksytä, en saisi mitään. Otin työn vastaan kunnianhimoa uhkuen, ja tein viikon kuluessa useita erilaisia, pitkälle viimeistelyjä luonnoksia. Tyytyväisenä vein ne Äksämainokseen, jossa sovittiin, että voisin seuraavalla viikolla palata asiaan.

Sovittuun aikaan saavuin sitten kuulemaan, että mallini eivät kelvanneet. Asiakas oli ostanut paperin, jonka kuvio oli kopioitu amerikkalaisesta graafisesta kirjasta. Pyysin luonnokseni takaisin, koska halusin liittää ne näytekansiooni. Sain kuulla, että ne olivat jääneet asiakkaalle. Ihmettelin tietysti, mitä asiakas niillä tekee, jos ei niitä kerran hyväksynyt? "Pyyhkii niillä perseensä", kuului kannustava vastaus.

Sumuinen näkymä työhuoneemme ikkunasta siihen aikaan, kun Erva oli Meritullinkadulla. Nyt tontilla seisoo jo uusi talo. Tippa-Rellulle löytyi täältä aina parkkipaikka.

Vähän myöhemmin ura kuitenkin urkeni, ennen kaikkea kuvitustaitoni ansiosta. Pääsin Tehomainokseen eli Tehikseen. Se oli Huhtamäen mainostoimisto ja lähes kaikki asiakkaat olivat konsernin elintarvikealan yrityksiä. Tehiksessä minua tervehti iloisesti tuttu graafikko, Osku. Hän oli vanhan kouluaikaisen ihastukseni isä ja lisäksi se mies, joka oli saanut minut päättämään, että minusta tulee isona mainosgraafikko. Oskulla oli tapana puristaa kättä niin, että "vastustaja" ulisi kivusta. Olin kuitenkin Heiskan opastuksella jo moiseen koiruuteen harjautunut, joten osasin puristaa sopivasti vastaan – Oskun suureksi harmiksi. Hänen lisäksi sain aikaa myöten joukon muita, erittäin hyviä työtovereita.

Muutama vuosi sitten kokoontuimme muistelemaan vanhoja touhuja ja muuta mukavaa niiltä ajoilta, jolloin mainostoimistoissa oli miehet, naiset ja ideat rautaa.

Vanha Taikin kurssikaverini houkutteli minut Tehomainoksesta isänsä firmaan, Mainostoimisto AS Luotoselle. Vaikka olin Tehiksessä päässyt hyvin kiinni elintarvikemainontaan ja

kuvitustyöhön, eteneminen uralla näytti siellä hitaalta. Vuosi vaihtui, mutta olin ja pysyin mainospiirtäjänä eli peistarina. Se oli mainostoi-
misto-ateljeen alinta kastia ja palkkakin oli sen mukainen ja jopa riippumatta siitä millaista työtä tein.

Asuntokin olisi pitänyt saada ostettua, koska vuokramarkkinoilta ei sellaista löytynyt. Vaki-
palkalle pankeissa lähinnä naurettiin lainaa anottaessa ja firistuloilla ei ollut minkäänlaista painoarvoa.

AS Luotosella minulla oli ilo tutustua aapiskuvittaja Ekiin. Hän oli toki kuvittanut paljon muutakin, julkaissut slangilla kirjoitetun pakinakirjan ja hänet tunnettiin myöhemmin myös radiosta armoitettuna slangipakinoitsijana. Eki oli harmaatukkainen, arvokkaan näköinen herrasmies, jonka sisällä asui aito stadinkundi ja poikaviikari. Hän sattui oleman minulle Taikissa graafista suunnittelua opettaneen Jaskan parhaita kavereita ja kertoi, miten he kaksi olivat kerran jekuttaneet yhtä valokuvamallin planttua.

Pojat olivat käymässä Yy-studiossa ja jäivät kahden, kun kuvaaja lähti ostamaan lisää filmiä. Ovelle ilmestyi neitokainen: "Tässä mä nyt oon niinku sovittiin. Onko teillä aikaa ottaa ne kansiokuvat?" Totta kai - pojat olivat heti juonessa mukana. "Neiti ottaa vain vähän kevyempää ylle jotta päästään aloittamaan!" Sen jälkeen veijarit asettelivat alusasusta tyttöä ahkerasti eri poseerausasetoihin ja laukoivat tyhjää palkkikameraa ammattilaisen ottein. Totuus valkeni neitokaiselle vasta, kun oikea kuvaaja palasi filmiostoksilta.

Sain Luotosella ollessani puhelun Ervasta, kun siellä vapautui AD:n pesti. Lyhenne on auki kirjoitettuna Art Director. Sen voisi kääntää taiteelliseksi johtajaksi, mutta siinä merkityksessä sitä ei suomalaisessa mainosmaailmassa käytetty. Taiteelliset johtajat olivat taidepuolen ylintä johtoa, AD taas oli lähinnä asiakasvastuullinen, suunnitteleva taiteilija, jonka esimies oli ateljeepäällikkö. AD:n pestiä isossa toimistossa ei voinut ohittaa olankohautuksella. Se tarkoitti sekä merkittävää edistymistä uralla että taloudellista etua.

Siirtyminen Ervaan kävi niin, että eräs entinen tehisläinen, Ervassa silloin Copynä työskennellyt Erkki antoi minusta vinkin Ervan ateljeepäällikölle, Magnukselle. Olisin tulossa

Joukko rakkaita työkavereita työhuoneemme nurkkapöydän ääressä. Ilmeisesti on menossa aamukahvihetki. Toinen huoneenhaltijoista, copy-parini Erkki, piiputtelee ensimmäisenä oikealla.

Erkin työpariksi. Copy, eli Copywriter on suunnitteleva mainostekstien kirjoittaja ja Copy, AD ja yhteysmies, muodostivat yhdessä luovan tiimin. Annettiin minusta toinenkin vinkki. Luotosen talouspäällikkö kertoi minulle läksiäissäni, että hän oli lähettänyt minusta etukäteen käyttöohjeet Ervan toimitusjohtajan sihteerille. Pidin sitä vain hyvänä vitsinä. Vasta Ervan pikkujouluissa kuulin, että sihteerin oli Luotosen talouspäällikön antaman ukaasin voimalla käskennyt toimistonsa naiset jättämään minut bileissä rauhaan - mainostoimistojen naisväki kun muka tunnettiin siitä, että pikkujouluissa heiltä herkästi putoilivat pikkupöksyt. En tiedä, olisinko loveen langennut, mutta sen tiedän, että tuntui hyvältä, kun joku huolehti.

Opintoni Taideteollisessa olivat samanaikaisesti edenneet pikku hiljaa itse laatimani aikataulun mukaan ja alkoi olla päättötöiden aika. Aiheeksi valitsin värin reproduktion. Aihe oli Taikissa uusi, joten siihen ei oppilaitoksessa saanut koulutusta. Graafista suunnittelua jo työkseni tehneenä olin todennut, että alalla taitoa suuresti kaivattiin, Ervassa esimerkiksi kipeästi. Kuten kaikissa suurissa mainostoimistoissa, myös Erva-Latvalassa oli faktori. Hänen kuului hankkia painolaitoksilta kustannusarvot ja valvoa aineiston ja painotyön laatua. Häntä tarvittiin myös, kun reklamaatioista, korvauksista ja uudelleen painatuksista neuvoteltiin. Ervalla aluksi ihmettelin, miksi faktori oli aina kovin sovittelija ja otti helposti syyn mainostoimiston niskoille, joko kokonaan tai osittain. Minun aikani tilanne ja käytäntö muuttuivat, koska pystyin keskustelemaan suoraan painolaitok-

sen kanssa diojen ja aineistojen painoteknisestä laadusta. Jälkeenpäin selvisi, että faktorilla oli ollut painolaitoksen moottorivene kaikki kesät vapaasti käytettävissä.

Kun tulin Ervaan, se sijaitsi Tallbergin talossa Aleksilla, Stockmannia vastapäätä. Sieltä tuli pian muutto Meritullinkadulle. Ervalla tutustuin Niinaan, naispuoliseen kollegaani, varsin hauska tavalla. Hän oli Tukon kahvien AD, ihana ihminen; erinomainen suustaan ja ripeä otteissaan. Tuskin olin asettunut uuteen työhuoneeseen, kun Niina ilmestyi ovelleni ja alkoi ruuvimeisselillä irrottaa siitä kahvaa. "Ethän sä tätä mihinkään tarvitse?" Vastasin vähän pöllämystyneenä, että jos ovi voi olla auki, se ei kai kahvaa tarvitse. Niina työnsi tyytyväisenä kahvan iloisen kirjavan työtakkinsa taskuun ja kiitti. "Teen nääs himassa remppaa ja haluan oviin juuri tällaiset kahvat. Lupaun, että jätän sun oves auki!" Selitykseksi on aiheellista lisätä, että Ervan muuton syynä oli talon tuleva täysremontti, jossa myös ovet menisivät vaihtoon. Niina muisti myös aina pääsiäisenä toivottaa virkasisarilleen munarikasta pääsiäistä.

Ervassa perustimme AD Jukan kanssa Erkäryryhmän. Auki kirjoitettuna lyhennys tarkoitti: Ervan jälkikäyttöryhmä. Erva taisi olla ensimmäinen vihreä mainostoimisto, tietämättään. Kierrätys oli tullut suureen huutoon, ja Erkäry valmisti pois heitettävästä kamasta pilakaluja omaksi ja toisten iloksi. Uusiokäyttöön pääsivät skitsipaperirullien holkit, tyhjät repron kehitekanisterit ja repropaperilaatikat. Ne muuttuivat työhuoneitten välisiksi ohjuksiksi, lintu-kodoiksi, käsikäyttöisiksi matkahakulaitteiksi ja liki-kaukoputkiksi likinäköisille.

Työmaa Ervassakaan ei ollut ikuinen. Puhelin oli alkanut soida, sillä AD oli kysyttyä työvoimaa mainonnan kulta-aikoina. Eräänä päivänä minulle tuli kuitenkin poikkeuksellinen puhelu. Luurin päässä oli entinen työkaveri, joka oli päätyntynyt pieneen mainos- ja viestintätoimistoon, Delfiini-viestintään. Toimiston omistaja tarjosi minulle tuliaislahjana pientä osakkuutta, jos siirtyisin heille AD:ksi. Pääasiassa työskentelin Copy-parini Erkin kanssa mutta sen lisäksi olin Ervassa tehnyt töitä useille muillekin tiimeille. Olin kuitenkin kyllästynyt siihen, että niskaani tahtoi kaatuilla myös töitä, jotka eivät minulle kuuluneet. Olin joutunut paikkailemaan niin vierailevien yhteys-

miesten kuin copyjenkin hommia, koska herrat istuivat mieluummin Pataässässä, sen sijaan, että olisivat pysyneet työpöytänsä ääressä kiireistä kampanjaa suunnittelemassa.

Lupasin Delfiinin kaverille mieltä tarjousta. Eniten minua askarrutti lähtö Magnuksen takia; hän oli tehnyt parhaansa viihtyäkseni Ervassa. Hän hankki minulle aina apuvoimia, kun työt alkoivat kasaantua liikaa. Hän piti myös palkkani ajan tasalla ehdotellen tasaisin välein kausikorotuksia, "koska henkilökohtaiset tuotavuusluvut näyttävät hyviltä." Minullehan semmoinen tietenkkin sopi.

Nolostellen kerroin siis Magnukselle, että minulle oli tarjottu mielenkiintoista työpaikkaa. Seurauksena oli, että toimitusjohtaja kutsui minut puheilleen. Hän tiesi Delfiini-viestinnän tarjouksen: autoetu, viikko lisää kesälomaa ja talvilomaa. Osakkuudesta hän ei tiennyt, koska en ollut kertonut siitä edes Magnukselle. Pikkusikaria poltellen toimitusjohtaja esitti vastatarjouksensa: mainitut edut suoraviivaisesti rahapalkaksi muutettuina. Ei siis mitään verotuksellista etuutta. Minua vähän ihmetytti. Eikö toimitusjohtaja ymmärtänyt, mikä merkitys oli palkanosalla, joka verotuksellisesti voidaan muuttaa kevyempään muotoon, ja mitä merkitys työntekijälle vapaa-aika?

Yksimielisyyteen emme päässeet, koska toimitusjohtaja ei halunnut luopua Ervan käytännöstä olla antamatta luontaisetuja. Ilmeisesti hän laski liian paljon myös Ervan muinaisen maineen varaan. Ongelmana oli tuohon aikaan progressiivisen verotuksen aiheuttama kummallisuus, että palkan lisääminen saattoi pienentää käteen jäävää palkkaa, tai että nettosumman kasvu jäi merkityksettömän vähäiseksi. Rahalliset korotukset olisi pitänyt mitoittaa ihan toisiin lukemiin. Kiitin tarjouksesta ja lähdin Ervasta. Olimme juuri samoihin aikoihin ostaneet Laajasalon talon, ja remonttiin tarvittiin rahan lisäksi myös vapaa-aikaa.

Tapasin Magnuksen kerran vuosia jälkeenpäin aivan sattumoisin Venetsiassa. Olin käymässä Biennaalissa ja kävelin San Markon torilta umpimähkään Venetsian sokkeloisille sivukaduille. Tulin pienelle aukiolle ja näin vastapäisessä kahvilassa tutun näköisen harmaan herrasmiehen vaimoineen. Magnushan se siinä istui naama virneessä. Kun katselin tätä kyyhkyläisparia Venetsian auringossa, muistin

herran itsensä kertoman tarinan; se osoitti, että hänen vaimonsa oli ihan erikoistapaus taiteilijan siipaksi. Magnus oli seikkailurikkaan nuoruutensa aikoihin lähtenyt Tanskaan ja jäänyt sille tielleen. Hän oli kohdannut söpön tanskattaren ja unohtunut tämän kanssa asustamaan ja taitelijaelämää viettämään. Vaimo odotteli aikansa, kunnes lähti ja haki miehen kotiin. Tämä oli

Magnuksen omin sanoin "todellista rakkautta, eikä mitään nusahtelua porttikäytävissä."

Muisteli Hannu Kuukkanen

Omakotitalo-ostoksilla

Olimme Aikun kanssa katsastelleet myynnissä olleita omakotitaloja Helsingissä ainakin jo pari kolme vuotta. Me molemmat olemme ikiomassa talossa lapsina asuneita ja kasvaneita; Aikku maatalon tytär Kuusamosta ja minä rintamamiestontille rakennetun omakotitalon onnellinen poika Helsingin Vartiokylästä. Voi niitä aikoja paratiisissa!

Varsinaisella kaupunkialueella hintataso osoitautui kuitenkin meille aivan liian korkeaksi,

Laajasalon tontti sellaisena kuin se 1975 ostettiin (tummempi alue). Rinne nousee tontilla noin seitsemän metriä.

samoin kireä lainapolitiikka. Päätimme laajentaa hakusektoria pääkaupungin ulkopuolelle, ja osuimme entisen maatilän komeaan, hirsirunkoiseen päärakennukseen lähellä Sipoon keskustaa. Rakastuimme taloon, vaikka se oli kukkarollemme liian kallis. Rakkaus tekee kuitenkin sokeaksi, ja niin ryhdyimme haali-

maan lainaa kasaan erilaisista lähteistä, silloista työnantajaani, Mainostoimisto Erva-Latvalaa myöten. Juuri kun rahat olivat koossa, luimme sunnuntain Hesarista myynnissä olevasta omakotitalosta Helsingin Laajasalossa. Järisyttävän edullinen omakotitaloksi Helsingin alueella! Lähdin siltä istumalta taloa katsomaan.

Tontti näytti lähinnä autohajottamolta; joka puolella lojui autonraatoja piukkanaan. Minun silmistäni ne kuitenkin katosivat, niiden sijasta näin kauniin metsäisen rinnetontin, johon ihastuin heti. Talo puolestaan näytti asiaan kuuluneelta huoltamorähjältä. Minusta se oli kuin unelmieni täyttymys. Ihastuttavaa 1950-luvun funkkista rintamiestyylisiin ja pikanteina erikoisuuksina erkkerit ja pieniruutuinen lasiveranta. Huikentelevainen taitelijansieluni hylkäsi oitis vastalöytyneen sipoolaisen lemmittynsä ja koki uuden rakastumisen ensi silmäyksistä. Hurmio säilyi suhteemme virallistamiseen saakka.

Kun välittäjän kanssa kiertelimme rappiotalon sisätiloissa, paikalle asteli Carlo Casagrande naapurista. Tunsin ja muistin hänet, Heimon entisen radiotarviketukkurin. Olin itsekin käynyt ostamassa häneltä TV:n ja radion varaosia. Joskus aikoinaan olimme myös käyneet korjaamassa hänen TV-antenniaan. Haistoin heti vaaran. Casagrandella oli todennäköisesti takataskussaan saman verran rahaa kuin minulla oli kokoon kerättyä lainaa. Sääntäsin salamana ulos talosta ja vastapäisen Elannon pihan puhelinkoppiin Aikulle soittamaan. "Tää on meidän talo, tule äkkiä kattomaan! On se huonossa kunnossa, mutta se on aarre. Naapurin Casagrande mittailee jo sisällä, se voi ostaa

sen tosta noin, vaikka ihan vain tontin takia. Tää alue on juuri asemakaavoitettu, ja tontille saa rakentaa kolmen perheen rivarin kahteen kerrokseen."

Langan toisessa päässä vallitsi hetken hiljaisuus. "No, jos se susta on ihana, niin kyllä mä sua uskon. En mä tule sinne. Varaa se vaan heti."

Ryntäsin takaisin sisälle ja tartuin myyjää hihasta. "Mä ostan tän! Näyttö voidaan lopettaa mun puolesta!" Välittäjä mittaili minua hetken ja ilmoitti summaa painottaen käsirahan määrän. Mitä lie ollut, tokko edes kuuntelin. "Voiks mä heti panna nimet paperiin?" Olin ehkä nuorehko talon ostajaksi, mutta naamasta paistanut into vakuutti kaiken nähneen huoneistokauppiaan. Hän kuulutti, että talo oli myyty. "Tälle herralle!"

En enää muista, oliko minulla mukani käsiraha tai sen osa. Saattoi hyvinkin olla, koska olimme menossa maanantaina tekemään Sipoon kauppoja. Sen asemesta allekirjoitimmekin samaisena maanantaina helsinkiläisessä pankissa Laajasalontien ostopaperit, ja onnela oli meidän! Mitä nyt lainhuutoa vähän päälle; sen annoimme mieluusti pankin tehtäväksi. Kun sitten onnellisina talonomistajina saavuimme yhdessä ostostamme katsastamaan, Aikun ilme meni näkemisen arvoiseksi. Kauhistunutta kaatopaikan tuijotusta, kunnes hänenkin silmänsä alkoivat pikku hiljaa tavoittaa sitä, minkä myös minä olin nähnyt. Aikullakin sattuu olemaan hyvä mielikuviutus.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Muutto Laajasaloon

Talon hankintahinta oli halpa, mikä tietysti merkitsi runsaasti rasitteita. Sekä varsinainen asuinrakennus että pihamökki oli vuokrattu. Lisäksi elettiin aikaa, jolloin vuokralaisella oli enemmän oikeuksia kuin talon omistajalla. Tämän saimme kantapään kautta oppia. Päävuokralaisena ollut käsityöläismaakari kertoi myyntinäytön yhteydessä käymissämme keskusteluissa, että hän muuttaa perheineen syyskuussa valmistuvaan omakotitaloon Kera-valle. Poikansa kanssa olivat sitä rakentamassa. Kaikki näytti siis hyvältä, jos miehen sanaan oli uskomisen, ja ymmärrettävistä syistä halusin uskoa hyvinkin mielelläni. Pihamökkiä asui herra P, jota ei paikalla yleensä näkynyt, ja jota ei kuulemma mökkiasunto erityisemmin kiinnostanut.

Kirjoitimme ja toimitimme molemmille vuokralaisille irtisanomiset. Maakarin kanssa sovimme päivämäärän, jolloin hänen oman talonsa piti olla muuttovalmis; eihän sitä nyt taivasalle ketään sovi heittää. Herra P:n teesi piti sen sijaan naulata mökin oveen, koska heraa ei tavoitettu sen enempää henkilökohtaisesti kuin kirjatulla kirjeillääkään. Maakarin kanssa sovimme myös, että hän siivoaa pihalta autonromut, ja että talon vuokra on muuttopäivään saakka ennallaan. Nämä jäivätkin sitten viimeisiksi asiallisiksi neuvotteluiksi päävuokralaisemme kanssa. Muutaman viikon kuluttua saimme haasteen asunto-oikeuteen; maakari

Yläkuvassa on meneillään muutto Laajasalon-tielle. Se tehtiin muuttoautolla, mutta pikkutavaraa tuotiin monin erin Tippa-Rellulla. Piha oli kevään vuoksi puolisolana luistinratana ja auto piti peruuttaa osittain talliin, jotta tavarat saatiin luita katkomatta sisälle.

oli riitauttanut irtisanomisen ja haki vuoden lykkäystä. Olin kalikalla päähän lyöty. Vastahan olimme yhdessä sopineet päivämäärän, jolloin hän oman ilmoituksensa mukaan pääsisi muuttamaan valmistuvaan uuteen kotiinsa!

Raskaan prosessin jälkeen asunto-oikeus pudotti maakarin vaatiman aikalisän puoleen vuoteen ja nosti omakotitalon vuokran 750 markkaan. Summa oli lähellä puoltaväliä silloista käypää omakotitalon vuokraa. Sopimussakon tyyppiseksi korvaukseksi olin kirjannut irtisanomiskaavakkeeseen 1 200 markkaa siltä varalta, ettei vuokralainen muuttaisi talosta sovittuna ajankohtana. Maakari sai pudotettua vuokraa vetoamalla talon huonoon kuntoon - minkä hän itse oli aiheuttanut muun muassa laiminlyömällä kunnossapidon velvoitetta. Minä en puolestani voinut siitä maakaria vastuuseen vetää, koska sopimus oli tehty edellisen omistajan kanssa. Miten sitä paitsi olisi pystytty erittelemään nykyisen ja edellisen vuokralaisen laiminlyönnit?

Meillä Aikun kanssa alkoi muuttokierre ja elämä pahvilaatikoissa. Olimme hyvässä uskossa ehtineet myydä asuntomme Vuosaaren Isovilla-saarentieltä, eikä meillä muutakaan kattoa ollut päämme päälle. Pari kuukautta saimme asua huoneistomme ostaneen vanhoissa tiloissa, kun hän kauppasi ja esitteli niitä. Kun tämä asunto myytiin alta, muutimme vuokralle osa-huoneistoon Helsinginkadulla.

Koska maakarini sanaan ei voinutkaan luottaa, oli vaarana, että joutuisimme itse tyhjentämään pihan autonraadoista ja muusta romusta. Tältä välttyäksemme pyysimme viranomaisilta toimenpiteitä, ja keräsimme tueksi naapurustolta allekirjoituksia. Keskustelimme myös Omakotiliiton edustajien kanssa. Kaikki olivat yksimielisiä siitä, että oli korkea aika päästä eroon kulmakunnan häpeäpilkusta. Alue oli uudessa kaavassa tarkoitettu asumiseen, eikä tontilla viranomaisten mukaan saanut harjoittaa autokorjaamotoimintaa. Maakarilla ei myöskään ollut sellaiseen toimintaan nimettyä yritystä.

Mies oli virallisesti sairaseläkkeellä. Hänen poikansa harrasti rallikilpailuja, ja hänellä oli tilillään ainakin yksi voitto. Siitä kertoi autotalin seinään teipattu lehtileike, joka muistona vuokralaisistamme on tallessa yhä. Autoharrastus oli siis tosiasia. Toisaalta autonraatojen suuri määrä sekä muutama joukon jatkona ollut joten kuten myyntikuntoinen yksilö kertoivat liiketoiminnasta. Eräälle tutullemme maakarini yritti myydä pihassa seisonutta Fiatia muka äitinsä autonä. Epäilen, että vanhalla rouvalla olisi ollut edes ajokorttia. Hän oli talonkirjojen mukaan 63-vuotias ja vaikutti henkilöltä, joka tuskin uskalsi autonrattiin edes tarttua. Maakarini tarjoutui myös korjaamaan Tippa-Rellumme pellityksen, jolla oli taipumusta krooniseen ruostumiseen. En kuitenkaan lämmennyt ehdotukselle. Maakarini sen sijaan hoiti kuin hoitikin pihan tyhjennyksen, mutta ei uskoni mukaan siisteyden eikä sopimuksen takia, vaan rahan tarpeessa. Hän myi autonraadot romuttamolle, joka haki ne pois pihalta.

Kuinka ollakaan, myös serkkutyttöni Riitta rakensi Keravalle miehensä kanssa omakotitaloa, ja heidän naapurikseen sattui meidän maakarimme. Saimme näin tietoa muun muassa miekkosemme tavasta rahoittaa rakentamistaan. Päinvastoin kuin me, hän ei ottanut lainkaan pankkilainaa, vaan ”myi” poikansa palkinnoksi saaman purjeveneen eräälle ra-

kennusmestarille. Tämä puolestaan ”maksoi” rakennustarvikkeilla.

Rakennustyötä tehtiin pääasiassa talkoovoin. Kun rakennusmestarin mielestä veneen hinta alkoi olla kuitattu, myös rakennustyöt pysähtyivät. Maakarini oli keksittävä muita keinoja. Se vaati aikaa, ja sitä tietysti saatiin pelattua Kuukkasilta asunto-oikeuden kautta. Laajasalontien 750 markan kuukausivuokra oli pienempi murhe kuin uutiskodin rakennustöiden keskeytyminen. Kiire tuli eteen, kun asunto-oikeus ei antanutkaan odotettua kokovuoden lykkäystä.

Myös tämä kuva on otettu muuton aikoihin. Osa tavaroista asuu vielä pahvilaatikoissa. Vanha olohuone oli pitkulainen tila, jonka ainut ikkuna näkyy kuvassa. Oikealla on eteinen ja keskellä lattiaa istuu nuori yövärtti Juri. Kevättalven kirkas aurinko kurkistaa ikkunasta.

Jostain maakarini perheineen rahansa kuitenkin hankki, sillä he muuttivat uutistaloonsa ilmeisesti jo joulukuussa 1975. Muuttoilmoitusta he eivät vaivautuneet tekemään ainakaan lähtöpäässä. Sen sijaan maakarini kutsui meidät tammikuussa neuvonpitoon, koska halusi myydä meille talomme lämmityslaitteiston. Hän oli kuulemma sen itse kustantanut ja asentanut. Tämä meni taas komeasti yli hilseen. Lämmityslaitteiston kunnostus kun sattui olemaan niitä harvoja toimenpiteitä, jotka voisi tulkita maakarini osuudeksi kunnossapidosta tehtyyn sopimukseen, ja nyt sitäkin yritettiin rahastaa meiltä. Laitteisto oli ikäloppu ja öljysäiliö aivan liian pieni tankkiautolla täytettäväksi. Olisi siis ostettava meidän kannaltamme käyttökelpoton tavara. Polttimo oli asennettu omatekoisella laipalla vanhan hiilikattilan luokkuun, eli uusia osia oli vain polttimo ja öljysäiliö. Maakarini pyysi 500 markkaa, mikä sinänsä ei tuohon aikaan

ollut kohtuuton hinta. Jos kauppoja ei tulisi, hän uhkasi viedä laitteet mennessään ja jättää talon kylmilleen. Se olisi tiennyt kolmen kuukauden pakkasissa katastrofia vesi- ja lämmitysjärjestelmille. Kiristettynä maksoin. Kun lähdimme, maakari huusi peräämme: "Menkää rauhassa vaan, en minä tätä taloa polta!" Myöhemmin kuulumme, että hänen uuden talonsa autotalissa oli roihahtanut hitsauskipinästä palonalku. Kun lisäksi pesuhuoneestamme löytyi remontin yhteydessä vanha palonjälki, oli jo uskottava, että maakarista oli kyllä miestä vaikka talonpolttoon.

Virallinen muuttopäivämme oli 1.3.1976. Suurin osa tavaroista tuli muuttoautolla, mutta jotain särkymisaltista toimme omalla Tippa-Rellulla. Menin jostakin syystä sisään kellarin kautta, ja kun kipusin laatikko sylissä portaita sisätilaan, minut yllätti aikaisemmin kertomani déjå-vu. Ohikiitävien hetkien vuo pysähtyi pieneen pisteeseen aika-avaruudessa. Silloin en vielä muistanut bändivuosiene piuhanhaku-keikkaa, vaan mietin pitkään, olisinko todella voinut olla täällä aikaisemmin, ja jos olin ollut, milloin ja miksi? Ehkä kyseessä oli vain pitkän odotuksen ja kaipauksen luoma illuusio. Tuntui ihmeelliseltä olla vihdoon ikiomassa omakotitalosamme, josta olimme niin kauan puhuneet ja uneksineet.

Ensimmäinen iso urakka oli pestä sen verran tiloja puhtaiksi, että pääsimme asettumaan taloksi ja saisimme purettua ainakin osan tavaroista jonnekin. Laatikkoelämä ei enää tulisi kysymykseen. Talvi oli onneksi jo lopuillaan,

joten riitti, kun kerran viikossa liruttelimme lap-poletkulla 50 litraa Rellulla rahdattua polttoöljyä maakarim alimittaiseen säiliöön.

Omakotitalossa, joka rajoittui kolmessa suunnassa asumattomaan puistoon, oli hyvä olla koira. Siitä olimme haaveilleet muutenkin. Niinpä jo edellisenä vuonna, hieman ennen joulua, meille tuli Helsinginkadulle Juri. Pieni pattipolvinen, paksutassuinen seefferi-poika. Jurista tuli uskollinen perheenjäsenen vahti. Talosta se ei sen sijaan piitannut piiruakaan. Oli turvallista tietää, että Juri piti maakarim ja Pikkaraisen lisäksi molempien epämääräiset kaveriporukat loitolla Laajasalontien nurkilta. Omalaatuisia koputtelijoita nimittäin alkuaikoina riitti, mutta ne harvenivat, kun Juri ryhtyi terhakkaasti ottamaan kantaa moiseen, vuorokaudenajasta riippumattomaan häiriköintiin. Kaveripiirissä kiiri ilmiselvästi sana, ettei sinne enää kannattanut mennä norkoilemaan.

Meiltä tapasi hävitä silloin tällöin myös Hesari laatikosta.

Valittelimme lehdenjakajasta Hesarin konttoriin, kunnes eräänä aamuna satuin laatikolle yhtäaikaa miespuolisen romaanin kanssa. Jurin äkättyään kaveri pyörähti kiireesti kannoillaan, eikä Hesarista sen koommin tarvinnut murehtia. Varmuuden vuoksi ostin myöhemmin vielä lukollisen postilaatikon.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Miksi juuri Laajasaloon?

Edullisen hankintahinnan ja miellyttävän arkkitehtuurin lisäksi oli muitakin syitä, miksi juuri Laajasalo oli mielestämme verraton paikka uudelle kodille. Minulla oli pitkät siteet Laajasaloon jo kouluajoilta. Kävin Kulosaaren Yhteiskoulua, ja luokkatoveritani asui Santahaminassa, Jollaksessa ja Tammelundissa. Koulubändimme harjoitteli esimerkiksi Laajasalon VPK:n talossa. Siltä keikalta täytyy olla peräisin jo aikaisemmin mainittu hailakan hämähämielikuva, joka myöhemmin johti dejavu-ilmiöön Laajasalon kellarinportaita noustessani. Jollaksessa taas oli asunut tyttö, jota aikanaan kävin riustamassa. Tammelundista en juuri Laajasalon puolella käynyt, mutta kanava oli hyvinkin tuttu seikkailupaikka.

Muistan hyvin vanhan, mutkikkaan Laajasalontien. Kuljin sitä usein sinisellä bussilla ja myöhemmin myös skootterilla, jonka ostin kesäansioilla. Laajasalontie 46 ohi tuli vipellettyä useasti, mutta itse talo ei jäänyt mieleen. Sen erikoislaatuisuus näkyikin enemmän Svanströmintien puolelle. Talo on ollut paljolti metsikön peittämä. Edessä Laajasalontien suuntaan on aina ollut koivikko, pihlajaa ja raitaa. Käsi-työläismaakarin mukana tulivat sitten romuautot, jotka herättivät huomiota. Vartiokylässä vielä asuessani olin kesätöissä Hesarin sanomalehtipainossa. Hesari kuljetti aamuyöstä bussikyydillä työntekijöitä kotiin, ja yksi heistä jäi pois Reiherintien kulmassa. Karl Raskin vanha talo ei vielä silloinkaan jäänyt mieleeni, romuautot kyllä.

Laajasalo on maisemallisesti erittäin miellyttävää seutua. Olen aina pitänyt merestä ja uimisesta. Remontin aikana oli mukava kesäiltaisina pulahda Isosarvostonlahteen huuhtomaan pölyt hikisestä vartalosta. Laajasalon hiekkaranta on sekin erittäin kaunis paikka. Hevosalmen puolella on myös mielenkiintoinen pieni uimaranta kallioiden suojassa sekä pyykkilaituri. Juri-koiran kanssa tuli samoiltua

Laajasalon ja Jollaksen metsät melko tarkkaan. Hopeasalmen kaivokset tulivat tosin vasta myöhemmin tutuiksi, vaikka olin sielläkin päin monesti käynyt; ne ovat sopivasti piilossa, jos ei tiedä mistä etsiä. Myös Kruunuvuoren Holviikin ränsistynyt kesähuvila-asutus on katoavan alueen erikoisuuksia. Olen jonkin verran kuvannut taloja, ja tyttäreni on jatkanut harrastusta. Alue jää kohta väijäämättä kivitalojen alle, valitettavasti.

Myös Svanströmintie 46 tulevaisuus näyttää synkältä. Tontin läpi on piirretty metrolinjaus. Voihan se mennä alitsekkin, mene ja tiedä. Rakentamisen aikataulusta ei ole tietoa. Ensin tehdään kuulemma raitiotie ja sen jälkeen vasta metro. Raitiotien päätepysäkki on piirretty Reiherintien päähän. Se tarkoittaa, että sen alta kaadetaan pääty metsä ja kulma tasoitetaan kääntöpaikaksi. Kääntöpaikka on kovin ikävän näköistä metsään verrattuna. Jos tilalle rakennetaan metro ja se kulkee maan alla, tilanne ei suuresti muutu. Reiherintien ja tonttimme väliseen puistikkoon on merkitty myös metroasema tai sen sisäänkäynti. Jostakin on myös osoitettava tila Jollaksen liityntäliikenteelle. Ainut hyvä puoli on aika. Saattaa nimittäin olla, että emme ole enää metrotöyömaata katselemassa. Miten metrolinjaus sitten vaikuttaa tontin arvoon, jää arvailtavaksi. Joku sanoo, että metron läheisyys nostaa hyvien kulkuyhteyksien takia tontin arvoa. Toisaalta, kuka haluaisi asua metroraitteen päällä tai vieressä? Entä metroaseman vieressä? Tontti voisi lähinnä sopia liikerakennukselle, mutta sellaista ei ainakaan toistaiseksi ole paikalle kaavoitettu.

Kaikki suunnitelmat kuitenkin viittaavat siihen, että Raskien ja Kuukkasten vanhalla talolla ei ole sijaa tulevaisuudessa. Se tullaan valko- ja sinivuokkoineen jyräämään uuden ajan alta.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Kuvia Laajasalosta

Kun muutimme Laajasaloon, tien vastakkaisella puolella oli kaunis koivumetsä. Nyt sen paikalla on Jollaksentien risteys.

Laajasalossa on toistaiseksi vielä paljon kaunista ulkoilumaastoa. Kruunuvuoren kauniit huvilat saivat vuosikaudet rapistua Helsingin laiskan kaavoitustoiminnan vuoksi. Vuokra-aikoja ei pidennetty riittävästi ja omistajat jättivät yksi toisen jälkeen talot lahoamaan.

Orava istumassa pihamme marjakuudessa. Kurre ei taida tietää, että marjat ovat myrkyllisiä. Laajasalossa on paljon luonnonvaraisia eläimiä: jäniksiä, kettuja, mäyriä, supikoiria. Hirvikin on käynyt moikkaamassa portillamme.

Saarella kun ollaan, on luonnollista että laivoja löytyy. Vanha laiva odottelee jäätten sulamista rannassa. Se ei kenties enää kaipaa aavoja, mutta rantavedessä on mukava kiikutella ja muistella aikoja, kun laivat oli puuta, hiio-hoi!

Kuva vasemmalla: vanha hopeakaivos louhittiin aikoinaan tulella ja vedellä. Vesi on saanut lopullisen voiton.

Kuvasi ja kirjoitti Hannu Kuukkanen
Lisää kuvia: http://www.flickr.com/photos/hannu_kuukkanen/sets/72157613561467208/

Hevossalmen uimarantaa talviasussa.

Isosarvaston lahti alkaa olla täynnä veneitä ja niiden laitureita. Taustalla näkyy Aittosaari, joka on hieno ulkoilualue.

Peruskorjaus

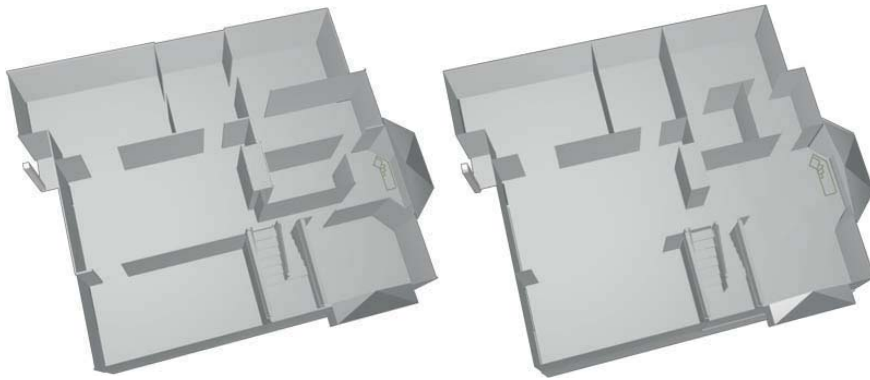
Heti syksyllä 1975 aloimme suunnitella talon peruskorjausta. Väliaikaisissa asunnoissamme, muuttolaatikoiden keskellä, piirtelin Aikun säästyksellä lukuisia huone- ja julkisivumuutosten vaihtoehtoja.

Ammattilaisen apu osoittautui kuitenkin tarpeelliseksi ja sittemmin myös hintansa arvoiseksi. Kutsuimme hätiin Kari Laineen, silloisen puolittun arkkitehdin; hänestä tuli ajan myötä hoviarkkitehtimme. Talon rakennuttaja, maisteri Karl Rask, ei ollut sisätilan suunnittelijana yhtä pätevä ja onnistunut kuin talon ulkopuolella. Epäkäytännöllinen asuintila ei tosin ollut yksin hänen syytänsä, siihen olivat kortensa kantaneet myös myöhemmät remontoijat. Ensimmäinen heistä, maisterismies hänkin, toimi uskoakseni priimusmoottorina.

Huonejako oli epäkäytännöllinen. Tiloja ei myöskään käytetty suunniteltuun tarkoitukseen, vaan väärään. Lasiveranta vaikutti siltä, että se oli alun perin ajateltu kylmätilaksi. Verannan erotti olohuoneesta pariovi, joka sittemmin oli poistettu. Ovet olivat tallella ja niin kauniit, että olisimme Aikun kanssa halunneet ne takaisin, mutta niille ei yksinkertaisesti löytynyt sijaa majatalossa. Pieni "lastenhuone" oli ilmeisesti tarkoitettu eteistilaksi, koska siihen johti kolme ovea - olohuoneesta, keittiöstä ja lasiverannalta. Keittiö oli merkittävästi jaettu. Peräkomero

oli kiinteä, todennäköisesti jossakin myöhemmässä vaiheessa rakennettu viritelmä, josta johti ylimääräinen ovi ulos. Keittotila oli kapea käytävä, jonka kautta pääsi talon läpi kulkevaan keskikäytävään. Sen keittiön puoleisessa päässä oli minua ihastuttanut erkkeri sekä portaat kellariin. Erittäin epäkäytännöllistä tilankäyttöä mitä tahansa aikakautta ajatellen. Kuten jo mainitsin, jossain vaiheessa tiloja oli sabotoitu esimerkiksi pesuhuoneella, josta oli muodostunut osa kyseistä tarpeetonta tuplakäytävää. Erkkerin alkuperäinen käyttötarkoitus on jäänyt hämäräksi, se oli ikään kuin käytävää eri tilojen välillä. Luukkujen peittämät portaat erkkeristä kellariin olivat sisätilan kannalta kiusallisessa paikassa, mutta niukan kellaritilan takia sijoitus oli ehkä paras mahdollinen.

Alkuperäisen piirroksen mukaan talon katolla olisi pitänyt olla ateljee-ikkuna luoteeseen, mutta se oli jäänyt tekemättä. Koilliseen katsovan erkkerin ikkunat olivat funkkismaisen kapeat, mikä oli sekä käytännöllisyyden että sisätilojen estetiikan kannalta outo ratkaisu. Ikkunat olivat alkuperäisten piirustusten mukaiset, joten kyseessä ei ollut pelkästään pula-ajan pakko. Ehkä kapeat ruudut liittyivät lämpötalouteen tai ehkä ne todella oli tarkoitettu funkkikseksi, mene ja tiedä. Ehdotimme Kari Laineelle yläkerran ikkunoiden ja koillisten erkkeri-ikku-

Talon pohja muuttui. Sokkeloisesta ja epäkäytännöllisestä siirryttiin avoimeen ja käytännölliseen huonejako. Vasemmalla alakerran vanha ja oikealla uusi pohjapiirros. Huonejako uudessa vasemmalta alhaalta vastapäivään: olohuone, yläkerran portaat, keittiö, pukuhuone, pesuhuone ja sauna, lastenhuone, eteinen.

noiden suurentamista sekä alkuperäisten piirosten mukaisen ateljee-ikkunan rakentamista katolle. Muuten ei talon ulkoilmeeseen koskettu. Sisätilat sen sijaan menivät melko lailla uusiksi.

Kari siirsi keittiön talon kaakkoispäätyyn entisen makuuhuoneen paikalle ja piirsi entiseen keittiötilaan pukuhuoneen, pesuhuoneen ja saunan. Entisestä keittiöstä ulos johtanut ovi eristettiin ja vuorattiin umpeen tarpeettomana. Uuden keittiön ja käytävän välinen seinä purettiin, ja erkkerin eteen suunniteltiin ruokailutila. Kellarinportaat saivat jäädä. Luukut poistettiin ja porrassyvennys aidattiin matalalla kaiteella. Olohuonetta laajennettiin poistamalla sen ja toisen makuuhuoneen välinen seinä. Näin olohuoneeseen saatiin ilmavuutta ja valoa. Ullakko piirrettiin yhtenäiseksi tilaksi ja pidettiin avoimena harjakattoon saakka. Yläkertaan rakennettiin myös kakkosvessa, ja tilaan mahtui vielä lyhyt kylpyamme, jota pääasiassa lapset ovat käyttäneet.

Purkutyöt aloitettiin jo ennen piirustusten hyväksymistä, sillä tiesimme Karin asiansa osaavaksi pientaloarkkitehdiksi. Purettavien listalle joutui myös keittiön vanha, valurautainen Höökin puuhella. Vaikka sisus oli purettu ja kaikki irtonaiset osat kannettu erikseen ulos, liesi painoi kuin synti. Meillä oli onneksi hevosen kokoinen apumies, jonka kynsissä rauta sai kyytiä. Kaveri kantoi muun muassa uuden keskuslämmityskattilan pihalta kellarin selässään yksin, kun kaksi himpula-apumiestä olivat hänen mielestään vain tahtia haitaamassa.

Seiniä purettaessa löytyi ehkä Karl Raskin tai jonkun sukulaisen taidetta - indigonsiniseksi maalattu rikkinäinen julistepahvi, jossa oli valkoisin peitevärikirjaimin maalattu teksti. Se

muistaakseni oli jonkin iltaman reklaami, på svenska. Teoksena se ei ollut merkittävä, joten se joutui muun purkujätteen mukana kaatopaikalle, ehkäpä peräti Vuosaareen. Vesivuotojen mustumat olivat arkipäivää, mutta niissä ei ollut hometta eikä kosteutta. Kaikki poistettiin. Kylpyhuoneen seinät ja katto pintapahvien alla olivat hiiltyneet, eli tilassa oli riehunut jossakin vaiheessa tuli. Muuta yllättävää ei purkutyön aikana löytynyt - paitsi, että vintinportaiden yläpää roikkui paikallaan ilman kiinnitystä ja ilman minkäänlaista kantavan rakenteen tukea. Siis enemmänkin tahdon voimalla, sillä sitä kannatti vain kevyt kattolaudoitus. Jos vintille kapuaja olisi horjahtanut kulkulankuilta, hän olisi saattanut päätyä alakerran käytävään. Vintiltä löytyi käsityöläismaakarimme Saludopurkkien lisäksi runsaasti Hufvudstadsbladetin vanhoja numeroita talon ensimmäisen vuokralaisen ajoilta. Löytyi myös vanha valurautainen sängyn runko. Sen veimme sittemmin Rahapajankadulta ostamamme sijoitusasunnon vinttikomeroon, josta se katosi ullakkotilojen saneeraustöiden yhteydessä.

Tilojemme käyttötarkoitusten muutokset olivat laajoja ja koskivat osittain myös julkisivua, joten niille oli anottava rakennuslupa. Myös rakenteisiin tehtiin sellaisia muutoksia, jotka vaativat piirustuksia ja lujuuslaskelmia. Ne eivät enää olleet Kari Laineen heiniä. Saimme tutun rakennusmestarin kautta insinöörin, joka teki kuvat ja laskelmat. Varasin asianmukaisen käyntiajan Helsingin rakennusvalvonnasta. Kun astuin kaupungininsinöörin huoneeseen, tulotervehdys kuului: "Miten sitä nyt taas ollaan taloa rumentamassa?" Herra insinööri ei siinä vaiheessa ollut vielä edes avannut kansiota rumistelupiirroksineen eikä muutenkaan vaikuttanut asiasta erityisen kiinnostuneelta. Silmäiltyään hetken ensimmäisen sivun laskelmaa, hän murahti: "Eihän tämä kantavuus riitä. Tarkistakaa laskelmat ja varatkaa uusi aika."

Menin tietysti täysin äimäksi, ja soitin kotiin päästyäni äikäisenä rakennusmestarilleni ja kysyin, mikä hänen insinööriystävänsä oikein on miehiään, kun ei edes lujuslaskelmia osaa tehdä. Rakennusmestari oli yhtä ihmeissään ja kertoi itse tarkastaneensa kuvat ja laskelmat ja todenneensa ne oikeiksi. Sanoin, että heti ensimmäisellä sivulla on virhe, ja laskelma osoittaa, ettei pohjan kantavuus riitä. Mestari purskahti luurin toisessa päässä nauruun. ”Niinpä juuri! Siinä lasketaan vanhan pohjan kantavuus, ja todetaan se riittämättömäksi. Se lukee teksteissä, jos vaivautuu lukemaan.” Minulla tietysti keitti jo siksi, etten ollut itse lukenut sivun tekstejä. Lisäksi olin hyväuskoi-

Remontti aloitettiin tulevasta keittiöstä. Se oli aiemmin ollut vanhan pariskunnan makuuhuone. Sängyn kuva näkyy vielä todisteena seinässä.

sesti luullut, että kaupungininsinööri oli sen tehnyt. Soitin hänelle ja kerroin mahdollisimman kohteliaasti ja selkeästi, missä laskelmien vika piili. Insinööri oli tietysti hieman nolona, ja kun ehdotin, että varaan nyt uuden ajan, hän toppuutteli sovinnollisesti. Hän voisi ottaa minut johonkin sopivaan väliin ilman jonotustakin ja lupasi soittaa, kun rako löytyisi. Koska normaali jonotusaika oli tuolloin noin kuukauden luokkaa, suostuin ehdotukseen, ja kuljin sen jälkeen toista kuukautta kansio kainalossa odotellen herran soittoa. Kun sitä ei kuulunut, soitin itse. Sen jälkeen soitin ensin kerran viikossa, sitten pari kertaa viikossa ja lopuksi kerran päivässä, kunnes insinööri tuskastui ja tiuskaisi: ”No, tulkaa nyt sitten tänne niitten papereittenne kanssa!” Näin tarvittavat leimat irtosivat, eikä aikaa palanut kuin vajaat kolme kuukautta.

Jos ei vaivoja eikä hermojen kiristymistä laske- ta, asialla ei ollut kovin suurta merkitystä. Uudet rakennelmat oli lattian alle jo tehty, ja lattiat auki odoteltiin vain niin sanottua konstruktio- kateselmusta. Se oli tilattava erikseen, ja niin meni taas ehkä kuukauden päivät, ennen kuin lattiat saatiin vihdoinkin umpeen. Vain sellainen, joka on tehnyt remonttia ja asunut samanaikaisesti asuntoa, tietää, miltä tuntuu asua työmaalla ja tehdä kahta työvuoroa. Rakennuslupa-aikaa haettiin ja saatiin ensin kolmeksi vuodeksi, sit- ten pidennystä saman verran lisää ja sen päälle omin luvun risoja perään. Paristotkin alkoivat jo loppua. Siinä vaiheessa kaupungin raken- nustarkastaja soitti ja kysyi, koska voisi tulla tekemään loppukatselmuksen. Totesin, että taitaa mennä kolmannen lupakauden puolelle. Rakennustarkastus tuli kuitenkin asiassa ystävällisesti vastaan. Sovimme, että saan pari kuukautta aikaa viimeistellä ullakkotiloja maa- laustöiden, listoittamisten, lattian lakkauksen ja sen semmoisten osalta. Tarkastus oli lähinnä muodollisuus, ja näin remontti oli virallisesti ohi. Sillä varauksella, että tosiasiallisesti remontti van- hassa omakotitalossa ei ole koskaan ohi.

Talo oli nyt uusittu katosta kivijalkaan – kivi- jalkaa itseänsä paitsi. Vain kellaritiloihin eivät voimat enää riittäneet; sitä paitsi ajattelimme, ettemme niitä asuintarkoitukseen tarvitse, ja varastotilaksi ne sopivat sellaisenaankin. Kellariin rakennettiin toki tila öljysäiliöille, ja keskuslämmitysjärjestelmä uusittiin viimeisintä nippaa myöden, mutta siinä sitten myös kaikki. Remonttia oli kestänyt 1.3.1976 tapahtuneesta muutosta laskien seitsemän vuotta, yksitoista kuukautta ja yhden päivän, siis melkein kah- deksan vuotta.

Meillä on valokuva, jossa Aikku maalaa yläker- ran lattialistaa, massu isona. Tyttäreemme Maria syntyi juuri valmistuneeseen yläkertaan Runebergin päivänä vuonna 1984, Naistenklini- kan kautta toki. Muistan aamun ikuisesti. Olin ollut mukana synnytyksessä ja saanut pidellä pientä kääröämme hetken sylissäni. Istuin sinisessä bussissa matkalla kohti Laajasalaa, ja liput liehuivat aurinkoisessa kaupunkimaise- massa. Kyllä siinä uuden isin kelpasi!

Muisteli Hannu Kuukkanen

Laajasalontie ennen Kuukkasten aikaa

Talon piirsi ja sen rakentamisen pani alulle tontin ensimmäinen omistaja, filosofian maisteri Karl Viktor Rask. Tontti oli lohkottu Laajasalon kartanon kantatilasta marraskuussa 1936 merkinnällä T53 Vinge RNo 1/488. Rask osti sen yhdessä vaimonsa Alina Sofian kanssa seuraavan vuoden helmikuussa. Tontille oli tarkoitus rakentaa perheelle kesähuvila, mutta ennen sotaa saatiin valmiiksi vain pihämökki, joka on jäljellä yhä. Huvilarakennuksen runko lienee valmistunut vasta 1946.

Tarina kertoo, että Rask itse ei ennättänyt siinä koskaan asua, vaan kuoli ennen talon valmistumista.

Talo sijaitsee kauniilla kuusivaltaisella metsärinnetontilla, joka antaa Isosarvastonlahdelle kaakkoon. Sen puoleisista ikkunoista on aikoinaan ollut merinäköala, mutta kasvullisuuden vähitellen runsastuessa, maisemasta jäi jäljelle vain kimmellys puunlatvojen yläpuolella. Alue talon ympärillä oli erittäin rauhallinen. Laajasalontien toisella puolella kasvoi kaunis lehtimetsä - pääosin suurta, valkearunkoista koivikkoa. Lounaassa metsärinne jatkui Reiherrintielle. Luoteessa oli kaunis kallio ja hiekkainen polku, jota paikalliset asukkaat käyttivät bussille menessään. Koillisessa oli lähin naapurimme Carlo Casagrande. Hän oli asunut omakotitaloaan jo vuosia, mutta nähtävästi silläkin tontilla oli vielä Laajasalontie 49 rakentamisen aikoihin vain kesämökki, jos sitäkään. Laajasalontie jatkui Santahaminaan sotilasalueelle ja oli jo silloin hyvä liikenneyhteys Helsingin keskustaan. Jollaksentie erkani Laajasalontiestä viistosti alamäkeen noin 100 metriä ennen taloamme.

Tonttiin kuuluu rasiteoikeutena venepaikka Isosarvastonlahdella. Uskomukseni mukaan oikeutta hyödynsi aikoinaan jo Raskien perhe ja heidän jälkeensä kaikki seuraavat asukkaat, me Kuukkaset mukaan lukien.

Maapohjaisessa siipirakennuksen kellarissa on edelleenkin tallella yksi puuvillalankainen sumppu.

Jollaksen uimaranta sijaitsee alle kilometrin etäisyydellä, ja lehdettömänä aikana sinne näkyy nykyisestä keittiönikkunasta. Puutarhaa ei pihalla liene koskaan ollut. Jos satunnaista viljelyä on harjoitettu, sen on täytynyt tapahtua

nykyisen talon paikalla. Maaperä ei sellaisenaan ole viljelykelpoista. Metsäpohja on ohut, ja sen alla on kovaa moreenia tai hiesua. Kaikki nykyinen pihamulta on sinne tuotua.

Kaivo on tontilla ollut huvilan valmistumisesta asti ja oli aikoinaan hyvävetinen. Kaupungin räjäytystyötä varten tehty tarkastuspöytäkirja vuodelta 1967 kertoo, että kaivon vedenpinta oli 1,35 metriä kaivonkannen yläreunasta. Sitä olis voinut kauhoa melkein pelkällä kämmenellä. Kaivossa on muistaakseni ainakin 5 rengasta, joten vettä on todella ollut runsaasti. Vielä tänä päivänäkin vesi on kirkasta, vaikka kaivoa ei ole huollettu lainkaan, ja vedenpinta on laskeutunut vain pariin rengasmittaan. Talousvetenä sitä tosin ei enää uskalla käyttää, mutta puutarhan kasteluun se soveltuu erinomaisesti.

Tontista on säilynyt talonkirja vuodelta 1957 alkaen. Sen esilehdellä sanotaan virallisesti näin: "Stad eller samhälle Helsingfors, i vilken bör lokalvis införas all inflyttande (inresta) i gården bosätta personer i gården N:o 45 (alla numero 0327) vid Degerö (vägen) 49 polisdiriktet Vallgård stadsdelen 049 10488 kvarteret. Tomt 1200 m2."

Asiakirjojen mukaan talo annettiin heti valmistuttuaan vuokralle. Ensimmäinen merkintä talonkirjassa on vuodelta 1957, jolloin asukkaaksi tuli muuan oppikoulun opettaja perheineen. Pihan pikkumökissä puolestaan asui muuan käsityöläismaakari perheineen. Kun opettaja vuonna 1971 muutti, maakari siirtyi mökistä taloon ja asui siinä meidän tulomme asti. Raskin kuolinpesä oli kirjannut talon vuokrasopimukseen, että vuokralaisten on edullisen vuokran vastineeksi vastattava talon kuluista ja sen kunnossapidosta. Ainakin jälkimmäinen näyttää jääneen niin sanotuksi kuolleeksi kirjaimeksi.

Seuraava säilynyt asiakirja on vesijohtokanavan louhintatöiden takia kaupungin toimesta marraskuussa 1967 tehty katselmuspöytäkirja. Sen allekirjoittaja, rakennusmestari Paavo Linsiö, kuvailee näkemäänsä seuraavasti: Talo on valmistunut 1957, lautarakenteinen, kallioperusta, betonisokkeli, pintakäsittelemätön. Eteläjulkisivu: Betonipilareiden päällä, pilareiden pinta osittain rapautunut, ikkunat eheät.

Itäjulkisivu Laajasalontielle päin: Kellarin ikkunasta yksi ruutu rikki, yksi poissa, sokkelin oikeassa alakulmassa kaartuva jaksottainen pystyhalkeama, ikkunan oikeassa yläkulmassa työsauma auki, sokkelin pinnassa työsaumat yleensä auki, ensimmäisen ikkunan oikeasta alakulmasta kaartuva halkeama maan rajaan, vasemmasta yläkulmasta kaartuva halkeama sekä pieliösissa kutistumishalkeamia.

Sisäeteinen: paneelikatto, seinät pinkopahvi + tapetti, tapettirepeämiä. Keittiö: paneelikatto, seinät pinkopahvi + tapetti, palomuurin rajat auki. Ruokailuosa: paneelikatto, seinät pinkopahvi + tapetti. Olohuone: pinkopahvikatto, vesivaurioita, seinät pinkopahvi + tapetti, oven ja ikkunan päällä tapettihalkeamia, tapetit pullistuneet, palomuurin seinärajat auki, palomuurin oikeassa pielessä mutkitteleva pystyhalkeama katosta lattiaan. Eteinen: paneelikatto, seinät pinkopahvi + tapetti, tapetti olohuoneen ja eteisen oven päällä kaksi halkeamaa, ikkunat ehyet. Lasten makuuhuone: pinkopahvikatto, holkkirajat auki, seinät pinkopahvi + tapetti, ikkunoiden ja ovien päällä halkeamia, ikkunat ehyet. Työhuone: pinkopahvikatto, vesivaurioita, seinät insuliitti + tapetti, ovien ja ikkunoiden päällä materiaali-halkeamia. Ullakon portaat: puuta, materiaalisaumoja auki, katto paneloitu. Ullakkotila: ikkunat ehyet, palomuri kunnossa, käyttämätön tila.

Tämän katselmuksen tietoihin olisi kymmenen vuotta myöhemmin eli 1977 voinut lisätä: Yhdessä eteisen ikkunassa reikä, olohuoneen katossa ja seinässä laajoja vesivaurioita, kylpyhuoneen katto ja seinät hiiltynyt tulipalossa. Palovaurio tosin paljastui vasta, kun kylpyhuone purettiin remontin takia. Ullakon purulattialla rakennusmestari Linsiö oli jo vuonna

1967 saattanut nähdä muutaman Saludopurkin. Meidän aikanamme niitä oli jo melkoinen määrä. Purkkien syvälinen tarkoitus valkeni meille vasta eräänä sateisena ehtona, kun ullakolta alkoi kuulua iloista "plimp-plomp-plimp"-muisointia.

Kun taloa ostaessani kysyin sisäkaton vesivaurioista, maakari kertoi, että asia oli korjattu ja kunnossa. Talon ulkokatto lienee aikoinaan ollut kattohuopaa, mutta oston aikoihin jo lähinnä seulaa. Kattolaudoitus ullakon puolella oli useasta kohdasta mustunut pitkäaikaisista vesivuodoista. Olohuoneennurkan katto- ja seinävaurioihin taas oli pääsyynä niiden yläpuolelle sijoitettu keskuslämmityksen paisuntasäiliö. Joko patteriverkon täyttöhana oli jäänyt vuotamaan, tai verkko oli täytetty kylmänä liian pintaan. Varsinaista vuotoa ei paisuntasäiliöstä löytynyt.

Talon ulkoseinien maali oli nähnyt parhaat aikansa ties koska; osa oli poistunut paikalta, loppu halkeillut kosteutta pitämättömäksi. Pohjoisen nurkan verholaudoitus oli jopa lahonnut. Ikkunapuitteet olivat niin ikään hilseilleet ulkopuolelta paikoin maalittomiksi. Sisäpuolelta puitteita ei ollut koskaan maalattu eikä ylipäätään käsitelty millään muulla kuin ajan patinalla. Aikku tosin kutsui sitä ihan muuksi, kun alkoi pokia pestä.

Talon heikko kunto oli tietysti nähtävissä jo ostohetkellä, eikä sitä olisi mitenkään pystytty edes peittämään. Me emme siis ostaneet sikaa säkissä. Ostimme sellaisen omakotitalon, johon meillä tuolloin oli varaa. Se sattui lisäksi olemaan kaupungin alueella, sopivan työmatkan ja hyvien liikenneyhteyksien päässä.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Kuvia ulkoremontista

Siipiosan luoteisseinä oli poikittain ladottua raakalautaa. Seinä on jäänyt aikoinaan ilmeisesti pintalaudatta ja rakennuksen vuokratut lehtori on sen "ikään kuin" suojannut säältä. Tässä vanhaa laudoitusta vaihdetaan talon muun julkisivun mukaiseksi pysty-rimaiseksi. Samalla asennettiin puuttuva salaojitus sekä korjattiin vioittunutta ja puutteellista kivijalkaa. Myös katto oli ensimmäisiä korjattavia kohteita. Kuvassa näkyy uutta Vartti-kattoa ja kuvan yläreunassa osa uutta kattoikkunaa.

Talon erkkeri sai uudet isommat, pikkuruutuiset ikkunat siipirakennuksen eteisen tavoin; katso kuvaa vasemmalla. Erkkerin kauneus pääsee oikeuksiinsa ja ruokailutila saa valoa. Tässä kuvassa talo on jo kokonaan maalattu.

Kattoikkuna valmiina. Ruutujako istuu sen alapuolella olevaan alkuperäiseen eteisikkunaan. Vesikourut oli pakko asentaa, koska matala kivijalka aiheutti sadeveden pirstotumista vuorilautoille. Sadevesi oli myös syytä johdattaa pois talon takana olevasta rinteestä, josta se luontevasti oli valunut kivijalan alle ja aiheuttanut routimista.

Tässä on menossa uuden luoteisseinän verhomaalaus. Valitsemamme siniharmaa väri on siitä erikoinen, että se näyttää - vuodena-jasta riippuen - eri sävyiseltä. Ehkä juuri siksi pidämme siitä edelleenkin. Näissä kolmessa vierekkäisessä kuvassa herkün sävyn muutokset näkyvät diafilmillä.

Kuvasi ja kirjoitti Hannu Kuukkanen

Kuvia sisäremontista

Olohuoneen väliseinä ja lattia purettiin, keskukslämmityksen putket ja patterit vaihdettiin uusiin.

Vasemmalla, olohuoneen nurkassa oli tapahtunut runsas vesivuoto. Se oli ilmeisesti peräisin vintillä olleesta ruostuneesta paisuntasäiliöstä. Oikealla näkyvän kirjahyllyn takainen seinä on vasemmanpuoleisessa kuvassa purettu.

Vanha ruokailutila sijaitsi nykyisen pesuhuoneen paikalla. Taustalla on lastulevystä tehtyä hyllykköä ja komero.

Uusi ruokailutila sijoitettiin erkkerin kohdalle. Keittiö on oikealla. Välissä lasiovin varustettu kaapisto.

Vanha keittiö sijaitsi käytävässä. Kuva kertoo varustelun tason. uuanlaitto tässä tilassa ei erityisemmin houkutellut.

Olohuone saatiin jouluksi osittain kuntoon. Siihen mennessä oli tehty lähes vuosi remonttia oman toimen ohella. Juriakin ramaisee ihan kauheasti.

Remontti jatkuu

Karl Raskin aikainen luoteinen pilarikivijalka oli jo kaupungin räjäytyskatselmuksessa 1967 todettu rapistuneeksi. Keväällä 1975 tilanne näytti jo niin huolestuttavalta, että pilareita oli ryhdyttävä tukemaan. Kaivoin pohjoisen sivun auki parin metrin syvyyteen, ja totesin, että roudan alapuolelta puuttui salaojitus. Pelkkä tukeminen ei siis riittäisi. Oli tehtävä uusi betoniantura, jonka varaan kivijalka valettiin lekaharkkojen avulla umpinaiseksi. Anturan viereen, hieman sen alapuolelle, upotettiin salaojaputket. Lekaharkot ja kivijalka eristettiin muovikalvolla sivulta tulevalta maakosteudelta ja lähelle maan pintaa, asennettiin styrox-levyt routasuojaksi ja vettä ohjaamaan. Kivijalan ja puurakenteiden kosketuskohdissa näytti olevan kattohuopaa, kosteuden siirtymisen estämiseksi. Entinen, noin viiden sentin tuuletusrako riitti pitämään kivijalan päällä olevat puurakenteet kuivina.

Rakennus tarvitsi vesikourut. Kourujen puuttuminen oli altistanut seinät pirskontuvalle vedelle ja kuluttanut maalipintoja. Myös laho uhkasi. Siitä olimme saaneet esimakua pohjoisnurkasta, kuten edellisessä luvussa mainittiin. Piha sisääntuloportaikon edessä kaipasi laatoitusta, koska se sateisina aikoina oli jatkuvana liejumerenä. Hiesu- ja moreenimaata kaivettiin alta pois noin reilun puolen metrin syvyydeltä ja korvattiin salaojasoralla. Laatoituksen alle vedettiin sadevesiviemäri, jolla estettiin länsinurkan uudesta syöksytörvestä tulevan veden valuminen pihalle. Viemäri kuljetti veden pihan alitse ja purki sen rinteeseen, jossa ei ole kulkua. Ylärinteeseen piti lisäksi rakentaa portaat ja Svanströmintielle oli tehtävä autopaikka, koska uudessa kaavassa liikenne Laajasalontielle kiellettiin. Suunnittelin portaat pienine välitasanteineen niin, että ne mukailivat maastoa ja maisemaa. Suora portaikko olisi rinteessä ollut tylsä, ruma ja mielikuvitukseton. Kulkusuunnan vaihtuminen muutti myös postiosoitteemme. Aiemmasta Laajasalontie 49:stä tuli Svanströmintie 46. Helpoin muutto ilmoiseen ikääni, jos mukaan ei lasketa portaitten ja pengerrytyn autopaikan rakentamista.

Kivijalasta oli muutama vuosi aikaisemmin katkennut koillisnurkka, joten myös se kohta oli kaivettava auki. Osoittautui, että alla ei ollut

lainkaan anturaa, vaan metrin syvyinen kivijalka oli valettu irtokivien varaan. Kivijalka oli siis ollut roudan armoilla koko elämänsä ajan. Katkeamisen ilmeisenä syynä oli rännistä valunut sadevesi. Korjaus tehtiin sankasti raudoitettulla anturalla ja paksuntamalla jalkaa lisävalulla. Routarajan alapuolisella viemärillä sadevesi johdettiin kivijalan ohi ja edelleen rinteeseen, kauemmaksi talosta.

Seuraavaksi tuli remppalistalle piippu. Sitä oli rapissut alas jo jonkin aikaa, ja kun ensimmäiset isommat tiilenpalaset alkoivat putoilla katolle, asialle piti tehdä jotain. "Jotain" tarkoitti koko piipun purkua katon eristekerrokseen asti, koska saumat murenivat käsiin. Keskuslämmityksen rikki ja kosteus toisiinsa yhdistettyinä antavat tulokseksi rikkihappoa, joka syö laastin ja tiilet. Uusi piippu muurattiin kahitiilistä ja pellitettiin. Vaarallisiksi lahonneet vanhat puiset tikapuut oli jo alkuvaiheessa uusittu. Nyt tilalle vaihdettiin ulkoasultaan siistimmät metallitikkaat, jotka eivät tarvitse huoltoa. Juri ei uudistuksesta tykännyt. Puisten tika-puitten aikaan hän oli kiivennyt katolle meidän muiden perässä, koska ei halunnut laumaansa huonompi olla. Alas hänet sitten kyllä piti kantaa.

Pesuhuone oli kosteusvaurion vuoksi jo kertaalleen avattu. Perusremontissa pesuhuoneen lattiaan tehtiin ajan tavan ja tutun rakennusmestarin neuvojen mukaan vesieristys siten, että alle laitettiin muovikalvo ja päälle valettiin betoninen kaatopinta. Pintaeristykseenä oli vain Nokian muovimatto. Kriittisiä kohtia olivat lattiapintana toimineen lastulevyn kiinnitys-naulat sekä lattiakaivon ympäritys. Vuotoa syntyi näkyvänä kuitenkin vain lattiakaivon kohdalle. Pesuhuoneen alla on onneksi avotilaa, maapohjainen kellari, josta havaitsin vuodon. Lattia purettiin, kostunut täyte poistettiin ja rakenteen annettiin rauhassa kuivahtaa avoimena.

Uusi lattiarakenne ja sen eristys tehtiin viimeisen päälle. Naulaus korvattiin ruuvikiinnityksellä ja pinta muovimatton alla vesieristettiin uusimpien säädösten ja ohjeitten mukaisesti. Kantavana pintana aikaisemmin ollut lastulevy korvattiin vankemmalla vanerilevyllä. Lattiakai-

Tontin kaavoitettu lisäsiivu piti ostaa täydestä arvostaan, mutta toiselta puolelta kaupunki vei siivun ilmaiseksi. Se kuuluu lähiödemokratiaan. Lähiödemokratiaan ei sen sijaan kuulu, että kahden tien väliin jäävä tontti maksaisi vain yhden tontille johtavan tieosuuden ja jalkakäytävän kunnossapidon. Toinen tie on läpikulkukilienteen väylä ja vastapäätä sijaitsee bussipysäkki.

von reuna tehtiin erityisellä huolella, mutta se tulee aina olemaan lattian heikoin kohta. Muovimatto todettiin edelleenkin turvallisimmaksi pintamateriaaliksi, vaikka kaakeleita kaihoten katseltiin. Myöhemmin kaakeloitiin sentään seinät.

Koska tontin läpikulkua ei pystytty estämään edes Jurin voimin, piha oli aidattava. Läpikulkua tapahtui yleensä öiseen aikaan, enkä jaksanut toistuvasti lähteä avaamaan ovea Jurille, joka kyllä olisi huolehtinut viimeistelystä. Yhtenä talviyönä tosin sen tein eli laskin Jurin irti. Mieshenkilön askeleet rivakoituivat juoksuksi umpihangessa, kun Jurin hampaat lähestyivät. Komensin koiran takaisin, kun arvioin, että mies oli ymmärtänyt, mitä termi "kotirauhan häiritseminen" tarkoittaa. Pihalle saattoi myös pöllähtää parvi pikkupoikia keikkumaan pienissä puissa, joita metsätontillamme kasvoi runsaasti. Vintiöt uskoivat yleensä sanaa, mutta seefferin ilmestyminen näköpiiriin antoi sanalle ihan uutta pontta. Juri ei tosin ollut lasten touhuista moksiskaan, mutta jos aikuinen henkilö lähestyi minua tai Aikkua "luvatta", Juri otti homman haltuunsa käskemättä, luontaisen suojelijanvaistonsa varassa.

Oikaisuliikenne rauhoittui, kun pihaa kiersi parimetrinen aita ja Laajasalontielle tuli portti.

Muilta osin jätimme maiseman avoimeksi. Aidan rakentamiseksi jouduimme hankkimaan uuden rakennusluvan ja mittauttamaan Laajasalontien puoleisen rajan. Tässä yhteydessä päätimme myös lunastaa kaupungilta tontin luoteisnurkan eli Laajasalontien ja Reiherintienpuoleisen metsäkulman, joka oli asemakaavassa piirretty tonttiin kuuluvaksi. Kaupunki oli myös kaavoittanut tontistamme poistettavaksi siivun Laajasalontien puolelta. Leikkaus oli syntynyt uutta asemakaavaa laadittaessa, kun kaupunki käytti oikeuttaan merkitä itselleen tietty prosenttimäärä tontista. Lähiödemokratian toteuttamiseksi kaupunki oli silpaissut reilut parikymmentä neliötä Karl Raskin tontin nurkasta, kun kerran muutkin omakotitalot olivat menettäneet osan tontistaan pihaan johtavien ajoteiden takia. Ei kaupunki sillä tontinpalasella ole koskaan mitään tehnyt.

Lähiödemokratiasiiivun poistaminen ja kulmapalan lunastaminen olivat myös edellytyksenä täydelle rakennusoikeudelle. Tällä seikalla ei ollut tuolloin merkitystä, mutta pihan käytön kannalta toimenpide oli järkevää. Sitä se tietysti oli myös siltä varalta, että myisimme tontin.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Elämää Laajasalontielle

Kun muutimme Laajasalontielle, tontin perällä oli ulkokuusi; luultavasti pihamökissä asunutta Pikkaraista varten. Ennen kaupungin viemäriä se palveli tietysti koko tontin asujamiston tarpeita. Koppi sijaitsi pari metriä kaupungin puolella, joten se ei ”saastuttanut” oman pihamme maaperää. Puusee oli tarpeen meillekin siinä vaiheessa, kun asuintalon viemäröinti ja WC uusittiin. Myöhemmin huussi purettiin maisemaa pilaamasta.

Pihamaan pinta oli muuttomme aikoina mitään kasvamatonta moreenia. Siinä ei todellakaan kasvanut edes rikkaruoho. Metsäosuus oli luonnontilassa ja tuotti hyvinä kesinä jopa mustikkaa. Metsämme tuotti myös hiiriä ja myyriä sekä oravan- ja linnunpoikasia. Muutama autokuormallinen multaa pihalle teki sitten ainakin nurmikonkasvatuksen mahdolliseksi. Myös jokin marja- ja koristepensas sekä omenapuu pantiin kytemään.

Koska olimme persaukisia remontoijia ja asuntovelallisia, suuri joukko pihakasveja keräiltiin tutuilta. Vuorenkilpi, korallikanukka, pihajasmike ja pensasangervo ovat kotoisin Espoon Karhusaaresta, Sinebrychoffin huvilan pihalta. Kuten jo aikaisemmin olen kertonut, olin tuohon aikaan töissä Delfiini-Viestinnässä, joka oli alivuokralaisena mainitussa Åbo Akademin omistamassa talossa. Ukonputki ja ruttojuuri kaivettiin Malmin läheltä. Syreenipensaat ovat peräisin eräältä Erva-Latvalan aikaiselta työkaverilta. Marjakuusi, tuhkapensaita, pari lapiota ja harava noudettiin Emil Toivosen eli ”poskisolisti Eemelin” rivitalon pihalta, laillisesti ja huokealla ostettuina. Osa taimista saatiin erilaisina lahjoina vuosien saatossa, mutta kaikki eivät ole moreenimaassa menestyneet. Nykyisin piha kukoistaa, ja olemme pyrkineet varjelemaan myös nurmikolle levittäytyneitä valko- ja sinivuokkoja, kevättähtimöitä sekä runsasta kielomäärää.

Lohdutukseksi ukonputkien vihollisille - se ei viihtynyt lainkaan meidän pihallamme. Sen sijaan saksansalaatti eli vuohenputki voi erinomaisesti.

Pihalla oleva mökki, joka tietämämme mukaan on alkuperäinen, on kovaa vauhtia rapistunut. Katto on uusittu kahdesti, viimeksi muutama vuosi sitten. Silloin asensin peltikourut, jotta

Tontin alkuperäinen rakennus on tämä pihamökki. Siinä Karl Rask vietti onnellisia kesäpäiviä perheineen ja piirteli kaikei tupakkiaskin kanteen uutta huvilarakennusta, jonka tulisi kohta rakentamaan. Kunhan pankilta heltiää laina ja kaupungilta lupa. Suurimpana ongelmana tulisivat olemaan rakennustarvikkeet, pula-aikojä kun

aumaan kulkeutuva vesi pysyisi poissa rakenteista. Sisäänpäin kääntyvä auma on erinomainen paikka katteen saumoissa routivalle vedelle. Mökin verholaudoitus on paikoin maan alla ja lahoaa vääjäämättä. Emme ole aikoneet sitä pelastaa. Odottelemme lähinnä, milloin se täytyy purkaa. Siihen ei ole voimia eikä aikaa, ennen kuin on pakko.

Pihamökin päädyssä oli käsityöläismaakarin kyhäämä autokatos, joka purettiin jo pihan ensimmäisessä kunnostuksessa. Vasta myöhemmin huomasimme pohjapiirroksesta, että mökin päädyssä oli ollut ihan virallisesti autokatos. Se on saattanut toimia alkuaikoina liiterinä, mutta maakarin jäljiltä se näytti enemmänkin katetulta rasvamontulta. Rakennusvirasto ei asiaa ole huomannut, ei ainakaan ole purkamiseen mitenkään puuttunut. Toisaalta autokatoksen kulma oli luvattoman lähellä silloista rajalinjaa.

Pihalla oleva kaivo oli ennen Laajasalontien ja Svanströmintien rakentamista erinomainen kasteluveden lähde. Teiden rakentaminen ilmeisesti katkaisi oleellisia pintavesisuonia, sillä vedenpinta laski sittemmin pari kolme rengasta. Kaivon käyttö kävi liian hankalaksi ja jouduttiin lopettamaan. En ole viime vuosina halunnut sinne edes kurkistaa, tulisin vain surulliseksi.

Talomme matalan siipiosan ullakkotila kasvattaa komeita ampiaispesiä. Viime kesänä siellä majaili potkupallon kokoinen yhdyskunta. Yksilöitä tuppasi keväällä myös sisätiloihin, kun ne heräillessään onnistuivat lähtemään eristeiden seassa väärään suuntaan eli sisään, kun niiden kaiken järjen mukaan olisi ollut viisainta lähteä ulos. Pitkin kevättä niitä sitten siirrettiin luontoon ja ampiaisten taivaaseen suurin joukoin. Myös hiiret ovat viihtyneet talossamme. Kun pyydystin ensimmäisen liskulla ja katselin sen viattomiin, mitään näkemättömiin nappisilmiin, tulin vakuuttuneeksi, että olen murhamies. Seuraavia ystäviä varten rakensin elävänä pyydystävän loukun, joka on ollut hyvin satoisa. Yhtenäkin syksynä siirsin Aittosaaren metsään uutta hiirikantaa viiden yksilön verran.

Pihalla on myös myyriä runsaasti. Ne tahtovat tehdä kukkapenkistämme juustoa. Keväällä sopii ihmetellä laulajan sanoin, että ”minne kukat kadonnet?” Viime syksynä istutimme lujasti narsisseja, ja nyt penkki kyllä kasvaa niitä sankkana. Tänä keväänä löysin nurmikostamme myös noin 20 sentin reiän, joka jatkui syvälle maan alle. Laitoin kiven aukolle ja nyt seuraan, syntykö uusi aukko viereen. En tiedä, kuka siellä mahtaa asustaa, mutta ei ihan pikkuinen otus ainakaan. Jos täällä päin olisi Helsingin kuuluisia villikaneja, veikkaisin niitä. Niin, ja siilejä vielä silloin tällöin näkee, vaikka niitä ikäväksemme jää paljon autojen alle, kuten rusakoitakin. Pupuja on mukava seurata pesuhuoneen ikkunasta. Ne tulevat hyvin lähelle, kun eivät älyä pelätä lasin läpi kummas-televaa karvanaamaista petoa.

Myyrien kanssa tuli välirikko, kun ne söivät tämän sivun kuvassa vielä kukoistavan omenapuun. Se oli hyvin satoisa valkeakuulas. Pienestä koostaan huolimatta puu tuotti parhain kesinä kotitarpeisiin evästä moneksi viikoksi. Eräänä keväänä puu kenotti merkillisesti. Kun tartuin sitä rungosta, se heilui holtittomasti omittuisessa kolossa. Olisin ilmeisesti voinut nostaa puun ylös juurenkaan haittaamatta, mutta ajattelin, että sille pitää antaa mahdollisuus toipua - jos se toipua aikoi ja jos sillä olisi karvaakaan juurta jäljellä.

Leikkasin kaikki paksummat oksat pois ja tuin rungon muutamalla koolingilla liikkumatomaksi. Sen jälkeen täytin tyhjän maan rungon ympärillä mehevällä kompostimullalla ja painelin myyrien käytävät puun ympäriltä umpeen.

Omenapuu kukki keväällä, mutta ei jaksanut tuottaa kunnolla lehtiä. Kastelin runkoa koko kesän runsaasti, mutta syksyllä puu vaikutti edelleen erinomaisen kituliaalta. Odotan tätä kevättä 2012 mielenkiinnolla nähdäkseni, josko puuhun enää elonmerkkejä ilmestyy. Myyrille järjestin myyräbaarin, jossa oli tarjolla vain tyrnäystippoja.

Laajasalontien toisella puolella oli tänne muuttaessamme erittäin kaunis koivumetsä. Liikenne oli kohtuullista, vaikka osa Reiherrintien kivitaloista oli jo rakennettu. Svanströmintien päätä ei vielä ollut olemassa, vaan sillä puolen oli vain hiekkainen polku ja kaunis kallioinen metsämaisema.

Kun kaupunki ryhtyi siirtämään Jollaksen risteystä nykyiselle paikalleen, idylli alkoi rakoilla. Mielenkiintoisinta oli työvaihe, jossa meidät motitettiin täydellisesti. Laajasalontien puolella kaivettiin jalkakäytävän alle kaapelimonttua, Svanströmintien puolelle muistaakseni kaukolämpöputkistoa, joten tontille ei oikeastaan päässyt kunnialla mitenkään. Metsän kautta kulki ainut reitti. Autoa piti seisottaa siinä, mihin sen kulloinkin sai. Yleensä se seisoi kaupungin puistoalueella, eikä siitä sakkoja tullut.

Eräänä syksyisenä iltana kuului ulkoa hirmuinen jyrähdys. Ajattelimme, että Santahaminassa oli sattunut jokin onnettomuus tai että öljysataman säiliö oli räjähtänyt. Ryntäsin ikkunaan ja näin Jollaksentien puolella tumman massan ja ihmisten liikehdintää. Ulos päästyäni ulko-oven editse juoksi kaksi miestä, joista jälkimmäinen edellä juosseen tavoitettuaan riepotti tämän takaisin pihan poikki. Kiinni saatu oli humalassa.

Selvisi, että öljyrekka oli joutunut luisuun, ajanut Jollaksentien risteyksessä olevan kaupan piha-alueelle ja pudonnut pari metriä töyräältä viereisen talon kivijalkaan. Sekä kuski että apumies olivat todennäköisesti päissään. Kuski pääsi pakoon.

Edellistä vakavampi liikenneonnettomuus Laajasalontielle tapahtui 22.11.2010. Siinä nosturiauton ylös jäänyt puomi kaatoi kevyen liikenteen sillan. Kaatuvan sillan alle jäi vastaan tullut taksi ja pakettiauto, jonka kuljettaja kuoli välittömästi.

Myös Jollaksentien risteys on vaarallinen. Siinä on vakavasti loukkaantunut ainakin yksi moottoripyöräilijä ja peltiä on rypistynyt runsaasti.

Lisäksi on ainakin yksi valaisinpylväs onnistuttu ajamaan kumoon. Risteyksen piti muuttua turvallisemmaksi uusimisensa myötä. Jos näin on tapahtunut, en edes uskalla ajatella mitä vanhassa risteyksessä olisikaan voinut tapahtua.

Alue vaikuttaa myös erityisen tulenaralta. Maakari ei tosin saanut meidän taloa tuikattua tuleen, mutta naapurustossa on tuli onnistunut kyllä riehumaan sitäkin ahkerammin. Vastapäisen talon katolle, Laajasalontien toisella puolella, syttyi eräänä ehtoon kokko. Palo saatiin nopeasti hallintaan ja vain kattorakenteet menivät uusiksi. Syy lienee ollut haljenneessa piipussa.

Yhtä onnellisesti ei käynyt noin 500 metriä kaupunkiin päin sijainneen omakotitalon, joka paloi kivijalkaan. Turmassa kuoli vanhempi pariskunta, jonka aikuisen pojan Aikku tunsi.

Toinenkin kattopalo sattui kokonaan palaneen talon naapurissa. Tämä palo saatiin nopeasti hallintaan. Katto ja osa yläkertaa jouduttiin uusimaan.

Viimeisin punaisen kukon kiekaisu tapahtui erään joulun seutuvilla, kun jälleen Laajasalontien vastapäisellä puolella, mutta tällä kertaa Jollaksentien varrella, paloi hiljattain rakennettu ulkovarasto. Palo innostui vielä uuteen roihuun seuraavana aamuna. Onneksi tuli ei päässyt leviämään lähes kiinni rakennettuihin rivitaloihin.

Elämme tapahtumien keskipisteessä.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Juri - ihmisen paras ystävä

Juri hankittiin nimenomaan Laajasalon taloa varten. Olimme jo pitkään haaveilleet koirasta, mutta kaupunkiasuntoon sitä ei raaskittu ottaa, ei sen itsensä eikä myöskään naapureitten takia. Koirahan saattoi yksin jäädessään haukkua. Omakotitalon pihalla se sen sijaan voisi juoksennella vapaasti, kunhan saisimme sen koulutetuksi pihalla pysymään - ja saimmehan me.

Juri, hyvä paimen ja Olli, koirapaimen. Oikealla ylhäällä näkyy paimenlankaa ja tolppa eristeineen. Sähköä ei tarvinnut käyttää kuin kerran. Sen jälkeen Juri tiesi missä reviirin raja kulkee. Juri ei poistunut ilman lupaa pihalta.

Kuvassa näkyy taustalla Laajasalontie. Ihmiset saivat, Jurin puolesta, kävellä ohitse rauhassa, kunhan eivät erehtyneet tontille asiattomasti.

Muutto Laajasaloon kuitenkin viivästyivät talossa vuokralla asuneen maakarintakujan takia, ja niin Juri saapui jo väliaikaiseen asuntoon Helsinginkadulle. Lähtökohta unelmiemme omakotikoiralta oli tasan niin ankea kuin olimme alkujaan pelänneetkin.

Juri oli shefferi, schäfer tai saksanpaimenkoira – miten vain itse kunkin maun mukaan. Söpö, korvat vielä lurpallaan, isäntänsä mokkasiineja ja järsivä neulahampainen, suurisilmäinen paksutassu. Väritys oli pennusta asti kaunis musta mantteli. Se tarkoitti mustaa selkää ja kellertävää kaulusta, vaaleampaa karvaa oli vain hivenen vatsapuolella.

Ensimmäisen yön pentu ikävöi niin kovasti emoa, että minun oli nuketettava se pöydän alla omaan kainalooni. Seuraavinkin öinä piti roikottaa kättä lattialle pennulle turvaksi, kun sänkyyn olimme päättäneet olla koiraa ottamatta vaikka kovasti mieli teki. Pentu nukahti päätään käteeni nojaten.

Juri tuli muutamaa päivää ennen joulua ja meidät oli kutsuttu Aikun siskon luokse Kestilään joulun viettoon. Tippa-Rellun takapenkki vain nurin ja sinne pikkukoiralta oma matkustuseriö vilitteineen ja sanomalehti-käymälöineen. Matka meni muuten hyvin paitsi, että Rellu hyytyi keskelle synkintä korpitaipaleutta menen tullen. Mennessä vika oli sähköinen, mutta tuttu, ja tullessa loppui bensa. Tulomatkan seisahdusta Juri ei kestänyt takatilassaan vaan

kampesi itsensä apinan raivolla etupenkille Aikun syliin. Sen mielestä lauman Alfa-uros oli kadonnut liian pitkäksi aikaa turvattoman poikasensa näköpiiristä. Tästä ensimmäisestä autokokemuksesta Jurille saattoi jäädä trauma, joka myöhemmin ilmeni autossa haukkumisena kaikissa poikkeustilanteissa.

Juri oppi nopeasti sisäsiistiksi. Ongelmia tuli vasta, kun vein Jurin ensimmäistä kertaa ulos kadulle harjoittelemaan isoa koiraa. Se ei uskaltanut pissata asfaltille, koska oletti sen oman huushollin lattiaksi. Sillä kertaa pisut säästettiin tutulle sanomalehdelle kotona. Seuraavaksi kerraksi otin mukaan palan lehteä houkuttimeksi ja pian Juri fiksun koirana ymmärsi, että ulos sai ihan luvalla tehdä pissat ja muutkin tarpeet tarpeen tullen.

Eräällä ulkoilureissulla tapasimme täysi-ikäisen shefferin omistajineen. Isännän mukaan koira oli hänelle paras mahdollinen turva Kallion kaduilla ja kehotti minua käymään rinnuksiinsa kiinni. Tein niin ja koira ärähti heti. Juri sai tässä ensimmäisen lyhyen oppitunnin elämäntehävästään.

Kun pääsimme muuttamaan Laajasaloon, alkoi koiran totuttaminen uuden reviiirin rajoihin. Muutaman kerran pentu karkasi pihasta jonkun ohikulkijan matkaan ja sai satikutia, kun ei totellut käskyäni. Asiaa auttaakseni hankin Olli-koirapaimenen, jolla merkitsin pihan ääri-viivat Jurille. Hän tarvitsi vain yhden näpäkseen paimenesta ja tiesi sen jälkeen mitä lanka tarkoitti. Sittemmin paimen voitiin kytkeä pois käytöstä, mutta rajaviiva pysyi. Vaikka lanka myöhemmin upposi ruuhon ja katkeilikin, Juri muisti hyvin tarkkaan missä tontin rajat kulkevat.

Ajattelimme myös, että vahva ja mahdollisesti vaarallinenkin koira piti kouluttaa oikein. Siksi menimme Jurin kanssa Herttoniemen koirakouluun. Opetus tapahtui ruohokentällä koirapuiston vieressä. Kun kouluttaja kehotti kaikkia isäntiä koirineen kääntämään rintamasuunnan itseään päin, Juri ei moiseen suostunut, vaan katseli vain minua ihailevasti. Päätimme kouluttajan kanssa, ettei ihan vielä kannata aloittaa - antaa koiran vielä leikkiä. Leikki päättyi kehnosti, kun Juri juoksi heittämiäni kepin perässä läheiseen kuraajaan; sen jälkeen mudalta haisevaa pentua vietiinkin Tammisaloon kanavanrantaan pesulle. Niin päättyi koirakoulun oppitunti numero yksi.

Kun Juri sisäisti reviirinsä, se ei sen koommin lähtenyt pihalta minnekään ilman minua. Se jäi muutaman kerran yöksi ulos vahingossa, kun ulko-ovi oli selällään, mutta väliovi kiinni. Juri sai nimittäin usein kesäilloin tehdä viimeiset asiansa omaan tahtiinsa pihalla. Kun ovi aamulla avattiin, koira istui portailla tyytyväisenä.

Olin eräänä kevätpäivänä haravoimassa, kun silloista Svanströmintien hiekkapolkua ajaa körötteli pikkuauto. Kaikki oli hyvin, kunnes autosta nousi mies ja lähti puolijuoksua minua kohti kaiketi tietä kysyäkseen. Matka katkesi puoliväliin, kun Juri iski ranteeseen. Tutkimme kaverin kanssa ranteen, mutta siinä ei ollut naarmuakaan. Kunnon koiramme oli vain huomauttanut vieraille, että tämä käyttäytyi uhkaavasti isäntää kohtaan.

Vastaava oli tipalla, kun Aikku ja minä keskustelimme kerran alaportilla erään ohikulkijan kanssa. Olimme suunnilleen tontin vielä silloin aidattomalla rajalla ja vieras oli kadun puolella. Hän oli nähnyt pihallamme Vartti-katekasan ja kertoi olevansa kattoasentaja. Mies erehtyi ojentamaan käyntikorttiaan Aikulle ja silloin Juri ärähti. Sain koiran asettumaan, mutta ymmärsin oikein hyvin, että Juri oli arvioinut tilanteen uhkaavaksi. Ei sitä voinut edes torua. Se vain toimi niin kuin geenit käskivät ja oli sitä paitsi aikaisemmin osoittanut, että osasi hallita voimaansa tilanteen mukaan. Kyllä sen koiran kanssa uskalsi kävellä pimeänä syysyönä Laajasalon hiekkarannalla poikajoukon ohi. Pojat antoivat kiltisti tietä.

Jurin vahvoin ominaisuuksiin kuului puolustamisen lisäksi paimentaminen. Ollessamme Aikun kanssa sienimetsällä, eksymisestä ei tarvinnut kantaa huolta. Juri ravasi meidän välillämme ja jos se sattui jäämään hetkeksi seurakseni, tarvitsi vain kysyä "Missä Aikku?" ja Juri lähti selvittämään emännän sijaintia. Koiran taktiikkaan kuului juosta tuulen alapuolelle ja sieltä hajun äkättyään se suuntasi viivana Aikun luokse. Tervehdyshaukahduksen kuultuani tiesin, missä Aikku oli.

Mainitsin edellä, että Juri ei koskaan poistunut pihalta omin luvun, mutta kerran sellainenkin tapahtui. Siitä saimme tosin syyttää vain omaa tyhmyyttämme.

Meille oli tullut vieraita, joilla oli mukanaan sheeffer-pentu. Se oli kaikkien hellittävänä ja

Juri nuorena ensimmäistä talveaan Laajasalossa. Tassujen välissä oli keppi, jota Juri jaksoi hakea loputtomiin. Suuri paimenkoira tarvitsee paljon liikuntaa. Leikin varjolla viisaan koiran sai helpoiten koulutettua.

Jurikin oli innokkaasti selvittämässä palleron hajuja, josta häntä sitten moitittiin ja komennettiin etäämmälle. Viimeinen pisara oli, kun kahville istuutuessamme Juri häädettiin pois pöydän äärestä touhottamasta, mutta pentu sai mennä pöydän alle. Ruokapöydän alus oli Jurille tärkeä paikka. Hän tulkitsi, että hänet hylättiin ja otettiin tämä uusi koira tilalle. Juri pahas-tui niin että katosi kellariin. Vasta kun kuulin autotallin oven kolahtavan, heräsin oivaltamaan mistä oli kysymys. Menin ulko-ovelle ja näin Jurin jolkottavan ylätieltä vastaiseen metsään. Juoksin kiireesti perään Juria kutsuen. Se kääntyi heti ja seurasi pienen hyvittelytuokion jälkeen minua kiltisti takaisin sisälle. Sen jälkeen en pikkukoiraan enää koskenut - Jurinkin tunteita piti kunnioittaa.

Juri oli lihaksikas ja erinomaisessa kunnossa. Minulta loppuivat voimat kepin heitossa ennen kuin Jurilta puhti juosta tai uida keppiä nou-tamaan. Teimme usein yhdessä pitkiä lenkkejä Laajasalon uskomattoman hienoissa maisemis-sa. Vaikka metsässä päästin Jurin vapaaksi, se ei koskaan laskenut minua näkyvistään. Kun leikilläni yritin piiloutua ja kyyristelin pensaiko-ssa, ei kestänyt kuin hetken, kun Juri jo nuoli korvaa.

Jurin ongelmaksi koitui sheeffereille ominainen rotusairaus, selkärangan nikamien luutumisen. Ne muodostivat hermoja puristavia luupiikkejä.

Iskiaän usein kokeneena tiesin miltä se tuntui. Jurilla alkoi takapää ensin horjahdella ja sittemmin alkoivat takatassut laahata omalaatuisesti. Jo ensi merkkien ilmaannuttua Juri vietiin specialistin tutkittavaksi Mevettiin. Röntgenkuvat nähtyään lääkäri totesi, ettei suosittele leikkausta. Raskasrakenteinen ja energinen koira ei siitä koskaan kunnolla toipuisi. Sain Jurille särkylääkkeitä ja neuvon tarkkailla koiran tilaa. Lääkäri oli valmis piikittämään, kun tilanteen sellaiseksi arvioisin.

Päätös oli äärimmäisen raskas. Särkylääkkeillä Juri pysyi ehkä pääosin kivuttomana, mutta sen entinen menohalu hiipui takajalkojen kömpe-

lyyden ja kompastelun takia. Se oli sydäntä raastavaa katseltavaa. Takatassujen kynnet kuluivat verille, eikä koira enää kyennyt edes nostamaan jalkaa asioidessaan.

Maria oli syntynyt ja Juri makasi aina vaunujen vieressä, kun tyttö oli päikkäreillä pihassa. Juri vartioi uuden laumanjäsenen unta uskollisesti. Kevät oli kukkeimmillaan. Ajattelin, että jos itse haluaisin täältä lähteä, tällainen hetki olisi hieno.

Muisteli uskollista Juria ikävöiden
Hannu Kuukkanen

Delfiini-viestintää

Ostaisitko kampanjan tältä mieheltä? Taiteilijan piti olla hie- man originel- lin näköinen. Muuten ei ollut uskottavasti "luova". Yhteys- miehet ja po- mot olivat niitä kravaatti-miehiä.

Hannu Kuukkanen Delfiini-Viestinnän ateljees- sa Espoon Karhusaassa, Sinebrychoffin huvilassa.

Delfiini-viestintä Oy oli pieni muutaman hen- gen viestintätoimisto. Yrityksen pääosakas oli Karstun perhe eli Pekka ja Arja-Leena Karstu. Minulle luovutettiin nimellinen osakkuus; ääni- valtaa minulla ei ollut enkä sitä kaivannutkaan. Toimistossa oli Karstujen lisäksi kaksi media- sihteeriä ja yksi freelancer-graafikko. Myöhem- min väkeä palkattiin piirtämöön lisää niin, että

parhaimmillaan olin kahden mainospiirtäjän ja yhden graafikon esimies. Lisäksi Karstujen sukulaistyttö Annu oli opintojensa lomassa väliaikaisena viestinnän toimistoharjoittelijana. Kun Hannua tai Annua huudettiin, kaksi aina vastasi. Annusta tuli sittemmin Seppälän mark- kinointipäällikkö.

Delfiini-viestintä sijaitsi Espoon Karhusaassa Sinebrychoffin vanhassa huvilassa. Kiinteistön omisti Åbo Akademi, päävuokralaisena oli Ark- kitehtitoimisto Sorala. Arkkitehtien käytössä

oli noin 3/4 talosta. Meillä oli yläkerrasta noin puolet sekä komea, pääsisäänkäynnin katolle rakennettu terassi. Kellarissa oli keittiö ja yhteinen ruokailutila.

Huvilaa ympäröi hoitamaton puisto ja muutama vanha talousrakennus; tulotie tontille kulki yhden rakennuksen läpi.

Talossa oli myös pari salaovea, kuten asiaan kuului; huvila kun oli rakennettu vuosisadanvaihteen epävarmoina aikoina. Toinen salaovista oli suuren peilin takana isossa kamarissa ja avautui pääsisäänkäynnin lasiverannalle.

Toisesta pääsi yläkerran kääntyvän asekaapin takana olevaan pieneen piilokomeroon, ja sieltä portaita ullakolle ja katolle.

Ullakolla oli myös talon yksi erikoisuus, sadevesiallas. Huvilassa oli nimittäin tasakatto, yksi Suomen ensimmäisistä. Katto oli sisäänpäin viettävä, ja sen keskipisteessä oli viemäriaukko, josta vesi valui ullakkoaltaaseen ja siitä poistokourua pitkin rakennuksen seinän läpi ulos. Kouru katosi ulkoseinästä, kun Espoo aikanaan remontoi huvilan. Katon valumavesi ilmeisesti johdettiin vetoisalla putkella talon viemäröintiverkostoon.

Huvilan länsipäädyssä oli ja on edelleenkin talvipuutarha, jossa aikoinaan kasvatettiin muun muassa viinirypäleitä. Puutarhan alla oli viinikellari. Kun arkkitehti Sorala ja hänen väkensä kunnostivat talkoovoimin pihaa ja talvipuutarhaa, joku haravoitsijoista keksi tarinan mukaan kurkistaa vanhaan viinikellariin. Sieltä löytyi koko joukko viinipulloja vuosisadan alkupuolelta. Osan väki nautti oitis talkoojuomina, osan Sorala siirsi, kuten tarina jatkui, vastaisen varalle omaan yksityiseen viinikellariinsa.

Kun ihailin villiintynyttä puutarhaa ja kerroin, että omalla tontillani Laajasalossa ei kasvanut vielä risuakaan, yksi Soralan arkkitehteistä esitteli minulle taimistoa ja kehotti viemään istukkaita. "Niitä kyllä riittää haitaksi asti." Siirsinkin muutamia lajeja Laajasalon tontillemme. Osa on yhä hengissä, ja varsinkin Sinebrychoffin punakanukasta on tullut varsinainen maanvaiva.

Tarina kertoo myös huvilassa liikuskelevasta kummituksesta. Kuka talossa haamuilee, sitä en tiedä eikä taida tietää kukaan muukaan. Jostakin naishenkilöstä puhuttiin. Arja-Leena Karstu oli meistä ainoa, joka ilmeisesti oli vähällä kohdata tämän levottoman kulkijan.

Kun Arja-Leena eräänä talviyönä kokoili kellarikerroksen ruokailutilassa yksikseen suurta postituskampanjaa, yläpuolisen kerroksen lattialankut alkoivat narista ikään kuin joku olisi kävellyt siellä. Oliko Kivisen toimistossa joku, vaikka talon piti olla tyhjä? Arja-Leena kokosi rohkeutensa ja lähti katsomaan, kävi läpi ykköskerroksen huoneet ja kiipesi sen jälkeen yläkertaan. Kaikkialla tyhjää ja pimeää. Jospa joku olikin mennyt ulos? Ei, vastasatanut pihalumi oli ulko-ovelta alkaen neitseellisen koske matonta. Entä kellarinovi, oliko joku poistunut sitä kautta sillä aikaa, kun hän itse oli yläkerassa? Ei jäljen jälkeä sielläkään... Sillä siunaamalla Arja-Leenalle tuli kiire kotiin. Postitus sai jäädä päiväsaikaan.

Muisteli Hannu Kuukkanen

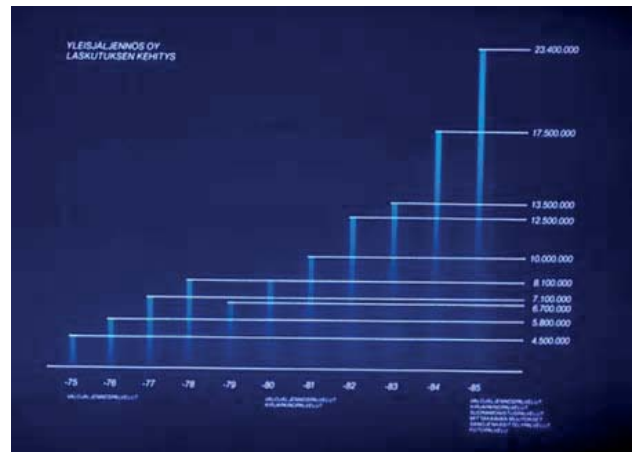
Tietokonegrafiikan auringonnousu

Kun Delfiini-viestintä sittemmin muutti Karhusaaren huvilasta Helsingin keskustaan Kasarminkadulle, kerrosnaapuriksi sattui tutkimustoimisto, joka käytti keräämänsä tiedon visualisointiin tietokoneohjelmaa. Delfiini-viestintä, tai oikeammin sen sisaryritys, teki puolestaan PC:n avulla käytettyjen autojen hinnastoja. Niiden tietokoneajoa oli hoitamassa kaveri, joka osasi kirjoittaa ohjelmakoodia, kun hinnastoa ajavaan ohjelmistoon piti tehdä muutoksia. Tuo teknologia kiinnosti minua kovasti.

Eräänä päivänä naapuritoimistolle grafiikka-ohjelmistoja valmistanut J.T. kysyi, lähtisinkö hänen perustamaansa yritykseen tekemään tietokonegrafiikkaa PC-tason koneilla? PC-koneisiin oli alkanut tulla grafiikkaominaisuuksia, ja eräissä oli jo käytössä jopa kahdeksan väriä. Kyse olisi ensialkuun tilastografiikasta, jota voisimme kaupata mainostoimistoille ja yrityksille myyntihenkilökunnan kalvoja ja diasarjoja varten. Taikille tekemäni lopputyön ohessa olin tutustunut digitaaliskannereihin. Jo silloin ymmärsin, että PC tulisi tavalla tai toisella liittymään graafisessa tuotannossa myös painoteknisiin tulostimiin, kunhan koneiden suorituskyky kehittyisi grafiikan vaatimalle tasolle. Mikäpä siinä, ajattelin, ja lähdin seuraamaan tämän uuden alan kehitystä.

Invisor Systems perustettiin. J.T. myi osakehuoneistonsa, osti pari tietokonetta sekä suuren A2-kokoisen digitointipöydän ja vuokrasi liikehuoneiston Kampista. Minusta tuli Suomen ensimmäinen PC:llä työskennellyt ammattimainen tietokonegraafikko. Invisor Systemsistä tuli puolestaan Suomen ensimmäinen business-grafiikkaa kaupallisesti tuottanut firma. Seuraajia saimme sittemmin muutamia, lievästi sanottuna.

Lohja Elektroniikka Oy oli samaan aikaan kehittämässä graafista työasemaa. Neuvottelimme heidän kanssaan yhteistyöstä, ja saimme heiltä työaseman ohjelmistojen kehittämistä varten. Laite otettiin myös muuhun tuotantokäyttöön, koska sen väripaletti oli laajempi ja värisävyjen korjailumahdollisuudet paremmat kuin muissa sen aikaisissa henkilökohtaisissa tietokoneissa. Jo vuosia jatkunutta valokuvausharrastustani hyödyntäen viritin kameran kaappaamaan pit-

Tämä grafiikka on tuotettu sekatekniikalla alkuvuodesta 1986. Tietokoneohjelma on laskenut ja piirtänyt kuvaruudulle pylväiden korkeudet ja suhteet. Sen jälkeen tekstit ja viivat on kaksoisvalotettu kameralla otettuun kuvaan. Pylväiden alaosia on kuvausvaiheessa vielä pehmennetty erikoisilmeneen aikaansaamiseksi.

Uskallan väittää, että olen Suomen ensimmäinen kaupallista graafista suunnittelua PC-tason tietokoneella tehnyt AD. Invisorin logon tein Facit-tietokoneella. Logossa käytin tarkoituksella karkean resoluution vaikutelmaa. Logo-originaalin tein niin suurena kuin kuvaruutuun mahtui. Ohuimmat linjat on piirretty yhden todellisen näyttöpikselin levyisinä. Invisor aloitti vuonna 1982. Olin mukana alusta asti.

källä teillä kuvaruutunäkymiä dioiksi. Kuvaputken kaarevuuden korjaamiseksi tarvittiin noin kolmen ja puolen metrin kuvausetäisyys. Heijastumien poistamiseksi ja valotusolosuhteiden vakioimiseksi huoneen piti olla pimeä. Muutama rulla kinodiaa meni testeihin, kun etsittiin kuvaputkelta dialle sopivaa väritasapainoa ja valotusaikaa kuvien laadun takaamiseksi. Onneksi naapurissa oli pikakehitysfirmat, josta saimme aina parissa tunnissa diat ulos.

Koska kaikki graafiset ohjelmistot olivat itse koodattuja, niissä ei ollut minkäänlaista käyttöliittymää. Kaikki graafiset parametrit, jotka vaikuttivat kuvan ilmeeseen ja varsinaiseen grafiikkaan, syötettiin suoraan ohjelmistoriveille. Kielenä oli Basic-murre. Opin kohtalaisen helposti Basic-ohjelmointikielestä sen osan, jota alussa grafiikan tuottamiseen tarvitsin, ja ajan mittaan opettelini koodaamaan uusia, grafiikkaa tuottavia ohjelma-luuppeja ja uusia ohjelmia.

Kaksoisvalottamalla maskilla tekstin kuvan päälle pystyin tekemään diasarjoihin tarvittavat tekstiosuudet asiakkaan haluamalla typografialla. Tekstien laatu oli tietokonegrafiikan alkuaikoina todellinen ongelma. Resoluutio oli alhainen ja kirjainleikkauksia ei ollut tarjolla.

Kun ensimmäinen demokansio valmistui, alkoi tuotteen myynti yrityksille. Kiertelin sekä kaikki tuntemani että tuntemattomatkin mainostoimistot uutta digitaaligrafiikkaa kaupaten. Mainostoimistot osoittautuivat äärimmäisen konservatiivisiksi yrityksiksi. Olin kuvitellut aivan päinvastaista. Vain muutama harva uskalsi uutta tekniikkaa kokeilla. Yllätyin, kun Andersson & Lembke, joka tuohon aikaan oli yksi Suomen korkeatasoisimmista mainostoimistoista, tilasi diasarjan asiakkaansa myyntityötä varten. Tilaus hoidettiin laadullisesti viimeisen päälle, vaikka aikataulu paloi pohjaan meistä riippumattomista syistä, ja jouduin tekemään viimeisiä, asiakkaan vaatimia korjauksia A&L:n yhteismies niskaani hengittäen. Homma meni kunnialla niin sanotusti putkeen, ja saimme merkittävän referenssin. Kuvia emme saaneet näyttää, mutta tilaajan nimen saimme mainita.

J.T. myi Invisor Systemsin valmistamaa tietokonegrafiikkapakettia StepOne -tietokoneiden oheistuotteiksi; siitä tuli yksi pelastava ja jatkuva tulonlähde. Kunnianhimo alkoi kuitenkin ajan myötä kasvaa, ja J.T aloitti keittiösuunniteluohjelman koodaamisen. Siitä ei koskaan saatu toimivaa ohjelmistoa, koska 3D-grafiikan vaatimia laskentaresursseja ei tuon ajan PC:llä ollut. Jopa sotilasperspektiiviin muutettu versio takkuili liikaa eikä siitä tullut käyttökelpoista.

3D-ohjelmaa käytettiin sittemmin animaatio-tuotantoon. Teimme ensimmäiset animaatiot kuvaamalla elokuvakameralla suoraan kuvaputkelta. Seuraavaksi viritin tavalliseen kinokameraan solenoidin, joka sähköimpulssista

painoi kameran laukaisijaa. Impulssin antoi sama ohjelma, joka generoi kuvan. Kun kuva oli valmis, kamera laukesi, ja niin edelleen. Aikaa vievän animaatiojakson kuvauksen olisi voinut tällä tavalla laittaa tulostumaan yöksi. Laatu olisi ollut erinomainen. Tämän teknologian ongelmana oli väärä kuvaformaatti ja kuvan siirto videolle olisi kallista kuva kavalta siirtoa. Käytännössä systeemillä kuvattiin vain still-kuvia diasarjoihin.

Myöhemmin ostimme ns. Graphics recoderin, joka oli paljon kehittyneempi kuvausjärjestelmä kuin oma kamerasysteemini, mutta periaatteeltaan vastaava. Laatu paransi lyhyempi kuvauksetäisyys, laitteen kiinteä kamera ja tasapintainen, valkoista valoa tuottanut putki. Kameran ja putken välissä oli RGB-suodatinsarja, ja jokaista kuvaa varten tuotettiin automaattikalla kolme valotusta, yksi jokaisella suotimella. Teimme laitteella muutamia mainosfilmin pätkiä tietokoneavusteisesti super 8 -formaatile. Animaatiota tuottava ohjelma kaatui toisinaan yöllä ja homma piti aloittaa aamulla alusta.

Mainos-TV halusi kuitenkin materiaalin joko kinofilminä tai videolla, joten jouduimme teetättämään siirron videolle alihankintana. Laatu heikkeni mm. siksi, että punainen väripinta ei tahtonut pysyä videolla terävänä, vaan levisi ympäristöön ja aiheutti epäterävän hunnun kuvion reunoille.

Teoriassa Finluxin koneesta olisi saanut RGB-videosignaalin ulos nauhurille, mutta käytännössä homma ei toimitut tarkoittamallamme tavalla.

Neuvottelimme myös Suomen Dainipponin kanssa heidän graafisille laitoksille tarkoitettujen skannereittensa liittämisestä pöytä-tietokoneisiin. Tarkoituksena oli rakentaa PC:stä ohjelmallinen grafiikkaliittymä digitaalkanneriin. Tämän kehityksen olin mielessäni kyennyt ennakoimaan Taikin lopputyötä tehdessäni, enkä kovin väärin arvannut. Suomessa ehdotukseemme suhtauduttiin innostuneesti, mutta viimeinen sana oli saatava päämieheltä Japanista. Niin siinä sitten kävi, että Dainipponilta tuli aikanaan epäävä viesti eikä projektia aloitettu. Muutamaa kuukautta myöhemmin markkinoille ilmestyi PostScript, joka oli Adoben vastaus ongelmaan. Dainipponin tiedonhankintakanavat olivat toimineet. Liittymää ei kuitenkaan toteutettu digitaalkannereille, vaan valolatomo-

neille. Skannerit saivat vielä odottaa vuosia - ehkä Dainipponin olisi sittenkin pitänyt käynnistää projekti.

J.T:n nälkä kasvoi syödessä ja mukaan houkeltettiin Valtion Tietokonekeskuksesta H.S. Hän oli tehnyt harrasteena tavallisesta fax-laitteesta kuvaskannerin. Skannailimme sillä muutamia viihdekuvia grafiikoihin. Fax-skannaus tuotti muutaman harmaasävyportaan, jotka pysty-

imme muuttamaan tietokoneohjelmalla haluamiksemme väreiksi. H.S. oli muutenkin erittäin pätevä grafiikkaohjelmistojen kehittäjä, ja hän teki Invisorille ensimmäisen varsinaisen 3D-animaatiota täyssävyvarjostuksella tuotaneen ohjelman. Sen kehitystä en enää ollut seuraamassa, sillä Invisorin talous oli alkanut vakavasti horjua. Päätin siirtyä takaisin mainostoimistojen maailmaan. Digitaaligrafiikkaa en kuitenkaan jättänyt.

Takaisin mainosalalle - digitaalisesti

Kun Invisor Systemsin talous alkoi horjua, ryhdyin ajattelemaan paluuta mainosalalle. Opettajani Osmo Pasanen oli joskus pyytänyt minua toimistoonsa töihin. Niinpä soitin ja kysyin, pitääkö tarjous edelleen paikkansa? Osku vastasi, että tottahan toki, tervetuloa! Firma oli Mainostoimisto Hast, Pasanen, Vormala eli HPV. Olin tuomassa mukanaani oman asiakkaan, Kotisaaren leipomo Oy:n. Yhteisen sävelen löytymisestä oli tullut ongelma, koska HPV:llä oli asiakkaana Fazerin keksit. Kotisaarella ei ollut keksien valmistusta lainkaan, mutta Fazer ei silti hyväksynyt kilpailevaa leipomoalan asiakasta samaan toimistoon. Ongelma ratkaistiin niin, että perustin oman yrityksen, CAG Käyttögrafiikka Oy:n, ja siirryin istumaan HPV:n tiloihin. Nyt Kotisaari oli puhtaasti minun asiakkaani ja Fazer rauhoittui.

Tein töitä HPV:lle tuntipalkalla ja hoitelin siinä sivussa omat asiakkaani. HPV sijaitsi Lönnrotinkadulla, Vanhan Polin naapurissa. Se oli pieni, alle kymmenen hengen toimisto. Perustajista Airi Hast oli tekstintekijä ja Osmo Pasanen graafinen suunnittelija; molemmat olivat edelleen remmissä. Kolmas perustaja, Seppo Vormala, sen sijaan oli kuollut. Airilla oli Vormalasta muutamia hauskoja juttuja, kuten: Hermostunut asiakas soitti Vormalalle ja kiirehti painotyötä, joka piti saada mukaan messuille. Seppo vastasi rauhallisesti: "Kuulkaas, me olemme vain mainostoimisto, emme mikään Herra Jeesus." On toinenkin juttu Vormalan sanavalmiudesta. Asiakas oli painattanut yritykselleen joulukortteja, mutta tekstiin oli kuin olikin jäänyt yhden kirjaimen painovirhe-paholainen. Tyytymätön asiakas vaati uudelleen painatusta. Se ei kuitenkaan olisi onnistunut joulun läheisyyden

Finnboard New oli yksi ensimmäisistä yrityslehdistä, joita alettiin taittaa sähköisesti. Lehti palkittiin yrityslehtien sarjassa vuonna 1993. Kansikuvat Markku Alatalo ja Jukka Male.

vuoksi. Seppo tavasi korttia ja totesi: "Niin, onhan tässä painovirhe. Mutta pitää ajatella joulun sanomaa eli mitä tällä kortilla ihmisille välitetään." Asiakas lähetti kortit sellaisinaan asiakkailleen.

PostScript-kieli kehitettiin vuonna 1982, samaan aikaan, kun aloitin Invisorin palveluksessa. Vuosina 1984–85 PostScript alkoi levitä graafisille markkinoille, kun Steve Jobsin otti sen käyttöön lasertulostimessaan. Noina aikoina Macintoshin tietokoneiden graafisen suunnittelun työasemat olivat surkeita kottaraisenpönttöjä. Olin jo tottunut tasoltaan paljon parempiin, värillisiin graafisiin näyttöihin. Mäkki tarjosi vain pienen, karkealla grafiikalla varustetun mustavalkonäytön.

Niinpä odotin, kunnes PC-markkinoille saatiin ensimmäiset Adoben PostScriptiä tukevat

ohjelmistot. Hankin asiallisen PC-työaseman ja aloitin Desk Top Publishingin, vapaasti suomennettuna: "työpöytäjulkaiseminen", lyhyesti DTP-grafiikan tuottamisen. Luonnoskuvat sain kaapattua Super-VHS -videokameralla. Sen hinta oli vain kymmenesosa tuon aikaisten pöytäskannereiden hinnoista, enkä parempaa laatua tuolloin edes kaivannut. Videokamera oli myös liikuteltavuutensa ja monitoimisuutensa vuoksi lyömätön työkalu. Kaikki painettavaksi tarkoitettu aineisto oli joka tapauksessa skannautettava kirjapainoissa tai graafisissa yrityksissä vielä tuohon aikaan.

Oivalsin jo varhain tietotekniikan edut graafisessa suunnittelussa. Työ oli aloitettava jo suunnitteluvaiheessa tietokoneella. Suurin hyöty saatiin, kun eri luonnosversiot tehtiin grafiikkaohjelmistoilla. Käsityönä versiointi oli hidasta. Asiakkaat halusivat yleensä nähdä myös vaihtoehtoja. AD:sta eli luovasta taiteellisesta suunnittelusta vastanneen mainosmiehen oli opittava myös DTP-grafiikkaohjelmistojen käyttö. Tietokoneavusteisen tuotannon hyöty näkyi esimerkiksi pakkauksia uudistettaessa; tämä sektori oli suurin Kotisaaren leipomoille tekemästani graafisesta suunnittelutyöstä.

Pystyin tuottamaan oikean näköisen ja värisen mallin pakkauksesta sellaisella hinnalla, joka oli vain kymmenesosa perinteiseen tapaan tehdyn kustannuksista. Samoin pystyin tuottamaan erittäin tehokkaasti luonnoksista variaatioita asiakkaan omaa arviointia varten. Olin myös ainoa graafikko, jolta Amerplast Oy suostui vastaanottamaan valmiit värierottelufilmit flexopainoonsa. Graafisen teknologian ymmärrykselläni oli muutakin markkina-arvoa. Kykenin toimimaan konsulttina kirjapainojen ja mainostoimistojen tai mainostajayritysten omien graafisten osastojen välillä, ja myös kouluttamaan heidän henkilökuntaansa käyttämään uutta teknologiaa.

Kun Kotisaaren Rullaati-kääretorttusarjan pakkausfilmit uusittiin, yksi pakkauserä meni painettavaksi Tampereen Amerille, kaksi Kauhavalle. Kun Tampereen kääreet tulivat painosta, ne olivat priimaa, vaikka kuvat olivat vaativia. Kauhavalla painetut kääreet olivat sekundaaria, vaikka kuvat olivat vähemmän vaativia. Reklamaatiohan siitä tehtiin. Kuten arvata saattoi, Kauhavan faktori hyökkäsi originaali-filmieni kimppuun. Tämä oli kaikkien painolaitosten taktiikka. Pyysin faktoria ottamaan

luupin käteensä, katsomaan tiettyä väripintaa ja vertaamaan sitä alkuperäiseen filmiini. Lupasin maksaa uudelleen painatuksen, jos faktori löytäisi painamansa kääreen sanotusta kohdasta 100% magentaa (yhtä neliväripainannan pääväriä), kuten heille toimittamassani filmissä oli. Jos kyseisessä kohdassa olisi magentaa vain 80 %, kuten siinä näytti olevan, faktori maksaa uudelleen painatuksen. Faktori maksoi. Molemmat Kauhavan pakkaukset oli painettu väärillä värinsiirtoteloilla eikä väriä ollut siirtynyt painopinnalle riittävästi.

Lehtien taitto oli toinen graafisen tuotannon alue, joka soveltui erinomaisesti tietokonekytkentelyyn. HPV:llä ollessani taitoin Finnboardin asiakaslehteä. Työ tehtiin kahdella PC-koneella siten, että toisena oli oma koneeni HPV:llä ja toisena Finnborad Newsin toimituksen kone Pohjois-Espalla. Taitoin lehden ensin valmiiksi asiakkaan teksteillä omassa toimistossa, jonka jälkeen kopioin lehden levykkeelle ja tein viimeistelyn istumalla tiedotusosaston tyttöjen kanssa Finnboardin tiloissa. Lehti meni kansainväliseen levitykseen ja se painettiin kolmena eri kieliversiona. Kielen vaihto oli omiaan tuottamaan säästöjä sähköisin menetelmin. Kuvia ei ensi alkuun sijoitettu taittoon PC:llä, heikkojen konetehtojen vuoksi. Ne eroteltiin ja lisättiin painossa, antamieni rajausohjeiden mukaan. Hankittuani videokameran, kaappasin kuvat karkearesoluutiokuvina suoraan taittomalleihin.

Toinen tapa oli skannauttaa etukäteen kuvat reproloitoksessa ja sijoittaa reprosta saadut karkearesoluutiokuvat taittoon. Tämä tuli myöhemmin osittain käytäntöön. Tässä menetelmässä käytännön ongelmana oli, että kuvien vaihto tuli hankalaksi, hitaammaksi ja kalliimmaksikin kuin minun systeemissäni. Myöhemmin kuvaskannereiden hinnat halpenivat niin, että niitä alettiin ostaa mainostoimistoihin. Laatutaso ei kuitenkaan vielä vastannut painoteknisiä vaatimuksia, joten kuvia käytettiin lähinnä luonnoksiin.

Alussa DTP-tuotantoketju yski pahasti, koska painofilmien tulostuspäät hallitsivat Macintosh-koneet. Tämä tarkoitti, että aineisto oli aina lopputreillä muunnettava Macin ymmärtämään muotoon. Se oli kaikkea muuta kuin suoraviivaista hommaa. Lopulta totesin, että ainut mahdollinen tapa saada moitteetonta jälkeä ulos Macin kautta, oli tulostaa PC:ssä koko julkaisu tiedostoksi, joka oli puhdasta PostScriptiä. Se

sisälsi alkuperäiset fontit ja niiden oikean, taitossa olleen välistyksen. Kun sain tuotantoputken toimimaan painokoneelle asti, ei yllätyksiä enää päässyt loppumetreillä syntymään.

Yhteistyö toimituksen kanssa oli pääasiassa saumatonta. Mieleen on jäänyt vain yksi tapaus, jossa emme päätoimittajan kanssa olleet aluksi ihan samaa mieltä. Päätoimittaja oli käynyt parin viikon mittaisen yrityslehden taitokurssin. Seuraavan lehden taitovaiheessa hän sitten neuvoi minua, mille sivulle minin jutun aloituskuvan piti tulla. Hänen ohjeensa perustui kurssilla annettuun "peukalosääntöön". Kurssilta oli tainnut unohtua, että poikkeavan ratkaisun saa tehdä ammattinsa hallitseva taiteilija kuva-aineiston perusteella. En suostunut muuttamaan taittoa ja kerroin perustellun syyn. Yhteisymmärrys syntyiikin, eikä hän enää sen koommin puuttunut minun osuuteeni lehden teossa. Finnboard News palkittiin vuonna 1993 parhaana asiakaslehtenä yritysulkaisujen sarjassa.

Lyhytkursseista on toinenkin varoittava tarina. Helsingin Sanomien arvostettu valokuvaaja piti luentoa ammatissa jo oleville taittajille ja varoitti: "Muistakaa sitten, että ainakaan minun kuviani ei saa koskaan lehdessä rajata." Tässä tapauksessa unohtui, mihin tarkoitukseen valokuvaaja oli kuvia kuvannut. Kuten myös se, ettei hänen kuvansa ollut se ainoa aineisto eikä asia, joka säätelee taittajan työtä. Taidekuva-kirja on asia erikseen.

Kun SEK ilmoitti Hesarissa etsivänsä tietokonegrafiikan hallitsevaa tukihenkilöä piirtämönsä muuttamiseksi Mac-kannasta PC-kantaan, kävin tiedustelemassa paikkaa. Olin omaa tuotantoputkea luodessani käynyt PC:n ja PostScript-tulostuksen kanssa rankan painin, joten arvioin itseni asiantuntijaksi. Haastattelussa sekkiläisten ATK-tuen esimies tenttasi taustojani, oli tyytyväinen kuulemaansa ja kysyi palkkatoivomustani. Ilmoitin summan, joka vastasi AD:n kuukausipalkkaa. Mies meni hiljaiseksi ja kysyi sitten: "Mitä sä oikeastaan täällä teet?" Kysymys saattaa kuulostaa oudolta, jos ei tunne taustoja. Hyvä ATK:n tukihenkilö sai yleensä vain viidesosan pyytämästäni summasta. Haastattelijani taas ei ilmiselvästi ymmärtänyt, millainen duuni häntä PC-piirtämön pystyttämisesä odotti. Minä sen sijaan ymmärsin. SEK:in PC-piirtämöä ei saatu toimimaan ja pomo sai kenkää.

Mainosmaailma joutui uuden teknologian takia monenmoisiin vaikeuksiin. Yksi pahimmista oli muutosvastarinta toimistojen vanhalla graafikkokaartilla vahvistettuna. Olin kerran Mainosgraafikkojen koulussa luennoimassa jo töissä oleville graafikonplantuille. Kerroin heille tietokonegrafiikasta ja sen tulosta mainostoimistoihin. Joukon yksimielinen kanta oli: "Me olemme taiteilijoita. Me emme koneisiin koske." Tämä tapahtui ennen Mäkkien tuloa. Vastavetona kerroin heille siitä, kuinka nuorena AD:na menin Erva-Latvalaan. Talon piirtämössä istui rivi vanhoja graafikoita, jotka eivät jalallaan reprohuoneeseen astuneet. Koska kuulijani olivat itse reprovokameroiden sukupolvea, normaali-tilanteessa asia olisi saattanut heitä naurattaa, nyt ei. Niinpä tämäkin sukupolvi jäi vuorostaan kehitystä jarruttamaan ja pudottamaan samalla mainostoimistojen kannattavuuslukuja.

Kun tietokoneet tulivat toimistoihin, työ meni niin, että AD teki alkajaisiksi luonnoksen ja vei sen kirjapainosta tai graafisesta laitoksesta kalliilla rahalla ostetulle DTP-graafikolle layoutin eli luonnoksen tekemistä varten. Joskus asiakas hyväksyi ehdotuksen sellaisenaan, useimmiten vasta muutoksin. AD roffasi muutokset ja vei ne taas DTP-graafikolle, joka toteutti sekä uuden layoutin että sen variaatiot AD:n ohjeiden mukaan. Ja niin edelleen. Tällainen työtapa oli erittäin kallis; aiemmin olisi tavallinen mainospiirtäjä tehnyt vastaavat hommat puoleen hintaa, nyt tulivat päälle vielä konekulutkin. Vanhat mainospiirtäjät saivat joko lähteä tai heidät siirrettiin muihin tehtäviin. Tilalle tuli arvoltaan ja taidoiltaan täysin ylivoimainen ammattikunta, joka joutui tekemään toisarvoisia töitä. Heidän ammattitaitoaan tarvittiin vasta, kun aineistoa valmisteltiin painoon. Mainostoimistojen hinnat nousivat pilviin, ja asiakkaat tulivat lankoja pitkin sadattelemaan: "Miten ihmeessä teillä hinnat nousevat tietotekniikan takia, kun ne muualla laskevat sen ansiosta?"

Kirjapainojen valituskuoro mainostoimistojen ja varsinkin mainostaja-asiakkaiden painettavaksi toimittaman DTP-aineiston kehnosta laadusta sai minut soittamaan silloiselle Taideteollisen korkeakoulun graafisen osaston johtajalle, Juho Hämäläiselle. Kysyin, miten Taikki huomioi koulutuksessaan DTP-teknologian? Hämäläinen vastasi, että ei mitenkään. "Ei meillä ole sellaiseen opettajia. Tuutko sinä?" Minähän tulin. Niin sitten toimin silloisen työni ohessa Taikissa

DTP-tekniikan ja värienhallinnan tuntiopettajana useita vuosia. Kun Juho Hämäläisen kanssa istuimme neuvottelemassa tulostani, hän vetäisi selkensä takaa hyllystä vanhan loppuöni värin reproduktiosta ja totesi, että se oli yhä ihan ajan tasalla. Eihän teoria miksiäkään muuttunut, muuttui vain tuotantotapa.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Webbi tulee, oletko valmis?

Vuoteen 1994 tultaessa J.T. oli jättänyt tietokonegrafiikan tulostimet varakkaammille yrityksille ja löytänyt itselleen uuden businessraon. Hän oli alkanut julkaista Euro-sanakirjaa sekä kirjana että sähköisenä versiona. J.T. oli seurannut World Wide Webin kehittymistä hankalista, tekstipohjaisista selaimista inhimillisempiin käyttöliittymiin ja jokamiehen selaimiin; hän oli niin ikään seurannut kuvien tuloa nettiin tekstiaineiston rinnalle. Kerran hän sitten kutsui minut katsomaan toimistonsa uutta teknologiaa ja kysyi, olisinko kiinnostunut verkkoviestinnästä? Minusta homma vaikutti lupaavalta. Siinä näytti olevan työmaata myös graafiselle suunnittelulle. Silloisten verkkosivujen taso ei ollut kaksinen. Niitä tekivät yritykset itse tai niiden ATK-osastot.

Koska minulla oli oma yritys, voin ilman ongelmia ottaa sortimenttiini verkkosuunnittelun. Olin jopa merkinnyt tietotekniset ohjelmistot yritykseni toimialakuvaukseen. Webin sisältö koodattiin HTML-kielellä, vaikka se ei varsinaisen ohjelmistokieli ollutkaan, vaan sisällön kuvauskieli. Varsinainen ohjelmointi tuli kuvaan hieman myöhemmin JavaScriptin kautta. Näin Webin vain yhtenä mediana muiden rinnalla. Saman näkemyksen juurtuminen yritysmaailmaan kesti sen sijaan vielä muutamia vuosia; suuri osa mainostoimistoista ihmettelee ja vierastaa tätä uutta mediaa vieläkin. Vuonna 1995 verkkosivujen ulkoasu tehtiin siten, että sivujen ilme ja sisältö kirjoitettiin suoraan HTML-lähdekoodiin. Jotta yritysten kokonaiset verkkosivustot voitaisiin julkaista Webissä, tarvittiin järkevämpiä tuotantomenetelmiä.

J.T. oli perustanut nettiin Mofile Place –verkkosivuston. Hankin hänelle muutamia yrity-

sasiakkaita. Niiden joukossa oli Paulig, joka julkaisi Mofilen sivuilla ensimmäiset sähköiset kahvireseptinsä. Arctia Partners -hotellit tuli asiakkaaksi rouva J.T:n neuvottelujen tuloksena, ja minä sain tehdäkseni sivuston ulkoasun, kuvituksen ja HTML-koodauksen. Se oli luultavasti maamme ensimmäinen, suoraan liiketoimintaan liitetty verkkopalvelu, jonka kautta pystyi varaamaan huoneen suomalaisesta Arctia Partners -ketjun hotellista. Hotelleilla ei vielä ollut edes sähköpostia. Tilaus tuli verkkolomakkeella Mofile Placeen, josta se faksattiin hotellille. Hotelli vahvisti varauksen joko faksilla tai puhelimitse Mofile Placeen, jonka jälkeen rouva J.T. lähetti vahvistuksen asiakkaalle sähköpostitse. Mutkikasta, mutta se toimi.

Mato Valtosen kautta toin Mofile Placeen myös Lenigrad Cowboysien fani-sivut. Koska hanke ei maksanut skobareille mitään, Mato suostui ja oli jopa innoissaan. Hän kehotti minua hakemaan valmista sähköistä kuvamateriaalia To The Pointista, joka tuotti ja valmisti sen aikaisia CD-Romeja. Toimitusjohtaja esitteli minulle asiallisesti tuotantoaan ja tilojaan. Kun tuli puhe skobareitten materiaalista, hän kysyi: "Millä resoluutiolla ja missä koossa kuvia tarvitset?" Vastasin, että sama materiaali, joka käy CD-Romin tekoon, käy myös minulle. Verkon hitaan nopeuden takia joutuisin joka tapauksessa optimoimaan kuvat mahdollisesti jopa 16 värin ditheroiduiksi gif-kuviksi. Toimari katseli minua hetken vaitonaisena, nojautui toimistotuolissaan rennosti taaksepäin ja tokaisi: "Jos sata karpästä syö paskaa, niin onkos ne oikeassa? En minä mitään kuvia sulle anna." Hänen kritiikkinsä kohdistui Webin silloiseen huonoon kuvanlaatuun. Sille ei kuitenkaan mitään voinut, koska silloiset modeemit ja verkot olivat liian

Menneiltä ajoilta muistona säilynyt "Skobari"-olutpurkki. Tämäkin kuva näkyi Lenigrad Cowboyien ensimmäisillä Webin fani-sivuilla.

hitaita. Skobarien sivut sain toki silti pystyyn ilman To The Pointin kuviakin, Mato Valtosen antamalla materiaalilla.

Periaatteessa CD-Romin tuottamiseen käytetty väripaletti ja kuvakoko olisivat kyllä sopineet myös nettiin. Ne vain vaativat perin pitkät latausajat ja olivat siten kaikkea muuta kuin asiakasystävällisiä. Kehitys oli kuitenkin nopeaa. Ei mennyt kuin puolisentoista vuotta, kun To The Point jo koputteli Interaktiivisen Sataman ovea ja oli valmis samaan ruokapöytään karpästen kanssa. Webistä oli tullut virallinen media, ja sen nopeudet olivat nousseet alkuaikojen mopoilusta vähintäänkin folkkarikydyiksi.

Tarkoitukseni oli yhdessä muutaman oma- ja pienkustantajan kanssa perustaa nettiin myös Suomen ensimmäinen musiikkiverkkokauppa. Kaikki muu olisi mennyt hyvin, mutta Teosto laittoi kapuloita rattaisiin. Sen mielestä verkkokaupan musiikkinäyte oli mainosmusaa, josta piti maksaa sen mukainen käyttökorvaus. Jokaisesta seitsemän sekunnin näytteestä olisi pitänyt pulittaa 300 mummon markkaa. Vaatimus oli järjetön. Perinteisten musiikkiliikkeitten sopimukset ja käytäntö olivat tykkänään toisenlaiset; kaupoissa sai kuunnella musiikkia niin kauan kuin halusi tai kunnes kauppias heitti ulos. Muiden käyttöoikeusjärjestöjen kanssa olisimme kyllä päässeet järkeviin sopimuksiin. Ajatus jouduttiin hautaamaan vähin äänin, ja pienkustantajat jäivät ilman kauppaansa.

Toimin myös opettajana. Luennoin web-grafiikasta ja opetin verkkosuunnittelua muutamissa oppilaitoksissa, muun muassa Markkinointi-Instituutissa. Siellä suunnittelin tutorin ominaisuudessa Photonet-verkkosivut Matti A. Pitkäsen valokuvien myyntiä varten; HTML-koodauksen teki instituutin opiskelija oppilastyönään. Helmikuussa 1997 European On Line palkitsi sivustoni Best of Europe -sertifikaatilla. Perusteluna oli sivuston visuaalisuuden lisäksi sen helppokäyttöisyys – asia, johon aina pyrin kiinnittämään erityistä huomiota.

Hyvästä käytettävyydestä antoi asiakaspalautetta myös HOAS, pääkaupunkiseudun opiskelija-asuntoja hallinnoinut säätiö. Se halusi asuntojensa hakijoita palvelevat verkkosivut. Niiden visuaalinen ilme tehtiin Taikissa, mutta siellä ei osattu itse hanketta toteuttaa. Niin työ tuli minulle. HOAS sai verkkosivut, joilla ei tyydytty vain esittelemään vuokrattavia asuntoja; myös halutunlaisen asunnon löytäminen oli tehty mahdollisimman helpoksi. Etsiä voi peräti neljällä eri perusteella, ja lisäksi verkkosivut toimivat kaikilla selaimilla, myös tekstipohjaisella Gopherilla. Tämä oli siihen aikaan hyvin poikkeuksellista. Silloiset potkuripäät eivät juurikaan piitanneet, pääsikö joku niiden tekemiä sivuja katsomaan vai ei. Hakijalle ilmestyi vain harmaa ruutu kertomaan, että selaimesi ei sovellu näiden sivujen katseluun tai selaimesi ei tue sitä tai tätä, joten hanki uusi selain. Asiantilaa voisi verrata vaikkapa siihen, että normaalinäköisille tarjottaisiin sokeainkirjoituksella tehtyjä esitteitä: "Opettele pistekirjoitus, senkin dorka."

Mainostoimistojen liitto emännöi samoihin aikoihin toimitusjohtajansa johdolla EU-projektia, nimeltään Adfora 1998-1999. Projektiryhmän puheenjohtajana toimi Minna Grey Interactives-ta. Adforan tarkoituksena oli selvittää, miten Euroopan mainostoimistot suhtautuivat verkkomediaan. Koska olin HPV:n "Web-toimisto", pääsin firman edustajan, Merja Varonin kanssa projektiin mukaan. Jo toisessa tai kolmannessa kokouksessa keväällä 1998 MTL:n toimitusjohtaja ehdotti loppulauselmaa: Suomen mainostoimistot odottelevat ja katsovat, mitä tulevaisuus tuo tullessaan. Kokouspöydässä vallitsi hiljainen myöntymyksen ilmapiiri. Tein kuitenkin vastaehdotuksen: Eiköhän kääritä hihat ja ryhdytään töihin, kun EU:n rahaa kerran on tarkoitukseen saatu. Näin tapahtui. Kokoukseen osallistuneet mainostoimistot saivat tehtäväkseen selvittää,

Webin alkutaipaleella suunniteltiin jo suuria. Galaxin oli tarkoitus olla SE varsinainen verkkokauppojen verkkokauppa. Kenties siitä olisi toteutussaan sellainen tullutkin, mutta yrityksiltä puuttui Suomessa uskallusta, jota esimerkiksi Amazonilla oli. 3D olisi tässä tapauksessa toteutettu vain illusiona eli kaikki näkymät olivat valmiita renderöityjä kuvia. Vetäjänä Atkos ja suunnittelijana Fantasma Oy. Tässä osittain nähtävä visuaalinen toteutus oli minun käsialaani. Kauppapaikka olisi perustunut IBM:n net.commercen e-kauppa-alustaan.

mitä uusmedian nykytilasta halutaan tietää. Mukana oli myös pari uusmediatoimistoa, joiden sen hetkisenä suurimpana tulolähteenä oli CD-Romien tuottaminen; ne olisivat mieluiten unohtaneet koko kiusallisen Webin, To the Pointin tavoin. Seuraavassa kokouksessa esiteltiin sitten neljän kohdan lista asioista, jotka projektissa oli tarkoitus selvittää. MTL:n toimitusjohtajankin ääni muuttui kellossa syksyllä 1998, kun Webin vierailijaluvut ylittivät virallisen median tason.

Mainostoimistot olivat kuitenkin myöhässä; ne olivat verkkomedian suunnittelijoina ja sisällöntuottajina jo pudonneet kelkasta. Niillä ei ollut, eikä tulisi vielä aikoihin olemaankaan mitään käsitystä siitä, kuinka nettiä voitaisiin hyödyntää yritysviestinnän kanavana. Oikealta ja vasemmalta kipitteli ohi suuri joukko pikkufirmoja, jotka tuottivat keittiönpöydällä yrityssivustoja ja väittivät olevansa internetmainostoimistoja. Yksi niistä oli Interaktiivinen Satama, joka myöhemmin tunnettiin nimellä Satama Interactive. Se nousi mainostoimistojen jättämän markkinaraon kautta autotalliverstaasta varteenotettavaksi verkkomedianimeksi vaihtelevien mutkien ja taloudellisten katastrofien kautta. Elettii lyö ja

juokse -aikaa. Kun rahat oli saatu, asiakkaan voi unohtaa.

MTL:n toimitusjohtaja otti minuun yhteyttä Adfora-projektin jo päätyttyä. Hän oli saanut Interaktiiviselta Satamalta älyttömän laskun liittonsa puhelinnumeron muuttamisesta verkkosivuilla. Voisinko minä selittää, mistä työstä tuollainen lasku oikein syntyy? Arvioin siltä seisomalta, että vaikka MTL:llä olisi verkossa tuhansia sivuja, yhden puhelinnumeron vaihtamiseen menisi alle tunti. Tarkistukseen voisi mennä toinen tunti. Jos laskuttaisi päivästä, se olisi jo rosvousta. "Mutta kun Satama on laskuttanut useammasta päivästä", vaikeroi toimari.

Kun ryhdyin selvittämään MTL:n sivujen tekniikkaa, totesin, että sivusto oli rakennettu tietokantapohjaiseksi. Normaalisti tällaisessa järjestelmässä on muutama "template"-perussivu eli sivumalli, joiden avulla kaikki muut sivut tuotetaan suoraan tietokannasta. Arvioni puhelinnumeron muuttamiseen menevästä ajasta pieni entisestään. Kävi myös ilmi, että Satama oli käyttänyt itse kehittämänsä vanhaa, tietokantapohjaista järjestelmää, joka oli muutenkin

kaikin puolin kömpelö ja onneton. MTL riitautti lausuntoni perusteella laskun ja vaati sivustojen sisällön siirtämistä sellaiselle alustalle, jossa mitättömät muutokset eivät vaatisi viikkojen päivitysaikoja. Sataman vanha tietokanta-alusta ei tullut enää kysymykseen, ei myöskään sen parsiminen.

Satama joutuikin toteuttamaan MTL:n asialliset vaatimukset.

Yksi merkittävimmistä asiakkaistani oli Fazer-leipomot. Aikojen saatossa oli käynyt niin, että Fazer osti Kotisaaren Leipomon ja liitti sen osaksi omaa toimintaansa. Joitakin Kotisaaren tuotteita oli edelleenkin olemassa, mutta muuten toiminta sulautui täysin emoyhtiöön. Tämän kaupan kautta Fazer-leipomot löysi minut, ja niin jatkui Kotisaarelle alkanut pakkaussuunnitteluni, nyt kirjaimellisesti Fazerin leivissä. Koittihan sellainenkin aika, että käänsinpä leipäostoksilla käydessäni pääni mihin suuntaan tahansa, näin omia pakkauksiani.

Fazer-leipomoista tuli minulle myös suuri verkkomedia-asiakas. Olin koonnut avukseni oikean virtuaalitiimin, jossa oli mukana myös taitavia koodaajia. Tiimin avustuksella suunnittelin ja toteutin Fazerille sivustopalvelun avaimet käteen –periaatteella; he saivat koko hoidon aina raportteja myöten. Sivuihin tuli erittäin hyvin toimivia ja houkuttelevia. Mukana oli myös Fazer-leipomoihin kuulunut, hyvin aktiivisesti toiminut Oululaisen Leipomo. Löin tuotepäällikön kanssa vetoa, että kuukauden kuluttua Fazer-leipomoiden sivuilla olisi 5000 käyntiä viikossa. Se ei paljolta tänään kuulosta, mutta siihen aikaan se oli erinomainen kontaktimäärä netissä. Voitin vedon. Jatkossakin vierailijamäärät jatkoivat komeasti kasvua, ja loppuaikoina kontakteja oli viikoittain jo kymmeniä tuhansia. Kohderyhmäksi oli valittu perheelliset aikuiset, ikäryhmässä 20-50 vuotta. Sisältöä painotettiin tarkoituksellisesti naispuolisille asiakkaille. Siinä myös onnistuttiin. Sen pystyin jopa osoittamaan, koska keräsin erilaisilla kilpailuilla tuhansia henkilötietoja profiileiksi; vierailijoiden valtaryhmä oli naisia.

Sitten kävi niin kuin suuressa talossa voi käydä: kun todettiin, että verkkomainonta oli kasvanut

merkittäväksi tekijästä, sen entinen tuotemainonnan budjetti siirrettiin markkinointibudjettiin. Sitä budjettia vartioi tuotepäällikön asemesta markkinointipäällikkö. Markkinointipäällikkö ei mainosmiesten tavoin ymmärtänyt alkuunkaan, mistä verkkomediassa oli kysymys. Ensimmäisessä kokouksessa hän heitti minulle Fazerille tehdyn CD-rompun ja evästi: "Tällaiselta pitää Fazerin leipomosivujen näyttää myös Webissä." Kerroin hänelle, mikä ero on tietokoneen CD-soitinta varten tehdyllä rompulla ja verkon yli tulevalla vastaavalla materiaalilla. CD-rompun visuaalinen maailma ei yksinkertaisesti sopinut Fazer-leipomoiden verkkosivujen katseluun koti-PC:llä. Tiesin mistä puhuin, koska erikoisosaamistani oli kuvien optimointi, mikä tarkoittaa kuvien keventämistä niin, että ne soveltuvat käytettävissä oleville verkkonopeuksille.

Jäljensin silti mainospäällikön CD-rompulta grafiikan ja tein malliksi verkkomedian keinoin muutaman sivun HTML-muotoon. Ilme säilyi samana. Kun HTML-sivun otti selaimella käyttöön oman koneen kovalevyiltä, sivu latautui kohtuullisesti, mutta kun sen asensi palvelimelle, sisällön selaaminen alkoi takkuilla. Sen havaitsi jo yritysliittymälläkin, hitaammasta kotimodeemista puhumattakaan. Markkinointipäällikköä harmitti. Kovin kauan minun ei tarvinnut odottaa, kun Fazerilta ilmoitettiin, että verkkosuunnittelu oli siirretty Grey Interactiveen. Kyse ei ollut siitä, ettenkö olisi kyennyt markkinointipäällikön toiveita toteuttamaan, vaan siitä, että budjetti piti saada tutumman miehen toimistoon.

Siirto tuli monellakin tavalla Fazerille kalliiksi. Grey Interaktiven hinnoittelu oli ihan toista luokkaa kuin omani. Lisäksi sivuston kävijämäärät romahtivat entisillä mittareilla mitattuina alle neljäsosaan. Minulla oli edelleen palvelimen tunnukset, joten pääsin katsomaan logitietoja. Voitokseni voin myös laskea, että sivujen visuaalinen ilme oli sangen pelkistetty mainospäällikön CD-romppuun verrattuna.

Muisteli Hannu Kuukkanen

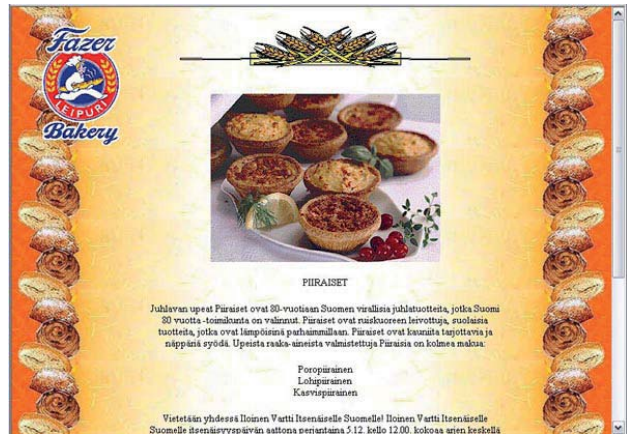
Web-sivustojen taustoja

Alkunäkymät verkkomedian suunnittelulle eivät olleet sen ruusuisempia kuin DTP:n sisään ajo joitakin vuosia aiemmin. Päivän selvää oli vain, että internetistä tulisi merkittävä media, kunhan selaimet taipuisivat tukemaan grafiikkaa ja kuvia. Ilman tätä kehitystä verkossa tapahtuvasta tuotteitten esittelystä ja myyntityöstä ei olisi tullut niin tehokasta kuin mitä se tänä päivänä on.

Ensivaiheen suurimpia ongelmia olivat varsinkin kotiyhteyksien hitaat verkkonopeudet ja pienet käyttäjämäärät. Käyttäjämäärien nousua oli helppo seurata palvelu-lokeista, ja lukujen osoittama kasvu aikayksikköä kohden vaikutti erittäin lupaavalta. Ongelmana oli lähinnä se, miten asiakkaat saataisiin vakuutamaan uuden median merkityksestä. Edellä mainituista hitaussyistä verkossa kulkemaan tarkoitettua grafiikkaa ja kuvien koko ja laatu oli optimoitava eli niitä oli kutistettava oikeassa suhteessa. Sen aikaisilla puutteellisilla ohjelmistoilla optimointi vaati runsaasti ylimääräistä vaivaa. Kaikki oli oikeastaan käsityötä, koska optimilaatuun voi päästä vain kuva kovalta kokeilemalla.

Ensimmäiset myyntisivustot tein yhdessä Mofile-Placen kanssa Arctia Partners -hotellitajalle. Tästä olen jo pääpiirteittäin kertonut edellisessä artikkelissa. Sivusto oli ensimmäinen, jossa tarvittiin hotellin sijainnin kertovia karttapohjia. Tuolloin karttojen tilaus ja toimitus oli hankalaa ja kallista, joten piirsin itse jokaisen kartan silmämääräisesti oikean kartan perusteella. Silloisen käsityksen mukaan näin tehdyn kartan oikeuksien piti olla tekijällä eivätkä Maanmittauskonttorilla. Huomautuksia tai vaatimuksia ei kartoista esitetty.

HOAS:in opiskelija-asuntojen vuokrapalveluja markkinoivan sivuston teon sain HPV:n kautta, jolla tuohon aikaan oli asiakassuhde HOAS:iin. Sivuston ulkoasu oli suunniteltu Taideteollisen oppilaitoksen oppilastyönä, mutta heistä ei ollut sen toteuttajiksi. Palvelun oli tarkoitus sisältää myös karttoja. Koska karttamäärä oli merkittävä, otin yhteyttä Karttakeskukseen. Heillä oli menossa Matti Arposen johdolla projekti, jossa kehitettiin karttojen digitoimista GIF (Graphic Interchange Format) formaattiin. GIF oli tuolloin saavuttanut Web-standardin sijan verkkografiikassa ja kuvissa.

Fazer-leipomoiden ensimmäiset verkkosivut julkaistiin joskus 1990-luvun loppupuolella. Sivustot olivat nuorten perheenäitien ja isien suosiossa, joten ne tavoittivat hyvin leipomon haluaman kohderyhmän.

Ensimmäisen karttaerän saavuttua totesin, että sen värit käyttäytyivät oudosti. Karttakeskuksen GIF-paletti ei soveltunut verkkoselaimelle, koska muutama väripositio oli tehty väärillä koodeilla. PC:n grafiikkaohjelmistoilla värit näkyivät oikein, koska nämä ohjelmistot hallitsivat paljon laajemman väripaletin kuin selaimet; näin ollen koodiongelmia ei tullut esiin grafiikkaohjelmistojen käytettäessä. Ilmoitin Karttakeskukselle oikeat positiot, jonka jälkeen muunnosohjelma korjattiin niitä vastaamaan ja homma alkoi puikkoa.

HOAS:in sivusto oli myös tietokannan hyödyntämisessä edellä kävijä. Kanta ei ollut suorassa yhteydessä verkkopalveluun, mutta asuntojen varaustilanne voitiin päivittää puoliautomaattisesti Excell-taulukon kautta luoduilla datasiivuilla. Tämä nopeutti merkittävästi sivujen päivittämistä ja pitämistä ajan tasalla. Vielä tänä päivänä vastaavaa tekniikkaa käytetään korvaamaan tietokannan suoraa liittämistä, joka monissa tapauksissa on palvelua hidastavaa ja riskialttiimpaa.

Varsinaista kantaa ei yleensä liitetä suoraan nettiin, vaan normaalisti siitä tehdään vain tietyin aikaväleihin peilaus verkossa kiinni olevaan kantaan. Menettely katkaisee tien hyökkäyksiltä ja suojaaa peruskantaa. Tämäkään ei ole pomminvarmaa, koska päivityksen aikana yhteys pääkantaan on avoinna. Palomuurilla ja suojausohjelmilla on edelleenkin täysi työ pitää pöpöt poissa pää-

kannasta. Tällaisista kantaan kohdistuneista hyökkäyksistä ja tietovarkauksista on uutisoitu laajasti viime aikoina.

Fazer-leipomojen sivusto oli jo alun perin sovitettu avaimet käteen -periaatteella toimivaksi. Homma tehtiin siten, että suunnittelin ulkoasun sekä toiminnallisuuden, ja asiakas luovutti verkkoon tulevan materiaalin tai sovimme yhdessä, mistä aineisto tilattaisiin.

Administratorina pääsin käsiksi kaikkiin sivuston tilastoihin. Niiden lisäksi keräsin suuren määrän asiakastietoja sivustoille tekemiäni kilpailujen avulla. Vahinko vain, ettei Fazer vielä silloin uskaltanut hyödyntää tietoja verkkomainonnassa. Rakensin kuitenkin sivuille mahdollisuuden tuottaa oma asiakasprofiili. Tämän profiilin kautta sivuilla tapahtuneet haut ja linkkilistat osuivat paremmin yhteen asiakkaan tiedontarpeen kanssa.

Tuohon aikaan ei sosiaalisen median tasoinen reaaliaikainen keskustelu ollut vielä mahdollista, mutta asiakasmielipiteitä kyettiin kyllä keräämään ja esittelemään sivustolla.

Pääsin hyödyntämään kerättyä tietoa tehokkaasti varsinkin sisällön suunnittelussa. Verkkomedialla tavoitettu kohderyhmä istui hyvin myös Fazerin muuhun viestintästrategiaan.

Kuten olen kertonut, menetin Fazer-leipomot, kun yrityksen verkkobudjetti siirrettiin markkinointipäällikön hallintaan ja hänen kauttaan Grey Interactiveen. Sain tilalle kuitenkin uuden merkittävän asiakkaan, Isku Oy:n.

Iskun verkkosivustojen perustamisen yhteydessä sovimme, että niiden tulee liittyä kiinteästi yrityksen muuhun mainontaan ja sen ilmeeseen. Siksi tarvittiin palaveria mainostoimiston kanssa. Ensimmäisen tapaamisen aluksi mainostoimiston yhteyspäällikkö ilmoitti, ettei minun palveluksiani tarvittu. Heillä oli oma alihankkija verkkopalveluja tuottamaan ja sen kanssa he halusivat työskennellä myös Iskun asioissa.

Tämän kuultuaan Iskun markkinointipäällikkö pyysi minua hetkeksi poistumaan. Kun sitten kutsuttuna palasin, homma lähti asiallisesti käyntiin ja pääsin suunnittelemaan sivustoa mainostoimiston grafiikan pohjalte.

Mainostoimiston aineisto oli tyyppillistä "visua" eli käytännössä viis veisattiin siitä, miten sivusto sähköisenä toteutetaan. Minulle se ei järjestyttävää päänsärkyä aiheuttanut, koska seurasin selainten yhteensopivuutta ja niiden mahdollisuuksia taipua erilaisiin ratkaisuihin.

Jokaisella pääsivulla oli yhtenäinen pääkuva, joka jakautui kolmeen itsenäisesti ohjattavaan osaan. Näihin pystyin siirtämään haluamiani alisisältöjä. Päänavigointi oli koko ajan näkyvissä, joten asiakas ei päässyt eksymään sivustoille. Homma toimi erinomaisesti eikä mainostoimistolla ollut sen suhteen pahaa sanaa sanottavana. Mainostoimisto vastasi sisällöstä, joten sivuston vetävyys, asiasisältö ja kiinnostavuus olivat sen harteilla. Luovuin omaehtoisesti Iskun sivustojen tuottamisesta, kun siirryin VTT:n palvelukseen.

Teknologian osalta olen aina välttänyt käyttöliittymien perustamista Flash-pohjalle. Sillä voi luoda hienoja visuaalisia efektejä ja toiminnallisuuksia, mutta se ei edelleenkään ole luotettava verkkostandardi.

Ainakin itseäni ärsyttää, että verkkosivulle mennessäni minua pyydetään heti alkajaisiksi päivittämään Flash-esitysohjelmistoni. Flash toimii selaimessa erillisenä modulina, jota on päivitettävä aina silloin tällöin. Vaivan lisäksi päivittäminen on nykyään erittäin riskialtista, koska mikään ei ole niin vaarallinen kuin selaimen ikkunaan pompahtava päivityspyyntö. Jokaisen pyynnön oikeellisuus on tarkistettava huolella ennen päivitysluvan antamista, koska kyseessä saattaa olla konettasi hyödyntävä spämiohjelmisto tai tietokoneesi sisältöä verkkoon levittävä vakoiluohjelmisto. Kun olet antanut luvan asennukselle ja sinulla on tietokoneen ohjelmistoasennukseen riittävät oikeudet käyttäjänä, kuten tavalliset käyttäjien kohdalla on, virustorjuntaohjelmistoilla ei ole enää asennukseen sananvaltaa.

Flashia vastaavia toimintoja on tuotettavissa paljon luotettavammilla ja yksinkertaisemmilla-kin keinoilla. Syynä Flashin käyttöön on yleensä tuotannon tehokkuus sekä suunnittelijan tai tekijän henkinen laiskuus etsiä muita toteutus-tapoja.

Kirjoitti Hannu Kuukkanen

VTT:lle mediatutkijaksi

*Opetin Taideteollisessa korkeakoulussa tuntio-
pettajana DTP-värienhallintaa ja sähköisen jul-
kaisun suunnittelua. Edellinen tarkoittaa kykyä
valvoa, että pöytäietokoneella tehtävän esit-
teen, lehden tai kirjan värit siirtyvät lopputuo-
teeseen oikein. Sähköiset julkaisut puolestaan
tarkoittavat verkkojulkaisuja tai CD-ROM -tuot-
teita.*

Toimin Taikissa myös graafisella osastolla
tehtyjen EU-rahoitteisten projektien vastuulli-
sena vetäjänä. Meillä oli yhdessä VTT:n kanssa
"PostPressSim" -niminen EU-projekti, jossa
opetettiin CD-Romin ja interaktiivisten 3D-tuo-
tantolinjojen avulla painoteknistä jälkikäsittelyä.
VTT:n tekemässä simulaatio-ohjelmassa kol-
miulotteiset tuotantolinjat jäljittelivät sähköisesti
oikeitten koneitten toimintaa, ja oppilas voi niitä
itse säätää. Taikin pääasiallinen rooli oli vastata
opetus-CD:n visuaalisesta ilmeestä. Silloinen

Espeen-Vantaan teknillinen ammattikorkea-
koulu EVTEK vastasi saman CD-Romin
sisällön tuottamisesta.

Oppilaitoksissa oppilaat vaihtuvat, mutta opet-
tajat jäävät. Niin kävi myös tässä projektis-
samme; kaikki sen tekemiseen osallistuneet
oppilaat karkasivat heti valmistuttuaan. Syyliini
jäi sekalainen soppa puolivalmista materiaalia.
Graafisella laitoksella ei ollut silloin vielä varsi-
naista uusmediaopetusta, ja minulle tarjottiin
työtä jatkamaan sellainen opiskelija, jolta puut-
tui sekä opintopisteitä että kiinnostus projektiin.
Tarjottu opiskelumateriaali oli toisin sanoen
vastentahtoista. En ymmärtänyt, miksi Taikin
opetuksesta vastaavilla ei ollut kunnianhimoa
viedä läpi EU:n projekteja. Nehän olisivat
tuoneet oppilaitoksen nimen positiivisessa mie-
lessä esiin EU:n laajuisesti.

Projektit toivat laitokselle maineen lisäksi myös

rahaa opetukseen ja laitehankintoihin. Muista Euroopan yliopistoista oli suorastaan tunkua EU:n projekteihin.

Kun asia ei edistynyt, tartuin itse toimeen ja tein valmiiksi Taikin osuuden projektista ja ostin alihankintana puuttuvat valokuvat alan opiskelijalta sopuhintaan. Seuraavaan projektiin olinkin jo paljon paremmin valmistautunut, koska ope-
tin silloin itse sähköisen julkaisun suunnittelua; opetukseen sisältyi CD-Romien suunnittelu ja tuotanto. Valitsin oppilaitteni joukosta parhaan tekijän ja homma luisti kuin rasvattu. Saimme todella hyvän näköisen ja toimivan "MailRoom" -nimisen opetustuotteen samannimisen projek-
tin tuloksena.

Alkuvuodesta 2000 istuimme taas kerran VTT:n kanssa projektikokousta, kun kävi ilmi, että niin ikään mukana ollut Matti oli lähdössä VTT:ltä. Minulta kysyttiin, olisinko kiinnostunut tulemaan Matin tilalle projektipäälliköksi. Pyysin kolme päivää miettimisaikaa. Minua oli nimittäin sat-
tumuosisin pyydetty toiseenkin työpaikkaneuvot-
teluun, ja halusin käydä katsomassa, mitä siellä olisi tarjolla.

Olin jossain määrin kypsytynyt yritystoimintaan. Liike-elämä oli koventunut vuosi vuodelta. Sekä pienten että suurten uusmediatalojen kilpai-
lukeinot alkoivat olla vähintäänkin epämääräisiä enkä itse aikonut moiseen alentua. Kilpailuti-
lanteen seurauksena alkaisin menettää asiak-
kaita, ja uusien saaminen tilalle reilun kaupan pelimerkkejä käyttäen kävisi yhä vaikeam-
maksi. Web-sivut olivat jo jokaiselle yritykselle pakollista arkipäivää, mutta niiden tasosta ei aina oltu yhtä huolestuneita kuin siitä, mitä ne maksoivat. Perinteisen mainonnan osuuskin oli alkanut kaventua, kun mediatoimistot kahmivat vanhoilta toimistoilta kaiken mediamyynnin. Myös kilpailu oikeasta mainonnan suunnitte-
lusta oli alkanut kiristyä.

Interioren oli ensimmäinen täysin oma pro-
jektini VTT:llä. Sen aikana luotiin sisustus- ja huonekalualalle taksonomian ja tuotetietomal-
lin perusta sekä kehitettiin ohjelmistoja alan yhteisen tietomallin edelleen kehittämiseksi ja hyödyntämiseksi.

Sain ilon ja kunnian olla tekemässä ja vetämässä projektipäällikkönä X-visuksi kutsut-
tua, Lisätyn todellisuuden projektia. Tuohon aikaan lähipaikkannus hoidettiin magneettikent-

Kuva on ilmeisesti VTT:n ensimmäisestä Augmented Reality -sovelluksesta. Suomeksi termi tarkoittaa lisättyä todellisuutta eli tässä tapauksessa todellisuuden ja virtuaaliobjektien tai -tilojen liittämistä toisiinsa.

tä- tai ultraäänipaikannuksella. Nykyään koh-
dennus tapahtuu kuva-analyysiä hyödyntämällä eli markkerikohde tunnistetaan videokuvasta ja virtuaaliesineelle lasketaan videokuvan mukain-
en perspektiivi, skaalaus ja kohdistus tosiaikai-
sesti. Markkeri voi olla myös esine tai maisema. Yllä olevassa kuvassa näkyvä virtuaaliobjekti on tarkoituksella sivussa kohteesta demonstroi-
massa kohdennustilannetta.

Menin työpaikkahaastatteluun avoimin mielin. Kyseessä oli web-suunnittelutoimisto, jonka tekemisiin verkkosivuihin olin aiemmin jo tutus-
tunut. En pitänyt niitä huonoina, joten siltä osin asia näytti olevan kunnossa. Minut otti vastaan pari nuorta miestä. Olin silloin jo yli viisikymppinen, pojat sen sijaan kolmekymmentä tai alle. Keskustelimme niitä näitä web-median tilasta ja heidän asiakkaistaan. Yritin päästä perille nuortenmiesten ajatusmaailmasta; miltä heistä tuntuisi käskyttää alaisenaan melkein isänsä ikäistä miestä? Voisinko tehdä sellaisia asioita, jotka heidän mielestään olisivat viisaita, mutta eivät ehkä olleet sitä omalla kokemuksellani arvioiden? Minulla oli ässänä hihassa joukko asiakkaita, joista he olisivat saattaneet olla hyvinkin kiinnostuneita. Jätin kortit kuitenkin näyttämättä. Kun suljin oven perässäni, olin jo päätökseni tehnyt. VTT tulisi olemaan se paikka, jossa voisin työrupeamani lopun tehdä.

Ruusuista VTT:n aikaa muisteli Hannu Kuukkanen

Uusmediatutkimus

Stereokuvia yksikameraisella kännykällä. Samsung olisi ollut valmis ostamaan patentin, jos tuote olisi ollut valmis. VTT ei halunnut kehittää yleensäkkään tuotteita omalla kustannuksellaan. Työryhmä Ylikerälä / Kuukkanen

Stereogamesin ohjelmapalikka kopioitiin samaan kansioon PC-pelin kanssa ja se generoi lennossa 3D-pelistä stereokuvan, jota voi katsella puna-vihreillä lasilla. Ohjelmisto toimii ATI-näyttökorttien yhteydessä, jos peli ei otanut korttia suoraan hallintaansa. Työryhmä Ylikerälä / Kuukkanen.

Taustatiedot

Tiedot elintarvikkeista esitetään henkilökohtai suhteessa keskimääräiseen päivittäiseen energiantarpeeseen, johon vaikuttavat annettavat taustatiedot (ikä, sukupuoli, paino, työajan aktiivisuus) tai suhteessa ravintoaineiden suositeltavaan vuorokauden saantiin.

Perustiedot

Syntymäaika: (muodossa pp.kk.vvvv)

Sukupuoli: Nainen Mies

Paino: kg

Pituus: cm

Painonhallinnan tavoite

Tavoite - paino

Haluan säilyttää nykyisen painoni

Haluan laihtua viikossa - valitse -

Haluan lihos viikossa - valitse -

Työajan aktiivisuus

Kevyttä työtä: pääasiassa istumatyötä, kuten toimistotyötä tai kevyitä kotitöitä

Kohtuullisen raskasta työtä: seisomista tai jonkin verran liikkumista edellyttävää työtä, kuten kaupan myyjän työ tai puutarhatyöt

Raskasta työtä: jatkuvaa liikkumista ja ainakin jonkin verran esineiden kantamista edellyttävää työtä, kuten rakennus- tai metsätyöt

Liikuntatavoite

Liikunta lisää energiankulutusta ja auttaa painonhallinnassa. Halutessasi voit asettaa itsellesi liikuntatavoitteen, jonka toteutumista voit seurata liikuntapäivikrjan avulla.

Hyperfit-järjestelmä on tarkoitettu painon sekä terveellisen elämän hallintaan. Se toimii myös kamerakännykällä. Elintarvikkepakkausten EAN-koodi kuvataan ja koodin perusteella tietokannasta lähetetään kyseisen tuotteen tiedot Hyperfit-järjestelmään. Hyperfit kertoo, syötkö ja liikutko kokoosi ja sukupuoleesi nähden terveellisesti.

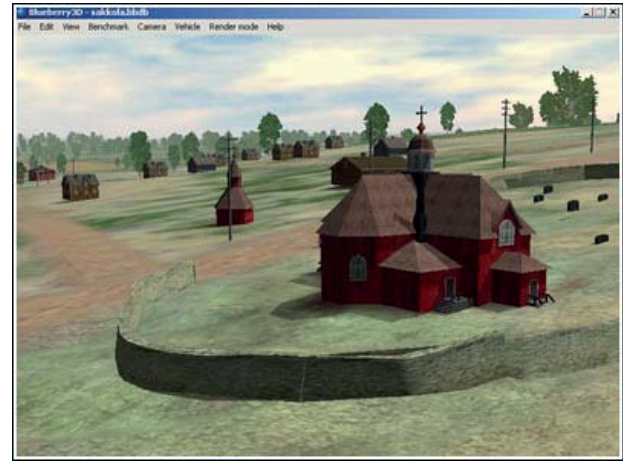

Mobile Support for e-Maintenance. eMari-projektissa pyrittiin helpottamaan mobiili-tekniikan käyttöönottoa teollisuuden sovelluksissa. Pää tavoitteena on kehittää ja esitellä menetelmiä teollisuuden laitteiden kunnossapitoon tarkoitetun palvelun tukemiseen ja tehostamiseen kannettavien laitteiden avulla.

eMari-projektin raportti toimitettiin sekä verkko- että CD-versioina.

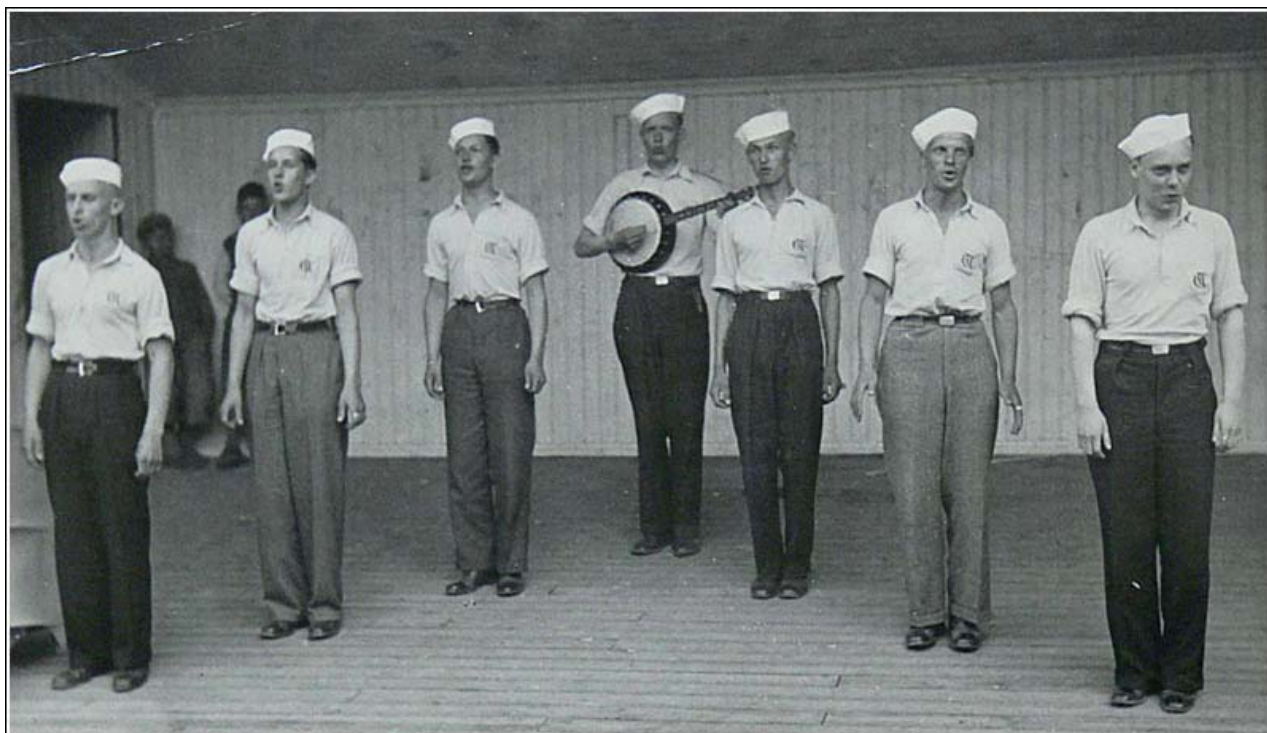
Viriketutkimus selvitti ikääntyneiden kykyä käyttää tietotekniikkaa. Projektin aikana rakennettiin muun muassa 3D-Sakkola, joka toi lastenlapset ja isovanhemmat yhteisen harrastuksen pariin. Lapset seikkailivat virtuaalimaailmassa, jonka paikat ja tarinat olivat ikääntyneille vanhoja kotikontuja. Virike oli kansallinen TEKES-tutkimus. Oma osuuteni oli TV:n kaltaisen testikäyttöliittymän toteuttaminen ja osallistuminen käytettävyytutkimuksen.

SoMedAll eli Social Media for All ageing people -projektin tarkoituksena on madaltaa ikäihmisten sosiaalisen median käyttökynnystä. Kuva on suunnittelemani projektin verkkosivuilta eikä esitä proto-käyttöliittymää. Projekti pyörii EU:n AAL-ohjelman rahoituksella. Projekti on meneillään.

Kirjoitti Hannu Kuukkanen 21.02.2012

Musiikista kasvoi harrastus

Musiikki on aina ollut kiinteä osa elämääni. Muistan jo lapsuudesta hetkiä radion ääressä, kun sieltä tuli musiikkia ja huomasin, että pystyn arvaamaan miten klassisessakin musiikissa melodia voisi jatkua. Saattoipa olla piilotajuista muistamistaakin. Jokainen musiikin kanssa tekemisissä ollut kuitenkin tietää, että kappaleilla on oma karaktäärinsä ja sointukuvioilla on aina tietyt mahdollisuudet. Arvauksen ei tarvitse olla lainkaan lotto-luokkaa.

Kun olin pieni, isä tapasi laulaa minulle osaamaan lastenlauluja. Repertuaariin kuuluivat Pepe oli musta, Telefooni Afrikassa ja laulu pitkäkaulaisestä kirahvista, joka ajatteli ostaa kauluksen ja kaulahuivin. Isä oli soittanut Vallilan Kisällitoverit nimisessä yhtyeessä, josta on kuvia perhealbumissamme.

Kuuntelemisen kautta musiikista kehittyi minulle pikku hiljaa harrastus, jossa itse pääsin sitä sekä esittämään että tekemään. Syntyi ensin Leon kanssa folk-duo ja sittemmin Marko Putkosen koulubändi Passing Five.

Vasta Passing Five yhtyeemme aikoihin kiinnostuin omien kappaleiden tekemisestä. Siihen innostivat sellaiset yksinkertaiset asiat kuin nuottien kalleus ja radiosta poimittujen kappaleiden jäljentämisen hankaluus. Asiaa toki helpotti sittemmin hankittu mankka. Nauhuri

Yläkuvassa esiintyvät Vallilan Kisällit vuonna 1936. Isäni Viljo Kuukkanen on kolmas oikealta. Muita nimiä ei ole tiedossa. Isä lauloi joitakin kisällilauluja Työväen Arkiston Muistitietoarkistoon vuonna 1998. Ei omena puusta ihan pöpelikköön ole pudonnut.

oli myös yksi avain omaan musiikkiin, koska nuottikirjoitustaidon puuttuessa melodioita ei tahtonut muistaa, vaikka soinnut olisivatkin olleet alkeellisen sanoituksen mukana. Muistan kuinka eräänkin oman kappaleen harjoittelu vei kaikkine detaljeineen useamman tunnin. Täytyi vain kelata kappaletta edes takaisin ja harjoitella kohdat yksi kerrallaan. Aherruksesta syntyi kuitenkin koko joukko kappaleen tekeleitä.

Tapasin hiljattain Arto Vilkon, vanhan tuttavani Kulosaaren yhteiskoulun ajoilta. Tuttavuus syntyi aikoinaan bändikaverini Igon kautta. Igo sauhusi igomaiseen tapaansa erään biisini pohjalta tehdyn Passing Fiven treeninauhoituksen kanssa ja oli soitellut sitä Artolle. Arto oli noihin aikoihin sijoittunut Syksyn sävelessä ja oli jo singlen julkaissut kuuluisuus. Sittemmin hän oli tehnyt pitkän uran radiossa ja väitellyt tohtoriksi. Täytyy nostaa miehelle hattua. Hän tekee mitä huvittaa, muut mitä sattuvat osaamaan. Tavatessamme nakkelimme ajatuksia musiikin nykytilasta, radiosta ja verkkome-

dian vaikutuksesta. Puhuimme myös brandin luomisesta, mikä sivusi Arton väitöskirjaa. Uus-media on siihen hyvä väline. Työtä se kuitenkin vaatisi ja paljon.

Olin pienestä pitäen kaivannut jotakin instrumenttia. Kerran kun olimme kylässä, pääsin hetkeksi pianon ääreen, mutta se loppui lyhyeen kun aikuiset puuttuivat musisointiini. Se oli eka ja toistaiseksi ainut kerta, kun minut

Musiikintekijät Kari Kuivalainen ja Arto Vilkkö. Kuunneltuani kavereitten biisejä ihmettelin, ettei niistä ole kivunnut hittejä. Nykyään musiikin markkinointi on ihan oma taiteenlajinsa. Pelkkä hyvä musiikki ei enää riitä.

poistettiin estradilta. Halusin kovasti pianoa, mutta siihen meillä ei ollut varaa. Sen sijaan sain joskus myöhemmin melodiikan. Eihän se pianoa vastannut, vaikka siinä samanlaiset koskettimet olikin. Jotain sillä kuitenkin soittelin, kunnes siitä rikkoontui kieli, yksi niistä kahdesta ainokaisesta sävelkerrasta.

Isä toi eräältä Neuvostoliiton reissultaan kitaran. En muista tarkalleen, mutta luulen että se oli tarkoitettu "pojille". Kumpi meistä lie sitä ensi vuosina soittanut? Heimoa ei skitta juurikaan kiinnostanut ja minuakin vasta, kun folkia alkoi ilmestyä radio-ohjelmiin. Niin saimme Kinnarin Leon kanssa folk-kärpäsen pureman.

Kirjoitti Hannu Kuukkanen

Muutamia Viljo Kuukkasen, 81 vuotiaana laulamia kisällilauluja on kuultavissa verkkoversion kautta: <http://www.webcag.fi/HannunTarinoita/> Lauaen on haus Kempaa, Elias Pappi, Petsamo (Lähde: Työväen Arkisto, Muistitietokokoelmat, Ulla Tapiovaara-Harppf)

Kyläpelimannit

Folk-harrastukseni alkoi 1960-luvun alkupuolella yhdessä naapurin Leksan kanssa. Leo oli saanut kitaran joululahjaksi, ja minullakin oli ollut jo jonkin aikaa isän Neuvostoliitosta tuoma leveäkaulainen, täysakustinen soittopeli. Tämän kitaran vaihdoin myöhemmin Markku Marco Putkosen kanssa päittäin laulumikrofoniin. Nauhoitin onnettomalla, pattereita ahmineella Geloso-nahurillani Hootennanny Trion kappaleita sekä muuta folkia. Niitä sitten opettelimme soittamaan nauhalta kuunnellen; sanat olin kirjoittanut siniseen ruutuvihkoon. Putinin kitaransoiton oppaan ja sointutaulukon sormituksineen kävimme ostamassa Musiikki-Fazerilta. Tarkoituksena oli saada kokoon muutamia yhteisiä biisejä.

Leksa oli kiinnostunut myös Elviksestä, jonka levyjä hänellä oli useitakin. Istuimme monena kesäpäivänä Kinnarin pihakeinussa repertuaariamme viilaten. Toinen suosittu treenimesta oli

Leksan vinttikamari. Biisivalikoima oli suppea. Mukana olivat ainakin Gabriel ja Teddy Bear, joita lauloimme. Saattoi joukossa olla jokin instrumentaalikappalekin, kuten Emma. Se oli tuolloin kova juttu.

Seuraavana juhannusaattona päätimme lähteä - sormet känsäisinä kuin oikeilla kitaramestareilla - kylän raitille soittamaan omaksi iloksemme ja naapuruston kauhuksi. Ilta oli pitkällä eikä yleisöä juuri näkynyt. Kävelimme pitkin mukulakivettyä Riskutietä postin suuntaan biisejämme soitellen ja laulellen. Meillä oli hauskaa, ja koska kukaan ei meitä kivittänyt, ensiesiintymistämme voidaan kaiketi pitää menestyksekkäänä.

Uskoo vakaasti Hannu

Leo eli Leksa ja Lambretta. Tässä ollaan ilmeisesti matkalla kuuntelemaan Donovanin keikkaa Vääksyyn, juhannuksena 1966. Lambretta oli muuten oiva peli, mutta jotain pientä piti matkalla viritellä. Kuvan otti Hannu Leksan kameralla. Kuva on Leon arkistosta.

Donovanin keikka

Vuoden 1966 juhannuksena oli Donovanilla esiintyminen Suomen Vääksyssä. Lähdimme sinne Leksan Lambrettalla. Oma Ase Caprini oli pitkillä matkoilla liian epäluotettava, koska se tapasi poltella sytytystulppia työkseen. Lambrettassa oli sitä paitsi enemmän kuutioita, joten se jaksoi kevyesti kuljettaa meidät molemmat moisen reissun verran. Kerran se kyllä matkalla väsähti. Siinä oli jokin toistuva vika, jonka Leksa kuitenkin osasi itse korjata. Muistoksi reissusta on jäänyt Leksan ottama kuva maantienvarren taukopaikalta.

Pääsimme ehjinä perille ja keikkapaikkakin löytyi. Olipa matkallemme sattunut suotuisa sääkin. Muistaakseni jossain vaiheessa vähän ripotteli, mutta pääasiassa saimme nauttia poutailmasta ainakin ulkoilmakonsertin ajan. Tai sitten olimme niin haltioissamme, ettei sateesta jäänyt muistikuvan häivääkään. Tuohon aikaan ei pääsylipuista ollut pulaa eikä niitä muistini

mukaan myöskään joutunut sanottavasti jonottamaan. Donovan oli suuri idolimme ja konsertti ikimuistoinen kokemus. Hän viriteli akustista kitaraansa eri korkeuksille jokaisen kappaleen välissä. Tällä tavoin hän ilmeisesti pystyi aina käyttämään parasta sävelkorkeutta ja samalla myös soivempia vapaakielisointuja, jotka sopivat parhaiten sekä balladeihin että hänen soittotyylinsä.

Taustaorkesteria Donovanilla ei ollut.

Aina kitaraa viritellessään hän kertoi seuraavasta kappaleesta. Erittäin vaikuttavana pidin Donovanin esittämää vähemmän tunnettua biisiä "The needle of death"; se oli huumeitusten vastainen protestilaulu, kuten niitä silloin nimitettiin. Laulun tekijä ei ollut Donovan, vaan Bert Janch, joka oli itse asiassa "brittiläisen Dylanimme" kilpailija.

Kuulin kappaleen tuolloin ekaa kertaa, ja se soi päässäni vieläkin.

Toinen mieleen jäänyt tuntemattomampi biisi

oli "Cat is sleeping in the sun." Se ei ollut kappaleen oikea nimi, vaan mieleeni jäänyt kertosäe. Oikea nimi on ilmeisesti "Summer day reflections."

"Catch the Wind", "Colours" ja "Universal solder" taisivat olla Donovanin kuuluisimmat kappaleet. Muita tuttuja biisejä olivat "Mellow yellow", "Hurdy curdy man" ja "Jennifer Juniper". Näitä fiilistelimme Leksan kanssa kesäillan hämyssä Vääksyn tanssilavan vieressä. En tiedä, miten olimme päässeet niinkin lähelle, että jopa näimme pop-idolimme. Kaukaa tosin - aluetta ympäröivällä aidalla istuen kuin kaksi kukonpoikaa orrella.

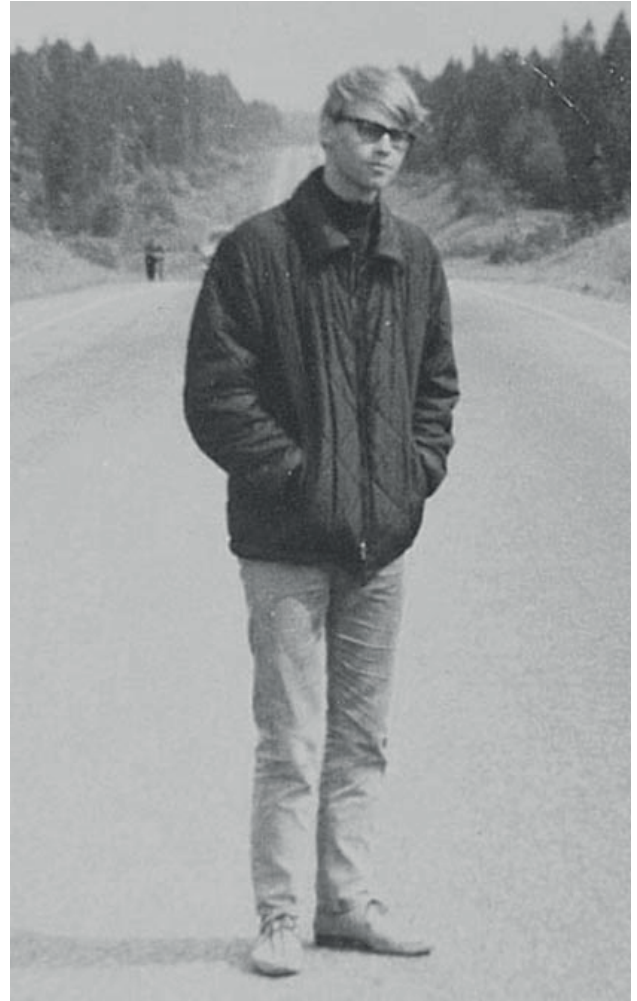
Kun konsertti tuli sittemmin radiosta, nauhoitin sen mankalle. Nauha ei ikävä kyllä ole jäljellä. Nykyisin Donovania ei enää radiosta kuule, ei liioin televisiosta. Hän oli Dylanin englantilainen vastine, mutta ei koskaan yltänyt tämän tasolle. Ehkä ei halunnutkaan. Donovan saattoi olla niitä folkkareita, jotka lauloivat lähinnä omaksi ilokseen.

Folk-artistit Hannu ja Leksa matkalla kuuntelemaan Donovanin keikkaa Vääksyyn, juhannuksena 1966. Pysähdyimme virittelemään Lambrettaa. Leo otti kuvan minusta ja minä Leosta. Tuo toinen kuva samalta reissulta on edellisellä sivulla.

LAVATANSSEISSA MUUTEN VAIN

Kolme vuotta aikaisemmin, vuonna 1963, olimme juhannuksena telttaretkellä Kiljavalla. Leirintäalueen läheisyydessä oli lavatanssit, ja läksimme miehissä kokeilemaan onneamme paikallisten tyttörien suhteen; muistan ikuisesti Leksan kommentit "liukkaista rintaliiveistä". Tämä tarkoitti tietenkin viatonta tanssiotteessa koettua liukkautta. Pois kaikki muu meistä! Olimme kovasti rehvakkaita puheissa, mutta emme teoissa. Ujoja poikia molemmat - nukuimme seuraavan viluisen yön ihan vain kaksistaan vanhassa vuotavassa teltassa.

Kävimme Leksan kanssa muutamalla muullakin tanssipaikalla, kuten Sipoon Hangelbyssä.

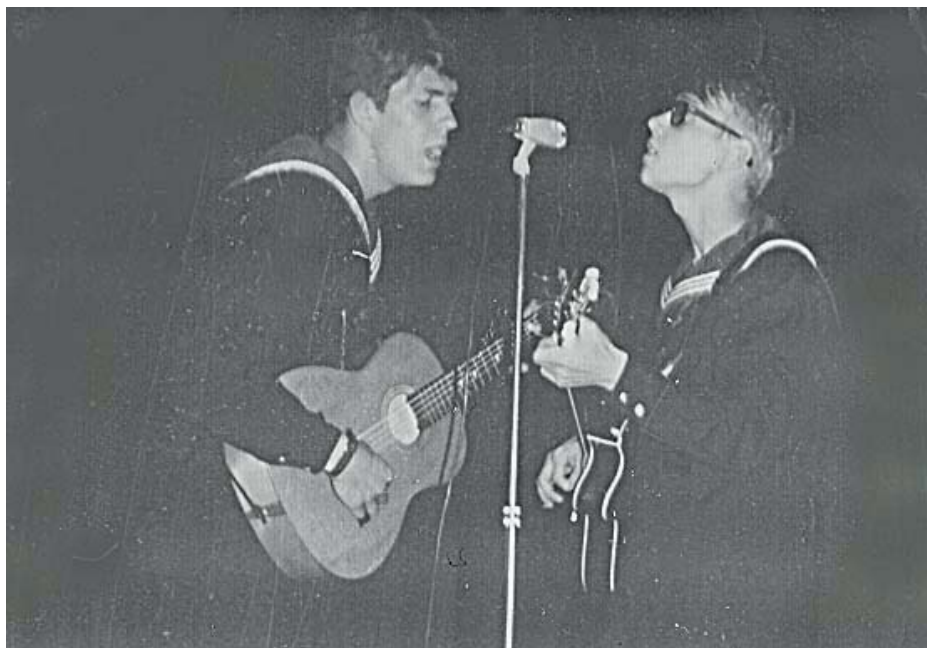

Hannu Vääksyyn matkalla "King of the road".

Siellä oli paikallinen tanssilava ja esiintyjänä muun muassa TopMost, jossa oli mukana esimerkiksi Harri Saksala ja Heimo Holle Holopainen. Siellä soitti myös Jormas, jonka suurin tähti oli Pepe Willberg. Muistaakseni Ernoskin esiintyi Hangelbyssä. Tanssimaankin piti uskaltautua, kun kerran lavalla oltiin. Sieltä sitten könyttiin yömyöhällä kotiin miten parhaiten päästiin. Kerran jouduin työntämään omaa Ase Capriani Hangelbystä Vartsikaan, koska sen sytytystulppa päätti taas kerran sanoutua irti. Oli pitkä ja raskas matka leikkiä potkulautaa skootterilla. Onneksi yö oli valoisa ja poutainen.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Passing Five

Kuliksen aikoina 1960-luvun keskivaiheilla syntyi koulubändi Passing Five. Sen puuhamiehenä toimi Markku, Marco Putkonen. Siinä soittivat lisäksi Markku, Igo eli Ismo Kanula, Jaska Helminen ja Timppa Laihanen. Putkonen tosin tunnettiin paremmin siihen aikaan kavereiden kesken lempinimellä Nakki. Olimme saaneet luvan käyttää Kontion majaa treeneihin ehdolla, että korvaukseksi soittaisimme Kontion urheiluseuran bileissä. Tämä sopi meille mainiosti, koska koululaisina emme olisi muuten treenikämpästä vuokraa pystyneet maksamaan. Aikaisemmin olimme treenanneet Markun tai meidän kellarissa, mikä tietysti koetteli vanhempien hermoja.

Taisi olla kaunis kesäpäivä 1965 tai 1966. Sisällä oli kuuma ja päätimme siirtää treenikaluston ulos Kontion majan pihalle. Majan uuden osan päädyssä oli pieni, suhteellisen tasainen kallio, jonne piuhatkin riittivät mainiosti. Sinne siis! Igolla oli ongelmia löytää rumpusetille riittävän tasainen kohta, mutta kivenmurikoilla tuettuina rummutkin saatiin paikoilleen. Jonkin aikaa saimme harjoitella rauhassa, mutta vähitellen alkoi 90-wattinen vahvistimemme vetää porukkaa paikalle. Tuohon aikaan 90 wattia oli hurja vahvistusteho ja näytti jopa metsämaastossa kantavan pitkälle; nykyään moinen ei riittäisi edes TupperWare-esittelijälle. Jatkoimme treenejä, koska kukaan ei käskenyt lopettaa. Jossain vaiheessa kuitenkin ymmärsimme, että onnea ei voi jatkaa

Passing Fivestä ei ole säilynyt ainuttakaan kuvaa, mutta tässä esiintyy 2/5 osaa bändistä Turun laivastoaseman upseerikerholla. Kuvassa Markku ja Hannu.

ikuisesti. Joku heikkohermoinen naapuri saattaisi soittaa poliisit paikalle, eikä meillä ollut edes lupaa ulkoilmakonsertille. Kokosimme kamat, pokkasimme yleisölle ja katosimme vähin äänin.

Treenikamojen roudaamista varten olin ostanut skootterin, ja melkoinen lasti tavaraa sen kyydissä yleensä olikin. Skitta selässä, vahvistin edessä jalkatilassa sekä mankka ja mikrikassi skootterin kahvassa. Kerran treeneihin mennessä, Helytien hiekkaisessa ja jyrkässä alamäessä, kävi niin kuin skootterille saattaa löysässä hiekassa käydä. Lensin mutkassa komeasti kamojeni pitkin tannerta. Vauriot olivat yllättävän vähäiset. Kaikki pelit selvisivät kuperkeikasta soivassa kunnossa, muutamaa pintanaarmua lukuun ottamatta. Vahvistimen eli styrkkarin olisi varmaan saanut pudottaa vaikka toisen kerroksen ikkunasta; se oli vankkaa peltiä ja tehty muutenkin kestäväksi kovaa käsittelyä. Mankka oli Uher Reportter eli oli ammattikäyttöön alumiinilla kuorutettu sekini.

Nakin nuoriso-ohjaajan suhteilla olimme keran viettämässä viikonloppua kirkon nuorten kesäkodissa Sipoon Tarpoilassa, Storträskin rannalla. Emme me varsinaisella keikalla olleet,

eivätkä kaikki Passerit edes olleet mukana. Nakin, Igon ja Jaskan kanssa soittelimme ja laulelimme kuitenkin illan kuluessa muutamia biisejä omaksi ja läsnä olleiden ratoksi. Illan mittaan pukkasi kylkeemme lähinnä seurakunnan nuorista naisista koostunut melkoinen bändäriporukka. Varsinainen ryhmänvetäjä ei onneksi ollut kovin niuho; me kaikki saimme yöpyä siskonpeteillä. Meillä bändipojilla, itse kullakin, oli tyttö molemmissa kainaloissa, ihan kiltisti vain.

Keikkoja oli muutama ympäri Helsinkiä, mutta pisin keikkamatka suuntautui Järvenpään Luther-opistolle. Tämä ehkä vähän merkilliseltä vaikuttava keikka johtui siitä, että Markku opiskeli samaisessa opistossa nuoriso-ohjaajaksi. Tuohon maailman aikaan ei hengellisissä tilaisuuksissa rokkia soitettu. Siksi treenasimme esitystä varten muutamia saksalaisia hengellisiä biisejä, joita sovitimme Rock'n'Roll-tempoon, sekä joitakin negrospirituaaleja, joihin Markun ääni istui erinomaisesti. Kun Timppa lähti inttiin, tilalle löytyi Jorska eli Jorma Nordlund. Upeääninen kaveri, joka oli soitellut aiemminkin bändeissä. Jorskalla oli korkeahko nasaali, ja hänen ohjelmistossaan oli Simon & Garfunkelia, Dylania ja Cat Stevenssiä. Kappaleet sopivat hänen äänelleen mahtavasti.

Harjoitustilan vuokran vastineeksi soitimme useissa Kontion majan pippaloissa. Heimo

järjesti huvitoimikunnan puheenjohtajana joka viikko ”lauantaitanssit”. Ohjelmistossa piti siihen aikaan olla myös tanssimusiikkia, joten oli pakko opetella muutama sellainenkin. Jos olisimme itse saaneet päättää, olisimme soittaneet vain sen aikaista kovaa rokkia, kuten ”Long Tall Sally”, ”Whole Lotta Shakin Going On” ja ”Little Honda”. Teimme myös itse joitakin kappaleita joukon jatkoksi. Kaikki muu oli pakkopulla-musaa.

Muistan ikuisesti viimeiset laskiaisbileet, jossa soitimme. Kontion majalla ei ollut estradia, joten bändin piti esiintyä lattiatasolla. Aluksi soitettiin tanssimusiikkia Heimon mankalta, kuten tapana oli. Kun meidän vuoromme tuli, porukka lopetti yllättäen tanssimisen ja alkoi kerääntyä ympärille. Tällä kertaa päätimme jättää tanssibisit vähemmälle ja soitimme pääasiassa rokkia, muuttuneen tilanteen mukaisesti. Taaempaan ollut yleisö ei nähnyt mitään etummaisten takaa, ja porukkaa alkoi kiipeillä penkeille. Penkkejä taas ei ollut suunniteltu musiikin tahdissa rytkyttelevien kuuntelijoiden jalkojen alle, ja ainakin yksi penkeistä hajosi. Järkkäreitä ja majan henkilökuntaa penkkien hajoaminen hieman hermostutti, mutta henkilövahinkoja ei tullut. Musiikki on turmiollista. M.O.T.

Muisteli Hannu Kuukkanen

Kersantti Pippuri Igo

Igo tai Igor, oikealta etunimeltään Ismo, oli Passing Fivessä rumpalina. Olimme koulukavereita, bändikavereita ja muutenkin kavereita. Igo kuoli suruksemme muutama vuosi sitten, mutta monia ukavia muistoja hän jälkeensä jätti.

Igo oli vahva persoona ja otteissaan joskus hyvinkin räväkkä, hän ei mutkissa turhia kainostellut. Muistan kerran, kun Igo oli pistäytymässä Heiskan liikkeessä Vartsikan SYP:n talossa. Minä olin siellä kesäduunissa ja meidän oli kai tarkoitus yhdessä lähteä sieltä treeneihin. Myymälässä oli takahuone, jossa korjattiin televisioita ja muita kodinkoneita, eikä lattiaa ehditty kovinkaan usein työkiireiltä siivota. Olimme Igon kanssa siellä eväitä syömässä, kun hänen leivältään putosi makkaransiivu lattialle.

Igo nappasi siivun sormiinsa, heitti sen ilmaan pyörimään ja otti kopin suoraan leivälle. Tämän steriloinnin jälkeen Igo söi leivän hyvällä ruokahalulla. Minua nauratti niin, että meinasin tukehtua omiin eväisiini.

Varsinainen velikulta Ismo oli eikä hänen kanssaan aika pitkäksi käynyt. Kerran Passing Fiven aikoihin hän valisti minua hiustyylin valinnassa. Minulla ei saanut olla takatukkaa, vaan tukka piti leikata edestä lyhyemmäksi ja kammata alas eteen. Ihan oikeassa Igo oli. Deanin ajat olivat menneet ja Beatlesien tulleet. Siitä lähti kasvamaan mun hippitukka. Kolmas hauska juttu oli omalta osaltani nolompi, Igosta se kuvaa hänen kainompaa puoltaan. Ismo kävi joko vanhempiansa tai siskonsa kanssa USA:ssa, toi sieltä Beatlesien Stg. Pepper

LP:n ja sanoi: "Kato Hanski, mitä mä toin sulle jenkeistä. Sieltä näitä sai halvalla". No hitsi, minulla suhteellisuudentaju lipsui; kuvittelin, että levy oli ihan oikeasti minulle, ja pidin sitä kuin omaani. En tosin raaskinut monta kertaa soittaa, ettei hyvä levy kuluisi. Se oli niin tuore, että haisi yhä vahvasti vinylille, kun otin sen ensimmäistä kertaa kotelosta.

Joskus myöhemmin Igo sitten pyysi levyä ja sanoi, ettei ollut itse sitä vielä ehtinyt kuunnella. Annoin tietysti. Kun vaivihkaa kyselin kukauden kuluttua levyä, Igo sanoi lainanneensa sen yhdelle kaverille. Silloin mulla alkoi raksuttaa, että voihan nenä. Olin ymmärtänyt asian 99-prosenttisesti väärin. Hän oli tarkoittanut levyn vain lainaksi myös minulle. Hankin myöhemmin oman Pippurin, sillä eihän ilman sitä voinut elää. Kiitos kuitenkin Ismolle lainasta ja sori väärinymmärrys.

Yksi jutuista tapahtui Laajasalossa. Olimme Passing Fiven kanssa treeneissä Laajasalon VPK:n talolla ja meiltä puuttui sähköpuhua. Halusimme soittaa esiintymislavalla, vaikka varsinaista yleisöä ei paikalla ollutkaan, joku ystävä ja tuttu vain. Pistorasiat olivat kuitenkin liian kaukana. Igohan ei lannistunut, vaan ilmoitti tuntevansa yhden kundin Laajasalosta. Niin paahdettiin mun skootterilla sähköä hakemaan ja päädyttiin Laajasalontie 49 pihalle – joka satuu olemaan mun nykyinen asuinmestani.

Kun aikoinaan ostimme tontin taloineen, huomasi muistavani yhä yksityiskohtia vuosien takaiselta piuhanhakuaikeikalta. Syntyi vahva aiemmin koetun tilanteen tunne. Piuhanhakupumme aikoihin talossa asui ymmärtääkseni Kulosaaren ruotsalaisen yhteiskoulun lehtori, filosofian maisteri Ehrnsten. Jälkeenpäin olen kummastellut, miten ihmeessä Igo lehtoriin poikia tunsit? Kävimme kyllä koulua Kuliksessa, mutta suomalaisen yhteiskoulun puolella. Välimatkaa oli monta sataa metriä, emmekä heikäläisiin turhia törmäilleet. Igo nyt vain oli supliikkimiehiä, ja kun hätä oli suurin, riitti, että hän tiesi jonkun asuvan jossakin - ei kun menoksi!

Joka kerta, kun otan käteeni Stg. Pepper-albumin, tulee Igo mieleen. Passing Five soitti myös joitakin Beatlesien kappaleita. Noihin aikoihin ne eivät välttämättä olleet Lennon / Mc Cartney -sävellyksiä, mutta ohjelmistossaan kuitenkin. Kuvassa Markku ja Igo rajattuna Kuliksen luokkakuvasta.

Muisteli Ismoa Hannu Kuukkanen

Musiikki on media

Ystävänäni Arto Vilkkonen kirjoitti tohtorinväitöskirjan musiikin tuomasta vallasta. "Soittolistojen symbolinen valta on mediavaltaa." Seuraavassa lauseessaan Arto kääntelee ajatusta edelleen: "Lähdin alun perin liikkeelle musiikkitieteestä, mutta matkan varrella siitä tulikin mediavallan kuvaus."

Englannin kielessä medium on tarkoittanut 1600-luvulta alkaen "väliin tulevaa tai välittävää tahoja tai substanssia". Modernissa yhteiskunnassa median samaistuminen televisioon, radioon ja lehdistöön on luonut sille välittäjän roolin lisäksi myös vaikuttajan roolin. Media tekee julkaisuja ja ohjaa poliittisia mielipiteitä. Media on yhä selkeämmin vaikuttamisen väline.

Miten olisi ymmärrettävä kautta aikojen kukaan sotilasmarssi? Miksi poliittisissa kokouksissa lauletaan tiettyjä lauluja? Miksi Nuorisoliiton Kisällit kiersivät laulamassa pilkkalauluja IKL:stä? Miksi kirkoissa veisataan virsiä? Miksi negrospirituaalit herättivät valkoisissa herroissa pelkoa?

Kukaan ei kiellä, etteikö musiikilla olisi sijansa vaikuttamisen maailmassa, yhtenä vaikuttamisen välineenä.

Istuessani Arton kanssa kahvilla, heitimme ilmaan ajatuksen musiikin vallan ääri-ilmentymistä.

John Lennonin kuolemasta on nähty spekulatioita. Oliko Lennonilla - joka pitkän tauon jälkeen alkoi uudelleen palata musiikin pariin - liian suuri vaikutus nuorisoon? Ainakaan USA:n johtajien mielestä hän ei sodanvastaisine ajatuksineen ollut kovin toivottu henkilö. Oliko Chapman sittenkään pelkkä hullu vai oliko hän myös manipuloitu ase? Eikö ollut varaa antaa rauhan aatteelle toista mahdollisuutta?

Musiikin historiassa 1960- ja osittain myös 1970-luku tunnetaan protestilauluistaan. Vietnamin-sodan vastaisia lauluja ja työvään musiikkia tehtiin voimakkaasti kantaaottavin sanoin. Nuoriso halusi kapinoida rauhan puolesta ja porvarillisia vanhempiaan vastaan. Se tapahtui musiikin kautta. Koska nuoriso piti kyseisestä musiikista, se piti tai oppi pitämään myös sen sisältämästä viestistä. Nykyisinä pro-

testilauluina voidaan pitää joitakin kantaaottavia rap-kappaleita. Musiikilla on vaikutusvaltaa; se on media, jonka avulla todella voidaan vaikuttaa.

Salakavalin on viesti, joka upotetaan viihteellisen musiikin muotoon. Maailmassa on tehty lukuisia mainoslevyjä, joista osa on rehellisesti julkaistu TV-mainosspottien "singleinä". Sellaisiakin mainoslauluja on, joita on jaeltu radioasemille ja osa niistä on aikanaan päässyt jopa musiikkiohjelmiin. Miten tulisi suhtautua esimerkiksi selvästi matkailumainoksina toimiviin musiikkikappaleisiin, joita on kuultu radiossa runsaastikin?

Taideteollisen kuvallisen viestinnän laitoksella oli yhtenä oppiaineena viestintä. Tuon kurssin oppeja oli: "Lukekaan rivien välistä se todellinen viesti!" Tämä tarkoittaa, että merkittävin viesti ei välttämättä ole se, joka on kirjoitettu esille, vaan se, joka on jätetty sanomatta. Tämä pätee varsinkin mainontaan ja poliittisiin puheisiin.

Musta-valkoisesti musiikin maailmaan käännettynä tämä tarkoittaa, että kaikesta mukavasta kertovien laulujen tarkoituksena on saada kuuntelija unohtamaan kurjat jutut, jotka laulu jättää kertomatta.

Kaikkea musiikkia ei välttämättä käytetä tarkoituksellisesti mielipiteen muokkaukseen tai asenteisiin vaikuttamiseen. On musiikki viihdettäkin.

Kaikessa viihteessä on mukana - useimmiten jopa valtaosana - viattomaan, puhtaaseen musiikilliseen nautintoon tarkoitettua sisältöä. Ei siis kannata hirveästi pohtia, mitä se jättää kertomatta. Musiikista voi ja siitä pitää nauttia täysin siemauksin sellaisenaan. On ihan hyvä unohtaa joskus arjen murheet edes hetkeksi. Tästä lähtökohdasta lähdin itse aikoinani musiikin matkaan.

Kirjoitti Hannu Kuukkanen

Musiikkia elämä kaikki

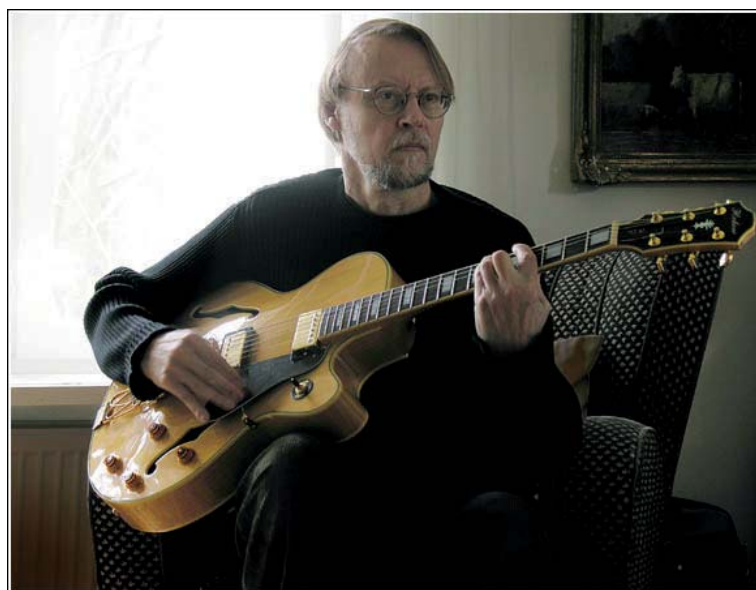
Passing Five hajosi, kun Markku Putkonen ja minä lähdimme inttiin. Myös Igo oli menossa sisään, seuraavassa erässä. Vieläpä samaan paikkaan Helsingin laivastoasemalle, Öbikseen. Jorskallakin oli intti edessä. Vahdinvaihto tosin tapahtui niin, ettemme onnistuneet kohtaamaan toisiamme.

Kun sitten aikanaan olimme taas kaikki takaisin siviilissä, kävi niin kuin arvata saattaa - porukka ryhtyi rakentamaan omaa elämäänsä kukin omalle taholleen. Markku perusti Horttokaalon, minä opiskelin Taikissa, muut lähtivät kuka minnekin, pääasiassa opin tielle.

Sitten tulivat tyttöystävät ja avioliitot, uudet asuinpaikat, lapset. Kaikki muut, Markkua lukuunottamatta, valitsivat porvarillisen ammatin. Soittopelit ja laitteet jäivät komeroihin pölyyntymään ja harjoituksissa halvoille nauhalaaduille tehdyt taltiointit peittyivät uuden musiikin alle tai haihtuivat pikku hiljaa kuulumattomiin.

Musiikki ei kuitenkaan kadonnut kokonaan elämästäni. Jo Passereiden aikaan olin tehnyt muutamia omia kappaleita, joista osaa soitimme eri tilaisuuksissa. Sen jälkeen ei aikaa enää tahtonutkaan musiikin tekemiseen löytyä. Syynä olivat ensin opinnot, sitten suurten asuntolainojen aiheuttamat firabelityöt ja myöhemmin vapaa-ajan syöneet asuntoremontit. Tätä taustaa vasten on oikeastaan ihme, että biisejä silti syntyi, yksi silloin, toinen tällöin. Inspiraation lähteenä oli milloin mikin: uusi kitaralöytö kirpparilta, ilmastointikanavasta kuulunut ääni, ilon tai vihan puuska. Kappaleen syntymiseksi tarvittiin myös hiljainen, yksinäinen hetki, joita oli harvassa.

Kerran kertynyttä materiaalia inventoidessani sain kokoon noin 300 eri vaiheeseen jäänyttä biisin raakiletta. Niitä olisi pitänyt ajan kanssa päästä kypsyttämään valmiiksi. Yksi ongelmista oli sanoitus. Tein biisin yleensä englanninkielisin työsanoin. Kyse oli lähinnä epämääräisestä tajunnanvirrasta, joka sopi syntyvään musiikkiin. Kun musallinen inspis on päällä, aikaa sanojen pohdintaan ei hirveästi jää.

Hannu ja Hohner ryhmäkuvassa. Musaa syntyy mutta sanoista on pulaa. Vain englanninkieli rimmaa

Luin hiljan lahjaksi saamani Paul Mc Cartneyn elämäkerran, jossa Sr. Paul kertoo musiikkinsa syntyhetkistä. Hänen luomisprosessinsa on juuri tällainen: Melodia kuljettaa ja sanoja valuu mukaan vailla suurempaa kontrollia. Vasta myöhemmin on varsinaisen sanoittamisen aika. Sr. Paul sattuu olemaan syntyperäinen britti, minä en. Tässä ei vertailla kappaleiden tasoa, ainoastaan syntytapaa. Sanoittajan tulee syvästi ymmärtää käyttämäänsä kieltä, koska lyriikassa ovat vivahteet tärkeitä.

Kirjailija-ystävälläni Lassella on Jarmo-poika, joka hiljan oli virittelemässä Fender Stratocasteriaan uusilla mikrofoneilla; sain häneltä aiheesta kirjeen kuvineen. Siitä seurasi ajatus-tenvaihtoa musiikista ja Lassen kirjoittamasta nuorisokirjasta Kuningashitti. Lasse puolestaan lähetti kirjan minulle. Kun olin lukenut sitä jonkin matkaa, minulle tuli tunne, että tähän on melkein kuin tarina itsestäni. Se kilautti muistojeni tuulikannelta heti ensi rivimetreillään, kun se sattumalta vei lapsuuteni tuttuihin maisemiin Tammissalossa. Veihän kirja muutenkin mukanaan.

Kirjoitin kiitoskirjeen Lasselle: "Subject: Kuningashitti.

Kyllä se säväytti, Lasse-ystäväni. Sai ansaitsemansa väreet ja tunteenliikutukset. Nuoruus ja omat vaiheet tulivat elävästi muistoina mukaan

tarinaasi. Multakin on jäänyt kuningashitti tekemättä, mutta ei se ole suuremmin haitannut. Muutakin tekemistä on ollut ihan riittämiin ja aina on eteenpäin pikkuhiljaa potkittu, ryömittä ja rämmitty. Ilman hittejä. Olivat palkinneet kirjasi ihan aiheesta.”

Musiikki alkoi taas elää sisälläni omaa elämänsä.

Otin yhteyttä Markkuun, vanhan Passing Fiven kaveriini. Ajattelin, että hän ehkä voisi kehittää melodioihini suomenkielistä sanoitusta. Se ajatus kaatui valitettavasti Markun ja omiinkin työkiireisiini. Ehkä myös suomenkielisten sanojen ja melodian väliseen ristiriitaan.

Myös eräs HPV:n aikainen työtoveri oli erinomainen lyyrikko ja tein musiikin joihinkin hänen runoihinsa. Syntyi yksi joululaulu ja yksi mainos-jingle HPV:n omiin tarkoituksiin. Tuon jinglen lauloi Markku Putkonen, silloin jo Marco, nauhalle. Vaikka äänittäjä oli ammattilainen, laatu ei ollut kaksinen ja musiikki olisi kaivannut runsaasti editointia. Musa oli täysin vailla kaikua eikä Heinz Sandnerini tahtonut pysyä vireessä. Skitta piti kaiken lisäksi virittää askelta alemmas Marcon äänialan mukaan. Tämä taas aiheutti kielten särähtelyä otelautaan. Noihin aikoihin ei PC-tason koneissa vielä ollut editointi-ohjelmistoja eikä –laitteita, ei liioin varaa kaupalliseen editointiin, ymmärrettävistä syistä.

Jos sanat tulivat copyltä, homma toimi, mutta toisinpäin yhteistyö ei tahtonut onnistua. Sanoitus ei vain jotenkin istunut suuhuni. Olin myös mustasukkainen alkuperäisen musiikkini fiiliksestä, joka ei enää soinut uusissa sanoissa. Kun ei ollut oikeita sanoja, ei syntynyt myöskään riittävän hyviä demoja. Siitä huolimatta purkitin muutaman biisin alkuperäisiin ”boot-leg”-sanoitin demotasolle asti. Työssä avusti Heinz Sandner sekä sähköisenä instrumenttina syntymäpäivälahjaksi saamani puoliakustinen Jazz Hohner. Homma ei enää jäänyt ainakaan skitasta kiinni.

Heinz Sandner oli upeääninen skitta, mutta sen viritysjärjestelmän heikkous teki mahdolliseksi järkevän musisoinnin; 12-kielistä on tuskallista viritellä joka biisin jälkeen uudelleen. Korjauttamallahan sekin tosin paranisi.

Tuorein sanoittajatuttavuuteni on VTT:llä työskentelevä britti Stephen Fox. Hän teki kokeeksi yhteen biisiini sanat. Kun sain lyriikan, totesin, että se ei taipuisi melodiaan ilman

suuria muutoksia. Sen sijaan tein kokeeksi Stephenin sanoihin kokonaan uuden laulun. Se onnistui yli odotusten. Siihen asti Stephen oli epäillyt, josko hänestä olisi lyyrikoksi lainkaan. Kuultuaan sanojensa pohjalta tekemäni demon hän alkoi vakuuttua lyyrikon taidoistaan tosissaan. Teimme samalla metodilla toisen biisin. Seuraavaksi on tarkoituksena lähteä kauppaamaan musiikkia uusille yhtyeille, ensi alkuun vaikkapa CD:n täytebiiseiksi, omalla riskillämme. Saapa nähdä, minne tämä yritys meitä vie.

Arto Vilkkonen, vanha tuttavani Kulosaaren yhteiskoulun ajoilta, on levyttänyt muutaman CD:n. Kun kerran kuulin työmatkalla autoradiosta biisin ”Paljon sain”, totesin itsekseni, että ”hyvä pojat!” Hankin Kuivalaisen ja Vilkon albumin ”Tänään”; se kuulostaa kokonaisuutena hyvältä, tasalaatuiselta ammattilaisten tavaralta ja korvaan tarttui jo mainitun ”Paljon sain” –biisin lisäksi ”Kiinni mun ihoon” ja ”Voin luottaa ystävään.” Viimeksi mainittu on Artsin sanoittama upea coveri vanhasta klassikosta ”He ain’t heavy he’s my brother.”

Artoilta kuulin, että englanninkieliset kappaleet eivät tällä hetkellä mene Suomessa soittolistoilta eli kaupaksi. Hän jos kukaan on, entisenä radiotoimittajana ja tutkijana, soittolistojen asiantuntijana. Tieto masensi, koska suomi on aina ollut minulle sanoituskielenä vieras. Se ei yksinkertaisesti istu melodiaan minun suussani. Yritykset sanoittaa suomeksi ovat kaatuneet myös siihen, että biisistä katoaa fiilis. Tulos kuulostaa synteettiseltä, keinotekoiselta. Olen liian lähellä sävelmää, jotta voisin hyväksyä niin suurta tunnelman muutosta. Suomeksi sanoittaminen tuntuu myös ajatuksena vieraalta - en osaa edes kuvitella itseäni tekemässä kappaleita suomalaisin sanoin. Tämä ei tarkoita, etteikö suomalainen lyriikka saattaisi synnyttää melodiaa mutta tässä tapauksessa alkuperäinen melodia on syntynyt toiselle kielelle.

Jos Stephen ei pysty valmiiseen biisiini englanninkielistä lyriikkaa kirjoittamaan, ainoaksi vaihtoehdoksi jää netti. Perustan sosiaalisen median alustalle musiikintuotanto-sivuston ja laitan sinne sävellyksiäni halukkaiden sanoittajien löytämiseksi ja aktivoimiseksi.

Jossain elämän vaiheessa myös vanha Passing Fivessä soittanut kaverini Jorma kyseli, lähtisinkö soittamaan hänen kanssaan yhteen harrastelijabändiin. Kieltäydyin silloin työkiireit-

ten takia. Kun eläkeikä lähestyy, mieli alkaa muuttua. Kuulin eilen, että bändi ei ole enää kasassa mutta Jorma itse on kiinnostunut jatkamaan musisointia kyllä. Ei toki mitään jatkuvaa menoa, vaan keikka silloin, toinen tällöin tai vain yhdessä jammailua. Lähinnä omaksi iloksi ja virkistykseksi.

Rollareiden nimeä ja elämäntapaa mukaillen: Eläkeläinen tarvitsee harrastuksia, ne pitävät kiven pyörimässä!

Kirjoitti Hannu Kuukkanen

Muutamia Hannun demo-biisejä on julkaisun verkkosivuilla: http://www.webcag.fi/Hannun-Tarinoita/hannun_tarinoita431B.html

- I am your lover boy (musiikki Hannu Kuukkanen, sanat vaativat työstämistä.)
- Abby Young (musiikki Hannu Kuukkanen, sanat hakusessa. Löytyykö vapaaehtoisia sanottajia?)

Hannu Lehikoisen tapaus

Eläkkeelle jäätyäni tiesin tarvitsevani runsaasti aktiviteettejä. En ole ollut koskaan tumput suorina istuvaa tyyppiä.

Ystäväni Arto Vilkkonen ehdotti, että menisimme käväisemaan yrityksessä nimeltä Etelätuonti, heillä oli kuulemma erittäin vanhanaikaiset verkkosivut ja ehkä voisimme auttaa miestä mäessä. Olin jo ehtinyt tehdä eläköitymisen jälkeen yhden sivun sukulaiselleni ja olin jälleen tykätynyt näihin hommiin.

Tapasin Hannu Lehikoisen ensimmäistä kertaa näissä merkeissä. Juttelimme hänen firmastaan ja verkkosivujen tarkoituksesta. Hänellä ei ollut suuria summia panostaa sivuihin mutta ehdotin, että teen hänelle luonnoksen ilmaiseksi ja siihen liittyvän tarjouksen sivujen uudistamisesta. Hän voisi sitten päättää rauhassa mitä asialle tekisi. Talousahdinkoan selittääkseen hän otti esille yli 30 vuotta kestäneen oikeustaistelun asunto-osakeyhtiötä vastaan. Myymälätiloihin on kuulunut, yhtiöjärjestykseen kirjattu kel-

larivarasto jonka asunto-osakeyhtiö oli ottanut lupaa kysymättä hallintaansa. Tästä omistusoikeudesta Lehikoinen taisteli.

Miten oli mahdollista, että yhtiöjärjestyksessä ilmaistua omistusoikeutta ei saatu lailliseen voimaansa? Asunto-osakeyhtiölain mukaan yhtiöjärjestyksen teksti on laillisesti pitävä. Mitä enemmän kuunteli Lehikoisen tarinaa, sitä enemmän alkoivat niskakarvat nousta pystyyn. Joukko verkottuneita juristeja oli saanut silloisen raastuvanoikeuden päätöksen väännettyä irti kaikista laillisista raameiltaan ja perusteistaan, aivan itse kirjoittamansa oikeuden avulla. Oikeusvalvontaviranomaisia ei asia kiinnostanut oikaista tai asianosaisia tuomareita rangaista, vaikka viimeisin hovin päätös sisälsi ja perustui asiakirjaväärännökseen, eikä EU:kaan (EIT) ollut päätöstä muuttanut vaikka ensineuvotteluissa, asia oli ollut päivän selvästi kojattava vääryys ja omistusoikeuden loukkaus ja sen kautta ihmisoikeusloukkaus.

Sain Lehikoiselta mukaani joukon asiakirjako-
pioita joita sitten tutkiskelin. Olisiko tässä nyt
jokin väärinkäsitys. Eihän mikään täysjärki-
nen hovioikeus ja korkein oikeus voi tuollaista
tuomiota langettaa. Näin oli todennut jopa
Helsingin hovioikeuden laamanni: "eihän tässä
hovioikeuden antamassa tuomiossa ole mitään
järkeä" ja Vaasan hovioikeuden neuvos: "Ei
meillä näin hulluja tuomioita anneta". Molem-
mat olivat päätöksen ulkopuolelta päätöstä
puhelimessa kommentoineet näillä sanoilla.

Kun asiaan syvemmin tutustui, alkoi tekstien
alta paljastua melkoinen juristien keskinäisen
sumplimisen meininki. Joukossa oli näytöksi
asti myös tuomareiden jääviyttä asiassa ja
saavutettua etua asunto-osakeyhtiön puolelta.
Mikään ei näytä vaikuttavan laittoman päätök-
sen purkuun. Päätöksessä on kävelty yli asun-
to-osakeyhtiölaki, sekä perustuslaki ja tehty
oikeusviranomaisten taholla asiakirjaväären-
nös.

Asunto-osakeyhtiön juristi oli verkottunut tehok-
kaasti hovin ja korkeimman oikeuden tuomariston
jäsenten kanssa. Hän itse jopa kehuu
aheella: "Kyllä sinä Lehikoinen tulet alioikeuden
voittamaan mutta et koskaan hovi- ja korkeinta
oikeutta".

Ehdotin Lehikoiselle, että aineisto laitetaan
asiakirjoineen verkkoon. Jos oikeuslaitos ja
oikeuden toteutumisen valvontaan tarkoitetut
viranomaiset, eivät pysty valvomaan Suomen
kansalaisten oikeusturvan toteutumista, se
täytyy tehdä julkisuuden kautta.

Lehdistössä ei ollut mennyt läpi kuin yksi artik-
keli Kiinteistöuutisiin. Kaikki muut kirjoitukset
painettiin printtimediassa villaisella. Lehdistön
suut on tukittu muutamalla oikeuslaitoksen vas-
taiskulla ja nyt lehdessä saa ilmaista oikeuslai-
toksesta mielipiteen vain oikeuslaitos itse.

Kirjoitin aiheesta myös muutamia Blogikirjoituk-
sia ja tekstejä keskustelupalstoille. Sosiaalisen
median entisenä tutkijana, oli mielenkiintoista
kokea erittäin aggressiivista vastakirjoitusta.
Sinänsä se toimi omia tarkoituksiaan vas-
taan, koska se aiheutti palstoille lukijaimua
sekä auttoi levittämään asiallista tietoa puolus-
tuskirjoituksina. Puolustajakin alkoi löytymään.
Kiitos noista puheenvuoroistaan heille. Yhden

*Hannu Lehikoinen on vuosia jatkuneen oikeus-
prosessin aikana kokenut, taloudellisten me-
netysten lisäksi, sydäninfarktin ja vaimonsa
menehtymisen sairauden murtamana.*

kunnianloukkaukseen asti yltäneen kirjoittajan
eston jouduin pyytämään mutta muuten kes-
kustelu puolesta ja vastaan oli asiallista.

Aineisto laitettiin verkkoon mutta Lehikoisen
varovaisuudesta johtuen kaikki nimet peitet-
tiin. Tästä on nyt vajaa vuosi mutta mikään ei
ole liikahtanut lukuunottamatta runsasta mie-
lenkiintoa aineistoa kohtaan. Lokien mukaan
lukijoita on käynyt sivuilla vajaassa vuodessa
parikymmentätuhatta. Seuraavaksi tavoitteeksi
otettiin julkaisu, jossa kaikki nimet ovat esillä.
Se tulee julkisuuteen vuonna 2014 verkossa,
että painetussa muodossa mm. eduskuntaan
jaettuna. Jospa saataisiin 10 kansanedustajaa
liikkeelle asiaa oikomaan Suomen oikeuslaitok-
sen rappiokierteen oikaisemiseksi ja osoituk-
seksi siitä, että mitä tahansa ei oikeusvaltiossa
tulla suvaitsemaan, varsinkaan korkeimpien
oikeusasteiden edustajien taholta. Niiden joiden
tehtävänä on kansalaisten oikeusturvan val-
vominen ja tasapuolisen oikeuden toteutuminen
Suomessa.

Kirjoitti: Hannu Kuukkanen

Kirjalija Lasse Raustela nuoruutensa voimissa. Kuva on luultavasti Lassen tuoteliamalla kaudelta kirjailijana. Tässä ei ole kysymyksessä varsinainen poseeraus, vaan Lassen työpöydällä on menossa tilatun historiikin taittovedoksen tarkistus. Kuvaaja: Aarne Pilke

Kirjailija Lasse Raustela

Lasse Raustela, hyvä ystäväni ja oppimestarini kirjallisella saralla, ansaitsee oman sivunsa tähän julkaisuun.

Tutustuin Lassen asuintalomme yhtiökokouksissa. Eräässä niistä, meille langetettiin tehtäväksi historiikin tekeminen talon sata-vuotisjuhlan kunniaksi. Lasse toimi varsinaisena moottorina.

Teos syntyi Lassemaisella pieteetillä ja lennokkaalla, mukaansatempaavalla tekstillä, arvokkaasti ikääntyneen talorouvan elämäntarinaksi. Tarina kulkee talon syntyvaiheista, iloisiin nuoruusvuosiin, alennustilaan toimitiloiksi muutettuna ja viimein päättyen rouvan uuteen kukoistukseen lukuisten vanhaa kunnioittavien remonttien ja restaurointitöiden jälkeen.

Lasse oli ammattimaisen tausta-aineiston kaivelun, henkilöhaastattelujen ja kirjoitustyön lisäksi etsinyt mittavan määrän upeita vanhoja valokuvia. Pääasiassa kuvia löytyi talon vanhoilta asukkailta tai heidän omaisiltaan. Kirjataan saatiin myös kuvia uusista remontoituista huoneista ja entisöivän remontin vaiheista. Oma tehtäväni oli saattaa teos painoasuun.

Lasse Raustelalla oli perheineen talossa tilava huoneisto jonka hän kunnostutti muinaiseen kuosiinsa Gebhard Troyerin avustuksella. Omatkin sormet taisivat joskus olla maalissa ja maaliskraban tuottamassa maalipölyssä.

Seinä- ja kattomaalausten malli kaivettiin lukuisten maalikerrosten alta, vertailtiin vanhoihin valokuviiin ja Troyerin avustuksella huoneiston värytys palautettiin 1800-luvun asuunsa. Lopputulos oli upea. Sen voin todistaa paikalla huushollia ihastelleena.

Dementjeffin kiwikartanon juhlakirjan jälkeen yhteistyössämme oli luova tauko. Lasse möi asuntonsa ja minä olin vuokrannut tiloimiston työsuhdeasunnoksi oman vaatimattoman, pihanpuoleisen kaksioni.

Löysimme toisemme uudelleen joskus vuoden 2006 paikkeilla. Se taisi alkaa tuolloisesta "mitä kuuluu" puhelusta. Lasse esitteli tuolloin uuden projektin äitinsä suvun historiasta.

Olin itse myös alkanut kiinnostua oman sukumme menneisyydestä ja minua kiinnosti kovasti Lassen tutkijan perinpohjaisuus ja kyky täyttää faktatiedon aukot loistavilla tarinoilla. Ammatikirjailijan taidolla hän onnistui maalaamaan ehjän kuvan ajassaan askartelevista henkilöistä aidoissa maisemissaan. Lassen kanssa oli tuolin ja on aina ollut ilo ja nautinto työskennellä.

Ystävyytemme lujittui jatkuvaksi e-mailitse tahtuvaksi - yhteiseksi päiväkirjaksi.

Tämä kirjeenvaihto kertoo Lassen sairastumisesta, kesken yhteistä projektiamme. Kirjeenvaihto hankaloitui mutta Lassen terrierin sinnikkyydellä se jatkui, sairauden aiheuttamista rajoitteista huolimatta ja ne pikkuhiljaa seljätään. Lassen inhimillinen, lievästi sarkastinen, huumori palasi kirjeisiin pikku hiljaa kuin terve puna poskille.

Oli suuri helpotus seurata Lassen tervehtymistä ja voimien palautumista. Vaikka tiedämme, että sairaus ei parannu koskaan ja saattaa koska tahansa tempaista Lassen, sen olemme onnistuneesti saaneet pois mielestämme ja elämme päiväkirjaamme edelleen, päivä, viikko, kuukausi kerrallaan, kuin huomista ei olisi. Näin on hyvä..

Olen hyvin kiitollinen, että hän jaksoi, olosuhteista huolimatta, innostua tämän julkaisun työstämiseen ja kirjoittamiseni ohjaukseen. Lassen huumorin säestämin sanallisten piiskansivalluksin, julkaisu valmistui pikkuhiljaa vuoden 2012 Vapuksi. Kiitos vielä kerran Lasse.

Ystävyyttämme lämmöllä muistellen
Hannu Kuukkanen

Lähdeluettelo

Kaikki kuvat, joiden lähdettä ei erikseen mainita, ovat Viljo ja Lahja Kuukkasen perhealbumista, eikä niiden kuvaaja ole tiedossa. Vuosilukujen perusteella kuvaajan oikeudet ovat kaikissa edellämainituissa kuvissa vanhentuneet.

s 1.1.1 - Ahjo-lehti vuodelta 1987

s 1.1.2 - Viljo Kuukkasen sotilasmuistio

s 1.1.3 - Viljo Kuukkasen sotilasmuistio, Veteraaniperintö

s 5 - Kuva Kansan Arkisto. Kuvaaja Yrjö Lintunen 1952

s 4.3.1 - Kisällilauluja, Työväen Arkiston Muistitieto-arkisto, Muistitietotoimikunnan Toimintakertomus 1999

s 4.3.1 - Kuva: Kuivalainen ja Vilkkko verkkosivulta

s 7.1 - Nuorten kotkain keskusliiton toimintakertomus vv. 1950—1952, Alustukset ja esitykset Suomen Sosialidemokraattisen Nuorisoliiton 11. varsinaiselle edustajakokoukselle, sekä Liiton toiminta- ja tilikertomukset vv. 1950, 1951 ja 1952

Pöytäkirja: Suomen Sosialidemokraattinen Nuorisoliitto — Finlands Socialdemokratiska Ungdomsförbundet r.y:n XI Varsinaisesta edustajakokouksesta, joka pidettiin Helsingissä 22—24 päivinä toukokuuta 1953

Pöytäkirja: Suomen Sosialidemokraattinen Nuorisoliitto — Finlands Socialdemokratiska Ungdomsförbundet r.y:n XII varsinaisesta edustajakokouksesta, joka pidettiin

Helsingissä toukokuun 19—21 päivinä 1956

s 7.2 - Viljo Kuukkasen oma CV, Kuva: Päivän Sanomat

s 7.3 - Suomen Metallityöväen Liitto 1950 - 1960. Johan Koivisto 1987, kuvia: Ahjo lehti, Työväen Arkisto, SML:n historiikki

s 7.4 - Viljo Kuukkasen oma CV, kuvia: Työväen Arkisto, Päivän Sanomat

s.7.5 - Kuukka-Kuukkasten suku; Sirkka Pintilä

s 7.5.1 - Työväen muisti-arkiston kokoelmat.

Pulmu Mannisen kirjaus 7.3.1969, T.J. Kuukkasen kuulustelupöytäkirjat, Klaara Kuukkasen armonanomuskirje

s 7.5.2 - Suomen Metallityöväenliitto 1899 – 1930 ss. 243, 427, 435; Johan Koivisto, 1963 Suomen Metallityöväenliitto 1950 – 1960 s514;

Johan Koivisto, 1987, T.J. Kuukkasen omat muistelmat. Työväen Arkisto Muistitietokokoelmat. Haastattelija Pulmu Manninen 7.3.1969

s 7.5.3 Kumpulän siirtolapuutarhan 75 vuotiskokousjulkaisu, Helena Jaakkola 2002, T.J. Kuukkasen omat muistelmat. Työväen Arkisto Muistitietokokoelmat. Haastattelija Pulmu Manninen 7.3.1969

s 7.5.5 - Suomen Metallityöväenliitto 1899 – 1930; Johan Koivisto, 1963, Suomen Metallityöväenliitto 1930 – 1949; Karl Gustaf Kunnas, 1974, Suomen Metallityöväenliitto 1950 – 1960;

Johan Koivisto, 1987, T.J. Kuukkasen omat muistelmat. Työväen Arkisto Muistitietokokoelmat. Haastattelija Pulmu Manninen 7.3.1969,

Ahjo lehti. T.J. Kuukkanen 70v. 1956 s 18 - Kuva: Työväen Arkisto

s. 7.6.1.1 - Valkoisten vankina: Pekka Railo, toimittanut Pekka Tuomikoski, Minerva 2011; Punakaartilaisen päiväkirja, Viljo Sohkanen Weiling+Göös 1967;

Amatöörien sota, Rintamataisteluiden henkilötapot

Suomen sisällissodassa 1918 Valtioneuvoston kanslia;

s. 7.6.5.1 - Työväen arkisto, eduskunnan arkisto ja Airi Hastin (Nurmisen tytär) valokuvaalbumi.

Lisätietoa

Linkkien takainen aineisto kuuluu toiselle osapuolelle ja on hänen/heidän oikeuksiensa alaista tietoa tai materiaalia.

- Ahjo-lehti
- Kansan Arkisto
- Viljo Kuukkasen oma CV ja Wikipedia sivu
- T.J. Kuukkasen Wikipedia sivu
- T.J. Kuukkasen omat muistelmat 1998. Työväen Arkisto Muistitietokokoelmat.
- Kumpulän siirtolapuutarhan 75 vuotisjuhlakaisu; Helena Jaakkola 2002,
- Päivän Sanomat
- Työväen Arkisto
- Kuukka-Kuukkasten suku; Sirkka Pintilä
- Työväen Arkiston muisti-arkiston kokoelmat
- T.J. Kuukkasen kuulustelupöytäkirjat, Klaara Kuukkasen armonanomuskirje
- Suomen Metallityöväenliitto 1899 – 1930; Johan Koivisto, 1963
- Suomen Metallityöväenliitto 1930 – 1949; Karl Gustaf Kunnas, 1974,
- Suomen Metallityöväenliitto 1950 – 1960; Johan Koivisto, 1987
- Kuivalainen & Vilkko
- Hannu Kuukkasen verkkosivut

Verkkoversio:

<http://www.webcag.fi/HannunTarinoita/>

